

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**COVID-19 SÜRECİNDE KENTSEL AÇIK MEKANLARDA YENİ
PROKSEMİ VE SOSYAL MESAFE UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Güllühan Elif BAYRAKTAR

**AĞUSTOS 2023
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**COVID-19 SÜRECİNDE KENTSEL AÇIK MEKANLARDA YENİ
PROKSEMİ VE SOSYAL MESAFE UYGULAMALARI**

Güllühan Elif BAYRAKTAR

ORCID : - - -

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"PEYZAJ YÜKSEK MİMARİ"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 / 06 / 2023

Tezin Savunma Tarihi : 07 / 08 / 2023

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Sema MUMCU

ORCID : - - -

Trabzon 2023

ÖNSÖZ

“COVID-19 Sürecinde Kentsel Açık Mekânlarda Yeni Proksemi ve Sosyal Mesafe Uygulamaları” adlı bu tez çalışması KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında hazırlanmıştır.

Süreç boyunca yoluma ışık tutan, tecrübelerini, desteklerini ve güzel sohbetini esirgemeyen, büyük bir sabır, özveri ve şefkatle bana yol gösteren canım hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Sema MUMCU’ya teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her anında yanımda olan, attığım her adımda bana sonsuz destek olan canım annem Ayfer ALTUNTAŞ, canım babam Mevlüt ALTUNTAŞ, ablaları olduğum için her zaman gurur duyduğum gözbebeklerim Aleyna ALTUNTAŞ ve Beyza ALTUNTAŞ’a teşekkür ederim. Bu süreçte yanımda olan sevgili eşimin ailesine de teşekkür ederim.

Tez sürecinde ve daima bana destek, hayatıma neşe olan kuzenlerim Merve ÖZTÜRK, Esmâ ÖZTÜRK ve Zehra ÖZTÜRK’e ve bir kadın olarak hayattaki mücadelesine ve duruşuna her daim hayran olduğum kuzenim Ebru OKAN’a teşekkür ederim.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca bana sonsuz destek olan, aramızda kilometrelerce mesafe olmasına rağmen her daim yanımda olan biricik arkadaşlarım Ayşegül KÖKSAL, Beyza BUDAN ve Gülçin Nur KAYA’ya hayatımda oldukları için sonsuz teşekkürler.

Son olarak varlığıyla hayatımı bahara çeviren, her zaman sevgi, saygı, hoşgörü ve sabırla beni dinleyen, aldığım her kararda ve attığım her adımda sonsuz desteğiyle yanımda olan biricik eşim Safa BAYRAKTAR’a sonsuz teşekkürler.

Güllühan Elif BAYRAKTAR

Trabzon 2023

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “COVID-19 Sürecinde Kentsel Açık Mekânlarda Yeni Proksemi ve Sosyal Mesafe Uygulamaları” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Sema MUMCU’nun sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 07/08/2023.

Güllühan Elif BAYRAKTAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
TABLolar DİZİNİ	XV
SEMBOLLER DİZİNİ.....	XVI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Araştırmanın Probleminin ve Yaklaşımının Ortaya Konulması	1
1.2. Kent- Hastalık İlişkisi	6
1.2.1. Geçmişten Günümüze Salgın Hastalıklar ve Kentsel Yaşam	9
1.2.2. Salgınlar Doğrultusunda Mekânsal Planlama ve Tasarım Yaklaşımları.....	13
1.2.3. COVID-19 Sürecinde Kentsel Alanların Kullanımı	24
1.3. Proksemi	35
1.3.1. COVID-19'dan Önce Sosyal Mesafe Kavramı.....	38
1.3.2. COVID-19'dan Sonra Sosyal Mesafe Kavramı.....	49
1.4. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Konulması	59
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	62
2.1. Araştırma Yöntemi ve İçinde Yer Alan Teknikler	64
2.1.1. Araştırma Materyalinin Toplanması	65
2.1.2. Verilerin Toplanması ve İçerik Analizinin Yapılması	66
2.2. Verilerin Analizinin Yapılması	68
3. BULGULAR	74
3.1. Araştırma Materyaline Dair Bulgular	74
3.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları- Sınıflandırma Sistemine Dair Bulgular.....	76
3.2.1. Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler	78
3.2.2. Yapı ve Yakın Çevresi- Toplu Taşıma.....	82
3.2.3. Açık Mekân: Mekânsal Olan Sosyal Mesafe Uygulamaları	103
3.2.4. Açık Mekân: Mekânsal Olmayan Sosyal Mesafe Uygulamaları	156
3.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları- Dağılımlara Dair Bulgular	164

3.3.1. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Yıllara Göre Dağılımlara Dair Bulgular....	164
3.3.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Coğrafi Konuma Göre Dağılımlara Dair Bulgular.....	165
3.3.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Mekân Türüne Göre Dağılımlara Dair Bulgular.....	165
3.3.4. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Amaca Göre Dağılımlara Dair Bulgular ...	166
3.4. Tüm Verilerin Bir Arada Değerlendirilmesi	167
3.4.1. Mekân Türlerinin, Yıllara ve Duruma Göre Dağılımlarının Kıyaslanması	168
3.4.2. Yıllara Göre Durum Dağılımının Kıyaslanması	169
4. TARTIŞMA	171
4.1. Genel Değerlendirme.....	171
4.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Sınıflandırma Sistemine Dair Bulguların Tartışılması	175
4.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Dağılımlara Göre Bulguların Tartışılması	181
4.3.1. Yıllara Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması.....	181
4.3.2. Coğrafi Konuma Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması	182
4.3.3. Mekân Türüne Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması	183
4.3.4. Amaca Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması.....	184
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	186
6. KAYNAKLAR.....	193
7. EKLER.....	211
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

COVID-19 SÜRECİNDE KENTSEL AÇIK MEKÂNLARDA YENİ PROKSEMİ VE SOSYAL MESAFE UYGULAMALARI

Güllühan Elif BAYRAKTAR

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Sema MUMCU
2023, 210 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, pandeminin kentsel çevreler üzerindeki etkisine dair yeni fikirlerin geliştirilmesi ve daha sağlıklı çevrelerin tasarımına yönelik olarak çözüm arayışlarına peyzaj tasarımı bağlamında katkıda bulunmaktır. Bu doğrultuda çalışmanın amaçlarından biri COVID-19 pandemi sürecinde virüsün yayılımını azaltmak için alınan koruma önlemlerinden biri olan fakat kent yaşamının, etkileşimli yapısına tamamen zıt olan sosyal mesafe/mesafelenme uygulamalarına küçükten büyük ölçeğe, mekânsal olandan mekânsal olmayana, kalıcı olandan geçici olana kadar geniş bir yelpaze içerisinde bakmaktır. Bu uygulamaları, kavramsal yaklaşımları, tasarım stratejileri, mekân bileşen ve öğeleri, malzeme ve detay tasarımı çerçevesinde değerlendirmek, sosyal mesafeyi nasıl ele aldıklarını tartışmak ve geleceğe yönelik peyzaj tasarımları için uygulanabilecek tasarım önerileri ortaya koymaktır. Tez çalışmasında araştırma materyali kartopu örneklem yöntemiyle toplanmıştır. Bu doğrultuda arşivlenen 122 sosyal mesafe uygulamaları üzerinde detaylı içerik analizi yapılmıştır. Peyzaj mimarlarının tez çalışmasında incelenen örneklerde olmayışı bu çalışmanın peyzaj mimarlığı alanında bir boşluğu doldurmaya yönelik önemini vurgular ve peyzaj mimarlarının tasarımlarında neleri düşünmeleri gerektiğine dair vurgusuyla özgün değer taşır.

Anahtar kelimeler: COVID-19, Proksemi, Kişisel Mekân, Sosyal Mesafe, Sosyal Mesafe Uygulamaları

SUMMARY

Master Thesis

NEW PROXIMIC AND SOCIAL DISTANCE APPLICATIONS IN URBAN OPEN SPACES IN THE COVID-19 PROCESS

Güllühan Elif BAYRAKTAR

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Sema MUMCU
2023, 210 Pages

The aim of this study is to contribute to the development of new ideas about the impact of the pandemic on urban environments and to the search for solutions for the design of healthier environments in the context of landscape design. In this direction, one of the aims of the study is to discuss a wide range of social distance / distancing practices, which are one of the protection measures taken to reduce the spread of the virus during the COVID-19 pandemic process, but completely opposite to the interactive nature of urban life, from small to large scale, from spatial to non-spatial, from permanent to temporary ones. To evaluate these applications within the framework of conceptual approaches, design strategies, spatial components and elements, material and detail design, to discuss how they deal with social distance, and to reveal the design proposals that can be applied for future landscape designs were also aimed. In the thesis study, research material (122 samples) was collected by non-constrained snowball sampling method. The absence of landscape architects in the examples examined in the thesis study emphasizes the importance of this study in terms of filling a gap in the field of landscape architecture, and it has a unique value by emphasizing what landscape architects should consider in their designs.

Keywords: COVID-19, Proxemics, Personal Space, Social Distance, Social Distancing Practices

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. COVID-19 önlemlerinin disiplinler arası çerçeveden bakılması (Salama, 2020'den esinlenerek geliştirilmiştir).	5
Şekil 2. Londra'nın altyapısında ve Thames Nehri çevresindeki düzenlemeler (Wintle, 2020).....	15
Şekil 3. Ebenezer Howard tarafından tasarlanan bahçe kentlerin taslağı (URL-2, 2023).....	17
Şekil 4. Bahçe Kentler akımına bir örnek; Ebenezer Howard tarafından 1920'de Welwyn Bahçe Kent tasarımı (Wintle,2020).	18
Şekil 5. COVID-19 virüsünün farklı alanlarda oluşturduğu risk düzeyleri (COVID-19 Design Toolkit (AGI, 2020) adlı çalışmadan esinlenerek geliştirilmiştir).....	31
Şekil 6. COVID-19 pandemi sürecinde oluşabilecek yeni temel araştırma konuları (Salama 2020'dan esinlenerek geliştirilmiştir).	33
Şekil 7. İnsan ve çevresi arasındaki mesafe düzeyi (2009 yılında yapılan bir deneyden görüntü URL-5, 2020).	37
Şekil 8. Bireyi sarmalayan çevre modülü (Rapaport (1977)'den esinlenerek geliştirilmiştir)	39
Şekil 9. Edward T. Hall'ın insanlar arasındaki mesafeleri metre cinsinden gösteren grafik (URL-4, 2020).	45
Şekil 10. Edward T. Hall'ın tanımladığı insanlar arasındaki mesafelere ilişkin anlatımı (URL-6, 2021).	46
Şekil 11. Kalabalık ortamlarda insanların davranışları (bakışlarını önüne çevirerek mahremiyet sağlama, etkileşimi engelleme) (URL-7, 2022).....	47
Şekil 12. Samimi ve sosyal mesafe kavramlarına ait görseller (Yalçın, 2008).	47
Şekil 13. Sosyal mesafe ve etkileşim tanımına ait görseller (Yalçın, 2008).	48
Şekil 14. Sosyal mesafe uygulamaları kapsamında mekâna kalıcı ve geçici müdahalelerin özellikleri.....	54
Şekil 15. COVID-19 sonrası sosyal mesafe kavramının kazandığı fiziksel vurgu ve mevcut proksemi bilimi bağlamında genişleyen sosyal mesafe uygulamaları	58
Şekil 16. COVID-19 virüsünün yarattığı korku ve korunma ihtiyacına karşın sosyalleşme ihtiyacı.....	59
Şekil 17. Tez çalışması kapsamında veri elde etme sürecinin aşamalarının detaylandırılması.....	63
Şekil 18. Literatür taraması ve verilerin toplanması aşamasında elde edilen veriler üzerinde yapılan içerik analizi çalışması	67
Şekil 19. İçerik analizi sonucunda taslak olarak oluşturulan örnek sınıflandırma çalışması	69
Şekil 20. Bulgular bölümünde anlatılacak sosyal mesafe uygulama örneklerinin tanımlanabilmesi için oluşturulan kimlik kartı örneği	71
Şekil 21. Tez çalışması kapsamında arşivlenen örneklerin kaynak bakımından değerlendirilmesi	75

Şekil 22. Şekil 19’da yer alan sınıflandırma gruplarının peyzaj mimarlığı bağlamında mekânsal açıdan değerlendirilmesi	77
Şekil 23. İkonik markaların sosyal mesafeye dikkat çekmek için yaptığı logo çalışmaları (URL-13, 2021).	78
Şekil 24. Hollanda’da kişi başına düşen yeşil alana dikkat çeken sanat çalışması (URL-14, 2021).....	79
Şekil 25. Uçak, gemi ve araba gibi çevreye zarar veren araçların devasa yeşil saksılara dönüşümü (URL-15, 2021).....	79
Şekil 26. COVID-19 ile yüzleşme temalı sanatsal çalışma (URL 16, 2021).	80
Şekil 27. Sosyal mesafe kavramına vurgu yapan sanatsal bir çalışma (URL-17, 2021).	80
Şekil 28. Sosyal mesafe temalı fotoğraf çalışması (URL-18, 2022).	81
Şekil 29. Hardy Wong’un pandemiye tepki çalışması (URL-19, 2021).	81
Şekil 30. Ofis ve çalışma alanları için tasarlanan güvenli podlar (URL-20, 2021).....	82
Şekil 31. Modüler ofis tasarımı (URL-21, 2022).	83
Şekil 32. Kurulumu kolay modüler çalışma alanı (URL-22, 2021).	83
Şekil 33. Pandemi sonrası ofis binası tasarımı (Harrouk, 2020a, Harrouk, 2020d).	84
Şekil 34. COVID-19’un pandemi koşullarına uyumlu ofis tasarımı (Lee, 2020).	85
Şekil 35. COVID-19 pandemisinde sosyal mesafeye uyumlu restoran (URL-23, 2022).....	86
Şekil 36. Sosyal mesafe önlemi alınmış restoran örneği (URL-24, 2021).....	87
Şekil 37. Sosyal mesafe kuralları uygulanmış restoran örneği (URL-24, 2021).....	87
Şekil 38. Restoranlarda sosyal mesafeye dikkat çekme uygulamaları (URL-25, 2021).	88
Şekil 39. Tanatap Ring Garden Shop- Endonezya (URL-26, 2023).	88
Şekil 40. Bonte Cafe- Vietnam (URL-26, 2023).....	89
Şekil 41. Voyage Coffee- Çin (URL-26, 2023).	89
Şekil 42. Okul tasarımı (Harrouk, 2020b).....	90
Şekil 43. COVID-19 pandemi şartlarına göre düzenlenmiş okul tasarım önerisi (URL-27, 2022).....	91
Şekil 44. Doğayla iç içe okul tasarımı (Harrouk, 2020c).	91
Şekil 45. Konut tasarımı-Aula Modula (Wang, 2020a).	92
Şekil 46. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken konut önerisi (URL-28, 2023).	93
Şekil 47. Studio BELEM- Aswar El Beyt konut projesi (Myers, 2020a).	93
Şekil 48. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken konut önerisi (URL-29, 2023).	94
Şekil 49. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çekmek için önerilen konut projesi (URL-30, 2023).....	94
Şekil 50. Sosyal mesafe kurallarına dikkat edilerek tasarlanan konut önerisi (URL-31, 2023).....	95
Şekil 51. Sosyal mesafe temalı konut önerisi (URL-32, 2023).....	96
Şekil 52. Konut içerisinde yeşilin ayırıcı bir eleman olarak kullanılması (URL-33, 2023).....	96

Şekil 53. COVID-19’a uyumlu veranda tasarımı (URL-34, 2023).	97
Şekil 54. Mahremiyet ve sosyal izolasyon temalı konut tasarım önerisi (URL-35, 2023).....	98
Şekil 55. Gualart Architects- Konut Tasarım Örneği (Dejtiar, 2020).	98
Şekil 56. İbadethanelerde alınan COVID-19 önlemleri (URL-25, 2021).	99
Şekil 57. İbadethanelerde alınan COVID-19 önlemleri (URL-25, 2021).	100
Şekil 58. Tiyatro Berliner’ de ki sosyal mesafe önlemleri (URL-36, 2021).	100
Şekil 59. Pandemi koşullarında pleksiglas ile ayrılmış yolcu koltukları (URL-37, 2021).....	101
Şekil 60. Sürücüsüz tramvay “island” (URL- 38, 2021).	102
Şekil 61. Uçaklar için esnek koltuk tasarımı (URL-39, 2021).	102
Şekil 62. Sosyal mesafenin sağlanabilmesi için tasarlanan şeffaf panel (URL-40, 2021).	103
Şekil 63. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması (Wamsley, 2020).	104
Şekil 64. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması New York örneği (Evely, 2020).	105
Şekil 65. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması Oakland örneği (Diaz, 2020).	106
Şekil 66. COVID-19 kapsamında sokağa dair kararlara Amerika kıtasından bir örnek (URL-41, 2023).	107
Şekil 67. COVID-19 sokağa dair kararlara Amerika kıtasından bir örnek (URL-42, 2023).....	108
Şekil 68. Restoran ve kafelerin yaya kaldırımlarına genişlemesi New York örneği (Harrouk, 2020a; URL-43, 2022).	109
Şekil 69. Restoran ve kafelerin yaya kaldırımlarına genişlemesi Litvanya örneği (URL- 44, 2022).....	109
Şekil 70. NACTO’nun sokak tasarımı (Agarwal, 2020).	110
Şekil 71. Pandemi sonrası sokakların kullanımının yeniden düzenlenmesine dair tasarım önerisi (Baldwin, 2020).	111
Şekil 72. Pandemi sürecinde kamusal alanların yeniden düzenlenmesi (Myrick, 2020).	112
Şekil 73. COVID-19 kapsamında pazar yerlerinin pandemiye uygun hale getirilmesi (Myrick, 2020).	112
Şekil 74. Studio Caret tarafından İtalya Vicchio Meydanı’na yapılan tasarım (URL-45, 2022).....	113
Şekil 75. Tokyo Designart 2020 giriş holünde geçici sosyal mesafe uygulaması (URL-46, 2022).....	114
Şekil 76. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için uygulanan işaretleme örneği (URL-47, 2022).....	114
Şekil 77. New York High Line’da sosyal mesafeye dikkat çeken uyarıcı işaret çalışması (URL-48, 2022).	115
Şekil 78. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için yapılan boyama çalışması (URL-49, 2022).....	116
Şekil 79. COVID-19 kapsamında hijyen ve sosyal mesafe kurallarına karşı uyarıcı etiket çalışması (URL-50, 2022).....	116

Şekil 80. Parklarda güvenli bir şekilde sosyalleşmeye örnek; Domino Park (URL-51, 2022).....	117
Şekil 81. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken çalışma (URL-52, 2023).	118
Şekil 82. Sosyal mesafelenmeye dikkat çekilmesi için yapılan çalışmalar (URL-53, 2022).	119
Şekil 83. Sosyal mesafelenmeye dikkat çekmek için oturma birimlerine yapılan bantlama çalışması (URL-53, 2022).....	120
Şekil 84. Dünya üzerinde sosyal mesafe uyarılarına örnekler (URL-110, 2022).....	121
Şekil 85. Sokaklarda sosyal mesafe kurallarına uyulması için zemine yapılan boyama çalışması (URL-25, 2021).....	121
Şekil 86. COVID-19'a karşı sosyal mesafenin korunması için önerilen tasarım (URL-54, 2022).	122
Şekil 87. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için renklendirilen bir futbol sahası (URL-55, 2022).....	122
Şekil 88. Sosyal mesafe açısından güvenliğin sağlanması için önerilen bir tasarım örneği (URL-56, 2022).	123
Şekil 89. COVID-19 önlemleri kapsamında uygulanan çalışma (Myers, 2020b).....	124
Şekil 90. Yeşil alan üzerinde sosyal mesafeye farkındalık yaratan tasarımı (URL-57, 2022).	125
Şekil 91. Plajlarda sosyal mesafeye alternatif çözümler (Katsikopoulou, 2020).	126
Şekil 92. Güvenli bir şekilde sosyalleşme için uygulanan çember çalışması (URL-58, 2022).....	126
Şekil 93. Balon küreler içerisinde açık hava yoga sınıfı uygulaması (URL-59, 2022).....	127
Şekil 94. Sosyal mesafe açısından güvenli sosyalleşme için uygulanan çalışma (URL-60, 2022).....	128
Şekil 95. COVID-19'a karşı restoranlarda alınan önlemlere Amerika kıtasından örnek (URL-61, 2022).	129
Şekil 96. COVID-19'a karşı restoranlarda alınan önlemlere Avrupa kıtasından örnek (URL-62, 2022).	129
Şekil 97. Kamusal açık mekânlar için önerilen eğlenceli bir çalışma (URL-63, 2022).	130
Şekil 98. Sosyal mesafe önlemleri kapsamında önerilen pratik bank tasarımı (URL-64, 2022).....	131
Şekil 99. Plajda sosyal mesafeye uygun doğayla uyumlu kişisel alan önerisi (URL-65, 2023).....	131
Şekil 100. COVID-19'a karşı tasarlanan dış mekân bankı ve saksı çalışması (URL-66, 2023).....	132
Şekil 101. İnsanların güvenli sosyalleşebilmesi için tasarlanan hamak tasarımı (Myers, 2020c).....	133
Şekil 102. COVID-19'a karşı tasarlanan işlevsel bank tasarımı (URL-67, 2023).	134
Şekil 103. COVID-19'a karşı tasarlanan sosyal mesafe battaniyesi (URL-68, 2023).	135
Şekil 104. Küçük botlar ile su üzerinde sinema etkinliği önerisi (URL-69, 2022).	135

Şekil 105. COVID-19 kapsamında güvenli sosyalleşmeye yardımcı tasarım (URL-70, 2023).....	136
Şekil 106. COVID-19’a dikkat çekmek için tasarlanan enstalasyon çalışması (Myers, 2020d).....	137
Şekil 107. Sosyal mesafe kurallarının dikkat edildiği pazar tasarım önerisi (Wang, 2020b).....	138
Şekil 108. Sosyal mesafe kurallarına dikkat edilen hareketli market tasarımı (URL-71, 2023).....	139
Şekil 109. Kamusal açık mekânlarda sosyal mesafeli bank tasarımı (URL-72, 2023).	140
Şekil 110. Amerika’da sosyal mesafeye eğlenceli bir çözüm (URL-73, 2023).	141
Şekil 111. Sosyal mesafeli yemek yeme alanları önerisi (URL-74, 2022).....	142
Şekil 112. Mobil market tasarım önerisi (URL-75, 2022).	143
Şekil 113. Pandeminin yeni normal zamanlarında ilk sosyal mesafeli konser (URL-76, 2022).....	143
Şekil 114. Studio Precht tarafından tasarlanan parmak izi parkı (URL-77, 2022).	144
Şekil 115. Oturma birimlerinin sosyal mesafe doğrultusunda düzenlenmesi (URL-78, 2023).....	145
Şekil 116. COVID-19’a karşı açık hava sınıf örneği (URL-79, 2023).....	146
Şekil 117. Pandemi koşullarına uygun çocuk oyun alanı tasarımı (URL-80, 2023).	146
Şekil 118. Kamusal alanların COVID-19 kapsamında yeniden düzenlenmesi önerisi (URL-81, 2023).	147
Şekil 119. Arizona Eyalet Üniversitesi'nden bir grup öğrencinin stüdyo tasarımı (URL-82, 2023).....	148
Şekil 120. COVID-19’a karşı şehirlerin düzenlemesine ilişkin tasarım önerisi (URL-83, 2022).....	149
Şekil 121. Kamusal alanlara sosyal mesafe kapsamında eğlenceli çözüm (URL-84, 2023).....	150
Şekil 122. Sosyal farkındalık oluşturmak için yapılan tasarım yarışmasına sunulan tasarım önerisi (URL-85, 2023).	150
Şekil 123. Kamusal alanlarda pandemi sürecinde sosyal mesafe ve maske kullanımına dikkat çekmek için önerilen tasarım (URL-86, 2023).	151
Şekil 124. COVID-19 kapsamında önerilen tasarım (URL-87, 2023).....	152
Şekil 125. COVID-19 kapsamında önerilen tasarım (URL-88, 2023).....	152
Şekil 126. COVID-19 kapsamında kamusal alan düzenlenmesi için önerilen tasarım (URL-89, 2023).	153
Şekil 127. Pandemi koşullarına uygun tasarlanan çocuk oyun alanı (URL-90, 2023).....	154
Şekil 128. Kentlerin iyileştirilmesine dair çözüm üreten tasarım önerisi (URL-91, 2023).....	154
Şekil 129. Sosyal farkındalık oluşturmak için önerilen tasarımı (URL-92, 2023).....	155
Şekil 130. COVID-19’a karşı sosyal farkındalık oluşturmak için öneri (URL-93, 2023).	155
Şekil 131. COVID-19’a dikkat çekmek için tasarlanan dijital enstalasyon (Petridou, 2021).....	156

Şekil 132. Sosyal mesafe ve salgın-bulaş konusunda uyarı yapan harita (Cutieru, 2020).	157
Şekil 133. Sosyal mesafeye dikkat çeken mobil telefon uygulaması (URL-94, 2023).	157
Şekil 134. Sosyal mesafenin sağlanması için önerilen tasarım (URL-95, 2023).	158
Şekil 135. Sosyal mesafeyi korumaya yardımcı köpek robotlar (URL-96, 2021).	158
Şekil 136. Kişisel mekânı koruyan “Bubble Shield” tasarımı (URL-97, 2021).	159
Şekil 137. Sosyal mesafe ve COVID-19’a dikkat çekmek için tasarlanan koleksiyon (URL-98, 2023).	160
Şekil 138. Burger King’in COVID-19 salgınına özel reklam çalışması (URL-99, 2021).	160
Şekil 139. Kişisel alanı koruyucu aksesuar önerisi (URL-100, 2022).	161
Şekil 140. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için tasarlanan giysi aksesuarı (URL-101, 2023).	161
Şekil 141. Sosyal mesafeye dikkat çeken elbise tasarımı (URL-102, 2021).	162
Şekil 142. Dezenfekte edilmiş maskeler ile yapılan mont tasarımı (URL-103, 2022).	162
Şekil 143. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için ilginç şapka tasarımı (URL-104, 2022).	163
Şekil 144. Sosyal mesafe kuralları çerçevesinde gerçekleştirilen konser örneği (URL-105, 2022).	163
Şekil 145. Sosyal mesafe uygulamalarının mekân türüne göre dağılımlarının grafiği	166
Şekil 146. Sosyal mesafe uygulamalarının amacına göre dağılımı	167

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Tarih boyunca yaşanan salgınlar (Turan ve Çelikyay, 2020’de esinlenerek geliştirilmiştir).	9
Tablo 2. Sosyal mesafe uygulamalarının tanımlanmasına yardımcı olacak kimlik kartı oluşturulurken cevabı aranan bir takım sorular	71
Tablo 3. Sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre dağılımı	164
Tablo 4. Sosyal mesafe uygulamalarının coğrafi konuma göre dağılımı	165
Tablo 5. Sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre durumunun dağılımı	169

SEMBOLLER DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BBC News: Britanya Yayın Kuruluşu-Haber

BM: Birleşmiş Milletler

CDC: ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi

COVID-19: Koronavirüs

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

IPD: Kişisel Arası Mesafe

NPR: Ulusal Halk Radyosu

RIBA: Britanyalı Mimarlar Kraliyet Enstitüsü

R0: COVID-19 Hastalığının Bulaşma Katsayısı

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırma Probleminin ve Yaklaşımının Ortaya Konulması

31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve nedeni bilinmeyen bir şekilde solunum yolu hastalığına sebep olan bir virüs Dünya Sağlık Örgütü (WHO, DSÖ)'ne bildirilmiştir (DSÖ, 2020). DSÖ başkanı, COVID-19 olarak adlandırılan bu hastalığın kodlamasının açılımını; "korona" için "CO", "virüs" için "VI", "hastalık" için "D" şeklinde tanımlamıştır. Salgın Çin'den sonra başta Asya ülkeleri olmak üzere kısa sürede birçok ülkeye yayılarak tüm dünyayı etkileyen uluslararası bir boyuta ulaşmış, 30 Ocak 2020 tarihinde DSÖ, COVID-19'u uluslararası halk sağlığı sorunu kabul ederek salgın ilan etmiştir (TÜBA, 2020). Virüsün dünyada hızla yayılmaya başlaması sebebiyle 11 Mart 2020'de DSÖ tarafından COVID-19 (bilimsel açılımıyla Sars-CoV 2-Severe Acute Respiratory Sydrome Coronavirus 2/ Ağır Akut Solunum Yetmezliği Sendromu, TÜBA, 2020) nedeniyle küresel ölçekte pandemi ilan edilmiştir (DSÖ, 2020). Pandemi kavramı, kelime anlamı olarak dünya çapında veya oldukça geniş bir alanda uluslararası sınırları aşan ve genellikle çok fazla sayıda insanı etkileyen bir salgın olarak tanımlanmaktadır (Dinçtürk vd., 2020).

DSÖ'nün pandemiye yönelik açıklamalarından sonra dünyada pek çok ülke virüsün yayılmasını önlemek ve kontrol altına almak amacıyla hijyen, maske ve sosyal mesafeye dikkat edilmesine yönelik bir takım kurallar getirmiştir. Ulusal hükümetler insan temasını azaltmak ve bulaşma oranlarını yavaşlatmak için çeşitli kurallar uygulamaya koymuştur. Bu kuralların düzeyi ülkeden ülkeye farklılık gösterirken büyük ölçüde virüs salgınının ciddiyetini yansıtmıştır (Day, 2020). Karantina ve izolasyon uygulamaları başlatılmış, eğitim kurumlarında uzaktan eğitime geçilmiştir. Dünya üzerinde birçok ülkede yönetimlerin spor ve konser etkinlikleri gibi büyük çaplı toplantıları iptal etmesi, seyahat kısıtlamaları getirmesi gibi önlemler hareketliliği neredeyse sıfır noktasına getirdiğinden kent ve kırsaldaki yaşam dinamiğini değiştirmiştir. Virüsün yayılmasını azaltmak amacıyla sokağa çıkma yasakları uygulanırken vatandaşların hareket özgürlüğü üzerinde benzeri görülmemiş kısıtlamalara neden olmuştur (Day, 2020). DSÖ tarafından yapılan açıklamalarda bulaşma hızının çok fazla olduğu belirtilen ve insandan insana damlacık yoluyla bulaşan COVID-19

salgınının önlenmesinde maske ve hijyen kurallarına dikkat çekilmiş özellikle “sosyal mesafelenme/uzaklaşma” (fiziksel mesafelenme olarak da adlandırılmaktadır) eylemine teşvik edilmiştir (DSÖ, 2020).

Yüksek hareketliliğin ve sosyal etkileşimin yoğun olduğu alanlar, enfeksiyonun hızla yayılmasına neden olan etkileşim ortamları olarak tanımlanırken insanların etkileşim ve iletişim içinde olduğu mekânlarda kullanımın sosyal mesafe kuralları gözetilerek yeniden tanımlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Koca & Tural, 2021). Sosyal mesafe önlemleri, pandemileri hafifletmenin hayati bir parçasıdır. Hastalığın yayılma olasılığını azaltmada diğer önlemleri tamamlarlar. Sosyal mesafe, bulaşıcı bir hastalığın yayılmasını yavaşlatmak veya geciktirmek ve sonunda durdurmak için öngörülen bir dizi enfeksiyon kontrol eylemidir, zira enfeksiyon damlacık teması yoluyla bulaştığında sosyal mesafenin etkili olduğuna dair kanıtlar ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Salama, 2020). Önlemler yapısı gereği değişkendir ve her ülkedeki, hatta mahalle veya bölgedeki risk düzeyine yanıt verebilmeleri için hükümetlerin çeşitli yorumlarına açık olmuştur. Bu yorumlar, esnek veya küçük sosyal mesafe önlemlerinden sokağa çıkma yasağına veya bazı ülkelerde gün veya hafta içinde tanımlanmış zaman dilimlerinde çeşitli sokağa çıkma yasaklarına kadar uzanmaktadır. Sosyal mesafe önlemleri hem kurumsal hem de bireysel düzeyde uygulanmıştır. Bu bağlamda ana unsurlar okulların, işyerlerinin kapatılması ve büyük toplantıların iptal edilmesidir. Bu uygulamalar, küçük işletmelerin, restoranların, sinemaların, tiyatroların, eğlence yerlerinin ve kulüplerin kapatılmasını içerecek şekilde daha da genişletilmiştir. Bu önlemler, insanları evde kalmaya teşvik etmeyi içerir ve insanlar arasındaki yakın fiziksel etkileşimlerin sayısını azaltmaya odaklanır (Samuelsson vd., 2020). Oysa sosyal etkileşim, kent yaşamının bir parçasıdır. Uygulanan karantina politikaları ve bir takım önlemler sonucu halka açık yerlere girişler kısıtlandığından ve kişilerin aralarında sosyal mesafeyi koruyarak fiziksel temastan kaçınması gerektiğinden özellikle kent sakinlerinin sosyal davranışlarında önemli sınırlamalar ve farklılıklar olmuştur (Xie vd., 2020). Ayrıca diğer insanlarla bağlantı kurma ihtiyacı bir alışkanlıktan daha fazlası bir içgüdü olarak tanımlanır (Loriggio, 2020).

COVID-19 virüsünün hızlıca yayılması nedeniyle birçok ülkede uygulanan sıkı karantina politikaları insanların gündelik yaşamlarını büyük ölçüde değiştirmiş ve insanların hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur (Samuelsson vd., 2020). COVID-19 salgınıyla sosyal mesafelenmenin öncelikli tedbir haline gelmesi kamusal mekânların ya da etkileşimli alanların temel yapılma amacının -insanların

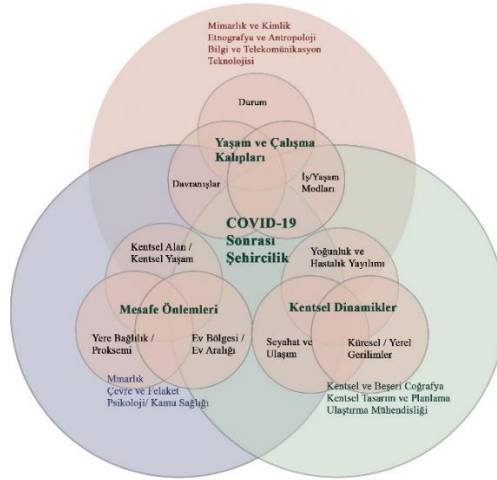
etkileşime girmesi- gerçekleştirilmesine tamamen tezat bir durum ortaya çıkarmıştır. Kamusal alanlar insanların etkileşime girmesi noktasında insanları sınırlandırmadan teşvik ederken pandemi dönemi kısıtlamalarında sosyal mesafeyi somut olarak tanımlayarak sosyal etkileşimi nasıl sağlayacağı konusunda soru işaretleri ortaya çıkmıştır. Çalışmalar pandemide açık alanlarda olma isteğini doğal bir sağlık kaygısının izlediğine de dikkat çekmektedir (Garcia, 2020). Şehirlerin aynı anda insan etkileşimini ve sosyal mesafeyi teşvik edip edemeyeceği, mekansal olarak nasıl organize edildikleri ile ilişkili görülmüştür (Samuelsson vd., 2020). Dolayısıyla insanları kamusal alanlarda nasıl hem birbirlerinden ayrı tutarken hem de temel ihtiyaçlarından biri olan sosyal birlikteliğin sağlanacağı sorusu pandemi döneminde tasarımcıların çözmesi gereken temel konulardan birisi olmuştur. Pandemi mekânsal tasarımcıların yaptıkları işi ve insanların nasıl bir araya gelip kullanacağı konusunda büyük kamusal alanları tasarlayanın ne anlama gelebileceğini yeniden değerlendirmelerini gerektirmektedir. Bugüne kadar tek amacı insanları çekici ve davetkâr bir atmosferde bir araya getirmek olan toplumsal alanlar pandemi döneminde toplumsal ihtiyaçların antitezine dönüşmüştür. COVID-19, herkesin toplu halde ziyaret etmek istediği alanları bir enfeksiyon kaynağı olarak görür (Pocock & Shams, 2020). Bu bağlamda tasarımcıların geçmiş salgınlardan ders çıkararak gelecek pandemilere karşı kentin ve insanların ihtiyaçları doğrultusunda yenilikçi çözümler üretmesi gerekmektedir.

Salgınlar, yaşam değişikliklerine yol açan dünya çapında etkileri olan olaylardır. Virüsleri ve ilişkili hastalıkları durdurmak ve tedavi etmek için yapılan önemli katkılar, çeşitli akademik disiplinler ve mesleklerin kapsamındadır. Tıp bilimcileri, biyologlar ve halk sağlığı araştırmacıları, bu nitelikte ve ölçekte bir pandemiye en çok katkıda bulunanlardır. Matematikçiler ve bilgisayar bilimcileri gibi diğer disiplinlerden profesyoneller ve akademisyenler de, modelleme teknikleri aracılığıyla küresel virüs yayılma modellerinin ve ölüm oranlarının etkili bir şekilde anlaşılmasını sağlayan katkıda bulunurlar. Sosyal ve davranış bilimciler, kaygı, yalnızlık ve ruh sağlığı ile ilgili konuları ele alırken, kurum ve kuruluşların çalışanları ve toplulukları ile ilgili olarak riskleri belirlemelerine ve tepkileri yönetmelerine olanak sağlaması anlamında politikaların geliştirilmesine katkıda bulunur (Salama, 2020). Allam & Jones (2020), mekânsal tasarım disiplinlerinin, çeşitli afetlerde aktif olsalar da, pandemi söz konusu olduğunda önlemlerin geliştirilmesinde nadiren gündeme gelmeleri üzerinde durmuştur. Bunun nedeni olarak afet yönetimi tanımlarının yalnızca somut doğal/insan yapımı afet türlerini (orman yangınları, sel, tsunami vb.) kapsamı, pandemi gibi fiziksel bir varlığı olmayan ya da çevresel bir etki alanı olmayan

afetleri kapsamaması görülmüştür. Mekânsal tasarım disiplinlerinin pandemiye yönelik çözümlerde eylemsizliğinin bir başka nedeni olarak da acil durumlarla baş etmek için önlemleri hızlı bir şekilde planlamak ve tasarlamamanın zaman gerektirdiği ve pandemi döneminde bunun için yetersiz zaman olması görülür. Bu yaklaşım, mekânsal tasarım bağlamında ilk eylemlerin neden geçici tesisler inşa etmek olduğunu açıklar. Bu sonuç, pandemi olayları öncesinde/sırasında/sonrasında doğrudan katılım için politikalar, kılavuzlar, çerçeveler, hizmet verecek ve ele alınacak komiteler, tüm ilgili kurumlarla birlikte pandemi hazırlığı etkinliklerinde ve DSÖ gibi kurumlar tarafından yayınlanan pandemi hazırlık kılavuzları ve protokollerinde mekânsal tasarımcıların yokluğuyla kanıtlanmıştır. Bu yokluk, mimari ve kentsel uygulamaların yalnızca acil fiziksel altyapının yeniden kurulmasını sağlamak için aktif olarak gerekli olduğu düşüncesine ve pandemi gibi afetlerin kayda değer bir fiziksel hasara yol açmadığı algısına bağlanır. Başka bir yaklaşım da bu yokluğu, kısa süreli acil durum müdahalelerinin bir tasarım görevinden ziyade çoğunlukla bir mühendislik görevi olarak görülmesiyle açıklar. Pandemiye hazırlık protokolleri, planlama ve tasarım stratejilerinin bir parçası olduklarında bundan faydalanacaktır (Allam & Jones, 2020).

Sürdürülebilir topluluklar ile ilgili olarak şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir yapmak hedefi, dayanıklılık stratejilerinin yalnızca iklim değişikliğini ele almalarıyla değil aynı zamanda pandemiye hazırlık ve hafifletme konusuna da dikkat çekmeleriyle başarılabilir (Allam & Jones, 2020). Bireyleri, toplulukları ve toplumları birçok farklı şekilde etkileyen akademik bir disiplin ve meslek olarak peyzaj mimarlığı alanı, çeşitli şekillerde çabaları destekleyebilir: pandeminin şimdi ve gelecekte şehirler ve kentsel çevreler üzerindeki etkisine dair yeni anlayışlar geliştirebilir. Bu kavrayışlardan kaynaklanan kentsel mekânların özelliklerine ilişkin anlayışlar geliştirebilir. Hastalığın yayılmasıyla mücadele etmek için hükümetler ve yetkililer tarafından getirilen COVID-19 önlemlerinin ve yönergelerinin sosyo-mekânsal etkilerini kavramak için araştırma yapılabilir. Çalışma ve yaşam kalıplarını bütünleştiren yeni mekânsal ortamlardan kaynaklanan yeni yaşam tarzlarıyla ilgili yeni kavramların belirlenmesi, COVID-19 bulaşının olduğu toplumlarda sosyal ve psikolojik ayrıntıları da barındıracak sağlıklı çevreleri ortaya koymak üzere yeni tasarım ve planlama çözümlerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir (Salama, 2020). Sennett'e göre kentlerin sağlık koşullarının iyileştirilmesi, mimarları, mühendisleri, tasarım ve planlamacıları 19. yüzyılın sonlarında kentleri yeniden tasarlamaya motive etmiştir (Aktaran Dinçtürk vd., 2020).

Yukarıda da belirtildiği gibi pandemi sürecinde alınan önlemler içerisinde sosyal mesafelenme uygulamaları virüsün yayılımının yavaşlatılmasında önemli rol oynamıştır. Bu süreçte hayatımıza giren ‘sosyal mesafe’ sözcüğü kültürel antropologlar için yeni bir terim değildir. Edward T. Hall kişisel mekân ve yakınlık ilişkilerini proksemi kavramı ile birlikte 1960’larda ortaya koymuştur. Günümüzde kişisel mekân ve proksemi biliminin sosyal mesafe önlemleri bağlamında kavranması önemli hale gelmiştir. Hall, deneysel çalışmalara dayanarak, *The Hidden Dimension* (1966) adlı kitabında insanlar arasında dört mesafe düzeyini tanımlamıştır: samimi (intim) mesafe, kişisel mesafe, sosyal mesafe ve kamusal mesafe (Aktaran Mehta, 2020). Hall, bu çalışmasıyla insanların mekânla ve diğer insanlarla ilişkilerini anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. Daha sonrasında pek çok mimarlık araştırmasında ve uygulamasında ve mimari mekânın insanlar tarafından kullanılmasının anlaşılmasında bu kavramlar yaygın kabul görmüştür. Ancak COVID-19 pandemisi insan-mekân ilişkisinin de ele alınmasında farklı bakış açılarının gelişmesine neden olmuştur. Bu bağlamda mekânın insanlar tarafından kullanılmasında Hall’in ortaya koyduğu mesafeler psiko-sosyal bir anlayışla ele alınırken pandemi ile birlikte fiziksel sağlık bağlamında ele alınmaya ve mekânda fiziksel yöne ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu tez çalışmasında proksemi bilimi çerçevesinde insan-mekân ilişkisinin anlaşılmasına yönelik olarak pandemi dönemi sosyal mesafe uygulamaları üzerinde durulacaktır. COVID-19 önlemlerinin kentsel ve sosyo-mekânsal etkilerinin (Şekil 1) anlaşılması için, bu önlemlere disiplinler arası bir çerçeveden bakılması gereklidir.

Şekil 1. COVID-19 önlemlerinin disiplinler arası çerçeveden bakılması (Salama, 2020’den esinlenerek geliştirilmiştir).

Çalışmanın amacı, pandemi döneminde gerçekleştirilen ya da önerilen uygulamalara küçükten büyük ölçeğe, mekânsal olandan mekânsal olmayana, kalıcı olandan geçici olana kadar geniş bir yelpaze içerisinde bakmaktır. Bu uygulamaları, kavramsal yaklaşımları, tasarım stratejileri, mekân bileşen ve öğeleri, malzeme ve detay tasarımı çerçevesinde değerlendirmek, sosyal mesafeyi nasıl ele aldıklarını tartışmak ve geleceğe yönelik peyzaj tasarımları için uygulanabilecek tasarım önerileri ortaya koymaktır. Küresel iklim değişikliği, teknolojik gelişmeler gibi pek çok faktörün gelecekte olası pandemilerin yaşanmasını tetiklediği yaygın görüştür. Bu nedenle olası salgınlara karşı hazırlıklı olunmalı, gerekli olduğunda insanlar için sosyal, ekonomik, fiziksel ve ekolojik açıdan en iyi sonuçları sağlayacak önlemler alınabilmelidir. Peyzaj mimarlığı bakımından kentsel açık mekânların pandemi dönemlerde kullanılabilir olmasının sağlanması, sağlık riskini en aza indirerek kentteki sosyal hayatın devamının sağlanması gibi sorulara yanıt bulmaya çalışması hem teorik hem de uygulamaya yönelik katkılar sunacak, toplum sağlığı ve mekânsal tasarım ara kesitinde bulgular sağlayacaktır. Bu doğrultuda öncelikle kent ve hastalık ilişkisi üzerinde durulacaktır. Geçmişte yaşanan salgınlara planlama ve tasarım alanındaki etkileri, kentlerin oluşumlarını ve kent yaşamını nasıl etkilediği gibi soruların cevapları üzerinde durulmaya çalışacak, yaşanan COVID-19 pandemisi ile kent yaşamı arasındaki ilişki anlaşılmaya çalışılacaktır.

1.2. Kent- Hastalık İlişkisi

Salgın hastalıklar insanlar üzerinde derin etkileri olan afet türleridir. Salgın hastalıklar epidemi ve pandemi olarak, hastalığın yayılma durumuna göre tanımlanmaktadır. DSÖ'ye göre epidemi, hastalığın belirli bir zamanda, bir bölge veya toplumda yayılmasıdır (DSÖ, 2020). Epidemi, hastalığın ilk olarak ortaya çıktığı topluluğa, insanları ne kadar etkilediğine göre farklılık göstermektedir (Akin, 2021). Pandemi ise, Sağlık Bakanlığı COVID-19 sözlüğüne göre, hastalığın ülkelerde, kıtalarda ve dünya üzerinde geniş bir alana yayılması olarak tanımlanmıştır (URL-1, 2023). Pandemi (eski Yunanca'dan pan: tüm ve demos: insanlar), bir kıta, hatta tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıkların genel ismidir. DSÖ, bir hastalığın pandemi olarak tanımlanabilmesi için üç kriter ortaya koymuştur. Bunlar, yeni bir virüs veya mutasyona uğramış bir etken olması, insanlara kolayca geçebilmesi, insandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması olarak sayılabilir. Pandemi ilanı, bu kriterler gerçekleştiğinde, DSÖ

tarafından yapılmaktadır. Bu ilanın gerekçesi, tüm ülkeler için tehdit oluşturan hastalık etkeninin, insandan insana kolay bir şekilde hızlıca yayılıyor olmasıdır (TÜBA, 2020). Pandemilerin şehirler üzerindeki etkisi, son 20 yılda Afrika, Asya, Avrupa ve Arabistan'daki büyük şehirleri etkileyen son 4 pandeminin ardından iyi bir şekilde belgelenmiştir. SARS (2002), MERS (2014), H1N1 (2009), Ebola (2014) ve Zika'dan (2016) kaynaklı şehirler güvenlik, ekonomik gerileme, halk sağlığı krizleri, siyasi stres ve gerilimler ve sayısız sosyal sorunlarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Bu aynı zamanda yerel yönetimler ve ulusal hükümetler arasında, şehir sakinleri ve işletmeler arasında kimin sorumlu olduğu ve kimin suçlanacağı konusunda anlaşmazlıklar ve tartışmalar doğurmuştur. Örneğin; 2009'da Mexico City'deki H1N1 sırasında ve sonrasında, etkilenen işletmeler hükümetten tazminat talep etmiştir (Allam & Jones, 2020). Benzer şekilde kapanmalar döneminde olumsuz etkilenen işletmeler Türkiye'de de hükümetten destek talep etmiş ve uygulamaların sertliğine tepki göstermiştir.

Geçmişten günümüze dünya tarihinde insanları, toplumu ve dolayısıyla kentleri etkileyen birçok salgın meydana gelmiştir. Bu salgının boyutu kimi zaman epidemi olarak kalırken, kimi zaman pandemi olarak yayılım göstermiştir. İster epidemi ister pandemi olarak adlandırılınsın tüm salgınların sürecinde hastalığın en kısa sürede ortadan kaldırılarak salgın öncesi hayatlara geri dönme ve yaşanan alanı gelecekte olabilecek salgınlara karşı koruma isteği insanlar için ortak bir çaba olmuştur. Yakın tarihte yaşanan COVID-19 pandemisinde olduğu gibi geçmişte de karantina, sosyal izolasyon gibi uygulamalar insanların gündeminde olmuştur. Dünya üzerinde büyük salgınlardan biri olarak bilinen veba sürecinde hastalıktan korunmak için karantina çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. İlk kez 1377'de Adriyatik kıyısındaki Ragusa şehrinde uygulanan karantina sırasında, Doğu'dan gelen tüm gemiler özel limanlarda 40 gün boyunca izole edilmiş, daha sonrasında karaya çıkmalarına izin verilmiştir (Atabek, 1977; Özden & Özmat, 2014). Venedik ve Cenova gibi şehirlerde de çok sayıda ölüm olduktan sonra tedbir amaçlı karantina uygulamaları başlatılmıştır (Kohn, 2008; Özden & Özmat, 2014).

Kentlerde halk sağlığına tehdit olan unsurların ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmıştır. Yerel yetkililerin aldıkları önlemlerle, pazar yerleri temizlenmeye başlanmış, et ve balık tezgâhları fırçalanarak yeniden kullanıma hazırlanmıştır (Atabek, 1977; Özden & Özmat, 2014). Paris sokaklarında domuzların dolaşması yasaklanırken, 1356 yılında ilk kanalizasyon yapılmış ve XVI. yüzyıla kadar Seine Nehri'ne ve sokaklara çöp atılmaması için tüzükler yayınlanmaya başlanmıştır (Tanilli, 1986; Özden & Özmat, 2014).

Avrupa kentlerinin vebadan kurtulmasında mimariye önem vererek yapı stoklarının düzenlenmesi önemli rol oynamıştır (Özden & Özmat, 2014). Halk arasındaki gelir eşitsizliği salgın sırasında da kendisini göstermiştir. Zenginler salgından korunmak için şehrin dışında taştan yapılmış villalarında kalırken, düşük gelirli insanlar ya kötü şartları olan veba evlerinde ya da kurutulmamış kerestelerden yapılan, penceresiz, saman tavanlı evlerde yaşamaktaydı. Saman tavanlar hastalığın bulaş kaynağı kabul edilen fare ve pireleri için birer yuva niteliğindedir. Fare ve pireler bu ortamda kolayca üreyerek insanlara hastalığı bulaştırmaktaydı (Özden & Özmat, 2014). Bu doğrultuda Avrupa kentlerinde hızlı bir şekilde yapı stokları yenilenmiş ve insanlar için salgından koruyacak ortamlar oluşturulmuş ve salgının önüne geçilmiştir.

İnsan hareketliliği, yapı stokları ve altyapı sistemi yenilenmesi gibi düzenlemeler, halk sağlığını korurken, kente müdahale ederek insanlar için daha sağlıklı sosyal ortamlar oluşturmaktadır. Salgın-bulaş durumu insanların hem birbirleri ile hem de kent ile etkileşimine dayandığından, geçmişte olduğu gibi şimdilerde ve gelecekte de kentlerin olanakları iyileştirilerek insanlar için sağlıklı ve güvenilir yaşam alanların oluşturulması muhtemel salgın hastalıkların önüne geçilmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) "2020 COVID-19 Raporu'na" göre salgın anında korunma ve kontrol önlemleri üç boyutta yapılabilir. Kaynağa yönelik, bulaşma yoluna yönelik, sağlam kişiye yönelik korunma ve kontrol önlemleri alınabilir;

- Kaynağa yönelik alınabilecek önlemler; kaynağın bulunması, hastalığın bildirilmesi, kesin tanı, hastaların tedavisi, izolasyon, taşıyıcı araması, şüphelilerin izlenmesi, sağlık eğitimi, zoonotik bir hastalıkta hayvanların yok edilmesidir.
- Bulaşma yoluna yönelik alınabilecek önlemler; çevre koşullarının düzeltilmesi (dezenfeksiyon), yiyecek ve içecek maddelerinin denetimi, sağlık eğitimi, kişisel temizlik ve koruyucu ekipman kullanımı, konut koşullarının düzeltilmesi, nüfus hareketlerini kısıtlamaktır.
- Sağlam kişiye yönelik alınabilecek önlemler; aşılama, karantina gözlem, sağlıklı beslenmedir (TÜBA, 2020).

Bu bağlamda kentsel açık mekânlara ve buralardaki insan hareketliliğine dair müdahaleler ikinci grupta; bulaşma yoluna yönelik önlemler sınıfındadır. Bu nedenle kentsel çevrelerin iyileştirilmesi ve pandemiye yönelik tasarım ve planlama konularının irdelenmesi önemlidir. Bu doğrultuda bundan sonraki başlıkta bu konu detaylı olarak ele alınmış, kentsel düzenlemeler ve salgın hastalık ilişkisine dair geçmiş deneyimler, önlemler, düzenlemeler

tespit edilmeye ve yakın zamanlı pandemi uygulamaları ile bağlantıları anlaşılmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Geçmişten Günümüze Salgın Hastalıklar ve Kentsel Yaşam

Dünya tarihinde en yıkıcı etkilere sahip olan afetlerden biri salgın hastalıklardır. Tarihteki salgınlar, beslenmeden mimariye ve hatta imparatorlukların yıkımına kadar birçok konuda yeni gelişmelerin nedeni kabul edilmiştir (TÜBA, 2020). İnsanlar arasındaki etkileşimin artmasına neden olan savaşlar, göçler ve ticaret gibi olayların sonucunda salgın hastalıkların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur (Tekin, 2021). Öte yandan temiz suya erişimin kısıtlı olması, yetersiz beslenme gibi nedenler hastalıkların yayılmasını da kolaylaştırmıştır. Orta Çağ'da köylülerin çok fazla çocuk sahibi olması da vebanın ortaya çıkmasının nedenleri arasında yer almaktadır (Tekin, 2021).

Salgın hastalıkların ortaya çıkması konusunda kontrolsüz nüfus artışının yanı sıra insanların temizliğe önem vermemesi de büyük bir sorun olmuştur. Aziz Jerome'un bir insanın İsa'nın karnında bir kez olsun yıkanmış olmasının, ömrünün sonuna kadar yıkanması gerektirmediğini savunması da insanları kirliliğe sürüklemiştir (Tekin, 2021). Kalabalık toplumlarda nüfusun beslenebilmesi için toprakların ara verilmeden sürekli sürülmesi, bataklıkların kurutulması, don, kuraklık, iklim değişikliği ve benzeri koşullarda farelerin, pirelerin ve sıçanların, insanlar ile iç içe olmasına sebep olarak hastalıkların hızlıca yayılmasında büyük rol oynamıştır (Özden & Özmat, 2014). Doğanın ciddi şekilde tahrip edilmesi başta veba olmak üzere birçok hastalığa zemin hazırlamıştır (Nikiforuk, 2018; Artvinli, 2020).

Tablo 1. Tarih boyunca yaşanan salgınlar (Turan ve Çelikyay, 2020'de esinlenerek geliştirilmiştir).

SALGINLAR
Justinyen Vebası (541-542)
Kara Veba (1347-1351)
Kolera Pandemileri (1817-1923)
İspanyol Gribi (1918-1919)
Asya Gribi (1957-1958)
Hong-Kong Gribi (1968-1970)
SARS (2002-2003)
Kuş Gribi (2007-)
Domuz Gribi (2009-2010)

Tablo 1'in devamı

Ebola (2014-2016)
MERS (2015-Günümüz)
Zika (2015-)
COVID-19 (2019-Günümüz)

Tablo 1'de görüldüğü gibi ilk olarak 541-542 yılları arasında Justinyen Vebası olarak adlandırılan en büyük salgınlardan biri olan veba salgını, daha sonrasında 1347-1351 yılları arasında Kara Veba olarak ortaya çıkarak birçok ülkeden çok sayıda can kaybına neden olmuştur (Yılmazsoy vd., 2021; Tablo 1, 2023). Avrupa, Avrasya ve Kuzey Amerika kıtalarında tam rakam bilinmemekle birlikte 1300'lerde İtalya'da yaşanan Kara Veba (Black Death) yüzünden 75-125 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. Bu salgın sonuçları ve etkileriyle Avrupa'nın en büyük salgını olarak kabul edilmektedir. Salgın sosyal, ekonomik ve siyasal etkileri sebebiyle Avrupa'da feodalizmin çökmesinde temel etken olarak değerlendirilmektedir (TÜBA, 2020). Veba, nüfus artışını engellemesi nedeniyle günümüz Avrupa'sının refah düzeyini olumlu yönde etkilerken, kent mimarisini değiştirmiş, halk sağlığına katkı yapmıştır. Bu büyük veba salgını sonucunda yaşanan önemli değişimler ve salgının ekonomik, siyasi ve kültürel sonuçları onu tarihsel bir olguya dönüştürmüştür (Özden ve Özmat, 2014). Vebanın ortaya çıktığı yıllarda insan hareketliliğini azaltmak için ticaret kısıtlanmış, karantina evleri oluşturulmuştur. Vebalı insanlardan uzak durulmuş, ölümler yetkili kişiler tarafından gömülmüştür. Salgının yaşandığı kentlerde insan hareketliliği neredeyse sıfıra inmiş, kentler sessizliğe bürünmüştür. Osmanlı'yı da etkisi altına alan salgından korunmak için çarşıda dükkânlar kapatılmış, padişah dahi sarayı terk ederek daha güvenli bir yere gitmiştir. O dönemde salgından ölen insanlar tedbir amaçlı kireç ile gömülmüştür (Artvinli, 2020). Kara Veba öncesinde işsizlik hüküm sürerken, salgın sonrasında çalışan bireylerin kıymeti artarak onların istekleri de artık dikkat alınır hale gelmiştir. Nüfusun azalması işçi ücretlerini artırırken, saat kavramı ile birlikte zaman ve verimlilik en önemli olgular olarak gündeme gelmiştir. İşçiler beş gün yerine iki gün çalışmayla aynı ücretleri kazanmaya başlamıştır. Bu aynı zamanda yurt dışından işgücü getirmeye, özellikle de köle emeği ve ücretli işçi sistemine dayalı yeni üretim sisteminin kurulmasına sebep olmuştur. Kadınlar daha önce kabul görmedikleri alanlarda çalışmaya başlarken, araziler işlenemediği için kıymetleri kalmamıştır. Bunun sonucunda köylüler kendi arazilerini edinir hale gelmiştir. İnsan gücünün eksikliği ise makinalı tarıma dönüşüme zemin hazırlamıştır. Kırsal alanda azalan nüfus tarımsal üretimde şok düşüşlere neden

olmuş, sonuçta 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük kıtlıklar ve açlık sorunu ortaya çıkmıştır. Tarımsal üretim azalırken meralarda başıboş gezen hayvan sürülerinde önemli bir artışın olmasıyla hayvancılık gelişmiştir. Bu süreçlerde ticaretin ve deniz seferlerinin durması ile keşifçiler yeni pazar arayışlarına yönelmiştir. Vebadan kaçmak için uzak mesafelere ticaret ve macera amaçlı seyahatlerde önemli bir artış ortaya çıkarmış, bu da okyanus aşırı bölge ve ülkelere doğru açılmak ve okyanus sularında yüzecek daha büyük gemilerin inşa edilmesi sürecini doğurmuştur (TÜBA, 2020).

Salgınların en büyük çıkarımları ise günümüzde olduğu gibi geçmişte de ekonomi üzerinden yaşanmış; paraları olsa dahi üretimin olmadığı toplumların yüzleştikleri travmatik sonuçlar üzerine şekillenmiştir. Ancak veba salgınının etkileri ekonomiyle sınırlı kalmamış Avrupalı birey ve ulusların zihniyet ve inançları üzerinde de önemli etkileri ortaya çıkarmış; dini değerlerde zayıflama ve Hristiyanlık inancında şüpheler görülmeye başlanmıştır. Kilise ve din adamlarının etkisi ve gücü sarsılırken bireylerin bilgiye ulaşma ve özgürlük alanı genişlemiş, dünya ve doğa konusundaki değer yargıları değişmiştir. Aydınlanma çağının başlangıcına zemin hazırlayan bu durum artık doğanın insan tarafından ehlileştirilmesi ve kontrol edilmesi gereken bir varlığa dönüşmesi anlayışını da üretmiştir (TÜBA, 2020).

19. yüzyılda vebaya benzer şekilde dünyayı etkisi altına alan kolera salgını, farklı toplumları etkileyerek ciddi oranda can kaybına neden olmuştur. Ayrıca birçok ülkede modern halk sağlığı uygulamalarının gelişmesine katkıda bulunmuştur (Artvinli, 2020). 1817’de Hindistan ve Asya’da ortaya çıkan kolera daha sonrasında diğer kıtalara yayılmıştır. İlk olarak Hindistan’da görülmesinin nedenlerinden biri olarak orada yaşayan insanların kutsal kabul ettikleri Ganj Nehri’nde hem yaktıkları ölümlerin küllerini atması hem de burada yıkanmaları gösterilmektedir (Tekin, 2021). Hindistan’ın sıcak iklim koşulları hastalığın üremesine neden olurken, bu bölgede kolera gibi sıtma ve hıyarcık gibi hastalıklarında ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yaşayanlar, 2015; Tekin, 2021). Hastalık daha sonrasında İngiltere’ye ve oradan da Avrupa’ya yayılmıştır (Tekin, 2021). Kolera salgını temiz suya erişimin kısıtlı olması ve yetersiz kanalizasyon yapılarından dolayı hızlıca yayılırken bu konuda İngiltere’de özellikle Londra’da kentin üst ve alt yapısında köklü değişikliklerin yapılmasında etkili olmuştur (Eltarabily & Elgheznawy, 2020).

Daha önceki salgınlarda olduğu gibi 1914’te ortaya çıkan İspanyol Gribi’nde de artan nüfus, yetersiz beslenme koşulları, büyük çaplı insan hareketliliği ve benzeri durumlar hastalığın ortaya çıkması ve yayılmasında önemli rol oynamıştır (Price-Smith, 2009). 1914-1918 yılları arasında insanları derinden etkileyen İspanyol Gribi, 50 milyondan fazla insanın

hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Yılmazsoy vd., 2021). ABD’de ortaya çıkan ve Amerikalı askerler tarafından önce Avrupa ülkelerine taşınan bu salgın, Batılı ülkelerin sömürge devletleri başta olmak üzere neredeyse tüm kıtalara uğramış ve sonuçta 1919 yılında Dünya Sağlık Örgütü’nün kurulmasına neden olmuştur (TÜBA, 2020). Daha sonrasında grip salgınları farklı şekillerde dünyayı etkisi altına almıştır. Yirminci yüzyılın ortalarında (1957-58) ortaya çıkan Asya gribinden (H2N2) 2 milyon, Hong Kong gribinden (H3N2) (1968-1969) 1 milyona yakın insan ölmüştür (Güngör, 2020; TÜBA, 2020; Yılmazsoy vd., 2021).

Veba, Kolera ve İspanyol Gribi’nden sonra dünya tarihinde birçok salgın hastalık ortaya çıkarak toplumları ve kentleri etkileyerek değişmelerine sebep olmuştur. Hastalıkların zamanla pandemik boyutlara ulaşmasında, toplumu hatta tarihi olayları etkilemesinde kentler belirgin rol oynamaktadır. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte 20. yüzyılın ikinci yarısında konut stoklarında artan azalma, yoksulluk ve yaşam şartlarındaki eşitsizlik, sosyal ayrışma, artan suç oranları, kirlilik ve trafik gibi toplumsal sorunlar salgın hastalıkları da arttırmıştır (Tekin, 2010; Yılmazsoy vd., 2021). Kentlerin kırsala oranla daha fazla insan etkileşimini içermesinden dolayı hastalık etkilerinin kentlerde daha derin olması kaçınılmazdır. Shenker (2020)’de bu görüşü destekler ve MÖ 430’da şehrin kanunlarında ve kimliğinde derin değişikliklere yol açan Atina vebasından, Avrupa toplumlarındaki sınıfsal güç dengesini değiştiren Orta Çağ’daki Kara Veba’ya ve son zamanlarda Afrika’daki Ebola salgınlarına kadar günümüzün aşırı küreselleşmiş şehirlerinin artan birbirine bağlılığına dayalı halk sağlığı krizlerinin bir metropolde nadiren iz bırakmadığını söyler. Bugün içinde bulunulan COVID-19 pandemisi de yaşam alanları ve şekillerinin artık eskisi gibi olmayacağını göstermektedir (Aytar Sever, 2020). COVID-19 pandemi döneminde mekânsal paradigmanın değişimi tartışmalarında halk sağlığı ana gündemi oluşturmuştur. Sağlıklı yaşam-mekân ilişkisinin doğru kurulmasının önemi ortaya çıkarken bu bağlamda insanların yaşam düzenleri ve alışkanlıkları tüm dünyada değişmiştir (Erdoğanaras vd., 2020). Yaşanan kapanmalar ve kentsel hayatın değişimi yeni soruları tartışmaya açmıştır. Kentsel alanların insanların aktif olmadan var olabilmelerinin mümkün olup olmayacağı, şehrin tanımı için gerekli ve temel olan etkileşimlere ne olacağı gibi sorular gündeme gelmiştir. Özünde etkileşimlerle ilgili olan kentsel mekân, insanları insanlarla ve insanları mekânlarla birbirine bağlayan sürekli bir bağlantı akışı olarak tanımlanır. Pandemide şehrin mekânsal yapısına erişimini (hakkını) aniden kaybeden insanlar için şehirler nasıl ele alınabilir, bu durum geleceği nasıl etkileyebilir gibi sorular (Iranmanesh & Alpar Atun,

2020) pandemide değişen kentsel yaşamla gündeme gelmiştir. Iranmanesh & Alpar Atun (2020), pandemi döneminde kentsel pratiklerin artık mekânsallık ve zamansallık yoluyla oluşmadığını, aksine dijital ağ aracılığıyla gerçek kentsel alanın yarı-dijital bir varlığa dönüştüğünü ileri sürmüştür. Kapanmaların etkileşimleri daha sanal olmaya zorlarken, kentsel mekânın etkileşim için sağladığı uygunluğun dijital alana doğru kaydığı öne sürülmüştür. Fiziksel mekânın insan etkileşimine dayattığı normlar, kültürler ve mekânsal-zamansal kısıtlamalar biçim değiştirmiş, günlük rutinin mekânsal formu, temel hayatta kalma moduna indirgenmiştir. Dijital alan aracılığıyla kamusal etkileşimler, evin özel alanına nüfuz ederken evden çalışma ve eğitim gibi uygulamalarla kamusal olanın anlamı daha belirsiz hale gelmiştir (Iranmanesh & Alpar Atun, 2020).

Birleşmiş Milletler (BM), 20. yüzyılda pandemilerde 80 kat artış kaydedildiğini belirtmiştir. Son yirmi yılda yapılan birkaç önemli araştırma, iklim değişikliği ile bulaşıcı hastalıklar arasında bir bağlantı kurmuştur; aşırı dalgalanmalar sergileyen hava olayları veya değişen iklim nedeniyle mahsul kıtlığı vb. gibi (Syal, 2021) nedenler salgınların gelecekte de karşılaşacağımız bir durum olacağını göstermektedir. Salgın hastalıkların geçmişteki izlerine bakıldığında, kentlerde yapılan iyileştirme çalışmalarının salgın etkilerini ortadan kaldırarak, muhtemel salgınlara karşı da hazırlıklı olunmasına yardımcı olduğu görülür. Geçmişte uygulanan bu önlemlerin günümüz kentlerinin ihtiyaçları doğrultusunda uygulanması; kentlerin altyapısının daha sağlıklı hale getirilmesi, konut stoklarının yenilenmesi, kentsel açık mekânların düzenlenmesi ve benzeri uygulamalar hem şimdilerde yaşanan COVID-19 hem de gelecekte olabilecek salgın hastalık tehdidine karşı kentleri ve toplumu hazırlıklı hale getirmede yardımcı olabilir. Bu nedenle geçmişteki uygulamaların ve yaklaşımların anlaşılması bugün yapılabilecek uygulamalara ışık tutabilir.

1.2.2. Salgınlar Doğrultusunda Mekânsal Planlama ve Tasarım Yaklaşımları

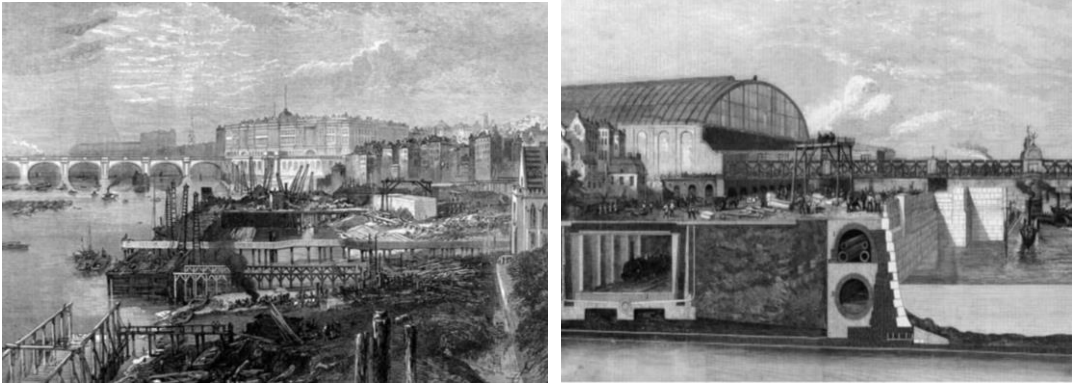
Kentsel uygulamanın kapsamı her zaman değişime tabi olmuştur. Ortaya çıkan olaylar, kentsel uygulamayı yeniden şekillendirir ve ona yavaş yavaş yeni bir biçim verecek bir karşılığa, tepkimeye zorlar (Iranmanesh & Alpar Atun, 2020). Hastalığın şehirleri yeniden şekillendirdiği, şehir planlamasına ve şehirlerin tasarımına yön verdiği fikri, birçok çalışmada kabul edilmektedir (Salama, 2020; Wintle, 2020). Karantinalar-kapanmalar da bu kapsamda dikkate alınmalı, teori ve pratik arasındaki diyalogu desteklemek için mevcut tartışmalar üzerindeki etkilerinin anlaşılması gerekmektedir (Iranmanesh & Alpar Atun,

2020). Tartışmalar koronavirüsü kentsel çeperleri ve çekirdekleri, küresel şehirleri ve küresel ağları etkileyen benzeri görülmemiş bir olay olarak tasvir etmektedir. Ancak COVID-19 konusunda tamamen yeni olan şey kentlere etkisinden ziyade, virüsün oldukça bulaşıcı olması ve bunun da onu hem yerel hem de küresel ölçekte bir zorluğa dönüştürmesidir (Salama, 2020). Daha önce de belirtildiği gibi mekânsal tasarım profesyonellerinin bu alanda çok aktif olmaması eleştiri almış aynı zamanda buna neden olarak pandemilerin yapılı çevre ile ilişkili kurumsal afet protokollerinde sınıflandırılmaması görülmüştür (Allam & Jones, 2020). COVID-19'un şehir peyzajları üzerindeki etkisi benzersiz gibi görünse de, bu etki ilk değildir; modern şehirler kısmen tarihteki salgınlardan doğrudan sonucudur (Wintle, 2020).

Sanayileşme süreci boyunca nüfus hareketi ve hızlı kentleşme, fosil yakıtların bilinçsizce tüketimi, çevresel kaynaklar üzerinde tahribat yaratmış, kentler çeşitli sorunlar karşısında savunmasız kalmıştır (Sharifi & Garmsir, 2020). Geçmişte virüslere yakın yaşam alanlarından kaynaklanan büyük insan ölümleri (kolera, tifo, tifüs, çiçek hastalığı, kızamık, tüberküloz, cüzzam, sıtma, sarıhumma vb. gibi) ve insanların sıkışık, birbirine yakın barınma ve aktivite ortamlarında yoğunlaştığı kentsel çevreler de yapılı çevre-salgın ilişkisinin göz ardı edilmesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmıştır (Allam & Jones, 2020). İnsanlar olarak gerekli dersler alınmış, ancak bunlar başka kentsel söylemlerin içine gizlenmiştir. Sanayileşme, iç savaş, şehir yangınları veya büyük insan kayıplarına yol açan deprem ve hastalık dönemlerinden çıkan birçok ülke, şehirlerini yenilemek ve vatandaşlarının yaşanabilirliğini artırmak için önemli şehir planlama ve peyzaj mimarlığı stratejilerini benimsemiştir (Allam & Jones, 2020). Örneğin; geniş, ağaçlıklı bulvarlardan yemyeşil parklara, dünyanın en ünlü şehir manzaralarından bazıları 19. yüzyıldaki kolera salgınlarıyla şekillenmiştir. 1800'ler boyunca tekrarlayan kolera salgınları, yalnızca ölüm sayıları açısından değil, New York'u ve diğer büyük şehirleri bugün bildiğimiz ikonik metropollere dönüştüren geniş bulvarlar ve parklar gibi kentsel tasarım öğelerinde de silinmez bir iz bırakmıştır. 19. yüzyıl şehirleri, kolera gibi hastalıklar için mükemmel üreme alanı sağlayan kalabalık, pis yerlerdir. Çöp, hayvan gübresi ve insan atığı, içme suyu kaynaklarına serbestçe akarken, birçok tıp uzmanının hastalığı yaymakla suçladığı şey, ürettikleri keskin kokular olmuştur. Halk sağlığı yetkilileri, Orta Çağ'a kadar uzanan; bulaşıcı hastalıklara esas olarak çürüyen organik maddelerden yayılan "miazma" olarak bilinen zararlı buharların neden olması fikrine bağlı kaldılar. Miazma teorisinin savunucuları, şehirleri kötü kokulu, kötü etkili havadan kurtarmak için daha iyi havalandırma, drenaj ve sıhhi uygulamaları

savunmuştur. Örneğin; New York'taki şehir yöneticileri, kolera salgınlarına 20.000 domuzu şehrin merkezinden uzaklaştırarak ve şehrin kuzeyinden temiz içme suyu sağlayan 41 millik bir su kemeri sistemi inşa ederek yanıt verdi. Miazma korkusu; öncelikle, gelişmekte olan şehirlerde yeraltı atık su sistemlerinin kurulması gibi büyük altyapı girişimlerine öncülük etmiştir.

Bu altyapı, genellikle, üstlerindeki sokakların daha düz ve geniş hale getirilmesinin yanı sıra, günün sonunda daha kolay yıkanabilmeleri ve böylece atık yığınlarının miazmik gazlar yaymaması için asfaltlanması anlamına geliyordu. Şehirlerin bataklık alanları da doldurulmuş, bu da sanayinin ve konutların genişlemesine izin vermiştir. Izgara şehir modeli Antik Roma'ya kadar uzanıyor olsa da, pandemilere tepki olarak uygulanan altyapı iyileştirmeleri nedeniyle popülaritesi artmıştır. Uzun, düz ana yollar, yol virajlarında kokuşmuş su birikmesini ortadan kaldırmış ve uzun içme suyu ve kanalizasyon borularının döşenmesine izin vermiştir. Kolera 1854'te Londra'yı kasıp kavurup yaklaşık 10.000 kişinin hayatını alırken, İngiliz Doktor John Snow bir mahalledeki hastalık örneklerini haritalanmış ve kirli havayla değil, sızan kanalizasyonla kirlenmiş bir kamu kuyusuyla bağlantı bulmuştur. Bu arada, arıtılmamış lağım suyu Thames Nehri'ne akmaya devam etmiş ve 1858 yazında "Büyük Koku"ya neden olmuştur. Yoğun koku, Parlamento Binalarının kapatılmasına ve şehrin atıklarını Londra'dan yeterince uzağa taşıyan modern bir kanalizasyon sisteminin inşasına neden olmuştur. Ek olarak, Thames'in çamurlu kıyı şeritleri daraltıldı ve nehir kıyısı yolları ve bahçeleri olan bentlerle değiştirilmiştir (Klein, 2020; Wintle, 2020).

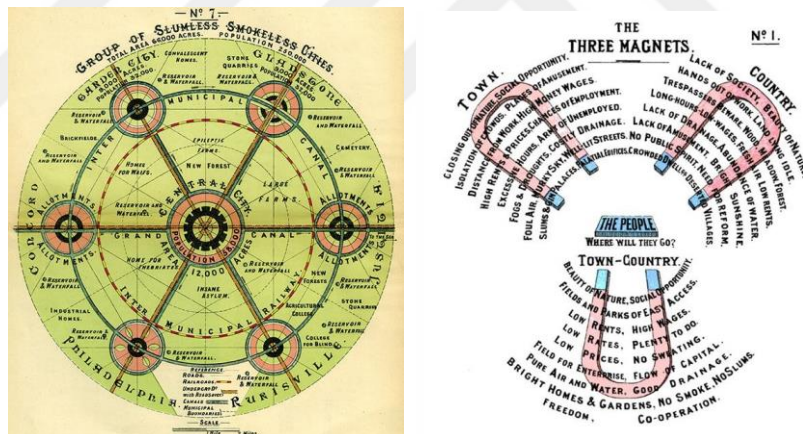
Şekil 2. Londra'nın altyapısında ve Thames Nehri çevresindeki düzenlemeler (Wintle, 2020).

Bu amaçla Sir Joseph Bazalgette tarafından Thames Nehri altına atık suyu temiz su kaynağından ayıracak sistem inşa edilmiştir (Eltarabily & Elgheznawy, 2020). 1.250.000 Sterlin tutarındaki maliyetiyle, o zamanlar eşi görülmemiş olan bu mühendislik eseri, suyla bulaşan hastalıkların yayılma oranını büyük ölçüde azalttı, ancak daha da ileri giderek şehir için yeni bir mimari dönem başlatmıştır (Şekil 2). Thames Nehri boyunca uzanan iki kilometrelik yemyeşil bahçeler ve geniş bulvarlardan oluşan Victoria Embankment, bugün pek çok insan için Londra'ya has peyzajı temsil eder (Shenker, 2020; Wintle, 2020). Bu peyzaj Londra'nın kentsel yapısının hastalık tehdidini savuşturmak için nasıl yeniden yapılandırıldığına doğrudan bir sonucu olmuştur, başka bir deyişle pandeminin ürünü olmuştur (Shenker, 2020; Wintle, 2020).

Yapılı çevrede temiz hava ve güneş ışığına olan ihtiyaç arttığından dolayı, yapı çevrelerinde hava dolaşımını sağlayacak ikinci sınıf işçi konutları inşa edilmiştir (Eltarabily & Elgheznawy, 2020). İngiliz Kanalı'nın karşısında, İmparator III. Napolyon, 1848'de yaklaşık 19.000 Parislinin hayatını kaybettiği bir kolera salgını sırasında Fransa'da iktidara gelmiştir. Londra'nın parklarının bahçe ve meydanlarının hayranı olan Napolyon Bonapart'ın yeğeni, salgının ardından Paris'i yeniden yaratmaya çalışmış; yeni sokakların açılması, havasız, ışsız işçi mahallelerini daha sağlıklı hale getirilmesi, duvarların içindeki her yere bereketli güneş ışığının ulaşmasını savunmuştur. Fransız yetkililer, Baron Georges-Eugène Haussmann'ın yönetimi altında 12.000 binayı yıkmış, ağaçlıklı bulvarlar ve parklar inşa etmiş, çeşmeler yapmış ve Paris'i günümüzün "Işık Şehri"ne dönüştüren ayrıntılı bir kanalizasyon sistemi kurmuştur. Haussmann'ın planları kısmen yoğun şehir şebekesine temiz hava ve ışık getirmek için tasarlanmış ve Chicago ve Washington şehirlerinin planları için esin kaynağı olmuştur. Aynı zamanda Haussmann'ın uzun bulvarları, harap olmuş konutları ortadan kaldırmanın, gözetimi kolaylaştırmanın ve şehrin her köşesine ordunun hızla konuşlandırmanın uygun bir yolu olarak görülmüştür (Klein, 2020). 1800'lerin sonlarında Paris ve Berlin'de gerçekleştirilen benzer modernleşme projeleri ile Victoria Embankment günümüz Avrupa kentlerini tanımlayan büyük kamusal parklar ve promenatların gelişmesine yol açmıştır (Wintle, 2020).

Tüberküloz gibi havadan bulaşan hastalıklar 1950'lere kadar Britanya'da etkin olmuştur. On dokuzuncu yüzyıl kentin bulaşıcı hastalıkların merkezi haline geldiği zaman olduğu belirtilir. Kötü sağlık koşulları, aşırı kalabalık, kötü havalandırma gibi koşulların tümünün katkısıyla yeni endüstrileşen bu merkezlerde çalışmakta olan yoksullar arasında en ciddi vakalar görülmüştür. Bu ağır koşulların mimarlar, kent planlamacıları ve 19.

yüzyıldaki hayırsever fabrika sahiplerini açık mekânlar ve yeşil yerleşimler ile sağlığı ön plana çıkaran hayalî toplumların tasarlanması için harekete geçirdiği söylenir (Wintle, 2020). 19. Yüzyıl sonunda fabrikalar ve çalışanları kent içinde yayılan solunum hastalıklarından uzakta olup korundukları yeşil banliyölerde yerleştirildiler (Wintle, 2020). Bu ideal yerleşim yerlerinin 19. yüzyılın sonlarına ait örnekleri, kuzey İngiltere'deki Saltaire ve Birmingham'ın hemen dışındaki Cadbury'deki Bournville'dir. Burada fabrikalar ve işçileri, şehirde yayılan solunum yolu hastalıklarından işçilerin daha iyi korunduğu düşünülen yeni banliyölere taşınmıştır. Daha sonra bu yerleşimlerin orta sınıf için muadilleri de ortaya çıkmaya başlamıştır; örnek olarak gösterilen Chiswick yakınlarındaki Bedford Park'ının geniş bahçeler ve yüksek çevre duvarlarının yanı sıra ötesindeki şehrin tehlikesine karşı sağladığı korumayla, kendisini gururla “Dünyanın En Sağlıklı Yeri” olarak pazarladığı belirtilir. Kentsel hastalık bulaşlarına doğrudan tepki olarak ortaya çıkan bu ideal yerleşmeler modern kent planlamasında devrimler yaratacak Bahçe Kent akımına esin kaynağı olmuştur (Wintle, 2020).

Şekil 3. Ebenezer Howard tarafından tasarlanan bahçe kentlerin taslağı (URL-2, 2023).

Ebenezer Howard tarafından 20. yüzyıla geçerken kavramlaştırılan bahçe kentler 10.000-30.000 kişiyi barındırmak üzere tasarlanmış ve kent ve kırsalın olumlu yönlerini bir araya getirmek için kendi endüstrilerini ve kırsal kuşaklarını içermişlerdir (Wintle, 2020, Şekil 3).

Şekil 4. Bahçe Kentler akımına bir örnek; Ebenezer Howard tarafından 1920’de Welwyn Bahçe Kent tasarımı (Wintle,2020).

İlk örneklerden biri, Howard tarafından 1920’de Londra’nın varoşlarında kurulan ağaçlıklı bulvarları ve yemyeşil peyzajıyla Welwyn Bahçe Kenti olmuştur (

Şekil 4). 20. yüzyılın ilk yarısında Howard’ın fikirleri o kadar popüler olmuştur ki, yalnızca Birleşik Krallık’ta 28 bahçe şehir inşa edilmiş ve bahçe şehirler dünya çapında Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya’nın geri kalanına yayılmıştır. Hindistan’daki Yeni Delhi, Avustralya’nın başkenti Canberra ve Hong Kong’daki yemyeşil Kowloon Tong banliyösü gibi dönemin yeni yerleşim yerlerinin tümü bahçe şehir konseptinin ürünüdür (Wintle,2020). Bahçe şehirlerin çoğunun orijinal işlevi, o zamandan bu yana kısmen Batı’nın sanayisizleşmesi, nüfustaki kitlesel artışlar ve kentsel yayılma nedeniyle geçersiz hale gelmiştir. İnsanları sağlıkları için kent dışına çıkarmak yeterli olmamıştır- buralarada çalışmak için iş ve yeterli ücret ve eğlence de olmalıydı. Bu nitelikler 20. yüzyılın sonlarında bahçe kentin modasının geçmesine neden olmuştur. Ancak Wintle’ye (2020) göre, COVID-19 gibi artan salgın tehdidiyle birlikte, tedarik zinciri dayanıklılığına ve halk sağlığını en üst düzeye çıkarmaya odaklanmak, Hindistan ve Çin gibi gelişmekte olan ekonomilerde bahçe şehir konseptini yansıtan tasarımların yeniden gündeme gelmesini teşvik edebilir.

Sağlık ve yapıyı çevre ilişkisine verilebilecek başka bir mimari yaklaşım sahibi Finli mimar ve tasarımcı Hugo Alvar Henrik Aalto’dur. 1933’te Aalto, güneybatı Finlandiya’da tüberküloz tedavisi için bir tesis olan Paimio Sanatorium’u tamamlamıştır. Bina katı geometrik formuyla, ön cephesini saran geniş pencerele uzun duvarlar, açık renkli odalar ve yolcu gemilerindekine benzer korkulukları olan geniş bir çatı terasıyla, yirmili yıllarda Almanya’da Bauhaus ve Fransa’da Le Corbusier’nin çalışmalarından ortaya çıkan, şimdiki

modernist mimari olarak tanımlanan akımın tüm ayırt edici özelliklerini yansıtır (Chayka, 2020). Binanın asıl amacı tıbbi bir araç olarak işlev görmesidir. Tüberküloz, yirminci yüzyılın başlarındaki en acil sağlık sorunlarından biri olduğundan Paimio'nun her bir unsuru, hastalıktan kurtulmayı desteklemek için tasarlanmıştır. Tavan rengi sakinlik için seçilirken ışık kaynakları hastanın görüş alanının dışındadır, ısıtma hastanın ayaklarına doğru yönlendirilmiştir (üşüyen ayaklar ve ateşli bir baş birleşimi, hastalığın bir belirtisi olarak görülüyordu). Güneşin tüberküloz bakterisini öldürmede etkili olduğu kanıtlandığı için, pencerelerden ve hastaların uyuyabileceği teraslardan gelen gün ışığı tedavinin bir parçasıydı. Sanatoryumda mimarinin kendisi tedavinin bir parçası olarak tanımlanmıştır (Chayka, 2020).

Modernist mimari hastalık korkusunun bir sonucu olarak karanlık odaları ve bakterilerin gizlendiği tozlu köşeleri yok etme arzusu olarak anlaşılabilir. Le Corbusier, kirlenmeyi önlemek için evleri nemli zeminden yukarı kaldırmıştır. Adolf Loos'un 1930'da Prag'daki Villa Müller'inde hasta çocukların karantinaya alınması için ayrı bir oda vardı. Mimarlar, Avrupa çapında başka sanatoryumlar inşa etmek için doktorlarla işbirliği yapmıştır. Tüberkülozun modern mimariyi modernleştirmeye yardımcı olduğu belirtilirken Ludwig Mies van der Rohe ya da Marcel Breuer'in sanayileşmiş sadeliği hastaneninkine benzetilmiş; boş beyaz duvarlar, çıplak zeminler ve temiz metal dokuların hepsi temizliklerini gösteren yüzeyler olarak tanımlanmıştır (Chayka, 2020). Böylece 1920'lerden 1970'lere kadar işlevselcilik, havadar, eşitlikçi alanlar ve betonarme ile karakterize edilen modernist mimari, yeni teknolojilerin ortaya çıkmasından ilham almış ve geçen yüzyılın Avrupa şehir inşası ve sosyal konutlarının arkasındaki ana itici güç olmuştur (Wintle, 2020). Bugünkü şehir peyzajlarının çoğu, ferah ve eşitlikçi topluluk yerleşimleri yaratarak yeni şehirlerin kötü sağlığını önlemeye çalışan modernist ilkeler üzerine tasarlanmıştır. O zamanlar güneş ışığı, havalandırma ve kişisel mekân eksikliği tüberkülozun yayılmasıyla doğrudan bağlantılı olduğu görülmekteydi. Le Corbusier'nin tasarımlarının, Avrupalı meslektaşlarınıninkilerle birlikte, işçi ailelerine solunum yolu hastalıklarıyla daha iyi başa çıkabilmeleri için uygun fiyatlı, iyi aydınlatılmış balkonlu daireler ve yeşil ortak alanlar sağlamanın önünü açtığı düşünülmektedir. 1928'de Le Corbusier, hijyen ve sağlığın şehirlerin düzenine bağlı olduğunu yazmıştır (Wintle, 2020). Yirminci yüzyıl başı ve ortalarındaki modernistler büyük ve genellikle boş meydanları tercih etmişlerdir. Manchester ve aşağı doğu yakasındaki kalabalık ve ölümcül gece kondular gelecek kuşaklardaki kentsel yenilikçileri ışık, hava, geniş bulvarlar ve parklar içerisinde yüksek

yapıları beğenmeye yöneltmiştir. Le Corbusier'in 1920'lerde büyük ve temiz süper-bloklarla sokağı öldürme planının, 1918-1919 grip salgınına yanıt olarak geliştiği düşünülmektedir. Benzer şekilde Amerikan kentlerinde siyahi ve göçmenlerin gecekondularında iç içe geçmiş kalabalıklar, yoksulluk ve bulaşıcı hastalıkların broadacre-geniş kent modelini ortaya koyarken Frank Lloyd Wright ve meslektaşlarının aklındaki durum olduğu dile getirilir (Kasinitz, 2020).

Yukarıda anlatılan sağlık ve yapı çevre ilişkisine dair gelişmeler çoğunlukla Avrupa kapsamındadır. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde de benzer bir gelişim seyri izlenebilir. Amerika'da 19. yüzyılda etkileyici bir kentsel tasarım döneminin yaşandığı belirtilir (Szczygiel & Hewitt, 2000). Dönem kısa sürmüş, ancak altında yatan fikirler Amerikan düşüncesine yayılmış ve sağlıklı kentsel peyzaj olarak adlandırılabilen yaklaşımın gelişimiyle yapı çevre üzerinde etkili olmuştur. Bu yeni peyzaj, büyük ölçüde hastalık ve sağlık potansiyellerine dayalı olarak doğal ve yapı çevrelerin ortadan kaldırılmasını veya vurgulanmasını savunan tıbbi teorilerin sonucudur. Bu tıbbi teoriler, genellikle miazma veya sıtma olarak adlandırılan hastalık yüklü havanın belirli yer şekilleri, iklimler, hayvan atıkları ve bitki ayrışması tarafından üretildiğini ve salgın hastalıkların kaynağı olduğunu varsaymıştır (Szczygiel & Hewitt, 2000). 1847'de Amerikan Tabipler Birliği, Amerikan şehirlerindeki sağlıklı olmayan koşulları inceledikten ve Avrupa'daki araştırmalardan haberdar olduktan sonra, bir salgından kaçınmak için sanitasyon sistemlerinde ve yaşam alanlarında iyileştirmeler yapılması çağrısında bulunmuştur. Birkaç eyalette sağlık komisyonları kurulmuş ve burada, o zamanlar hastalıkların önde gelen nedeni olarak kabul edilen zararlı kokuları dağıtmak için çeşitli önlemleri savunmuşlardır (Fisher, 2010). Miazma teorisinin ABD'de peyzaj üzerindeki etkisi en iyi şekilde 1840'lardan 1880'lere kadar hissedilmiştir. Bu dönemde tıp camiası, şehrin fiziksel düzeni üzerinde en güçlü etkiye sahip olmuş; bu sağlık/çevre ikiliğinin etkisi kapsamlı olmuş ve birçok tarihçi tarafından sosyal, ekonomik, politik ve mimari sonuçlarına ilişkin çağdaş incelemelere konu olmuştur. 1830'lara gelindiğinde, tıbbi topografyalar şehirlerde kırsal alanlara göre çok daha yüksek hastalık ve ölüm oranları olduğunu göstermiş ve tıp teorisyenleri arasında hastalığın mahallinin kirli, kalabalık sanayi şehri olduğu giderek daha fazla kabul görmüştür. Ek olarak, belirli yer şekilleri, özellikle su içerenler, sağlıklı veya sağlıklı karakterlerine göre tanımlanmış ve etiketlenmiştir (Szczygiel & Hewitt, 2000). Kanıtlar arttıkça, hastalık tehdidine karşı peyzaj ve kentsel tasarım tepkilerinin geliştirilmesine yönelik dürtü de artmıştır. Hareketli su, durgun su, nemli toprak ve sulak alan koşullarının varlığı, hava

sirkülasyonunun olmaması (sokaklarda ve konutlarda), yüksek nüfus yoğunlukları ve bitkisel ve hayvansal maddenin çürümesi sorunlar olarak tanımlanmıştır. Havanın oksijenlenmesi ve mekanik olarak temizlenmesi için ağaçların varlığı, geniş ve iyi drene edilmiş caddeler, temiz hava, geniş açık alanlar ve insan yaşam alanlarının yakınında bulunan mezarlıklar gibi miazma üreten unsurların uzaklaştırılması iyileştirici etken olarak kabul edilmiştir. Miazma teorisi, bu çevresel özellikleri hastalık nedeni olarak kabul etmiş ve bu da iyileştirici çevresel tipolojilerin yaratılmasının temelini oluşturmuştur. Bu çevresel özellikler arasında parklar ve açık alanlar; sokaklara ağaçlarının dikilmesi; kentsel sulak alanların ve mezarlıkların kaldırılması; alçak arazilerin doldurulması; sokakların düzleştirilmesi ve/veya genişletilmesi ve yeni bulvarların ve banliyölerin tasarımı yer alır. Halk sağlığı yetkililerine, çevre tasarımcılarına ve şehir yetkililerine, daha sonra farklı bir kentsel morfolojiye çevrilecek olan yeni bir tasarım sözlüğü, bu peyzaj tipolojileri temelinde sağlanmıştır (Szczygiel & Hewitt, 2000).

Bu konuda önde gelen iki isim John Henry Rauch ve Frederick Law Olmsted'tir. Bu iki kişinin daha iyi bir kentsel düzenin savunucuları olarak ortaya çıkışı, dönemin bir ürünü olarak anlaşılabilir: mesleğinin çevresel incelemeye yönelmesine duyarsız kalmayan bir doktor olan Rauch ve bu yeni tıbbi terminolojiyi tasarlanmış forma çeviren zeki ve sosyal motivasyonlu bir peyzaj mimarı olan Olmsted. Hem John Henry Rauch hem de Frederick Law Olmsted'in yazılarında görülebileceği gibi, fiziksel çevrenin iyileştirilmesi -buna miazmatik peyzajların ortadan kaldırılması ve miazmanın zararlı etkilerini ortadan kaldırdığı düşünülen kentsel biçimlerin uygulanması da dâhil olmak üzere- kamu sağlığının korunmasına yönelik temel bir eylemdir. Özellikle Rauch, miazmatik teoriyi benimseyerek Chicago şehrinde hem iyileştirici peyzajların gelişimini hem de patojenik olarak kabul edilenlerin iyileştirilmesini ateşli bir şekilde savunmuştur. Buna ilişkin en güçlü iki örnek olarak Chicago Şehir Mezarlığının kaldırılması ve şehrin ilk park sisteminin geliştirilmesi verilebilir. Ayrıca, Rauch'un Olmsted ile olan ilişkisinin, tıp teorisi ile o dönemin kentsel tasarım teorisi ve pratiği arasındaki nedensel bağı daha fazla yansıttığı görülür. Rauch, miazmatik tıp teorisini, kentsel mezarlık alanlarının kaldırılması ve kapsamlı ağaç dikme yoluyla toprağın iyileştirilmesi dâhil olmak üzere, sağlığa elverişli peyzaj tipolojilerinin geliştirilmesi için bir kılavuza çevirmiştir; özel karakteristiklere sahip kırsal mezarlıkların oluşturulması; ağaç dikilerek tüm şehre temiz hava ve oksijenin getirilmesi ve şehrin mikro iklimini ve sakinlerinin sağlığını etkileyen kapsamlı bir park sisteminin geliştirilmesinin savunucusu olmuştur (Szczygiel & Hewitt, 2000).

Özellikle peyzaj mimarlığı bağlamında kent ve hastalık ilişkisi konusunda uygulamalarıyla kentlerde büyük değişimler yaratmış ve esin kaynağı olmuş en önemli isim peyzaj mimarı Frederick Law Olmsted'dir. Yüzyılının önde gelen peyzaj mimarı Olmsted, miazma teorilerini kentsel morfolojinin şekillenmesiyle birleştiren bir tasarım sözlüğünün geliştirilmesine yardımcı olmuştur. (Szczygiel & Hewitt, 2000). Frederick Law Olmsted. İç Savaş sırasında iki yıl boyunca, Birlik Ordusu'nun askeri kamplarının sağlık koşullarını ve Birlik askerlerinin sağlığını iyileştirmeye çalışan Birleşik Devletler Sağlık Komisyonu'nun genel sekreteri olarak görev yapmıştır (Fisher, 2010). Genel sekreter olarak görev yaptığı yıllarda Frederick Law Olmsted'in rehberliğinde, bir dizi kısa makale ve el kitabı basılmış ve ordudaki sağlık görevlileri arasında dağıtılmıştır. 1861'de yazılan "Askeri Hijyen ve Tedavi" başlıklı bir raporda, ilk kez bir kamp yeri belirlenirken bataklık alanlardan veya sıtmal alanlardan kaçınmanın önemli olduğu öne sürülmüştür. Askeriyede askerlere dair gözlemleri, kamusal peyzaj tasarımı konusundaki deneyiminden çok uzak görünebilir, ancak Olmsted, bir kişinin yaşam kalitesini fiziksel veya doğal çevrenin kalitesinden ayırmadan, alanı geniş bir şekilde ele almıştır (Szczygiel & Hewitt, 2000). Olmsted, "kirli hava için giderler ve saf hava için girişler" olarak kentsel akciğerler gibi davranabileceğine inandığı parkların iyileştirici güçlerini savunmuştur (Fisher, 2010; Klein, 2020). Olmsted'in yazıları, insanların temiz havaya ve güneş ışığına erişmesine izin vermek için geniş açık alanların önemine atıfta bulunmuş ve havanın güneş ve yapraklar tarafından nasıl "dezenfekte edilebileceğini" tartışmıştır. Olmsted ve Calvert Vaux tarafından tasarlanacak olan Central Park için planlama, New York'taki ikinci kolera salgınının hemen ardından başlamıştır. İlk çocuğu koleradan ölen Olmsted, bu projenin başarısı sayesinde Boston, Buéalo, Chicago ve Detroit'tekiler de dahil olmak üzere 100'den fazla halka açık park ve rekreasyon alanı tasarlamaya devam etmiştir (Klein, 2020). Olmsted'in çalışmaları Rauch'un da dikkatini çekmiştir; biri doktor ve diğeri peyzaj mimarı iki kişi, peyzaj tipolojisi üzerine kurulu ortak bir sağlık sözlüğü tarafından birbirine bağlanmıştır. Olmsted'in Sağlık Komisyonu genel sekreteri olarak pozisyonu, onu ülkenin halk sağlığı alanında en sadık uygulayıcıları ve savunucuları ile temasa geçirmiştir - aralarında o zamanlar Chicago Sağlık Komisyonu şubesinin bir üyesi olan Rauch da vardır. Olmsted, bu kişiler ve diğeri ulusal olarak tanınan doktorlar ve sağlık görevlileri ile yakın bir şekilde çalışmıştır (Szczygiel & Hewitt, 2000). 1877'de New York Şehri Bayındırlık Bakanlığı'na öncesinde hazırlanan iki yeni semtin düzeniyle ilgili bir raporda, ortak yazar olarak Olmsted daha fazla açık alan ve daha az yoğun kentsel yerleşim önermiştir. Olmsted'in yazılarında özellikle üç peyzaj tipolojisi göze

çarpmıştır: düşük yoğunluklu kentsel ve banliyö mahalleleri, tümü ağaçlıklı park yolları ve yürüyüş yollarıyla birbirine bağlı büyük eğlence parkları ve daha küçük yerel parklar. Kent parklarının kurulmasına ilişkin önerileri de kısmen ışık ve havanın önemine dayanmaktadır. Hava, güneş ışığı ve bitki örtüsü ile dezenfekte edilir. Yaprak örtüsü ayrıca havayı perdeleyerek temizlemek için mekanik olarak hareket eder. Olmsted'in daha geniş kent planıyla ilişkilendirilen bu peyzaj tipolojileri, kapsamlı kariyeri boyunca uyguladığı çevresel değişiklik türlerinin örnekleridir. Bir Olmsted araştırmacısı Vaux ile olan ortaklığı feshedildikten sonra, 550 proje yürüttüğünü belgelemiştir. Örneğin Mount Royal Park, Montreal (1874–81); Belle Isle Parkı, Detroit (1881–84); ABD Kongre Binası (1874–91); ve Stanford Üniversitesi kampüsü (1886–91) ile Buffalo, Boston, Rochester ve Louisville gibi çok sayıda şehir için park sistemleri. Olmsted'in kapsamlı çalışmasıyla, mahalle parkları ve ağaçlıklı sokakların küçük tasarımlarından, büyük şehir parkları ve banliyölerin daha büyük uygulamalarına, şehirleri çevreleyen birbirine bağlı yeşil kuşaklara, hepsinde sağlıklı şehirler için donatı sağlayan fikirlerin uygulanmasının izi görülebilir (Szczygiel & Hewitt, 2000).

Bugün gezegendeki milyonlarca insan, özellikle de gelişmekte olan dünyanın hızla büyüyen şehirlerinde, Olmsted'in Aşağı Manhattan'da tanık olduğundan çok daha kötü yaşam koşullarına katlanmaktadır ve yaklaşık bir milyar insanın temiz suya kolay erişimi yoktur (Fisher, 2010). Diğer yanda kentlerde yüksek refahın getirdiği yeni yaşam tarzlarına bağlı kanser, obezite gibi çeşitli sağlık sorunları da yaygınlaşmaktadır. Böylece, Olmsted'in ABD Sağlık Komisyonu'ndan ayrılmasından neredeyse bir buçuk yüzyıl sonra, bir kez daha, daha büyük halk sağlığı sorunlarının peyzaj mimarlığı, mimarlık ve şehircilik uygulamalarıyla kesiştiği bir dönem ortaya çıkmıştır. Olmsted bugün hayatta olsaydı ve bazı yerlerde kıtlık, bazı yerlerde bolluktan kaynaklanan bu tür paradoksal tehditlerle karşı karşıya kalsaydı ne yapardı? Fisher (2010), bu soruya cevap olarak günümüzdeki gibi büyük bir değişim çağında, Olmsted'in başka bir çalkantılı dönemde kullandığı yöntemlerin uyarlanması gerektiğini belirtir: söylemi tanımlama, sorunları belirleme ve bunları çözmek için gereken strateji ve politikaları önerme. İkinci öneri Olmsted'in, tasarımcıların şu anda genellikle yaptığından daha geniş bir disiplin yelpazesıyla ortaklık kurmasına dayanır. Sağlık Komisyonunda, Olmsted'in meslektaşları arasında bir mimar, bir mühendis, aynı zamanda doktorlar, teologlar, hayırseverler ve finansal analistler de vardı. Olmsted, komisyonun gerektirdiği çeşitli işleri yapmak için bu tür radikal disiplinler arası ekiplere ihtiyaç duyulmaktaydı ve Fisher'e (2010) göre bugün de aynısı geçerlidir. Olmsted örneği,

peyzaj mimarının farklı insanlardan oluşan ekiplerin yöneticisi olarak da işlev görebileceğini gösterir (Fisher, 2010). Olmsted'in çalışmaları ve önceki pandemilerin tarihsel olarak kentsel doku üzerinde sosyal ve ekonomik açılardan büyük etkiler ortaya çıkarmış olmasına karşın planlama ve tasarım profesyonelleri, mevcut ve COVID-19 sonrası stratejiler ve eylemlerle ilgili söylemlerde yoktur (Allam & Jones, 2020). Bu geçmiş deneyimler, kentsel alanların oluşumunun ve kent hayatının salgın hastalıklar tarafından önemli bir şekilde etkilendiğini ve kent ve hastalık ilişkisinin tüm kentlilerin yaşam kalitesi bağlamında ne denli önemli olduğunu ortaya koyar. Tüm insanlık tarihi boyunca süregelen bu durum COVID-19 pandemisi ile bir kez daha yinelenmiş, tüm dünyada kentsel hayat alt-üst olmuştur. Bulaş ve kalabalık ilişkisi kentsel alanlarda pek çok önlem alınması ve buraların yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu önlemler ve değişiklikler bundan sonraki bölümde ele alınacak ve özellikle sosyal mesafelenme uygulamalarının yayınlığı sorgulanacaktır.

1.2.3. COVID-19 Sürecinde Kentsel Alanların Kullanımı

Yakın zamanda COVID-19 pandemisi dünyanın her yerindeki tüm insanları etkilemektedir ancak etkileri en fazla kentlerde görülmektedir (Kasinitz, 2020). Bu sebeple günümüzde var olan COVID-19 pandemisinin bir kentleşme sorunu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Dinçtürk vd., 2020). COVID-19'un yayılması şehirlerin boyutuyla birlikte katlanmakta olduğundan daha büyük kentsel alanların daha hızlı ve daha yıkıcı salgınlar yaşadığı görülmüştür. Bu kapsamda kentlerde birçok önlem alınmaya başlanmıştır. Bu nedenle yönetimler, katı mesafelenme önlemleri ve halka açık yeşil alanlara sınırlamalar uygulamak için harekete geçmiştir (Samuelsson vd. 2020). Sosyal mesafe kuralları, karantinalar, maske ve hijyen kuralları gibi önlemler kent yaşamını yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Sağlık yetkilileri ve uzmanlar, başkalarıyla fiziksel mesafeyi korumanın ve kalabalıklardan kaçınmanın, COVID-19'un yayılmasının hem boyutunu hem de hızını azaltmak için çok önemli olduğu konusunda ısrar etmiş; el hijyeni ve yaygın testler gibi diğer sınırlama önlemlerini tamamlayan sosyal mesafe, yoğun sağlık hizmetlerine yönelik aşırı talebi azaltmanın ve böylece enfekte olan herkesin etkili bir şekilde tedavi edilmesini sağlamanın anahtarı olarak halklara tanıtılmış ve teşvik edilmiştir (Pedersen & Favero, 2020). Bu önlemlerin yanı sıra tasarım disiplinleri pandemi etkilerini azaltmak ve geleceğe yönelik tedbirler almak amacıyla kentlere, geçici ve kalıcı tasarım önerileri

sunmuştur. COVID-19 pandemisi ile birlikte Türkiye’de de salgını kontrol altında tutmak için bir takım önlemler alınmıştır. Toplu taşımaların yolcu taşıma kapasitesi %50 olarak belirlenerek daha güvenli hale getirilmiş, karantina uygulamaları yapılmış, evsizler için konaklama imkânı yaratılmış, yeterli ve temiz suya erişimin kolaylaştırılması için çalışmalar başlatılmıştır. Belirli yaş gruplarının sokağa çıkmasında düzenleme yapılmış ve park ve kamusal alanlarda bir takım kısıtlama kararları alınarak buraların kullanımı daha güvenli hale getirilmiştir (Ahsan, 2020; Varol & Öksüz, 2021). Bu önlemlerin yanı sıra tasarım disiplinleri pandemi etkilerini azaltmak ve geleceğe yönelik tedbirler almak amacıyla kentlere, geçici ve kalıcı tasarım önerileri sunmuştur.

Kentsel kamusal alan, bu açıklamalar, tavsiyeler ve teşviklerden sonra özellikle sosyal mesafelenme uygulamalarının alanına dönüşmüştür. COVID-19 bulaşma oranı büyük ölçüde çoğalma sayısına (R_0) göre belirlenir. R_0 , virüsün doğuştan gelen özellikleri ve insanların birbirleriyle olan temas miktarı/süresi dâhil olmak üzere bir dizi faktörden etkilenir. Virüsün biyolojik özelliklerini etkilenemese de, sosyal mesafe olarak bilinen bir olgu aracılığıyla insanların birbirleriyle olan temas miktarı değiştirilebilmektedir (Sen-Crowe vd., 2020). Sosyal mesafe, sağlık sistemi üzerindeki yükün azaltılmasında da rol oynar. Herhangi bir müdahale yapılmadığı takdirde, sağlık sisteminin kapasitesini aşabilecek ve doktorları bazı hastaları diğerlerine göre seçip tedavi etmeye zorlayabilecek vaka sayısında hızlı bir artış olacaktır. Sosyal mesafe, bulaşma oranını yavaşlatma ve vaka sayısı zirvesini azaltma potansiyeline sahiptir ve böylece daha az kritik hasta herhangi bir gündelik bakıma ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle kentsel alanın sosyal mesafelenme uygulamaları ile örtüştürülmesi yönetimler tarafından neredeyde bir zorunluluk olarak algılanmıştır.

Sosyal mesafelenme uygulamalarının en uç düzeyi olan tam kapanmalar, toplu taşıma araçlarına, taze gıda ve içme suyu kaynaklarına ve tıbbi malzemelere erişimin kesilmesi ve şehirler hızla aşırı kalabalık olan tıbbi tesislerle uğraşırken insanların işe gitmemelerini veya şehir içinde işe gidip gelmemelerini zorunlu kılmak anlamına gelir. Bu, salgının daha fazla bulaşmasını engellemek için acilen ihtiyaç duyulan taze gıda, içme suyu, el dezenfektanları ve maskeler gibi tıbbi malzemeler gibi temel ve hayati ürünlerin tedarik zincirinde büyük bir kesinti anlamına gelmiştir. Bu önlemler aynı zamanda insanları panik ve korku büyüdükçe mevcut ürünleri istiflemeye sevk etmiştir (Allam & Jones, 2020). Kentsel düzeyde, vatandaşların hareket yarıçapının evlerinden 1 km mesafeyle sınırlandırılması, mekânsal açıdan temel hizmetlere erişimlerini sınırlamıştır. Mahalle düzeyinde, sosyal mesafe

kamusal alanların kullanımını ve şehrin işleyişi için ihtiyaç duyulan tedarik ve temel hizmet merkezlerinde kişilerarası ilişkileri değiştirmiştir. Dünya çapında, karantina okullarda ve üniversitelerde e-öğrenmeye ve mümkün olduğunda uzaktan çalışmaya yol açmıştır (Moratalla & Agea, 2020). COVID-19, insanların nasıl, ne zaman ve neden hareket ettiğini değiştirmiştir. Bu nedenle bazı şehirler, COVID-19 dostu hareketlilik seçenekleri sağlamak için sokaklarını uyarlamak zorunda kalmıştır. Bu, mağazaların dışında sıraya girerken, işe gidip gelirken veya egzersiz ya da temiz hava için dışarı çıkarken güvenli fiziksel mesafeyi sağlamak anlamına gelmiştir (Martin, 2021).

Kent merkezlerindeki pek çok kişi için COVID-19, esasen günlük hayatı durdurma noktasına getirmiş, toplu taşıma araçlarıyla işe gidip gelmek tehlikeli iken, açık havadaki kamusal alanlar biraz temiz hava almak için yürümek için güvenli bir mesafeye izin veremez olmuştur (Mehta, 2020). Koca & Tural (2021)'da Mehta'ya benzer bir gözlemle yeni normalin, bireyin gündelik yaşam alan ve sınırlarını değiştirdiği ve konut iç mekânlarından kamusal dış mekânların kullanımına değin geçici bile olsa sınırlamalar getirdiği üzerinde durur. Mekâna ilişkin kullanım şeklinin değişmesi, mekânla ve mekânı kullananlarla olan ilişkileri, iletişim şeklini ve etkileşimi de değiştirmiştir. Gündelik yaşamda kurulan ilişkiler ve etkileşimler, kamusal mekâna getirilen sınırlılıklar nedeniyle neredeyse konutlar üzerinden kurulmaya başlanmıştır. Eğitim, çalışma, eğlence, ticaret, uzaktan ve dijital ortamda yapılarak davranışların ve sosyalleşme şeklinin değişmesine neden olmuştur (Koca & Tural, 2021). COVID-19 salgını, tüm dünyada kentsel alanların işleyişinde bir dizi değişikliğe yol açarken yukarıda bahsedilen etkilerinin yanında şehir parkları da dâhil olmak üzere yeşil altyapının kullanımı üzerinde de gözle görülür bir etkisi olmuştur (Herman & Drozda, 2021).

Ancak önlemlerin ağırlıklı olarak sosyal etkileşimin azaltılması ve kentsel işlevlerin engellenmesi üzerinde kurulması kentsel mekânın ve yaşamın yapısına tezatlığı nedeniyle pandemi dönemi araştırmalarda sıklıkla tartışılmıştır. Storrington & Peinhardt (2020), pandemilerin doğası gereği kent karşıtı olduğunu ve topluluk ve özellikle kentsel yaşam hakkındaki en temel fikirleri baltaladığını belirtir. COVID-19 salgını, dünyanın birbirine bağlılığından beslenirken şehirler (ve kamusal alanları) bu duruma bir istisna olmamıştır (Storrington & Peinhardt, 2020). Salama (2020) kentsel mekânın zıt niteliklere sahip olduğunu belirtir. Bunlardan olumlu olanlar çeşitlilik, hoşgörü, ilişki, bütünleşme, kişisel ağ oluşturma ve sık kendiliğinden etkileşimleri içermesi iken diğer yandan kentsel mekânın, anonimlik, kopukluk, yalnızlık, resmi sosyal kontrol, ayırım, izolasyon, korku ve akıl sağlığını içeren

olumsuz özellikleri de olduğunu belirtir. Salama'ya (2020) göre COVID-19 sosyal mesafe önlemleri, özellikle bu önlemler yeni normalin normu ve parçası haline gelirse, bu niteliklerden bazılarının algılanması üzerinde bir etkiye sahip olacaktır. Buna bir örnek olarak da kendiliğinden etkileşimlerin daha az kendiliğinden hale gelmesi (veya kendiliğinden olmaması) ve resmileştirilmiş sosyal kontrolün negatif bir özellik yerine pozitif bir özellik olarak yer almasını verir (Salama, 2020). Oysa yoğunluğun, şehirlerin benzersiz kültürel zenginliğine getirdiği çok sayıda faydası vardır. Bunlar arasında toplu taşımayı kolaylaştırmak, yürünebilir ortamlar yaratmak, kitlelerin kamusal alanlardan keyif almasını sağlamak, kent parkları ve oyun alanları aracılığıyla çocukların ihtiyaçlarını desteklemek, kişisel ve kamu güvenliğini desteklemek sayılabilir. Bu doğrultuda etkileşimleri kısıtlamak yerine şehirlerin geleceğinin, insanların daha yüksek yoğunluklar ve 'sardalya benzeri' paketleme olmadan sosyalleşmesini sağlayan mimari ve kentsel çözümler geliştirmeye dayandırılması öne sürülür (Salama, 2020). Kasinitz (2020), COVID-19'un şehirleri en iyi yaptıkları şeyde; insanları eğlence ve kazanç için bir araya getirme konusunda çok sert vurduğunu ifade eder. Kasinitz'e (2020) göre kamusal alanda olmak, yani bizim kontrol etmediğimiz alanlarda yabancıların huzurunda olmak, en iyi kentsel deneyimdir. Resmîlik ve gayri resmîlik birleşimleri ve kuralları, şans eseri karşılaşma olasılığı ve sosyal üyelik ve sosyallik vaadi ile kamusal alanın nitelikleri, kentselliğin tanımlayıcı özellikleri arasındadır. Kamusal alanlardan dışlanmak, vatandaşlığın tam üyesi olmamanın en açık işaretlerinden biridir (Kasinitz, 2020). Buradan yola çıkarak Kasinitz (2020), kentin sosyal hayatına erişimin engellenmesinin dezavantajları üzerinde durur. Kamusal dünyaya erişimin yurttaşlık anlamına geldiğini bildirir. Tarihi agora kavramından yola çıkarak orasının hem bir pazar yeri hem de siyasi bir alan olduğu, bu yüzden oraya girişe izin verilmesinin toplumsal üyelik açısından önemli bir göstergesi olduğu üzerinde durur (Kasinitz, 2020). Ve sorar: Kamu güvenliği hepimizin aniden bu tür alanlardan kaçınmasını gerektirdiğinde ne olur? İnsanlar dışarı çıkma ve kaynaşma alışkanlığından vazgeçecek mi? COVID-19, neden olduğu diğer birçok korkunç bedelin ötesinde, kamusal alanın ölümünü (Agoracide?) ve onun yerine ne kamusal ne de anlamlı topluluk olmayan bir "sanal topluluklar" dünyasının var olmasını hızlandırdı mı? (Kasinitz, 2020). Benzer eleştirilerde bulunan Koca & Tural (2021) mekânın paylaşımını zorunlu olarak yitirilmesinin, kamusal alanın herkes için olma durumunu da ortadan kaldırdığını belirtir. Yazarlara göre sosyal ve ekonomik etkileşimler, kamusal alanın/mekânın ayırt edici özelliğidir. Buna karşın salgınla birlikte; sosyal etkileşimler ciddi şekilde sınırlanmış ve kamusal alan ortadan kalkmıştır. Bireylerin birbiri ile

etkileşim ve iletişim kurması sosyal mesafelenme yoluyla önlenmeye çalışılmış, sonucunda kentin dinamiklerini değiştirmiştir (Koca & Tural, 2021). Agarwal (2020), kentsel açık mekânlar gibi yapısı gereği etkileşimli alanlarda sosyal mesafenin telkin edilmesini bir ironi olarak görür. Etkileşimli alanların amacı, kitlelerin toplanması, konuşma, belirli etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve hatta bir dereceye kadar yabancıların etrafında yaşamadır. Öte yandan, yayılımı önlemek için birincil önlem olarak sosyal mesafeyi harekete geçiren Koronavirüs salgını, kamusal alanların veya etkileşimli alanların inşa edilme amacına tamamen aykırı hale gelmiştir. Asıl soru bir şekilde engelsiz bir ortam ile (kamusal alan) engelleri ve kuralları olan bir ortam arasında (sosyal mesafelenme) nasıl denge kurulabileceğidir (Agarwal, 2020). Bu konuda Koca & Tural (2021)'da çeşitli sorular sorar. Yirminci yüzyılda pandemilerin oluşma oranları arttığından ve gelecekteki pandemilerin olasılıkları yüksek görüldüğünden gelecekteki olası senaryoların ihtiyaçlarına cevap veren yeni mekânsal organizasyonlar sanal ortamda geliştirilmeye başlanmıştır. Yazarlar yeni normalle birlikte sanal kamusal alanlara evrilen toplumu da sorgular ve kamusal alanların sanal ortamda var olmaya başlamasıyla birlikte bu durumun etkilerinin kamusal alan tanımında nasıl değişiklikler meydana getireceğini sorar. Tüm bunlar salgın süresince değişen ihtiyaçların; algıların, yeni yaşam koşulları aracılığıyla fiziksel ve sanal mekâna yansımalarının etkilerinin incelenmesini gerektirmektedir (Koca & Tural, 2021).

Salgınla değişen kentsel hayatların bir diğer boyutu da ekonomiye yansımalarıdır. Salgınlar, insan ölümleriyle beraber ekonomik ve sosyal alanda da önemli değişim, dönüşüm ve gelişmelere de neden olabilmektedir. COVID-19 salgınıyla, ekonomik ve sosyal hayatta birtakım değişiklikler kısa zamanda ortaya çıkmış olmakla birlikte başta para ve finans piyasaları, ticaret, eğitim ve hizmet sektörü olmak üzere ekonomik ve sosyal alanda önemli yapısal bir değişim ve dönüşümün arifesinde bulunduğu ifade edilir (TÜBA, 2020). Kasinitz (2020) de bu paralelde düşünerek alışveriş etkinliği ve alanları üzerinde durur. Yerel alışveriş caddelerinin ihtiyaç duyulan ürünlerini dağıtmaktan çok daha fazlasını yaptığı, şehirlilerin yeni ve farklı ürün ve fikirleri deneyimlemelerini sağladığını belirtir (Kasinitz, 2020). Mekânları yerlere dönüştürerek mahalleleri ve kentsel toplulukları tanımlamaya yardımcı olurlar. Buralar, genellikle kentteki farklı insanlar arasındaki ilk temas noktalarıdır. Birbirlerini tam olarak tanımayan insanlar arasında bile, dijital iletişimin yapamadığı şekillerde sosyal bağlantılar oluştururlar. Dijital alışveriş ve teslimat hizmetleri, istediğimiz ürünlere ulaşmada da aynı derecede etkilidir ancak ürünlerle veya insanlarla tesadüfi karşılaşma şansı ortadan kalkar. Kapanma dönemi manzarasında Kasinitz (2020),

birçok yerel işletme türünün mevcut krizden sağ çıkmasını olası görmemiştir - en azından benzeri görülmemiş düzeyde kamu desteği olmaksızın. Yazar belki de internetten alışveriş çağında, kentteki birçok alışveriş servisinin yerini eninde sonunda "çevrimiçi" teslimat hizmetlerinin zaten alacağını ancak virüsün bu eğilimi büyük ölçüde hızlandırdığını belirtir (Kasinitz, 2020).

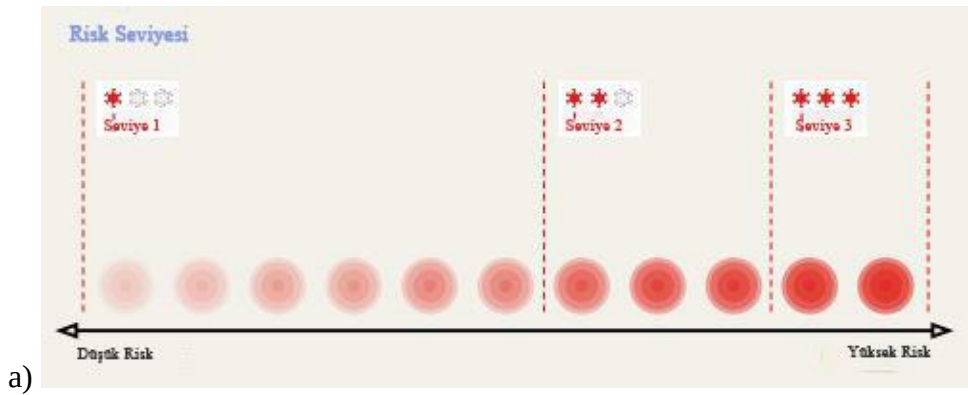
Buraya kadarki kısımda kentsel hayatın kapanma döneminden nasıl etkilendiği ve araştırmacı ve düşünürlerin bu konudaki tartışmalarına yer verilmiştir. Bundan sonraki kısımda kentsel hayata dair kentsel açık mekânlarda kapanma döneminde ne gibi düzenlemeler yapıldığı ya da yapılabilceğine dair araştırmalar üzerinde durulacaktır. Gehl (2020), salgın döneminde kamusal alanların kullanılıp kullanılmadığını sorgulamıştır. Nerelerin kamusal olarak kullanıldığı sorusu komşu sokaklar, kapı önlerindeki kaldırımlara işaret etmiştir. Bu dönemde insanların büyük çoğunluğu sadece fiziksel ve zihinsel sağlıklarını korumak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dışarı çıkmıştır. 40 ABD eyaletinden ve 68 ülkeden 2.000'den fazla kişinin görüş bildirdiği araştırmada, bireysel ve fiziksel aktiviteyi artırmaya yönelik dış ortam uygulamalarını tercih edenlerin sayısının oldukça arttığı gözlemlenmiştir (Gehl, 2020). Bu doğrultuda kentlerdeki araç yoğunluğunun azaltılıp, bu alanlarda yaya ve bisikletlilere öncelik verilmesinin COVID-19 pandemisinin olumsuz etkileri üzerinde iyileştirici rol oynayacağını düşünen araştırmacılar da vardır (Eltanabily & Elgheznavy, 2020).

Kamusal alandaki tesislerin sosyal mesafeye göre düzenlenmiş açık mekân yemek alanlarına ve sosyalleşme mekânlarına dönüştürülmesi buna örnek gösterilebilir. Dünya üzerinde farklı kentler sokaklarını araç trafiğine kapatmaya başlamış, bir zamanlar araçlara ayrılan alanları satıcılara ve yayalara bırakmışlardır. Sokaklar yemek yeme terasları ve açık mekân restoranlarına, otoparklar, spor alanları ve butiklere kadar pek çok şeye dönüşmektedir (Boumgardner, 2020). COVID-19 pandemisinde salgın-bulaş oranının azaltılması amacıyla dünya genelinde okullar kapatılarak uzaktan eğitim modeline geçilmiş, yurtiçi ve yurtdışı seyahat kısıtlamaları getirilmiş, halka açık alanların kullanımı düzenlenmiştir (Güngör, 2020). Bazı şehirler, COVID-19 salgınının neden olduğu acil sağlık sorunlarıyla başa çıkmak için diğerlerinin yanı sıra sokak deneyleri başlatmıştır. Bu uygulamalar öncelikle, fiziksel mesafe gerekliliklerine göre insanların kentsel alanlarda güvenli bir şekilde hareket etmesine izin vermeyi amaçlamaktadır. Sokak deneylerinin yalnızca acil ihtiyaçlara cevap verme potansiyeline sahip olmadığı, aynı zamanda hareketlilikte sistematik değişimi tetiklediği öne sürülmüştür (Verhulst vd., 2023). Kamusal

açık alanlarda tanımlanan zorluklar ve problemlerden biri, kaldırımlarda ve meydanlarda fiziksel mesafenin çözümlenmesi olmuştur. Çözüm olarak bitişik yollara, bisiklet yollarına veya park alanlarına kaldırım uzatmaları; zıt yürüme yönlerini ayırmak için mobilya temini, meydanlarda toplanma çemberleri (Sint-Pietersplein, Gent, Belçika; Domino Park, New York City, ABD), paylaşılan sokaklar girişi (Amsterdam, Hollanda) gibi uygulamalar görülmüştür. Kamusal açık alanlar için diğer bir zorluk ve problem alanı da kaliteli açık ve yeşil alanlara ihtiyaç ve erişimin olmasıdır. Parklara ve yeşil alanlara eşit olmayan erişim ve bunların dağılımı, COVID-19 açısından güvenli bir şekilde sosyal etkileşime karşılık çözüm önerileri olarak farklı türde faaliyetler ve kullanıcılar için daha keyifli ve erişilebilir bir alan olarak caddeler önerilmiştir. Parka dönüştürülmüş sokaklar, iç mekân aktivitelerini dış mekânlarda organize etme, banklar gibi şehir mobilyaları aracılığıyla güvenli mesafenin sağlanmasına yönelik ayırıcı olarak bitkisel elemanları kullanmak, etkinliklerin oluşumuna düzen getirme: açık erişim ve çıkış noktaları, park kısıtlamaları, statik göstergeler, sınır çizgileri vb. sağlamak, normalde kapalı mekân etkinliklerinin açık havada düzenlenmesi gibi uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Verhulst vd., 2023). COVID-19 çoğu Avrupa kenti ve Amerika kıtasında ABD ve Kanada gibi ülkelerde hem bisiklete binmedeki artışı tetiklerken hem de artan kamu ve siyasi destek sayesinde bisiklet tesislerinin uygulanmasını hızlandırmıştır. Her iki durumda da, şehirlerde bisiklete ilgi artmıştır. Genellikle otomobil yol şeritleri iptal edilerek kilometrelerce bisiklet altyapısı uygulanmış ve şehirlerde bisiklet park yeri ve bisiklet paylaşım tesisleri kurulmuştur. Mekânın sınırlandırılması, otomobil dışında her kullanıcı için algılanırken, mekânın yürüme, bisiklete binme, sosyalleşme gibi kullanımlar için serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadır (Verhulst vd., 2023). Rodgers (2020), kapanmalar döneminde özellikle kentsel yeşil alanlara odaklanan önlemler üzerinde durmuştur. Rodgers'a (2020) göre COVID-19 salgını ve buna bağlı sokağa çıkma yasağı, eğlence ve egzersiz için açık alanlara kolay erişimin insanlar için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. COVID-19, kentsel çevrede yeni yeşil alanların belirlenmesi ve korunması için planlama politikasının yeniden gözden geçirmemiz gerektiğini de göstermiştir. Kırsal yeşil alanlar ve ortak alanlar dâhil olmak üzere mevcut açık alanları daha iyi korumak ve yeni konut arayışının mevcut ve gelecekteki topluluklar için yeterli yeşil alan sağlanması pahasına planlama politikasını yeniden dengelemeye çalışmak gerekmektedir. Salgının birkaç olumlu sonucundan biri, karar vericilerin ve hükümetlerin hem kalan açık alanlarımızı koruma hem de kasaba ve şehirlerimizde yeni yeşil alanlar yaratma ihtiyacına yeniden odaklanması olabilir (Rodgers, 2020). Bunu destekleyecek bir gözlem de Garcia (2020)

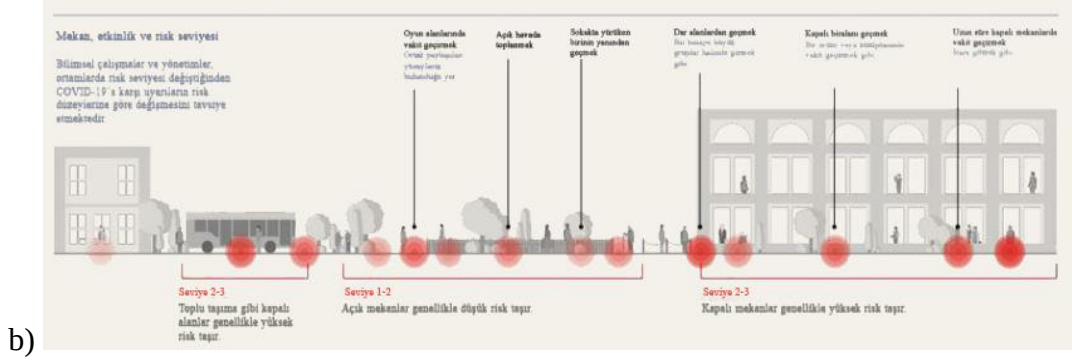
tarafından yapılmıştır. Kapanmalar nedeniyle insanların mahalle ölçeğinde düşünmeye başladığını ve yaya hareketliliğine değer verildiğini belirterek yürüyerek ya da bisikletle ulaşılabilen küçük alanlar ve yeşil meydanların, fiziksel ve ruhsal sağlığın korunduğu bir alana dönüştüğünün altını çizer (Garcia, 2020). Verhulst ve meslektaşları (2023), yeni normalle insanların aynı zamanda yerel kamusal alanlarını, yeni aktif mikro hareketlilik biçimlerini ve yerel ekonomik faaliyetleri yeniden keşfetmeye başladığını belirtir. Bu alanların çok güçlü bir sosyal bileşenle bağlantılı olması tesadüf değildir. Sokaklar burada anahtar olarak görülmüştür. Sokaklar, kamusal alanın önemli bir bölümünü oluşturur ve geleneksel olarak hareketliliğin gerçekleştiği fiziksel alanlardır. Kamusal alanlar, ekonomiyle bağlantılı gezinti yerleri ve satış tezgâhları gibi ticari faaliyetler için olanaklar barındırır. Bu alanlardan biri etkilendiğinde, diğerleri de etkilenir (Verhulst vd., 2023). Özetlenecek olursa sokaklar, yeşil alanlar ve alışveriş alanları kentsel hayat ve kapanmalar arakesitinde en çok üzerinde durulan konular olmuştur.

Bu bağlamda kentsel hayatın güvenli bir şekilde sürdürülmesi konusunda başka çalışmalar da gerçekleşmiştir. Kentlerdeki çeşitli kapalı ve açık mekânlar düzeyinde virüse dair tanımlamalar, bilgilendirmeler ve yönlendirmeler yapılması ihtiyacı olduğu düşünülerek bir risk çerçevesi oluşturulmuştur. Bir risk çerçevesi, insanların kentsel çevrelerde ne tür bilgilere ihtiyaç duyulduğunu belirlemeye yardımcı olur. Çerçeve, mevcut virüs bulaşma bilimine, insanların nasıl davrandığına ve belirli ortam türlerinin taleplerine ve işlevlerine ilişkin bir anlayışa dayalı olarak basitleştirilmiş üç seviyeli bir risk oluşturur. Virüsün farklı alanlarda daha fazla veya daha az risk oluşturduğunu ve dolayısıyla bu riske karşı koymak için gereken müdahale türlerini çerçevelediğini gösterir (AGI, 2020).

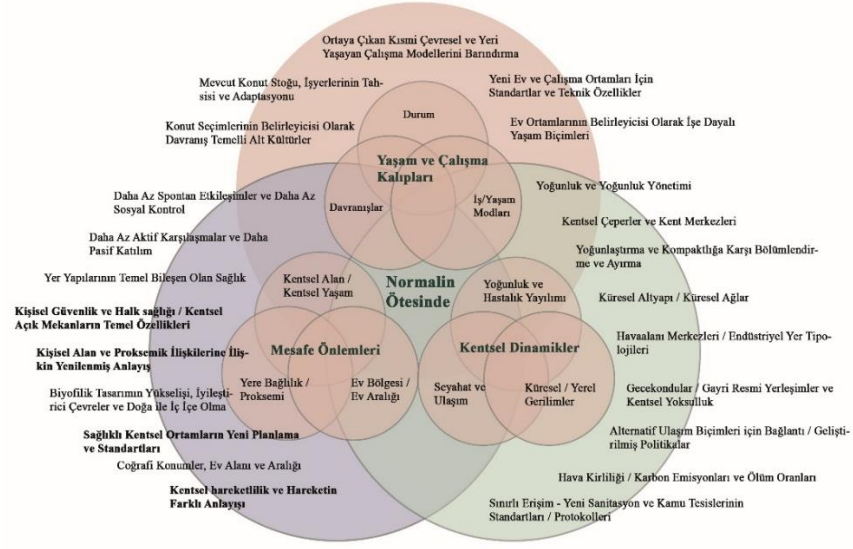

Şekil 5. COVID-19 virüsünün farklı alanlarda oluşturduğu risk düzeyleri (COVID-19 Design Toolkit (AGI, 2020) adlı çalışmadan esinlenerek geliştirilmiştir).

Şekil 5'i devamı

Şekil 5'te COVID-19 Design Toolkit (AGI, 2020) olarak yayımlanan bu çalışmada kentsel açık mekânlar düşük risk seviyesinde gösterilmiştir. Buna karşın bulaş önlemlerinden yukarıda da anlatıldığı üzere en çok kentsel açık mekânların ve yaşamın etkilenmesi tezat oluşturur görünmektedir. Aslında bu kısımda ele alınan açıklamalar, eleştiriler ve öneriler tüm dünyada temel uygulamanın sosyal mesafelenme olduğu göstermiştir. Bunun bir uçta tam kapanma diğer uçta ise insanlar arasında belirli bir fiziksel mesafe bırakılarak aynı alanlarda olmasına izin verilmesi şeklinde tüm ülkelerde değişen bir anlayışla ve yöntemle ama hep bir sosyal mesafelenme çabasının sergilenmesi şeklinde olduğu söylenebilir. Mesafe önlemlerinin sosyo-mekânsal çıkarımlarını yapmaya çalışırken Salama (2020), insanların bireyler ve topluluklar olarak mekânsal deneyimi, çevresel psikoloji alanından kaynaklanan ve yapılara ve kentsel çevrelere hitap eden geniş kapsamlı kavram ve terimler aracılığıyla anlaşıldığını belirtir. Sosyal mesafe önlemlerinin yaygınlığı, hem kent araştırmacıları hem de halk üzerinde çeşitli şekillerde etkiler bırakmıştır. Bu doğrultuda Salama (2020) yere bağlılık, kişisel mekân ve bireyler ve gruplar arasındaki ilişkiler (proksemi) ile doğaya yakınlık ile ilgili kavram ve teorilerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtir. Pandemi sonrası sosyal mesafe yönergeleri, farklı mekânsal gereksinimler ve yer standartları ile sonuçlanacak yeni yaşam ve çalışma kalıplarını tetikleyecektir (Salama, 2020). Bu doğrultu Salama (2020), oluşacak yeni temel araştırma alanları ve konuları tanımlamıştır (Şekil 6).

Şekil 6. COVID-19 pandemi sürecinde oluşabilecek yeni temel araştırma konuları (Salama 2020'dan esinlenerek geliştirilmiştir).

Acil araştırma alanları üç temel alan altında sınıflandırılmıştır: COVID-19 sırasında ve sonrasında kentsel dinamikler, mesafe önlemlerinin sosyo-mekânsal etkileri ve pandemi sonrası ortaya çıkan yaşam ve çalışma modellerini barındırmak için yeni mekânsal ortamların gereklilikleri (Şekil 6). COVID-19'un yayılması bireyleri, toplulukları, kuruluşları ve hükümetleri etkilediğinden, etkileri küresel ağlar ve altyapıdan küresel şehirlere ve kentsel bölgelere, yerleşim yerleri ve kamusal alanlardan ev ve işe ortamlarına kadar her düzeyde ve ölçekte olacaktır ve daha uzun yıllar devam edecektir (Salama, 2020). Bu kavramsal şema bağlamında bu tez çalışmasının kapsamı şekle göre Kentsel Güvenlik, Proksemi, Kentsel Alan, Kentsel Yaşam, Kentsel Hareketlilik ve Kentsel Açık Mekânların Temel Özellikleri ve Davranışlar başlıklarını içerir. Mehta (2020) da COVID-19 dönemi proksemi alanında çalışmaların üzerinde duran araştırmacılardan bir diğeridir. Edward T. Hall'un "The Hidden Dimension" (1966) çalışmasına dikkat çekerek kitabında "insanın mekân ve mesafe algısının durağan olmadığını" belirtir ve mekân algısının dinamik ve eylemle ilgili olduğunu vurgulayarak önemli bir gözlemlerde bulunur: "İnsanların o sırada birbirlerine karşı hissettikleri, kullanılan mesafede belirleyici bir faktördür." Bu zorunlu izolasyon döneminde, insanların başkalarına karşı duyguları kesinlikle farklıdır- çoğu kişi daha fazla sosyal etkileşim ve temas için can atmaktadır. COVID-19 zamanlarının evde kalma ve sosyal mesafe talimatları, proksemi dinamiklerini ön plana çıkarmıştır (Mehta,

2020). Bu bağlamda proksemi biliminin temel kavramlarından biri olan kişisel mekân ve ilişkili olduğu sosyal mesafe kavramının sosyal mesafe uygulamaları doğrultusunda COVID-19 döneminde kentsel açık mekânda insanlar arası iletişim, etkileşim ve sosyalleşme kapsamında irdenmesinin gerekliliği ortaya çıkar. Zira daha önce yer verilen tartışmalar şehirlerde her türlü interaktif mekânların sağlanmasının son derece gerekli ve önemli olduğunu göstermiştir. Buralar insanların bazı ihtiyaçları ile örtüşmektedir. Bazıları çevreyle pasif bir ilişki vaat ederken ve bununda aynı zamanda insanlarda etrafta neler olup bittiğinin ve diğer insanların neler yaptığına dair farkındalığı geliştirdiği belirtilir (Agarwal, 2020). Aynı zamanda, sosyal iletişim ve entelektüel katılım yoluyla yaşamdaki dengenin önemli bir yüzdesini sağlamaya yardımcı olur. Günlük programlarının dışında oturup dinlenmek isteyen insanlar için duraklama noktaları ve birçok insan için günlük ekonomik bir faktör olarak işlev görür. Dolayısıyla kamusal alan ihtiyacı mekânsal tasarım profesyonelleri için pandemi nedeniyle büyük bir endişe kaynağına dönüşmüştür (Agarwal, 2020).

Kullanıcılarına taktiksel ayarlamalar yapma özgürlüğü veren, daha az katılıkla tasarlanmış, çok işlevli alanların önemi, sokağa çıkma yasağı ve sosyal mesafe zamanlarında önemli ölçüde artar (Herman & Drozda, 2021). COVID-19 salgını, bugün kamusal alanların şekli ve kullanımı üzerinde bir etkiye sahiptir ve muhtemelen gelecekte kentsel planlama, tasarım ve yönetime nasıl yaklaştığımız konusunda bir iz bırakacaktır. Büyük kamusal alanların geleceği nedir? Kriz sırasında görülen geçici dönüşümler daha kalıcı değişimlere ilham verecek mi? Toplum içinde daha az insan mı gözlemleyeceğiz? Toplumsal alanlarda yaptıklarımızı değiştirecek miyiz? (Herman & Drozda, 2021). Tüm bu soruların ve bunlara verilen yanıtların, uygulamaların ve çabaların sonuçları yakından takip edilmeli, kabul gören ya da görmeyenler ve nedenleri tespit edilmeli, bu deneyimler doğrultusunda kentlerin açık mekânlarının geleceğe yönelik tasarım ilkeleri geliştirilmelidir. Kentsel açık mekânlarda uygulanmakta olan sosyal mesafe uygulamalarının gelecekte yapılacak açık mekân tasarımları ya da revizyonlarının olası salgınlara karşı esneklik sağlamasında anahtar kriterlerinin tespitine olumlu katkıları olacaktır.

Bu bölümde ele alınan çalışmalar sosyal mesafelenme uygulamalarının tüm dünyada ön plana çıktığını göstermiştir. Bu uygulamalar insanın sosyalleşme ihtiyacına bağlı olarak değişen şekillerde karşımıza çıkmıştır. Sosyal mesafe yeni bir kavram değildir, 1960'lı yıllarda proksemi bilimi bağlamında tanımlanmış ve mekânsal tasarım disiplinlerinde

yaygın kabul gören bir kavram olmuştur. Bundan sonraki başlıkta proksemi ve sosyal mesafelenme kavramlarına değinilecektir

1.3. Proksemi

Proksemi kavramı, COVID-19 pandemisi öncesinde de hayatımızda var olan bir kavramdır. Proksemi-uzaklık bilimi olarak adlandırılan bu teorik yaklaşım insanların mekânı kullanımı ve nüfus yoğunluğunun davranış, iletişim ve sosyal etkileşim üzerindeki etkilerini inceler. Edward T. Hall, proksemiye insanların mekânı kullanımını kültürün bir yansıması olarak ele alan gözlemler ve ilişkili teoriler olarak açıklar. The Hidden Dimension’da (1966) Hall proksemi davranışının (mekânın kullanımı) kişiler arası etkileşim üzerindeki etkilerini vurgular.

Mekânsal kullanımın bilimsel çalışmasına verdiği proksemi ismi ile insanın mekânı, kültürün özel bir detaylandırması olarak kullanmasına üzerinde duran terimi tanımlar. Proksemi sözel olmayan bir iletişim alanıdır ve sonuç olarak kültüre bağlıdır, erken yaşta öğrenilir. Nasıl çeşitli kültürler farklı diller edinmişse, birçoğu da farklı sözel olmayan iletişim sistemleri geliştirmiştir. Hall'ın bir iletişim aracı olarak mekânsal kullanıma yaptığı vurgunun en önemli mesajı; gittikçe azalan kişiler arası mesafe ile daha çok duyuşsal kanalın devreye girmesiyle elde edilen daha büyük algısal bilgidir. Nispeten büyük mesafelerde, yalnızca görsel (ve muhtemelen işitsel) duyular çok fazla bilgi alır. Etkileşim mesafeleri azaldıkça, duyular ince ayrıntılara göre ayarlanır. İlginçtir ki, mesafe samimi mesafeye inene kadar, insanın en eski duyularından biri olan koku alma, hedef kişi hakkında bilgi almaz (Husk, 1977). Edward T. Hall'un çalışması provakatif bir teorik çerçeve olarak da tanımlanmıştır (Connolly, 1973). Hall'un çalışmasının altında iki temel kabul yatmaktadır. İlki, farklı insan gruplarının farklı duyuşsal dünyalarda yaşamasıdır. Hall'un ikinci kabulü, kültürün bir iletişim sistemi olduğudur. Kültür, belirli bir grup insanın içinde yaşadığı özel duyuşsal dünyanın iletişimidir. (Connolly, 1973). Hall, kültürel iletişim sistemini birincil mesaj sistemleri olarak adlandırdığı parçalara ayırır. Bu parçalardan birisi etkileşimdir. Etkileşimi, tüm canlıların temelinde olan duyarlılık olarak tanımlar. Çevre ile etkileşim, canlı olmaktır. Etkileşimin en açık örneği ise dildir (Connolly, 1973).

Hall, proksemi araştırmalarının insanoğlunun evrimsel kökenlerine dayandığına dikkat çeker. Bu kökenler, alt memeliler tarafından kullanılan fiziksel mesafeye yansır. Hayvanlarda üç mesafe gözlenmiştir: 1) kaçış-dövüş mesafesi, yaklaşan bir uyarıcı nesnenin

bir hayvanı kaçırmaya veya saldırmaya başlamaya yetecek kadar tehdit edici hale geldiği mesafe; 2) Sosyal mesafe, bir hayvanın kendi türünden başkalarıyla temasını keserek tecrit edildiği mesafe sınırı ve 3) Kişisel mesafe, hayvanların kendi aralarında korudukları ve bunun ötesinde mekânsal etkileşime girmeyecekleri normal mesafe (Aktaran Connolly, 1973). Benzer şekilde Hediger, hayvanlar tarafından kullanılan ve uygun mesafeyi sağlamak için işlev gören dört mesafe belirlemiştir. Farklı türlerin bireyleri karşılaştığında 1) kaçış mesafesi ve 2) kritik mesafe kullanılırken, aynı türün üyeleri arasındaki etkileşimler sırasında 3) kişisel mesafe ve 4) sosyal mesafe ortaya çıkar. Kaçış reaksiyonu, hayatta kalmanın temel mekanizmalarından biridir. Kritik mesafe, kaçış mesafesini saldırı mesafesinden ayıran dar bölgedir. Hediger'in kullandığı şekliyle kişisel mesafe, türün üyeleri arasındaki düzenli mesafeyi ifade eder. Sosyal mesafe, bireyi gruba bağlayan psikolojik bir mesafedir (Aktaran Anderson, 1975). Bölgeselliğin (egemenlik alanı) ve hayvanlar âleminde mekânın pek çok işlevinin temeli, bireyler arasında korunması gereken mesafeyi belirleyen keskin sınırlar duygusudur. Başka bir deyişle özellikli olarak, bölgesellik araştırmaları, hayvan çalışmalarından kaynaklanmıştır. Kavram, insanın mekânsal davranışına genişletilmiştir. Edward T. Hall, hayvan davranışlarından yola çıkarak insanda bölgesellik ve mesafe bırakma mekanizmalarıyla ilişkili en iz bırakan araştırmacılardan biri olmuştur ve bunu proksemi adını verdiği bilime dönüştürmüştür (Anderson, 1975). Hall, insan bölgeselliğini veya proksemiye şu şekilde tanımlar: İnsanın mekânı yapılandırması ve mekân algısının incelenmesi ve mikro-mekânın yapılandırılmasından (günlük etkileşimde kullanılan küçük mekânlar) makro-mekânlara (şehirlerin fiziksel yerleşimine) değin çok çeşitli mekânsal davranışları içerir (Aktaran Portrey, 1980).

Bölgesellik kavramı, akademik çalışma alanlarından birini proksemi çalışmasında, sosyal ve kişisel mekân ve insanın bunları algılayışında bulmuştur. Literatür, bireylerin, ihlal edildiğinde kendilerini rahatsız hissetmelerine neden olan bir balonla çevrelendiğini iddia etmektedir. İnsanlar, bu baloncukların ihlalini önlemek için çevrenin mekânsal boyutunu ve diğerleriyle etkileşim ağlarını kontrol etme sorunuyla karşı karşıyadır. Bununla birlikte, insanın kişisel mekân duygusu dinamik, kültürel olarak belirlenir ve tekdüze sosyal sonuçları olan sabit bir kalıtsal dürtü değildir. Kişisel mekânla ilgili literatürün iki merkezi odağı vardır: biri, insanların kişisel mekânı muhafaza etmelerini sağlayan çeşitli mekanizmaların işleyişiyle ilgilenirken, diğeri kişisel mekân ihlal edildiğinde ortaya çıkan davranışsal tepki ve stres türüyle ilgilenir (Anderson, 1975).

Hall'a göre proksemi çalışmaları yalnızca insanların günlük hayatları içerisinde diğerleri ile nasıl etkileşime girdiğini değerlendirme bakımından değerli olmakla kalmaz aynı zamanda konutları, yapıları ve kent düzenlerindeki mekânın örgütlenmesini de değerlendirir. Proksemi kişiler arası iletişimde örtülü bileşendir ve gözlem ile fark edilebilir ve kültür tarafından güçlü bir şekilde etkilenir (URL-4, 2021). İnsanların mekân kullanımında mekânı nasıl algıladıkları, davranış gösterdiği, hissettikleri, kişisel mekân teorisi olarak da adlandırılan proksemi kavramının özünü oluşturmaktadır (Ergan, 2020). Bir mekânı okumak, tasarımcılar için oldukça önemlidir. Hall'in belirttiği gibi, "eğer biri ölçülebilir boyutlara sahip bir dizi görünmez balonla çevrelenmiş birini görebilirse, mimarlık yeni bir ışıktaki görülebilir" (Hall, 1966; Ergan, 2020). İnsanların birbirlerine karşı oluşturdukları mesafeler, farklı kültürel ve sosyal etkenleri de belirtmektedir (Dodsworth, 2012; Buldaç, 2021).

Proksemi gibi çevresel tasarıma dair teoriler genellikle tasarımcıların insanlar arasındaki karşılıklı etkileşimleri kontrol etmek için tasarımların nasıl organize edilmesi gerektiğine dair açıklamalar içerirler. Bu konu çevresel tasarım disiplinlerindeki profesyonellerin uzun zamandır gündemindedir. Zaman zaman tasarımcıların yaptıkları tasarımlara ilişkin etkinliklerin konumları ve donatıların kişiler arasında ortaya çıkan etkileşimin düzeyini nasıl etkilediğine dair iddialarda bulunduğu görülür.

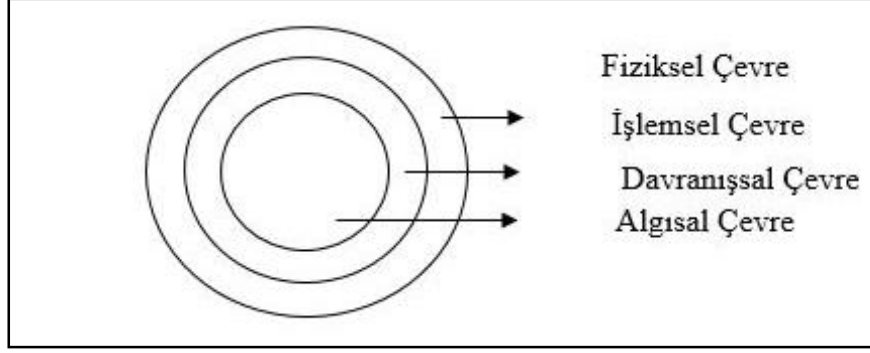
Şekil 7. İnsan ve çevresi arasındaki mesafe düzeyi (2009 yılında yapılan bir deneyden görüntü URL-5, 2020).

İnsanların birbirleri ile arasında kurulan ilişkiler ve mesafeler, insanların konumunu ve olması gerektiği yerleri belirlerken, proksemi kavramı bireyler ve çevreleri arasındaki

ilişkiyi ele almaktadır (Buldaç, 2021, Şekil 7). Proksemi genellikle tasarımcıların insanlar arasındaki etkileşimleri kontrol etmek amacıyla tasarımların nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair açıklamalar içerir. İnsanların bulundukları fiziksel çevreyi nasıl kullandıklarına dair yapılan çalışmaları da kapsamaktadır (Ergan, 2020). Proksemi, 1950'li ve 1960'lı yıllarda gelişmiştir ve son zamanlarda sanal gerçeklik çalışmaları bağlamında yeniden ilgi görmektedir. Araştırmacılar, bu mekânın şeklinin dairesel olup, olmadığı veya ortama bağlı olarak değişip değişmediğini veya bireye bağlı olup olmadığını tartışmışlardır (Hecht vd., 2019). Bölgesellik/egemenlik alanı, mahremiyet, kişiler arası mesafe gibi kavramlar proksemi bilimin üzerinde durduğu kavramlar iken bunların ilişkili olduğu ve bu tez çalışmasının ana ilgi alanını oluşturan kişisel mekân, sosyal mekân ve mesafelenme kavramları proksemi biliminin temel kavramlarıdır. Proksemi bu kavramlar doğrultusunda insan-insan ve insan-mekân ilişkisini anlamaya ve açıklamaya çalışır. Proksemi bağlamında ortaya koyulan sosyal mesafe-uzaklık kavramlarını anlamının yakın zamanlı uygulamaları daha iyi anlamayı sağlayacağı düşünüldüğünden bundan sonraki bölümde COVID-19 öncesi sosyal mesafe kavramı tartışılacaktır.

1.3.1. COVID-19'dan Önce Sosyal Mesafe Kavramı

İnsanın geçmişine bakıldığında her zaman yaşamını sürdürebileceği, sosyalleşebileceği veya zaman geçtikçe değişen istek ve ihtiyaçlarını karşılayabileceği mekânlar oluşturma isteği içerisinde olduğu görülmektedir (Buldaç, 2021). Bireyin yarattığı alanlar içerisinde, eş zamanlı olarak mekânla, çevresiyle ve diğer insanlarla istemli ya da istemsiz etkileşim kurması gerekmektedir (Buldaç, 2021). Zira önceki kısımda da belirtildiği gibi Hall'e göre etkileşim, tüm canlıların temelinde olan duyarlılıktır ve çevre ile etkileşim, canlı olmaktır. Bu etkileşimlerin açıklanabilmesinde bu nedenle çevre ve mekân kavramları önemli rol oynamaktadır. Çevre kavramı, sözlükte bireyi ya da grubu saran, çevreleyen şey olarak tanımlanmaktadır. Rapaport çevreyi "kullanıcılar tarafından şifresi çözülen bir kod, bir sözsüz iletişim biçimi ve semboller sistemi" olarak tanımlamaktadır (Aktaran Mumcu, 2002). Webster sözlüğü ise çevreyi, bireyin etrafını saran durumlar ya da nesneler olarak tanımlamaktadır (URL-106, 2023). Ayrıca çevre kavramı bir insanın ve topluluğun yaşamı üzerinde etkisi olan sosyal ve kültürel koşulların tümü olarak da tanımlanmaktadır.

Şekil 8. Bireyi sarmalayan çevre modülü (Rapaport (1977)’den esinlenerek geliştirilmiştir)

Bireyi sarmalayan çevre (Şekil 8), Rapaport(1977), tarafından dört şekilde tanımlanmıştır. Bunlar;

- Davranışsal çevre, bir insan veya topluluğun, eylemleri sonucu oluşan sistemi içermektedir (Rapaport, 1977).
- Algısal çevre, bir insanın çevresini algılaması ve zihninde anlamlandırması sonucunda oluşan çevre sistemidir. İnsanın hayattaki hedeflerine, mesleğine, kültürel birikimine ve eğitime göre çevresini algılaması ve tanınması sonucu da çevre oluşmaktadır (Varol, 2004).
- İşlemsel çevre bir insan veya topluluğun eylemlerinin yerine getirdikleri mimari alanların sistemidir (Rapaport, 1977).
- Fiziksel çevre ise, bütün doğal ve yapay alanları içerisinde bulundurmaktadır (Çubuk, 1994; Varol, 2004).

Tasarımcıların fiziksel çevre içinde ortaya koydukları işlemsel çevre mekânları tanımlar ve insanların algısal ve davranışsal çevresinin temelini oluşturur. Mekânın sözlükteki karşılığı “yer, boşluk” tur. Cousin’e göre mekân sınırlar içerisinde yer alan kütle olarak tanımlanmıştır (Mumcu, 2002). Mimariyi mekân yaratma sanatı olarak tanımlayan Zevi (2015) ise, kavramı sadece mekânsal biçimi ile ele almayıp, daha çok bütünün mekânsal etkisini düşünmektedir. Bu etki, mekânı sınırlayan yüzeylerin organizasyonu, aydınlatma ve hatta sembolik motiflerle de belirlenmektedir (Usta, 2019). Mekân çok yönlü ve birçok alanın (peyzaj mimarlığı, şehir planlama, coğrafya, psikoloji vb.) kapsamında olan bir kavramdır. Psikoloji, sosyoloji, coğrafya ve felsefe gibi birçok bilim alanlarında var olan bu kavram mimarlık ve tasarım disiplinlerinde 19. yüzyıldan itibaren irdelenmeye başlamıştır.

Bu farklı tanımlar kapsamında insanın olduğu her alanda mekânın ve bileşenlerinin varlığından söz edebilmek mümkündür (Buldaç, 2021). İnsan her zaman sosyalleşebilmek ihtiyacı duyan bir varlıktır. Bütün canlılar, özellikle diğer insanlar ile etkileşim içerisinde. Bireylerin oluşturdukları mekânlarda, insan-insan, insan-mekân etkileşiminin nasıl olduğunu incelemek mümkündür (Kahraman, 2014).

Mekânın sadece maddesel olarak bir sınırı yoktur. Mekân, insan tarafından soyut olarak da algılanabilir (Buldaç, 2021). Birey mekânı algılayabilmesi için, içinde bulunduğu mekândaki diğer bireylerle, canlı veya cansız varlıklar ile de etkileşim ve iletişim kurmalıdır. “İnsan çevresi içinde hem bir fiziksel obje hem de yaşayan bir organizmadır. Bir fiziksel obje olarak, ölçüsüyle, yoğunluğuyla ve şekli ile bir özellik kazanmakta; gerek bulunduğu çevreyi oluşturan bir eleman olarak ona karşı bir tepkide bulunmakta ve gerekse çevresi tarafından yönlendirilmektedir” (Aydınlı, 1992; Mumcu, 2002). Aslında insan ve çevre arasından sonu olmayan bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimlerin tümüne de davranış adı verilmektedir. Birey çevresi ile etkileşimlerinin sonucunda farklı davranış sistemleri oluşturabilir. Davranış biçimleri, mahremiyet, kişisel mekân, sosyal mesafe/uzaklık gibi kavramları da ortaya koymaktadır (Uzunoglu & Özer, 2014). Bu nedenle proksemi kültürle biçimlenen bir sössüz iletişim şekli olmuşken diğer yandan insanın mekânı kullanımında kültürel, sosyal ve bilişsel faktörlerin etkisinin derinlemesine anlaşılmasında kavramsal bir çerçeve sağlamıştır.

İnsanın kendisini mekânsal olarak konumlandırma şekli, diğer insanlarla olan sosyal etkileşimlerinin önemli bir parçasıdır. Bir kişi bize soru sormak için yaklaştığında, bu kişinin rahat bir mesafede durması, ne çok uzakta ne de çok yakında olması istenir. Burada mekânsal davranışta kişinin etrafında başkalarından korumak istediği bir kişisel mekân baloncuğu olduğu fikri kabul edilir. Aynı şekilde, kişi başkalarına yaklaştığında, onlarla arasında böyle baloncuk bırakır ve kişiler arası mesafelerin uygun bir seviyede olmasına özen gösterir. Buna göre, kişisel mekân, kişinin etrafındaki, izinsiz girişin rahatsızlığa ve uyarılmaya neden olduğu bir alan olarak tanımlanabilir (Hecht vd., 2019). Kişisel mekân terimi aslında Katz (1937) tarafından bir salyangoz kabuğu için metafor olarak kullanıldığında türetilmiştir. Benzer şekilde, Stern'in (1935) "kişisel yakınlık" veya "aura"sında, Lewin'in (1935), "yaşam alanı"nda ve Von Vexhull'un (1957) sabun köpüğüne benzetmesinde bazı benzer yönler örtük olarak vardır (Aktaran Portrey, 1980). Kişinin vücudunu çevreleyen ve mahrem alan olarak kabul edilen bir alandır. Kişisel mekân paylaşılan bir sosyal mesafe değil, özel bir kişisel mesafedir (Portrey, 1980). Bir başka tanıma göre kişisel mekân genellikle insanlar

arasındaki mesafe, kişiler arası mesafe (IPD-Inter Personal Distance, Kişisel Mesafe) olarak düşünülür. Kişisel mekân, bir kişiyi çevreleyen ve başkalarıyla etkileşimlerinin büyük çoğunluğunun gerçekleştiği ve hiçbir davetsiz misafirin gelemeyeceği bir vücut tampon bölgesi, kişinin "duygusal sağlığını" korumak için bölge, kendine özgü davranışlar ve kimliği sürdürmek için bir alan ve etkileşimi kolaylaştırma veya engelleme için bir alan olarak tanımlanır. Özetle, genellikle kişiyi çevreleyen ve simetrik olması gerekmeyen fiziksel bir bölge olarak düşünülür (Husk, 1977).

Kişiler arası mesafe, kişisel mekanın birbiriyle ilişkili pek çok boyutundan biridir, ancak normal koşullar altında psikolojik mesafenin fiziksel terimlere doğrudan çevrilmesine izin verdiği için en gösterge niteliğinde olanıdır. Bu, kişiler arası mesafe engellenmediği veya uygun olmadığı sürece geçerlidir; bu durumda sembolik mesafe (örn. başka tarafa bakma veya yumuşak nefes alma) daha önemli hale gelir. Sembolik mesafeler ve fiziksel mesafeler normalde birbiriyle uyum içinde hareket eder (Husk, 1977). Kişisel mekân ve kişiler arası mesafe, birçok araştırmacı tarafından birbirinin yerine kullanılması açısından eşdeğer kavramlar olarak kabul edilmiştir. Ancak bu terimler farklılıklara sahiptir: kişiler arası mesafe, iki kişi arasındaki fiziksel mesafeye atıfta bulunurken, kişisel mekân, kişisel hedefler ve kişiler arası mesafe ve göz teması gibi ortaya çıkan davranışlar dâhil olmak üzere psikolojik bir yapıya atıfta bulunur (Husk, 1977). Bu iki kavram eşdeğer değildir. Farklı kültürlerin farklı boşluk bırakma davranış kalıplarına sahip olduğu iddiası birçok çalışma tarafından desteklenmiştir. Örneğin, Almanlar, Amerikalılardan daha geniş ve daha az esnek bir alana sahip görünmektedir; Buna karşılık, Arapların Amerikalılara göre daha küçük alanları vardır, birbirleriyle daha doğrudan karşı karşıya gelirler ve daha fazla temas kurarlar. Başkasının kendisine çok yaklaştığı insanlar (durum ve ilgili ilişki nedeniyle) uyarılırlar-tetikte olurlar. Alanlarına girilmesi sonucu orayı terk etme- kaçış davranışı da gözlemlerde saptanmıştır. Bir bakışın bile (mahremiyet ihlali) kaçmaya neden olduğu gösterilmiştir. Bu bulgular, etrafımızı saran ve psikolojik müdahalelere açık bir psikolojik baloncuğun varlığına dair kanıt sağlar (Husk, 1977).

Hall, kişisel mekân için sekiz boyut belirlemiştir: duruş, eksen (yani omuzların hizalanması), etkileşim mesafesi, dokunma, göz teması, ısı yayılımı, koku ve sesin yüksekliği. Bu sekiz boyut arasında en çok dikkati etkileşim mesafesi çekmiştir (Connolly, 1973). Bununla birlikte Hall, en az üç tür proksemik alan olduğunu belirtir: 1. Sabit özellikler mekânı, 2. Yarı sabit mekân ve 3. Dinamik mekân. Bu kategoriler bir ofisteki iki kişi üzerinden açıklanabilir. Odanın duvarları sabit özellik mekânını oluşturur, odadaki

mobilyaların düzeni yarı sabit mekânı sağlar ve kullanıcıların konumları mekân kullanımının dinamik boyutlarıdır. Bu mekânsal öğelerin her biri, sonraki etkileşimi etkileyecektir. Ofise girdiğinizde ofis çalışanının masasının arkasında durması bir anlam ifade ederken, masanın arkasından çıkıp etkileşime geçmesi çok farklı bir anlam ifade edebilir (Connolly, 1973). Kişisel mekânın kodu öğrenilir ve insandaki kişisel mesafe kültürden kültüre değişir ve rahatsızlık, öfke ve insanlar arasında bazı yanlış anlaşılmalara neden olabilir. Mesafenin en kısa olduğu kültürde yetişen insanlar, kişisel mesafesi daha uzun olanlar tarafından saldırgan olarak algılanacaktır. Öte yandan, kişisel mesafesi uzun olan kişiler, kısa bir kişisel mesafesi olan kişi tarafından soğuk, mesafeli ve içine kapanık olarak görülecektir, çünkü bu kişiler, onun kendileriyle etkileşime girmeye yetecek kadar yakına yaklaşmamaktadır (Connolly, 1973).

Kişisel mekân dört ana ölçüte göre bölgesel davranıştan/egemenlik alanından ayrılmıştır. Kriterler şunlardır: 1) kişisel mekân taşınabilirken bölge nispeten durağandır, 2) kişisel mekânın sınırları görünmezken, bölgenin sınırları genellikle bir şekilde işaretlenmiştir, 3) kişisel mekânın merkezinde kişinin bedeni vardır, 4) kişisel mekân izinsiz girişlerde genellikle geri çekilmeye yol açarken, bölgeye giriş genellikle tehditlere veya kavgalara yol açar. Burada, kişisel mekânın bölgesel davranıştan veya sosyal mesafeden farklı olduğu ve bunların eşdeğeri olarak yorumlanmaması gerektiği belirtilmelidir (Anderson, 1975; Portrey, 1980). Bu mekânsal eğilimler arasında bir örtüşme, genellikle oturma düzenlemeleri çalışmalarında ortaya çıkar. Örneğin; bir kütüphane kullanıcısı bir masada belirli bir sandalyeye oturduğunda, o koltuğun çevresine çeşitli kişisel eşyaların yerleştirilmesiyle onun bölgesi işaretlenebilir. Bu bölge içinde, kişi tarafından taşınan kişisel mekân baloncuğu bulunur. Kullanıcı geçici olarak, oturduğu yerden ayrılırsa, bölgesi ve işaretleri hala mevcut ve durağandır, ancak kişisel mekân balonu kullanıcıyla birlikte taşınır. Kişi sandalyesine oturduğunda, kişisel mekân ve bölgesel boyutlar yeniden üst üste gelir (Portrey, 1980). İnsanlarda bölgesellik ya da egemenlik alanı davranışı her zaman daha birincil bir hedefe ulaşılmasında araçtır. Bireydeki bölgesel davranışın içsel belirleyicisi, mahremiyete ulaşma arzusudur. Böylece bölgesellik, kendisine açık olan seçenekler yelpazesini artırabileceği ve seçim özgürlüğünü en üst düzeye çıkarabileceği bir mekanizma haline gelir (Anderson, 1975).

İnsanın mekânın içerisinde oluşturmak istediği egemenlik alanında mahremiyet kavramı büyük önem taşımaktadır. Rapaport, mahremiyeti “etkileşimleri kontrol etme ve istenen etkileşimi gerçekleştirme yetisi” şeklinde ifade etmektedir (Korkmaz & Köseoğlu,

2011). Mahremiyet, egemenlik davranışı ve kişisel mekân ile ilişki içerisindedir (Mumcu, 2002). Altman'a göre mahremiyet insan ve topluluğun birbirleri ile etkileşimini kontrol altında tutan çeşitli davranış mekanizmalarını düzenleyen sistemdir (Aktaran Mumcu, 2002). Bireyler etkileşimde bulundukları mekânlarda yapacakları aktiviteler için uygun mahremiyet düzeyini elde etmeye çalışırlar (Mumcu, 2002). Kalabalık, mahremiyet ve bölgesellik ile doğrudan ilişkilidir. Kalabalık, bir bireyin temas halinde olduğu kişi sayısının belirli bir davranışı gerçekleştirmesini engelleyecek kadar fazla olması ve dolayısıyla seçim özgürlüğünü kısıtlaması durumunda ortaya çıkar (Anderson, 1975). Mahremiyet kavramı, insan-mekân-çevre ilişkisinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca mahremiyet, bireyin diğer bireylerden izole olması ya da yoğun etkileşime girmesi arasında çeşitli seçenek ve davranışsal fiziksel bir norm oluşturmaktadır (Mumcu, 2002). Westin, 4 farklı mahremiyet türü tanımlamıştır. Bunlar

- Yalnızlık; bir bireyin diğer bireylerden uzak, izole ve özgür olması,
- Samimiyet; farklı bir insanla çevreden soyutlanması ve dünyadan uzak olması,
- Saklanma; bireyin kalabalık bir ortamda tanınmaması,
- Korunma; insanın farklı insanlardan kendisini hem fiziksel hem de psikolojik olarak sınırlar koymasidir (Aktaran Mumcu, 2002).

Bu bağlamda mahremiyet, kişisel mekân sağlarken, bireyin duygularının dışa vurulmasına da yardımcı olmaktadır. Ayrıca mahremiyet duygusu, bireyin benlik değerlerinin oluşmasına yardım eder, iletişim ve etkileşimi kısıtlar ve korur (Mumcu, 2002). Bireyin yalnızlığında da, toplum içerisindeki konumunda da mahremiyet oldukça önemlidir. Mahremiyetin soyut sınırları olduğu gibi, mekân içerisinde duvarlar, perdeler, ayırıcı paneller, bitki ve mesafe gibi öğeler ile tasarımcılar tarafından mahremiyet bir düzeye kadar korunabilmektedir. Kişisel mekân, bölgeselliğin/egemenlik alanının özel bir biçimi olarak kavramsallaştırılabilir de, bireyle birlikte hareket etmesi, oldukça esnek olması ve hızla değişmesi ve çevredeki kalıcı fiziksel referanslarla normalde bağlantılı olmaması bakımından benzersizdir. Kavram, hem fiziksel bölgeleri hem de bilişsel yapıları tanımlamak için kullanılmıştır (Anderson, 1975).

Her ne kadar her biri kişisel mekânı tanımlama iddiasında olsa da, mekânsal yapılanmanın korumacı, özel yönleri (kişisel mekân) ile etkileşimli (paylaşılan sosyal mekân) mesafesi arasında net bir ayrım yapılır. Kişisel mekân, bir kişinin vücudunu çevreleyen ve başkalarının giremeyeceği görünmez sınırlara sahip bir alandır. Bireylerin mesafesini düzenlemeye yardımcı olan, duygusal olarak yüklü bir balon olarak karakterize

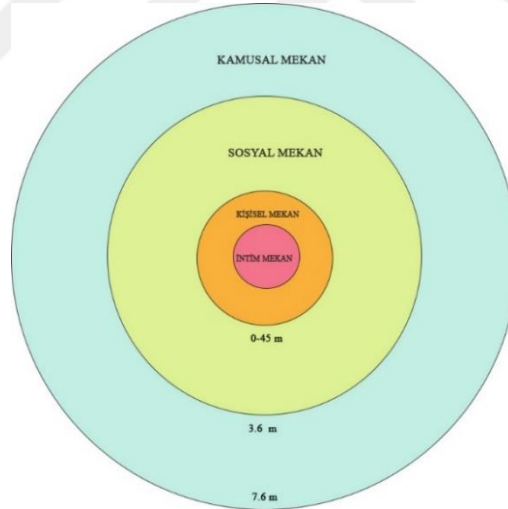
edilir. Burada örtük şekilde, mekânsal yapılanmanın korumacı ve özel yönleri vardır. Kişisel mekânın bağımsız yönü, kişisel mekânın bireylerin mesafesini düzenlemeye yardımcı olduğu kavramı ile belirtilir. Dolayısıyla kişiler arası veya etkileşimli mesafe, kişisel mekân gereksinimleriyle işlevsel olarak ilişkili görünen bağımlı bir değişkendir. Sosyal mesafe ya da etkileşimli mesafe için kavramsal bir modele göre; bir kişiyi çevreleyen ve başkalarıyla etkileşiminin büyük çoğunluğunun gerçekleştiği bir alandır (Portrey, 1980). Kişisel mekânla ilgili iki tanımın birleştirilmesi, hem bireyler arasındaki etkileşim uğruna karşılıklı sosyal çekiciliğin hem de bireylerin etrafındaki özel mekânın korunmasının gözlemlenebileceğini ve deneyimlenebileceğini kabul eder. Bu iki alana karşılık gelen kamusal-sosyal ve özel insan, her birimizin doğasında vardır, her iki ihtiyaç da karşılandığı sürece dengeli bir uyum içinde yaşar. Başka bir deyişle, her birey, aynı anda, başkalarıyla sosyal etkileşimin meydana geldiği bir kamusal alanı ve özel, kişisel bir mekânsal alanı sürdürür. Sosyal-etkileşimsel mekân ile kişisel mekânın çoğu zaman örtüşmez. Gerçek boyutlar ve sınırlar; kültür, özel durumlar ve diğer değişkenler tarafından belirlenirken, bireyin kişisel mekânı etkileşim mekânından çok daha küçük bir alanı kapsar (Portrey, 1980).

Çekici veya etkileşimsel alanı tanımlayan sosyal mekân, etkileşimde bulunanlar rahat bir mesafede kaldıkları sürece, sosyal bağlar için mekânsal bir ortam olarak devam edebilir. Bu mesafe, her iki katılımcı için de rahat etkileşimi tehdit edecek şekilde azaltılırsa, itici kişisel mekân alanı faaliyete geçer. Sonuç, taraflardan birinin veya her ikisinin kişiler arası mesafeyi artırmak için adımlar atmasıdır. Bu, aralarındaki mesafeyi fiziksel olarak artırarak veya çeşitli engelleme teknikleriyle gerçekleştirilir. Mesafe arttıkça ve rahat sosyal etkileşim yeniden sağlandığında, etkileşimde bulunanlar yeniden etkileşim alanının pozitif çekiciliğine maruz kalırlar. Proksemi davranışı bu nedenle statik değildir. Aksine, proksemi davranışı, dinamik bir denge durumu olarak tanımlanabilir (Portrey, 1980). Bununla birlikte, proksemi davranışları, rahat sosyal etkileşim için gerekli sosyal mesafe ile kişisel mekân gereksinimlerini karşılamak için gerekli mesafe arasında hassas bir denge kuran çekici ve itici güçler arasındaki ince bir etkileşim tarafından yapılandırılır (Portrey, 1980). Kısaca birey, mekân içerisindeki davranışı sırasında bir takım mesafelere ihtiyaç duyduğu görülür. Farkında olarak veya olmayarak bu mesafeler içerisinde yer alır.

The Hidden Dimension (1966)'da Hall insanlar arasında dört mesafe ölçeğini tanımlamıştır;

- samimi (intim) mesafe (0-46cm- en sevdiklerimizle, dostlarımızla paylaştığımız alan), çok yakın ilişkilerde duyuşal verilere yer verildiği, aile üyelerinin birbirleriyle olan uzaklıklarıdır.
- kişisel mesafe (46-122 cm arası- yakın arkadaşlarımız ve aile ile paylaştığımız alan), kişilerin günlük ilişkilerinde sürdürdükleri normal uzaklıklarıdır.
- sosyal mesafe (122-366 cm- ahablarımız ile paylaştığımız alan) insanların birbirleriyle kişisel olmayan, iş ve komşuluk ilişkilerindeki uzaklıklarıdır.
- kamusal mesafe (366-762 cm- diğerk herkes ile paylaşılan alan) resmi ilişkilerde kullanılan uzaklıktır (Gür, 1996; Mehta, 2020).

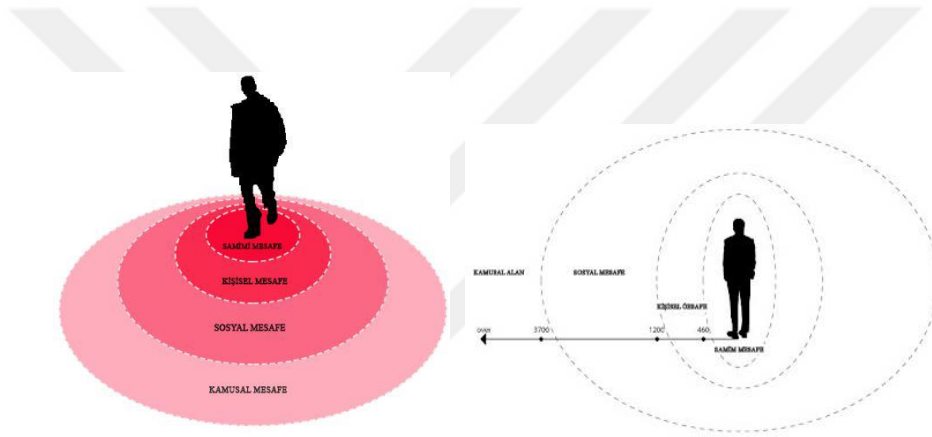
Kültürel olarak belirlenen bu dört düzey insan bedenleri arasında ki fiziksel uzaklığı artırma olarak belirlenir ve her uzaklık ölçeği, bireyler arasında farklı duyuşal algıya izin verir (Mehta, 2020). Bireyin yakın dolayındakilerin (intim ve kişisel) özel ve korunan mekânlar olduğu, bundan sonrakilerin (sosyal ve kamusal) paylaşılan mekânlar olduğu söylenebilir.

Şekil 9. Edward T. Hall'ın insanlar arasındaki mesafeleri metre cinsinden gösteren grafik (URL-4, 2020).

Kişi gerçekleştirdiği eylemler arasında bu uzaklıklara ihtiyaç duyar ve kişisel mesafesini farkında ya da olmadan düzenlemiş olur (Yalçın, 2008, Şekil 9). İntim (samimi) mesafe ve kişisel mesafe arasında bulunan alan kişisel mekânı oluştururken, sosyal mesafe ile kişisel mesafe arasındaki alan kişinin sosyal mekânını oluşturur. Kamusal mesafe içerisindeki alan ise kamusal alandır.

İntim (samimi) mesafe, yakın arkadaşlar, dostlar, sevgililer, eşler ve kişilerin aile üyeleri içindir. Kişisel mesafe, arkadaşlar ile sohbet, grup içi görüşmeler için ayrılmıştır. Sosyal mesafe, yeni kurulan arkadaşlıklar için kullanılırken kamusal mesafe ders, konuşma ve tiyatro gibi eylemler için kullanılır. Aslında kamusal mesafe daha büyük, geniş izleyici topluluğu için ayrılmıştır (URL-4, 2020). Kişisel mekân küresel bir şekilde olmak zorunda olmadığı gibi, her yönden eşit mesafede de olmak zorunda değildir. Davranış bilimciler tarafından bir sabun köpüğüne ya da bir salyangoz kabuğuna benzetilmiştir (Lang, 1987). Kişisel mekân bireyi çevreler, keskin sınırları yoktur ve davranışın konumu değişince alanın ölçüsü de değişir. İnsanlar kişisel alanlarında ihtiyaçları doğrultusunda esnemeler yapabilir. Kişinin kültüründen ve toplumdaki konumundan etkilenebilir (URL-6, 2021, Şekil 10).

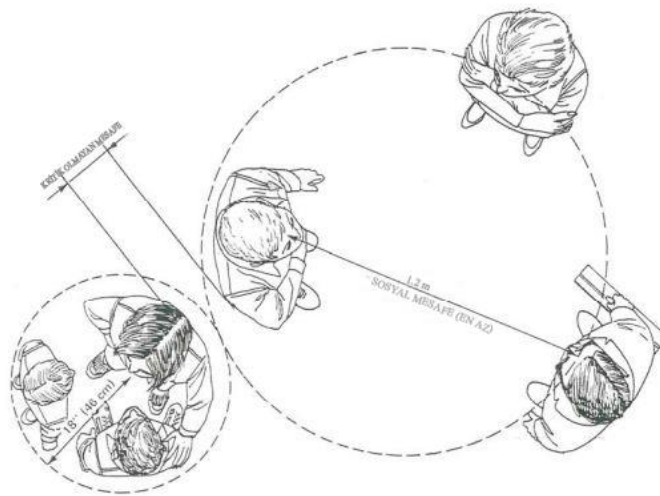
Şekil 10. Edward T. Hall'ın tanımladığı insanlar arasındaki mesafelere ilişkin anlatımı (URL-6, 2021).

Sommer'e göre insanların kişisel alanlarına müdahale edilmesiyle başa çıkmanın yöntemlerinden biri de insanlıktan çıkarmadır. Örneğin; metro, asansör gibi kalabalık ortamlarda bireyler kişisel alanlarına izinsiz müdahale edenleri genellikle cansız olarak görmektedir (URL-7, 2022; Şekil 11).

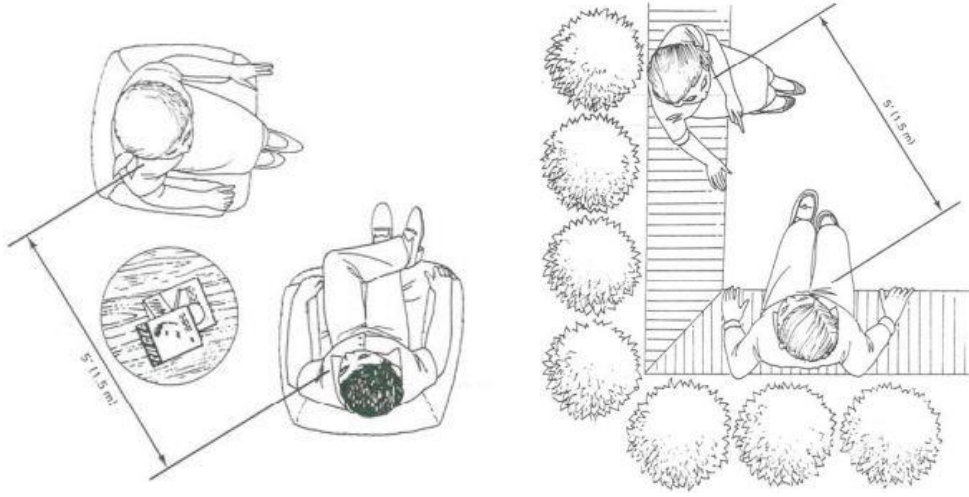

Şekil 11. Kalabalık ortamlarda insanların davranışları (bakışlarını önüne çevirerek mahremiyet sağlama, etkileşimi engelleme) (URL-7, 2022).

Hoşlanma ve samimiyet derecesinin kişiler arası mesafe üzerinde bir etkisi olması beklenir. Hall (1966), insanların birbirleri hakkında ne hissettiklerinin kişiler arası mesafeyi birlikte belirlediğini gözlemiştir. Başka çalışmalar da diğer kişiyi sevmenin kişiler arası mesafeleri küçülttüğünü ya da birbirini tanıyan insanların birbirine yakın durduğunu göstermiştir (Hecht vd., 2019). Hecht vd., (2019) ise kişisel mekânın şeklinin, öznenin etrafındaki yaklaşık 1 m yarıçaplı dairesel bir bölgeye oldukça yakın olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte, tamamı kadın çiftler, erkek çiftlere göre daha yakın mesafeleri tercih etmiştir (Hecht vd., 2019).

Şekil 12. Samimi ve sosyal mesafe kavramlarına ait görseller (Yalçın, 2008).

Şekil 13. Sosyal mesafe ve etkileşim tanımına ait görseller (Yalçın, 2008).

İnsan yapımı çevrelerin sunduğu olanaklar ve sosyal etkileşim kalıpları ilişkilidir. Edward T. Hall'ın *The Hidden Dimension* (1966) adlı eseri ve proksemi ve kişisel mekâna dair sınıflandırmaları bu bağlamda çevresel tasarımcılar için değerli olmuştur. Tasarımcıların oluşturdukları mekânlar ve içerdikleri mekân bileşen ve öğeleri, kullanıcıların karşılıklı etkileşiminde nasıl farklı mesafelerin ortaya çıkmasına olanak sağladığının anlaşılmasına yardımcı olur (Lang, 1987, Şekil 12, 2008). Mekânsal tasarımda ortaya çıkan mimari mekânın kişisel mekânla örtüşmesi her zaman için en çok önem verilen konulardan biri olmuştur. Bu bağlamda Hall'ın ortaya koyduğu mesafe düzeyleri özellikle tasarlanacak mekânların büyüklükleri veya belirli alanların kullanıcı kapasitelerini değerlendirmekte kullanışlı olmuştur (Şekil 13, 2008). Pandemi öncesi insanların mekân kullanımında birbirleri ile arasında var olan mesafe düzeyleri, psikolojik sınırlar ve kültürel birikimler bağlamında ele alınırken bu mesafeler pandemi ile fiziksel uzaklaşma eylemine indirgenmiş ve toplum sağlığının korunmasında en önemli faktörlerden birine dönüşmüştür. Ayrıca proksemi bağlamında ele alınan sosyal mesafenin, sosyal çekiciliğin ve etkileşimin alanı olarak -psikolojik olarak konfor uyandıran güvenli mesafelerde gerçekleştiği alan-altının çizildiği görülür. Bu pandemi döneminde kullanılan sosyal mesafe-mesafelenmenin, zaman zaman uygulamalarda buna tezat bir anlayışa dönüşebildiği, sosyal etkileşimin koparılması alanına dönüştürüldüğü düşünülmektedir. Bu nedenle pandemi öncesi ve sonrası her iki dönemdeki sosyal mesafelenme anlayışlarını anlamak ve karşılaştırmak, pandemi dönemindeki yanlış kavramsal yaklaşımları farketmeyi, bunların mekâna yanlış sosyal

mesafe uygulamalarıyla aktarılmasını engellemeyi sağlayacaktır. Bu nedenle bundan sonraki başlıkta bu başlığa bağlı olarak COVID-19 sonrası kavramın ele alınışına odaklanılacaktır.

1.3.2. COVID-19'dan Sonra Sosyal Mesafe Kavramı

COVID-19 pandemisi ile hayatımıza hızlıca giriş yapan “sosyal mesafe” terimi Hall’in proksemi bağlamında tanımladığı sosyal mesafeden önemli farklılıklar içerir. Sosyal mesafe genellikle insanlardan belirli bir mesafeyi korumayı ve toplu görüşmelerden kaçınmayı içerir (URL-9, 2021). Terim İngilizce kullanım olarak “social distance” yerine “social distancing” olarak ifade edilir. Bir isimden daha çok bir eylemi ifade eder yani iki insan arasında bulunan uzaklığı değil uzaklaşma durumunu yansıtmaktadır. Sosyal mesafe önlemleri aslında en azından MÖ 5. yüzyıla kadar uzanmaktadır. İncil uygulamaya ilişkin bilinen en eski referanslardan birini içerir: "Ve içinde veba olan cüzzamlı... o yalnız yaşayacak; meskeni kampın dışında olacak." 541'den 542'ye kadar olan Justinianus Vebası sırasında, İmparator Justinian, Bizans İmparatorluğu üzerinde etkisiz bir karantina uygulamıştır. Modern zamanlarda, sosyal mesafe önlemleri birkaç salgında başarıyla uygulanmıştır. St. Louis'de, 1918 grip salgını sırasında şehirde ilk grip vakalarının tespit edilmesinden kısa bir süre sonra, yetkililer okulları kapatmış, halka açık toplantıları yasaklamış ve diğer sosyal mesafeli müdahaleleri uygulamaya koymuştur. ABD’de farklı sosyal mesafelenme uygulamaları farklı vaka sonuçları doğurmuştur; St. Louis'deki gripten ölüm oranları, daha az grip vakası olan ancak kitlesel bir yürüyüşün devam etmesine izin veren ve ilk vakaların üzerinden iki haftadan fazla geçene kadar sosyal mesafeyi uygulamaya koymayan Philadelphia'dakinden çok daha az olmuştur (URL-3, 2020). COVID-19 salgını, araştırmacıları ve politika yapıcıları sağlık sistemlerinin çökmesini önlemek ve ölümleri azaltmak için kamu güvenliği önlemleri belirlemeye zorlamıştır (Aquino vd., 2020). COVID-19 pandemisi, virüsün yayılımını azaltmak üzere yönetimlerce uygulanan kapanmalar ile kentlilerin kent içerisindeki hareket özgürlüğüne önemli kısıtlamalar getirmiş, insan etkileşimini azaltmak için çeşitli kurallar yürürlüğe sokulmuş, insanların davranışları ve sosyal alışkanlıklarını düzenlemeye yönelik tedbirler uygulamaya koyulmuştur (Day, 2020; Pedersen ve Favero, 2020). Özellikle tüm dünya üzerinde kentlerde yaşayanlar “sosyal mesafelenme/uzaklaşma” (fiziksel mesafelenme olarak da adlandırılmaktadır) eylemine katılmaya teşvik edilmiş, yürütülen küresel toplum sağlığı kampanyasının temel önlemi yüz yüze etkileşimi

engelleyen ve fiziksel uzaklaşmayı teşvik eden bu uygulama olmuştur (Pedersen ve Favero, 2020; Salama, 2020). Sağlık yetkilileri ve uzmanlar COVID-19 yayılımının hem hızını hem de alanını azaltmak için kişilerin aralarında fiziksel uzaklığı koruması ve kalabalıklardan uzak durmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir (Pedersen ve Favero, 2020). Sosyal mesafe, bu pandemi sırasında kritik hastalara yönelik mevcut kaynakları artırırken enfeksiyon riskini azaltmak için tüm bireylerin katılabileceği gerçekçi bir çözüm olarak görülmüştür (Sen-Crowe vd., 2020).

Bu terim daha önce proksemi ile tanımlanan sosyal mesafeyi de içerisinde bulunduran geniş kapsamlı uygulamaları içeren, esasen toplum-halk sağlığı bağlamında ele alınır. Sosyal mesafelenme tanımı şöyle yapılabilir;

- Hastalığın bulaşmasının engellenmesi, virüsün insanlar arasında yayılımının azaltılması amacıyla insanlar arasındaki uzaklığın 1,5 metrelik fiziksel mesafede tutulup temasın azaltılması içeren tutum ve davranışlar olarak tanımlanır (URL-1, 2023).
- Bir başka tanımda sosyal mesafe “diğer kişilerle aralarında bulunan fiziksel uzaklığın uygun ve güvenli düzeyde tutulması, özellikle bulaşıcılığı yüksek olan virüsün yayılımını yavaşlatmak için uygulanan yöntemler” olarak tanımlanmaktadır (URL-7, 2021).
- Bulaşıcı bir hastalığın yayılımı sırasında riski ve bulaşıcılığı azaltmak için kamusal alanlardaki insanlarla ya da nesnelerle temastan uzak durulması ve her zamanki fiziksel mesafeden daha fazlasının bırakılmasıdır (URL-8, 2020).
- Toplum sağlığında fiziksel mesafelenme olarak da adlandırılan sosyal mesafelenme, virüsün yayılmasını ve kişiler arasında bulaşmasını önlemek için kişiler arasında var olan fiziksel uzaklığı koruyan ve kişiler arası teması azaltmayı amaçlayan ilaçlı tedavi ya da kimyasal olmayan önlemlerdir (URL-9, 2021).
- Sosyal mesafe, virüsün bir topluluğa yayılmasını önlemek için özellikle enfekte olan kişilerin topluma karışmasını önlemeyi amaçlayan toplum-halk sağlığı kapsamında alınan tedbirlerden biridir (URL-10, 2021).
- ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC), sosyal mesafelenmeyi “virüsün bulaşmasını yavaşlatmak için insanlar arasındaki teması azaltmak için uygulanan yöntemler” olarak tanımlamıştır (URL-11, 2020).

- Yine ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC) tarafından yapılan bir başka tanımlamaya göre; topluluk ortamlarının dışında kalmak, toplantılardan kaçınmak ve mümkün olduğunda başkalarıyla aradaki mesafeyi (yaklaşık 2 metre) korumaktır (URL-11, 2020).
- Kanada'nın halk sağlığı kurumunun eyalet ve yerel sağlık yetkilileri kılavuzu, sosyal mesafeyi toplumdaki insanlarla yakın teması en aza indirmeye yönelik önlemler, örneğin "bireysel düzeyde karantina veya kendi kendine izolasyon" ve kalabalıklardan kaçınmak gibi daha geniş önlemler olarak tanımlamıştır (URL-11, 2020).
- Queen's Üniversitesi Bulaşıcı Hastalıklar Bölümü başkanı Dr. Gerald Evans tarafından yapılan tanımlamaya göre, esasen, bulaşmayı kolaylaştırabilecek koşulları ortaya koyan büyük insan gruplarının bir araya gelmesini önlemek anlamına gelmektedir. Bu, büyük toplantıların iptal edilmesini veya okulların kapatılmasını içerebilir (URL-11, 2020).
- Sosyal mesafe, insanlarla yüz yüze etkileşimi sınırlamakla ilgilidir. Bu, COVID-19'un yayılmasını yavaşlatmaya ve kişiyi hastalığa yakalanmaktan korumaya yardımcı olur. Diğer insanlardan iki metreden uzak durmaya çalışılmalıdır. İki metreden fazla uzak durulamıyorsa, en az 1 metre uzakta durulmalıdır. 2 metreden daha az uzakta olunacaksa, yüzler örtülmeli, yüz yüze oturulmamalı ve iyi havalandırma için pencereleri açılmalıdır (URL-12, 2020).

Tanımlara bakıldığında virüse ve bulaşa vurgu yapılmakta, mekânın içerdiği insan-insan ve insan-mekân etkileşimleri bulaş riski ile doğru orantılı olarak ele alınmakta, COVID-19 öncesinde görülen mahremiyet ihtiyacı ya da sosyal etkileşimlerin psikolojik ve kültürel olarak kontrolü gibi yönlerin COVID-19 sonrası tamamen göz ardı edildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca sosyal etkileşimin konforlu bir şekilde teşvik edilmesinden ziyade kesilmesi- engellenmesi amacı da proksemi bağlamındaki anlayışa ters düşmektedir.

Sosyal mesafe önlemleri, Dünya Sağlık Örgütü tarafından, koronavirüsün başlangıçta kademeli ve ardından katlanarak küresel yayılmasına yanıt olarak getirilmiştir (Salama, 2020). Dünyanın dört bir yanındaki farklı ülkeler, COVID-19'un bulaşmasını azaltmak için fiziksel ve sosyal mesafeye ilişkin farklı düzenlemeleri veya önlemleri benimsemiştir. Vaka sayıları grafiğindeki eğriyi düzeltmek fiziksel ve/veya sosyal mesafe önlemlerinin veya düzenlemelerinin ana amacıdır, bu, COVID-19'un yayılmasını yavaşlatmak anlamına gelir.

Evde kalmak ve fiziksel mesafeyi benimsemek gibi önlemlerin 'Domino Etkisini' durdurabileceği kanıtlanmıştır (Kumar, 2020).

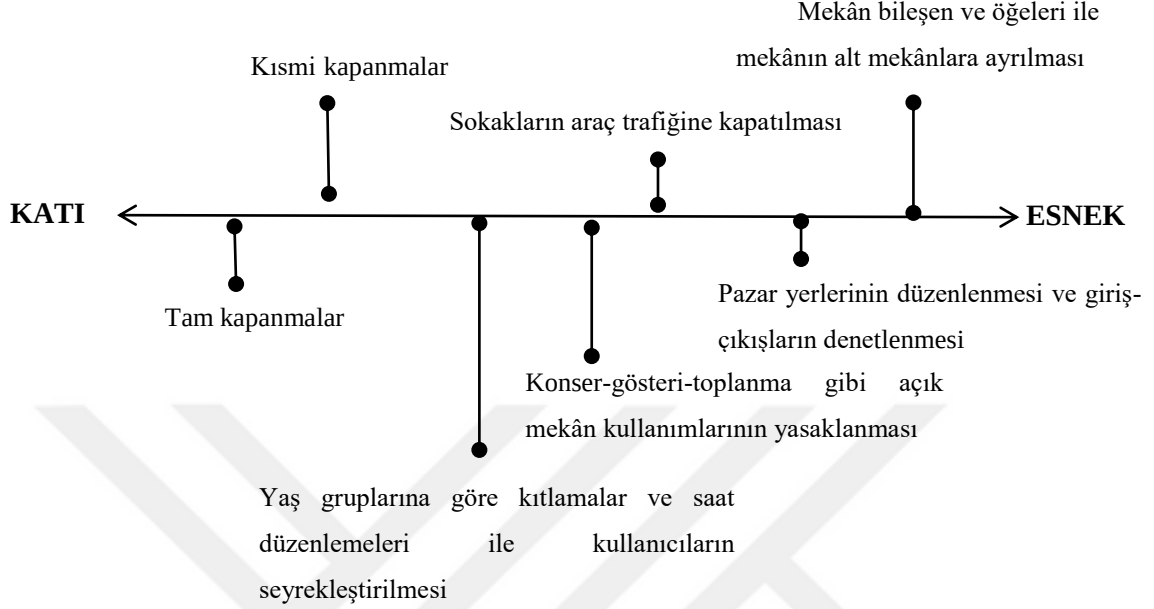
Önlemler değişkenlik sergilemiş ve her ülkedeki, hatta mahalle veya bölgedeki risk düzeyine yanıt verebilmeleri için hükümetlerin çeşitli yorumlarına tabi olmuştur. Bu yorumlar, esnek veya küçük sosyal mesafe önlemlerinden sokağa çıkma yasağına veya bazı ülkelerde gün veya hafta içinde tanımlanmış zaman dilimlerinde çeşitli sokağa çıkma yasaklarına kadar uzanmaktadır. Sosyal mesafe önlemleri hem kurumsal hem de bireysel düzeyde uygulanmıştır. Kurumsal düzeyde, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin hükümet kararlarında yer aldığı gibi, sosyal mesafenin neleri gerektirdiği konusunda ortak bir görüş olmuştur. Bu bağlamda kilit unsurlar okulların kapatılması, işyerinin kapatılması ve büyük toplantıların iptal edilmesidir. Bu, küçük işletmelerin, restoranların, sinemaların, tiyatroların ve kulüplerin kapatılmasını içerecek şekilde daha da genişletilmiştir. Bireysel düzeyde sosyal mesafe, insanlar arasındaki etkileşimi azaltmayı veya en aza indirmeyi gerektirir ve şunları içerir: a) özellikle trafiğin yoğun olduğu saatlerde zorunlu olmayan toplu taşıma kullanımından kaçınma; b) mümkünse, bunu desteklemek için işverenler için belirlenen düzenlemelerle birlikte evden çalışma; c) yüksek ateş ve/veya yeni ve sürekli öksürük dâhil olmak üzere koronavirüs belirtileri gösteren biriyle temastan kaçınma; d) büyük toplantılardan ve daha küçük kamusal alanlarda toplanmalardan kaçınma ve e) telefon, internet ve sosyal medya dâhil olmak üzere mesafe teknolojisini kullanma önerileriyle arkadaşlar ve aile ile bir araya gelmekten kaçınma (Salama, 2020). En önemlisi bulaşmayı sağlayacak konumlarda, koşullarda insanların büyük gruplar halinde bir araya gelmesini engellemektir. En azından çoğu konumda diğer insanlarla belirli bir mesafeyi korumak başarıldığında hastalığın insandan insana yayılması büyük ölçüde azaltılır (URL-1, 2023).

Hizmet sektörüne ait birimlerin kapatılması yeni sorunlar ve zorluklar doğurmuştur. Bunu öngören dünya çapındaki şehirler, genellikle hareketliliği ve trafiği kısıtlayıcı olan ve kamusal alanda ve daha özellikle olarak sokaklarda ve meydanlarda gerçekleşen acil durum önlemlerini uygulamaya koymuştur. Önlemler, pop-up bisiklet şeritleri inşa etmeyi ve kaldırımları genişletmeyi, yemek yeme tesisleri için otopark yerlerini boşaltmayı ve tüm caddeleri eğlence etkinlikleri için kapatmayı içermiştir. "Pandemi pop-up'ları" olarak da anılan bu müdahalelerin birçoğu "sokak deneyleri" olarak kabul edilebilir. Bir sokak deneyi, "trafik için sokaklar"dan uzağa ve "insanlar için sokaklar"a doğru, kentsel hareketlilikteki sistemik değişimi keşfetmeyi amaçlayan, sokak kullanımının, düzenlemesinin ve/veya biçiminin kasıtlı, geçici bir değişikliği olarak tanımlanır. Sokak deneyleri, şehir

planlamasında tamamen yeni bir kavram değildir. Taktiksel şehircilik, kendin yap şehircilik, kentsel akupunktur ve yaparak planlama, uzun vadeli hedeflere ulaşmak için ucuz ve hızlı kısa vadeli eylemlerin amaçlandığı yeni şehir planlama araçlarına atıfta bulunmak için kullanılan terimlerden bazılarıdır ve müdahale yerine odaklanırlar. Bunlar, değişim için ortaya çıkan ihtiyaçlar etrafında gelişen, katılım ve prototip oluşturma için araçlar geliştiren geleneksel şehir yapımına verilen yanıtlardır (Verhulst vd., 2023). Pandemi dönemi en sık karşılaşılan uygulama alanlarından birisi araç trafiğine ait caddelerin ve sokakların yeniden düzenlenmesi olmuştur. Park etme veya trafikten insanlara ve yerel işletmelere kadar ana cadde alanının yeniden tahsis edilmesinin ve yeniden programlanmasının, bütünsel bir pandemik iyileşmenin önemli bir parçası olduğunu öne sürülmüştür. Temel olarak kirliliğe maruz kalmanın azaltılması ve fiziksel aktivite yoluyla yayalar ve aktif hareketlilik için alan açarak çeşitli halk sağlığı hedeflerine ulaşıldığı belirtilir (Verhulst vd., 2023).

Uygulanan önlemler detaylı olarak ele alındığında insanlar arası etkileşime müdahale seviyesine göre bir uçta aynı mekân içinde etkileşimi tamamen engelleyen tam kapanmalar bulunurken diğer uçta denetimli sosyal etkileşime izin veren mekâna geçici ya da kalıcı müdahalelerle alt mekânlar oluşturmak olduğu görülür (Şekil 13). Arada gerçekleştirilen uygulamalar aynı mekân içindeki insanlara müdahale şeklinin düzeyine göre bir uçtan diğer uca kadar konumlandırılabilir. Kapanmaların ardından farklı yaş gruplarına göre kullanımın farklı zamanlara göre planlanması (farklı grupların aynı anda aynı mekânda olmasına ve etkileşimlerine izin vermeme), sokakların trafiğe kapatılması, yayalara, ticari faaliyetlere ve bisikletlilere açılması, pazar yerlerine giriş çıkışlarda kısıtlamaların ve denetimin gelmesi sıralanabilir. Bunlar genel olarak planlama ya da programlama seviyesinde uygulamalar iken bunların bir kısmının da gerektirdiği şekilde mekân bileşen ve öğelerine müdahale eden uygulamalar, insanları sosyal olarak bir arada tutarken gerekli fiziksel mesafenin güven altına alınmasını amaçlar. Bu son grup aslında proksemi bağlamında tanımlanan sosyal mesafe ile örtüşür. Proksemik sosyal mesafe bağlamında mesafenin (psikolojik) güvenli seviyesi insanların denetiminde iken pandemi dönemi uygulamalarda insanların denetimine son verilme ve mekânla bunun sağlanmaya çalışılması görülür.

İNSANLAR ARASI ETKİLEŞİMLERE VE KENTSEL MEKÂN A GETİRİLEN KISITLAMALARIN SEVİYESİ

Şekil 14. Sosyal mesafe uygulamaları kapsamında mekâna kalıcı ve geçici müdahalelerin özellikleri

Bu uygulamalar içinde en etkili hükümet önlemlerinin sokağa çıkma yasakları, tecritler ve küçük ve büyük toplantıları kapatma veya seyahat kısıtlamaları olduğu tespit edilmiştir (Haug vd., 2020; Verhulst vd., 2023,

Şekil 14). Bu eylemlerin virüsün yayılmasını önlemede etkili olduğu bulunsa da, bu önlemlerin "toplum, ekonomi, insani müdahale sistemi ve çevre üzerinde olumsuz etkileri" olduğu kabul edilmiştir (Haug vd., 2020). Halk eğitimi ve iletişimine odaklanan risk iletişimi stratejilerinin etkili ve genel olarak daha az maliyetli olduğu vurgulanmıştır. Bu mesajların bazı örnekleri arasında insanları evde kalmaya teşvik etme, sosyal mesafe koyma, kendi kendine izolasyon ve seyahatten kaçınma sayılabilir (Martin, 2021). Sosyal mesafenin ortaya çıkan etkileri olarak da salgının zirvesinin ertelenmesi; şehirler içindeki vaka sayısında ve diğer yerlere bulaşmada azalma olması, R0'da bir azalma ve iki katına çıkma süresinde bir artış olması, yurt içi ve yurt dışında bulaşma ve vaka sayısında azalma, sosyal etkileşimde azalma, hastane bakımı talebinde ve ölüm sayısında azalma tanımlanmıştır (Aquino vd., 2020).

COVID 19 pandemisi süresince DSÖ, 1 metre ve daha fazlasının güvenli olduğunu belirtmiştir. Çin, Danimarka, Fransa, Hong Kong, Litvanya ve Singapur 1 metre sosyal mesafe uygulamaları politikasını kabul etmiştir. Güney Kore 1.4 metre mesafeyi, Avustalya, Belçika, Almanya, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Portekiz ve İspanya 1.5 metreyi ABD 1.8 metre mesafeyi, Kanada 2 metre mesafeyi ve Türkiye de 2 metre mesafeyi kabul etmişlerdir. Birleşik Krallık önce 2 metre mesafeyi kabul etmiş daha sonra bu +1 metre uygulamasına dönüşmüş daha sonrasında ise maske, plastik paravan gibi uygulamaların eşlik ettiği yerlerde 1 metre uygulamasına dönüşmüştür (URL-3, 2020).

Ölümcul etkilerin azaltılmasındaki etkisine karşın sosyal mesafe uygulamalarının tartışılmakta olan olumsuz sonuçları da vardır. Sosyal mesafe uygulandığı yerlerdeki tüm nüfusun günlük yaşamlarını sekteye uğratmıştır (Samuelsson vd., 2020). Sosyal mesafe uygulamalarının sorunlu yönleri yalnızlığa sebep olma, üretim gücünün düşmesi ve insan etkileşimi ile ilişkili diğer faydaların sağlanamaması olarak sıralanabilir (URL-3, 2020). Yakın zamanlı bir çalışma sosyal izolasyon ya da mesafelenmenin getirdiği yalnızlık ve bağların kopması duygusu, günde 15 tane sigara içmeye eşdeğer bir etki yaptığını ortaya koymuştur. İzolasyon bağlantılarının artırılması ve etkin bir şekilde iletişimin kurulması ile azaltılabilir (Kumar, 2020). Çevrimiçi bir anketten elde edilen sonuçlar, ev hapsinin korku ve kaygının yanı sıra aile içi şiddeti artırdığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, karantina önlemlerinin insanların sağlığını ve esenliğini etkileyen çeşitli psikolojik belirtileri tetiklediğini göstermektedir. İngiltere merkezli uzun süreli bir çalışmada araştırmacılar, pandemi ilerledikçe yenilgi ve kaygı duygularının azaldığını, pozitif refahın ise arttığını bulmuştur (Martin, 2021). Salama (2020) yakın gelecekte, böyle bir yeni normalin yalnızlık, üretkenliğin azalması, sağlıklı uyku ve yeme alışkanlıkları, potansiyel obezite ve insan-insan ve insan-çevre etkileşimlerin azalması ile ilişkili çeşitli faydaların kaybı gibi olumsuz sonuçları olacağına işaret etmiştir. Benzer şekilde kısıtlamaların olumsuz etkilerine vurgu yapan Samuelsson vd. (2020), evde kalmaları istenilen ve belirsizlik ve bulaşma korkusu nedeniyle kaygı yaşayan nüfuslarda stres seviyeleri yüksek olduğundan kentsel doğaya erişimin özellikle önemli olduğunu belirtmiştir. Bu salgının, her zamankinden daha fazla insanın tek kişilik hanelerde yaşadığı bir zamana gelmesi ironik olarak tanımlanırken özellikle sosyal mesafeyi korumaya en çok teşvik edilen grup olan yaşlılar, izolasyonun etkilerine karşı da en savunmasız grup olarak da tanımlanmıştır (Samuelsson vd., 2020).

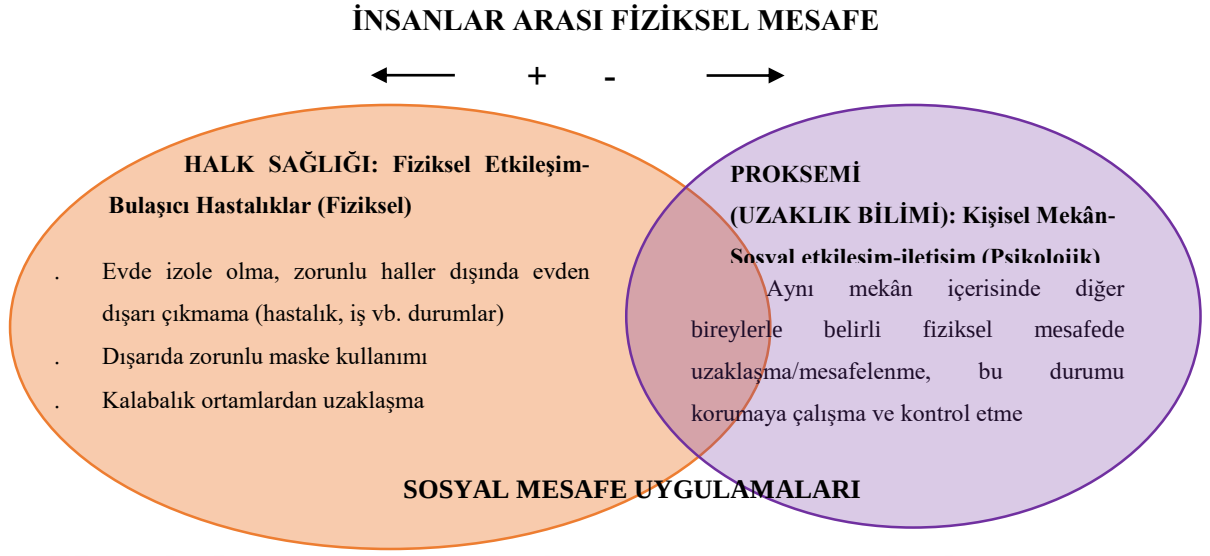
Sosyal mesafe uygulamalarının yarattığı bu olumsuzluklar uygulamaların amacı ve içeriği ile ismin yarattığı algı arasında tutarsızlık olduğu tartışmalarını ve alternatif

isimlendirme uygulamalarını gündeme getirmiştir. Bazı yetkililer fiziksel mesafelenmeyi kabul etmişlerdir. Fiziksel mesafelenme, koronavirüsün yayılmasını engellemek amacıyla diğer insanlarla yakın temasın kesilmesi olarak tanımlanmıştır (Kumar, 2020). COVID-19 pandemisi boyunca DSÖ resmi olarak sosyal mesafelenme terimine karşı çıkmış yerine fiziksel mesafelenmeyi tercih etmiştir, çünkü bulaşmayı engelleyen fiziksel bir ayrılmadır ancak insanlar sosyal olarak teknolojinin kullanımı ile birlikte temas halinde kalabilirler (URL-3, 2020). Fiziksel mesafelenme fiziksel olarak ayrı iken sosyal olarak bağlantılı olmayı ifade eder. İnsanlar sosyal varlıklar olduklarından sosyal bağlantıların sürdürülmesi önemlidir. Bu nedenle bu iki terimin karıştırılmaması gerektiği belirtilir (Kumar, 2020). Ancak fiziksel mesafelenme olarak ele alınan bu tanımın aslında proksemi bağlamında yapılan sosyal mesafe tanımıyla örtüştüğü görülür, yani sosyal etkileşim içinde bulunan insanların bunu konforlu tanımlanan mesafeler içinde sürdürmesi durumu. Proksemi bağlamında sosyal mesafe eleştirilerde söylendiği gibi “sosyal olarak uzaklaşmayı” değil “insanların diğer insanlarla etkileşimde bulunmasını” ve bu esnada aynı mekân içinde birbirlerine göre konumlanmalarını vurgular. Yani özünde sosyal mesafelenmenin yanlış anlaşıldığı, sosyal olarak uzaklaşmayı vurgular nitelikte algılandığı bunun için sosyal olarak bağlı kalma ama fiziksel olarak ayrılmayı ifade etme amacıyla fiziksel mesafelenme kavramının kullanılmaya çalışıldığı görülür. Oysa fiziksel mesafenin tanımına karşın bu isimle yapılan uygulamaların aynı mekân içinde sosyal etkileşimin engellenmesi amacını taşıdığı görülür. Ayrıca “mesafe” özünde zaten fiziksel olarak uzaklığı tanımlayan bir kavramdır, bu da kavramı zorlama bir terim haline getirmektedir. Fiziksel mesafelenme mekân ve insan ilişkisini ele alırken temelde mekândaki sosyal etkileşimin yapısını anlamayı göz ardı ederek sadece kişiler arası uzaklık üzerinde durur. Bu nedenle mekânsal davranışta sosyal ilişkilerdeki uzaklık denetimini ve ayarlamasını açıklamada eksiklikleri olduğu düşünülmüş ve bu tez çalışması kapsamında sosyal mesafelenme kavramının kullanılması benimsenmiştir.

Sosyal mesafe/mesafelenme kavramı yoğun kullanımı ve uygulamasına paralel olarak araştırmaların gündeminde giderek önem kazanmaktadır. Sosyal mesafe uygulamalarına katılma şekillerine odaklanan bir araştırmada sosyal mesafe uygulamaları için kadınlar erkeklerden daha yüksek düzeyde sosyal mesafelenme belirtmişlerdir. Bu bulgu kadınların daha pasif, kurallara uyan ve merhametli olmaya dayalı cinsiyet rollerine bağlı olarak sosyalleştiği ve erkeklere göre örgütlenme kurallarına daha çok uydukları bulgularını destekler. Tersî şekilde erkeklerin kadınlardan daha uzun süreli olarak sosyal izolasyonda

kalma eğilimi gösterdiği de bulunmuştur. Bunun nedeni erkeklerin kadınlara göre ilişkileri daha az önemsemesi ya da erkeklerin daha küçük ve az çeşitlilikte, daha az arkadaşla sosyal ağlara sahip olması ve daha az temas sıklığı göstermesi olabilir (Pedersen ve Favero, 2020).

Mehta (2020) ise Hall'ın proksemi bağlamında tanımlamış olduğu sosyal mesafe ile sosyal mesafelenme uygulamalarını bir arada ele alan gözlemler yapmıştır. İçinde yaşadığı komşuluk birimlerinin sosyal mesafelenme uygulamaları esnasında nasıl kullanıldığını gözlemlemiş ve mahalledeki sokakların kullanımında iki eğilim olduğunu tespit etmiştir. Diğer zamanlarda birbirleri ile kamusal uzaklıkta yürüyen pek çok insan daha samimi sosyal mesafeye dönmekte ve 1.5 metre-2.5 metre arası bir mesafe içinde birbirlerine yakınlaşmaktadır. İkinci olarak insanlar Hall'ın sosyal mesafesini –sosyal alanın büyüklüğü 3.6 metreden 6 -7.6 metre mesafelerine genişletmişlerdir. Ahbaplarla ve komşularla konforlu ve uzatılmış sosyal etkileşimler evlerin girişlerinden kaldırıma, verandadan kaldırıma, kaldırımdan sokağa, bir kaldırımdan karşıdaki kaldırıma olacak şekillerde sosyal mesafelere dönüşmüştür. Bunlar kentsel etiketleri değiştirmekte, insanlar başka insanları kabul etmekte ve sosyal etkileşime geçmektedir. Bu ilginç sosyo-mekânsal olguda insanlar hem sosyal mekânı genişletmekte hem de daha sosyal deneyimler oluşturmak için kamusal mesafeyi daraltmaktadırlar. Araç yolları toplanma yerlerine dönüşmüştür: Yaya alanları artık sadece yaya kaldırımı ile kısıtlı değildir ve yol yürümek, koşmak, bisiklet sürmek konuşmak ve oynamak için bir mekân olmuştur. Yolların kesişimleri, çıkmaz sokaklar, otoparklar eğlenme alanlarına, tebeşirle yollara resim yapmak düzenli bir etkinliğe dönüşmüştür (Mehta, 2020).

Şekil 15. COVID-19 sonrası sosyal mesafe kavramının kazandığı fiziksel vurgu ve mevcut proksemi bilimi bağlamında genişleyen sosyal mesafe uygulamaları

COVID-19 öncesi sosyal mesafe kavramı insan-insan ve insan-mekân etkileşimine psikolojik gereksinimler bağlamında bakarken, COVID-19 sonrası artık bu kavram fiziksel yönüyle ele alınmaya başlanmıştır. Ayrıca sosyal etkileşimin yapısını anlamaya çalışmayan ve psikolojik ihtiyaçları göz ardı eden bu yaklaşım zamanla insanlar üzerinde olumsuz etkiler doğurmuş ve tepki çekmiştir (

Şekil 15). COVID-19 sonrası sosyal mesafe kavramına ilişkin yeni tanımlamalar ve uygulamalar Mehta'nın (2020) da belirttiği gibi artık yeni bir proksemının uygulandığını ortaya koymaktadır. Salgın süresince DSÖ tarafından vurgulanan önlemler paralelinde kentsel açık mekânlarda kişisel mesafe kurallarına göre hareket etmek gerekmiştir. Bu ise kentsel donatı elemanının tasarımından peyzaj tasarımına, mekânsal her türlü mimari tasarımdan, kent planlamaya kadar farklı ölçeklerde değişiklikler meydana gelmesi zorunluluğunu oluşturmuştur. Bireyin oturma, rahatlama ve sosyalleşme için kullandığı kentsel donatıların tasarımları, peyzaj tasarımları sosyal mesafe kuralları gözetilerek tekrardan ele alınmalı ve farklı tasarım yaklaşımları geliştirilmeye başlanmalıdır (Koca & Tural, 2021)

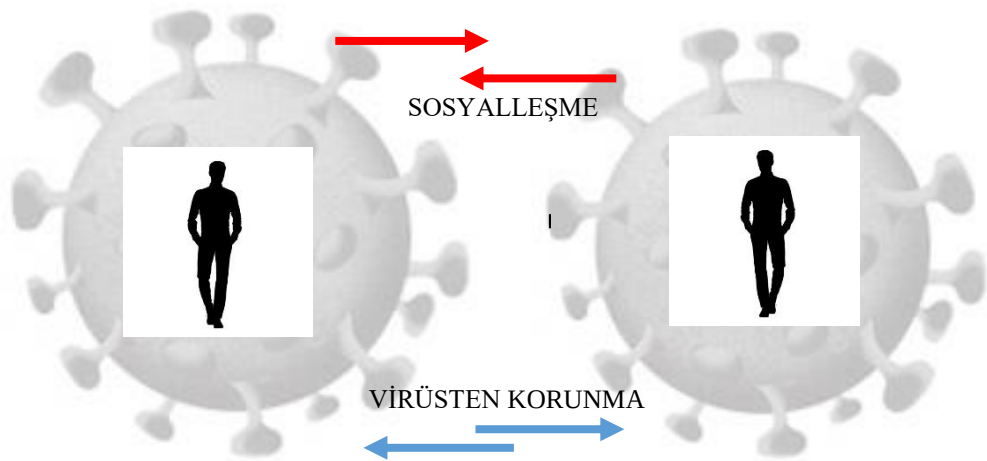
Yeni kavramsal tanımlamalara ilişkin uygulamalar bu çalışma kapsamında sadece kentsel açık mekân ve mekân bileşen ve öğeleri kullanılarak uygulananlara bağlı kalmadan toplumun bütününde gündelik hayatının içinde geçtiği farklı mekânlarda incelenecektir. Böylece oluşturduğu tepkilerin anlaşılmasında bütüncül bir yaklaşım benimsenmiş,

mekânsal tasarımcıların yaklaşımlarını aşan daha yaygın bir tasarım görüşünü anlamak amaçlanmıştır.

1.4. Çalışmanın Amaç ve Varsayımlarının Ortaya Konulması

Schopenhauer Kirpiler hikâyesinde soğuk bir kış gününde ısınmak için birbirlerine sokulan ancak zehirli dikenleri birbirlerine batınca acıyla uzaklaşan, fakat bir süre sonra soğğun etkisiyle tekrar yakınlaşmaya başlayan kirpilerin yaşadığı gelgiti anlatır. Kirpiler nihayet sıcak kalacakları kadar yakın ancak dikenleri birbirlerine zarar vermeyecek kadar uzak kalmayı öğrenirler. İnsanlar arasındaki ilişkileri anlamak için bir metafor olarak kullanılan kirpi dikenleri Sommer (1969, Lang 1987'ten alıntı) tarafından kişisel mekân kavramının ortaya koyduğu psikolojik sınırları tanımlamak için kullanılmıştır. Günümüzde ise tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisinde sosyalleşme ve insanlarla bir arada olma ihtiyacı ile virüsün bulaşıcılığından güvende olma isteği arasında, birbirlerine ne kadar ve nasıl yakınlaşacağını anlamaya çalışan insanlık için benzer bir durum söz konusudur. Araştırmalar kentsel açık mekânlarda olma arzusunu, sağlık için duyulan endişenin takip ettiğini ortaya koymuştur (Garcia, 2020). Aslında bugün, adını aldığı taca benzeyen görünümü ortaya koyan uzantılarıyla koronavirüs, kirpilerin zehirli dikenlerinin yerini almıştır (

Şekil 16).

Şekil 16. COVID-19 virüsünün yarattığı korku ve korunma ihtiyacına karşı sosyalleşme ihtiyacı

Sosyal mesafelenme uygulamaları yeni normal olarak adlandırılan koşulların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Salama, 2020). Bundan kaynaklı günlük hayatın düzeninin ani ve büyük bir ölçüde bozulması özellikle kısıtlı kamusal alanlara sahip yoğun yerleşim bölgelerinde yaşayan kent popülasyonundaki insanların sağlığını etkilemiştir (Samuelsson vd., 2020).

COVID-19, şehirlerin, açık mekânların yeniden düzenlenmesiyle acil bir sağlık krizine nasıl yanıt verdiğini ve ardından yerel politika ve karar vericiler için alınacak dersleri inceleyen benzersiz bir örnek çalışması olarak görülmüştür. COVID-19'u bir örnek çalışması olarak incelemek (Martin, 2021) tasarımcılar ve planlamacılar için önemli bir bilgi kaynağı ortaya koyabilir. Geçmişe bakıldığında salgın hastalıklar insanların yaşam şeklini değiştirmiş, imparatorlukların yıkılmasına neden olmuştur. Daha önceki salgınlarda olduğu gibi COVID-19 pandemisi de şehirlerin mimarisini ve orada yaşayan insanların yaşamlarını değiştirmiştir. Sosyal mesafe uygulamaları yeni normal olarak adlandırılan durumların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Salama, 2020). Bundan dolayı günlük hayatın düzeni hızlı bir şekilde kökten değişmiş ve insanların bu duruma uyum sağlaması zaman almıştır. COVID-19 salgının ilerleyen zamanlarında yeni ve etkili tedavi yöntemleri geliştirilse de maske-mesafe-hijyen üçlüsü ana korunma yöntemi olmuştur. Bu da tasarımcıları kentsel açık mekânlarda özellikle sosyal mesafe sorununa çözüm odaklı tasarımlar geliştirmesine neden olmuştur. Ancak en önemli sorun kentsel alanlarda sosyal hayatın merkezi olan açık-kapalı kamusal mekânlarda insanların bir araya gelip gelemeyeceği, kentsel hayatın en temel farkı olan sosyal hayatın yeni normalde nasıl gerçekleşeceği olmuştur. COVID-19 pandemisinde kentin dinamiklerinin değişmesiyle birlikte, kamusal alanların tasarımlarının yeniden ele alınması ve yaratıcı çözüm önerileri geliştirilmesi gerekmektedir. Pocock ve Shams (2020), mekânsal tasarımcıların, büyük kamusal alanlarda nasıl bir araya gelip oraları nasıl kullandığımız konusunda tasarım yapmayı yeniden ele almalarının altını çizerler. Bireyleri, toplulukları ve toplumları pek çok şekilde etkileyen mekânsal tasarım disiplinleri ve profesyonelleri, pandemiye engellemeye yönelik çabaları destekleyebilirler. Pandeminin kentsel çevreler üzerindeki etkisine dair yeni görüşler geliştirebilir, bu görüşlerden etkilenen kentsel mekânların karakteristiklerine ilişkin yeni anlayışlar ortaya koyabilirler. Tez çalışması, COVID-19 pandemisi sürecinde peyzaj mimarlığı bağlamında değişen ve dönüşen kentsel açık mekânları sosyal mesafe uygulamaları kapsamında ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın amaçları belirlenmiştir. Bunlar;

- Pandemi döneminde sosyal mesafenin sağlanması için kentsel açık mekânlarda hangi düzenlemeler yapılmış bunları saptamak,
- Bu düzenlemelerin mekânların biçimlenişine, kullanımına ve kullanıcılarına nasıl müdahale ettiğini anlamak,
- Pandemi döneminde kullanıcıların hangi kentsel açık mekânları neden tercih ettiğini anlamak,
- COVID-19 süresinde özellikle sosyal mesafe uygulamalarına kullanıcıların verdiği tepkilerinin zaman içinde nasıl değiştiğini saptamak,
- Bunlar arasında ortak noktaları ve farklılıkları saptamak,
- Bu saptamalardan yola çıkarak gelecek pandemilerde alınabilecek önlemler için peyzaj tasarım önerilerini tartışmaktır.

Tez çalışması kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda belirlenen bu amaçlar doğrultusunda bazı temel varsayımlar belirlenmiştir. Bu varsayımlar şunlardır;

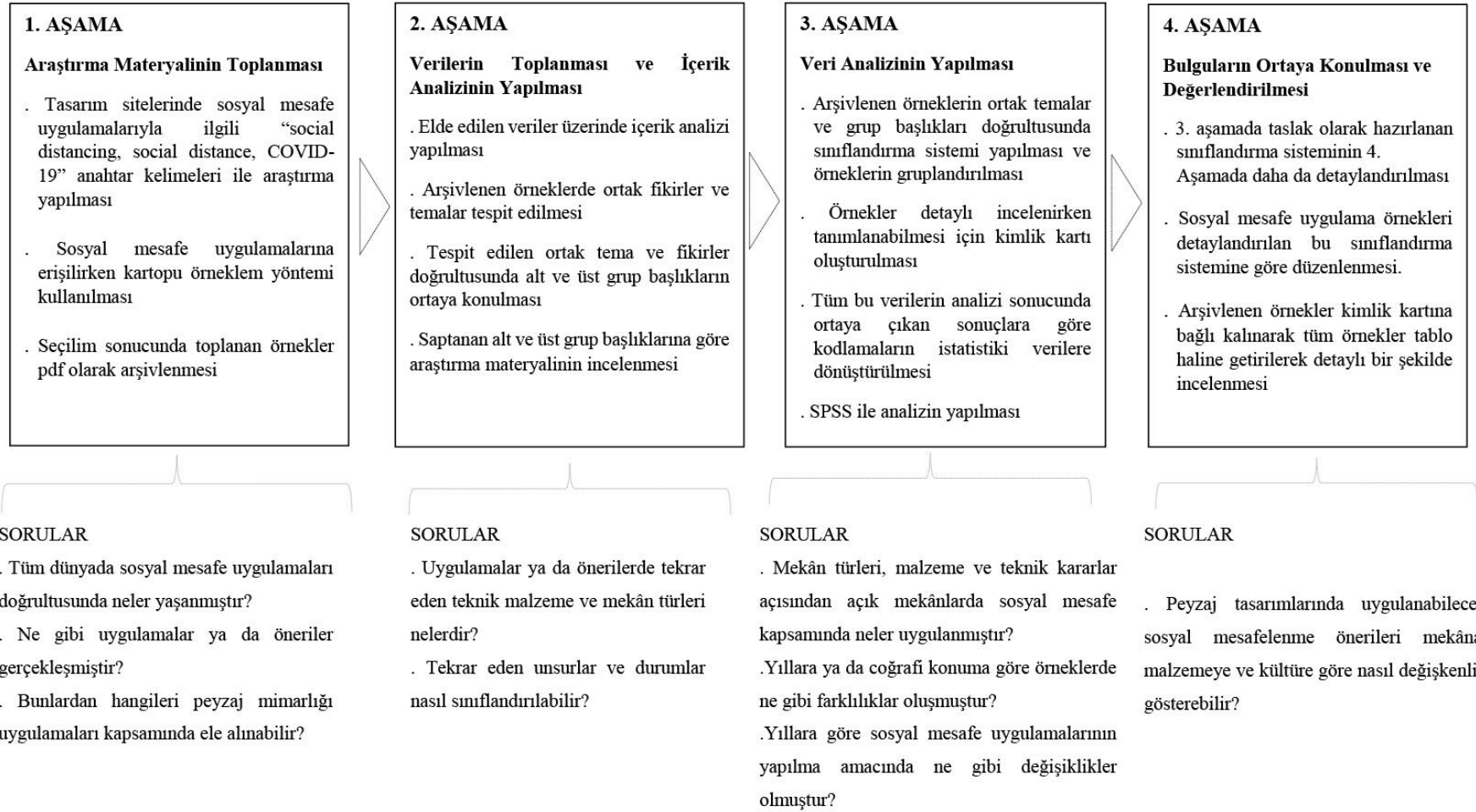
- Kentsel açık mekânlarda sosyal mesafelenme uygulamaları peyzaj elemanlarının kullanımı ile yakından ilişkilidir.
- Sosyal mesafe uygulamalarını bir araya getirip incelemek peyzaj tasarımlarında gelecekte ve gerekli olduğunda neler yapılabileceğine dair somut yaklaşımlara ulaşmaya yardımcı olur.
- Yaşanan pandemi döneminde değişen kent dinamiklerine cevap olarak kentsel açık mekânların kullanımının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Pandemi önlemlerinden biri olan sosyal mesafelenme kapsamında kentsel açık mekânlarda tasarımcıların daha pratik ve ekonomik, daha kolay uygulanabilir, ulaşılabilir ve anlaşılabilir çözümler üretmesi gereklidir.
- Sosyal mesafe uygulamaları farklı kültürler, farklı teknolojik imkânlar ve farklı mekân türleri bağlamında çeşitlenebilir.

Bu başlıkta çalışmanın amacı ve varsayımları açıklanmıştır. Bu amaç ve varsayımlar doğrultusunda çalışmanın temel anlayışı derleme olacaktır. Çalışma kapsamında dünyanın çok farklı bölgelerinden farklı uygulamalara erişim sağlanıp, bu uygulamaların ortak noktalarının ve farklılıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bir sonraki başlıkta tez çalışması kapsamında literatür taramasının, veri analizinin ve çalışmanın aşamalarının nasıl yapıldığı detaylı bir şekilde irdelenecektir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu başlık içerisinde çalışma kapsamında verilerin elde edilmesi, analizinin yapılması ve bunun sonucunda elde edilen bulguların ortaya konulup değerlendirilmesi aşamaları aşağıda yer alan Şekil 17’de detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Şekil 17. Tez çalışması kapsamında veri elde etme sürecinin aşamalarının detaylandırılması

2.1. Araştırma Yöntemi ve İçinde Yer Alan Teknikler

Bu çalışma COVID-19 pandemi sürecinde dünyanın farklı ülkelerinde yapılan sosyal mesafe uygulamalarını peyzaj mimarlığı kapsamında bir araya getirip sunan bir derleme çalışmasıdır. Derleme çalışması Tosun (2022)’a göre “belirli bir alanda yapılmış olan; makale, bitirme projesi, tez vb. akademik çalışmaların değerlendirme ve inceleme özelliğini taşıyan derleme araştırmalar yazarın kendi düşünceleri ya da ilgi alanına göre üretilmektedir.” Derleme, belirli bir konu üzerinde yapılmış olan çalışmaların bir araya toplanması ile oluşturulur. Derlemelerin amacı, okuyuculara belirli bir konu hakkında yer alan bilgileri, uzman kişiler tarafından bir arada bir bütün halde sunulmasıdır (URL-107, 2023). Pandemi dönemi yapılan uygulamaları bir araya getirip değerlendirme anlayışında başka çalışmalar da mevcuttur. Syal (2021) kentsel bağlamdaki mevcut ve son hastalık salgınlarıyla ilgili planlamaya özgü makaleleri incelemiş ve kategorize etmiştir. Örneklemin çoğu (sınırlandırılmamış) kartopu örnekleme yoluyla toplanan yaklaşık 500 makaleyi, haber raporlarını, zaman çizelgelerini, blog gönderilerini, görüş makalelerini (yapılı çevre uzmanları, gazeteciler veya akademisyenler tarafından), uzman röportajlarını, araştırma incelemelerini veya ön araştırmayı içerir (Syal, 2021). Benzer şekilde Agarwal (2020) ve Verhulst vd. (2023), çalışmaları pandemi dönemi uygulamaları derleyen çalışmalar olarak örneklendirilebilir.

Çalışma içerisinde literatür taraması Aralık 2020-Mayıs 2022 yılları arasında yapılmıştır. Literatür taraması Türkçe ve İngilizce olarak “Kent Planlama, Kent-Hastalık İlişkisi, Kentsel Açık Mekân, Proksemi, COVID-19 ve Sosyal Mesafe” kavramları üzerinden geliştirilmiş ve bu taramanın sonucunda sıkça karşılaşılan COVID-19 sonrası sosyal mesafe kavramı ve uygulamaları çalışmanın ana eksenini oluşturmuştur. Bu kavramların yanı sıra proksemi ve kent- hastalık ilişkisi kavramları detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Kent-hastalık ilişkisi kavramı bağlamında tarihsel süreç boyunca salgın hastalıklar ve buna bağlı olarak değişen ve dönüşen kent planlaması, kentsel mekânlar ve salgını yaşayan toplumların bu duruma uyum sağlama süreçleri incelenmiştir. Daha sonra Edward T. Hall’ın proksemi kavramı detaylandırılmış, bu konuya değinen çalışmalar incelenmiş ve COVID-19 sonrasında değişen yeni proksemi hakkında bilgiler elde edilerek kavram tarama çalışması tamamlanmıştır. Çalışma içerisinde veri araştırması 4 aşama şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar Şekil 17’de kısaca bahsedilmiş ve alt başlıklarda detaylandırılmıştır.

2.1.1. Araştırma Materyalinin Toplanması

Literatür taramasının ardından sıkça karşılaşılan İngilizce olarak “COVID-19, Social Distance, Social Distancing, Urban Space” kavramları ile haber ve tasarım sitelerinin veri tabanında tarama yapılmıştır. Araştırma materyalinin toplanmasında Şekil 17’de 1. aşamada kısaca belirtildiği gibi, pandemi döneminde kapanmayla beraber internet kullanımının artması ve bilgi paylaşımının sosyal medya araçlarının üzerinden olması ve dünyanın farklı yerlerindeki çalışmalara ulaşılabilmesi için araştırma materyali web sayfaları olarak belirlenmiştir. Basılı kaynaklar değil elektronik olarak yayınlananlar ele alınmıştır. Böylece pandemi dönemi yaşanan hızlı değişimler ve bilgi akışına hâkim olunmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Google arama motoru kullanılarak yapılan araştırmanın yanı sıra, Designboom, Bloomberg, City Lab, Inhabitat, Dezeen ve Pinterest gibi tasarım ve haber sitelerinin veri tabanında arama yapılmıştır. Tez çalışmasında yapılan literatür taraması ve veri tabanı araştırması sırasında daha çok nitel araştırmalar için kullanılan olasılığa dayalı olmayan araştırma yöntemlerinden biri olan “Kartopu Örneklem Yöntemi” kullanılmıştır. Kartopu Örneklem Yöntemi Paksoy (2020) tarafından, “rassal olarak seçilen evrene dâhil bir bireye temas kurulmasının ardından, bir bireyin yardımıyla diğer bir bireyle görüşüp zincirleme olarak örneklem oluşturma işlemi” olarak tanımlanmıştır. Bu tez çalışmasında yukarıdaki tanıma göre birey, ulaşılan bir sosyal mesafe uygulaması ya da önerisine ilişkin bir sayfayı tanımlar. Çoğu web sayfası açıklamalar içerisinde “ COVID-19”, “social distancing” gibi kelimeleri anahtar kelimeler olarak kabul edilip aktif hale getirmiş, üzerine tıklanmasıyla benzer içeriklere ulaştıran linklere dönüştürülmüştür. Böylece ulaşılan bir sosyal mesafe sayfasında yer alan bu tarz linkler ve referanslar kısmında yer verilen linklere tıklanarak zincirleme olarak diğer sayfalara ulaşılmış ve kartopu örneklem oluşturulmuştur.

Şekil 17’de 1. Aşamada belirtildiği gibi kartopu örneklem yöntemi esas alınarak, web üzerinden ulaşılan haber, tasarım ve sanat sitesi (Dezeen, Collater.al) ve mekânsal tasarım sitelerinin (DesignBoom, ArchDaily, Inhabitat), yanı sıra haber sitelerinin (NPR, BBC News, Bloomberg) veri tabanında “COVID-19, Social Distancing, Social Distance” İngilizce anahtar kelimeler ile tarama yapılmıştır. Ayrıca doğrudan ve dolaylı olarak çalışma kapsamında değerlendirilecek örnekler bulmak için farklı sayfalara ulaşılmıştır. Bu sayfalarda yer alan veriler ile birlikte, yukarıda belirtilen İngilizce anahtar kelimelerin yardımıyla bulunan bir kaynak üzerinden başka kaynaklara ulaşılarak çalışma örneklemini genişletilmiş ve oluşturulmuştur. Araştırma materyalinin toplanması aşamasında haber ve

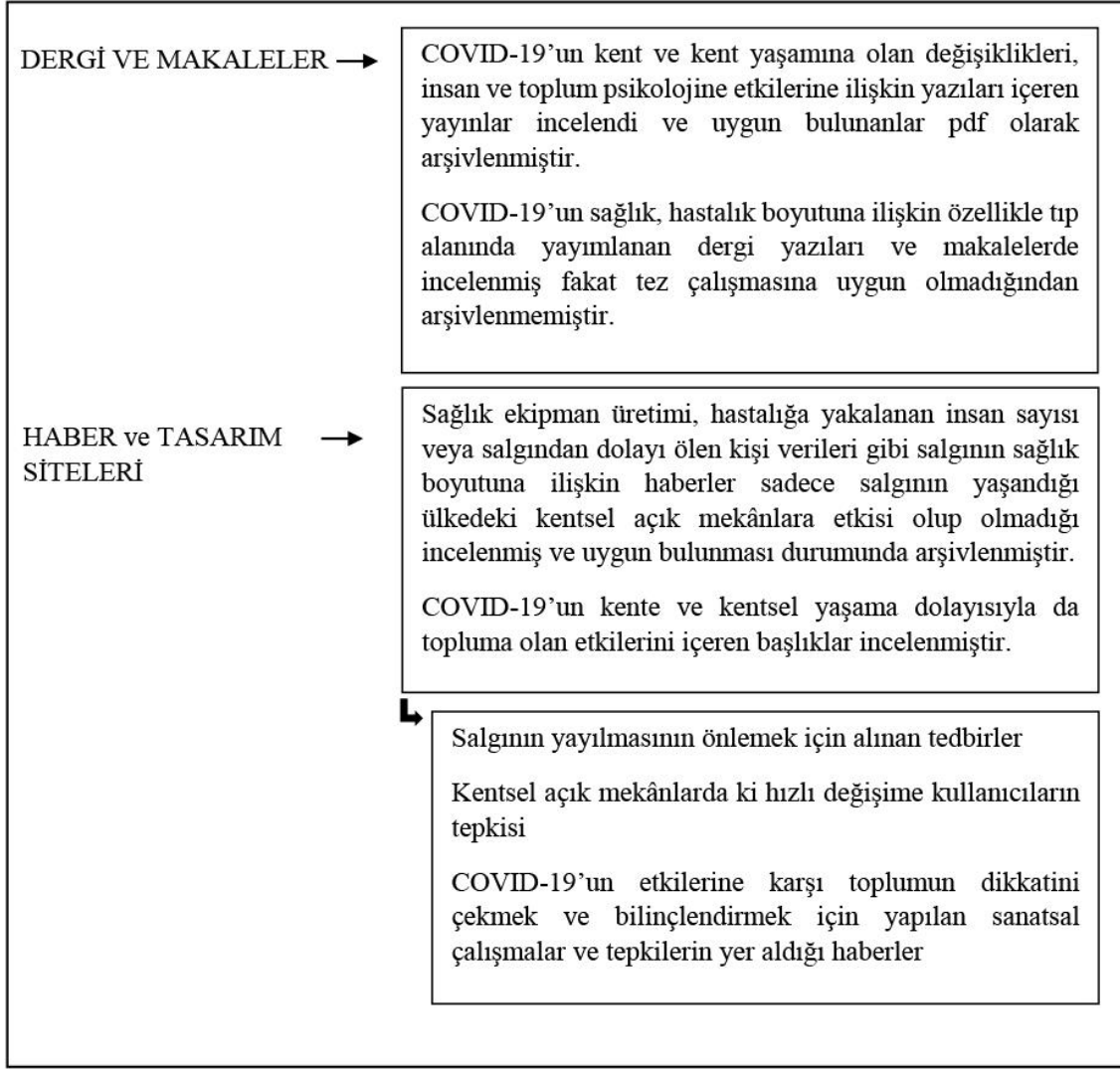
tasarım sitelerinde benzer şekilde yapılan sosyal mesafe uygulama örneklerine ulaşılmış ve bu örnekler içerisinde seçim yapılmıştır. Seçim sonucunda toplanan örnekler pdf olarak arşivlenmiş ve böylece tez çalışması kapsamında araştırmanın materyali toplanmıştır.

2.1.2. Verilerin Toplanması ve İçerik Analizinin Yapılması

2. aşamada (Şekil 17) çeşitli haber ve tasarım sitelerinden pdf olarak arşivlenen sosyal mesafe uygulama örnekleri üzerinde çalışma yapılmıştır. Bulunan örnekler içerisinde peyzaj mimarlığı ve kentsel açık mekânlar bağlamında seçim yapılırken dünyanın belirli bir kısmına ya da mekân türüne bağlı kalınmamıştır. Sosyal mesafe/mesafelenme kavramına dair mümkün olduğunca geniş bilgiye ulaşmak ve her açıdan tartışmak istenildiğinden kavramdan bahsedilen her türlü öneri, uygulama ve haberler değerlendirilmek üzere seçilmiştir. İlk etapta bulunan bu veriler COVID-19'un hastalık kavramı yönünden ziyade, kente ve kentte yaşayan bireylere olan fiziksel ve sosyal etkileri incelenerek belirli gruplar halinde sınıflandırma yapılmak üzere izin verilmesi doğrultusunda pdf ve html olarak arşivlenmiştir.

Bu şekilde ön seçim yapılan ve arşivlenen örnekler üzerinde daha sonrasında 3. aşamada detaylı bir şekilde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, araştırmacı tarafından belirlenen herhangi bir konu üzerinde çalışma yapılırken çalışma evreni örneklem, kaynaklar vb. konuların detaylı bir şekilde ortaya konulmasını sağlamak amacıyla sosyal bilimciler tarafından tanımlanan prosedürler olarak belirlenmiştir (Stone vd., 1966; Koçak & Arun, 2006).

İçerik analizinde araştırmacı örneklem sorununu çözebilmek için hangi evreni, birimi seçebileceğine karar verebilmektedir. Araştırmacının konusu için uygun bulduğu kümeleri, grupları seçebilmektedir. Yine de içerik analizi yapılırken araştırmacılar hangi yöntemi seçerse seçsin bu süre boyunca bir takım olumsuzluklarla karşılaşabilirler. Kullanılan yöntemin zayıf ve güçlü yönlerini bilen ve amacını, evrenini çalışmasına uygun seçen araştırmacılar tüm bu olumsuzlukları aşabilmektedirler. Bu doğrultuda tez çalışmasında verilerin toplanması hususunda içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi Şekil 18'de detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Şekil 18. Literatür taraması ve verilerin toplanması aşamasında elde edilen veriler üzerinde yapılan içerik analizi çalışması

Örnekler üzerinde içerik analizi yapılırken ortak fikir ve temaların olduğu tespit edilmiştir. Bu ortak fikirlere açık mekânlarda geçici ve kalıcı uygulamalar, sokakların yayalaştırılması ve restoran ve kafelerin sokaklara açılması gibi örnekler verilebilir. Bu şekilde ortak temalar tespit edildikten sonra şekil 19'da şematize edildiği gibi önce dört ana grup başlığı oluşturulmuştur. Daha sonrasında bu ana başlıklar içerisinde alt gruplar oluşturulmuştur.

Oluşturulan bu gruplar tez çalışmasında verilerin analizinin yapılması ve sosyal mesafe uygulamalarının örneklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesinde konusunda

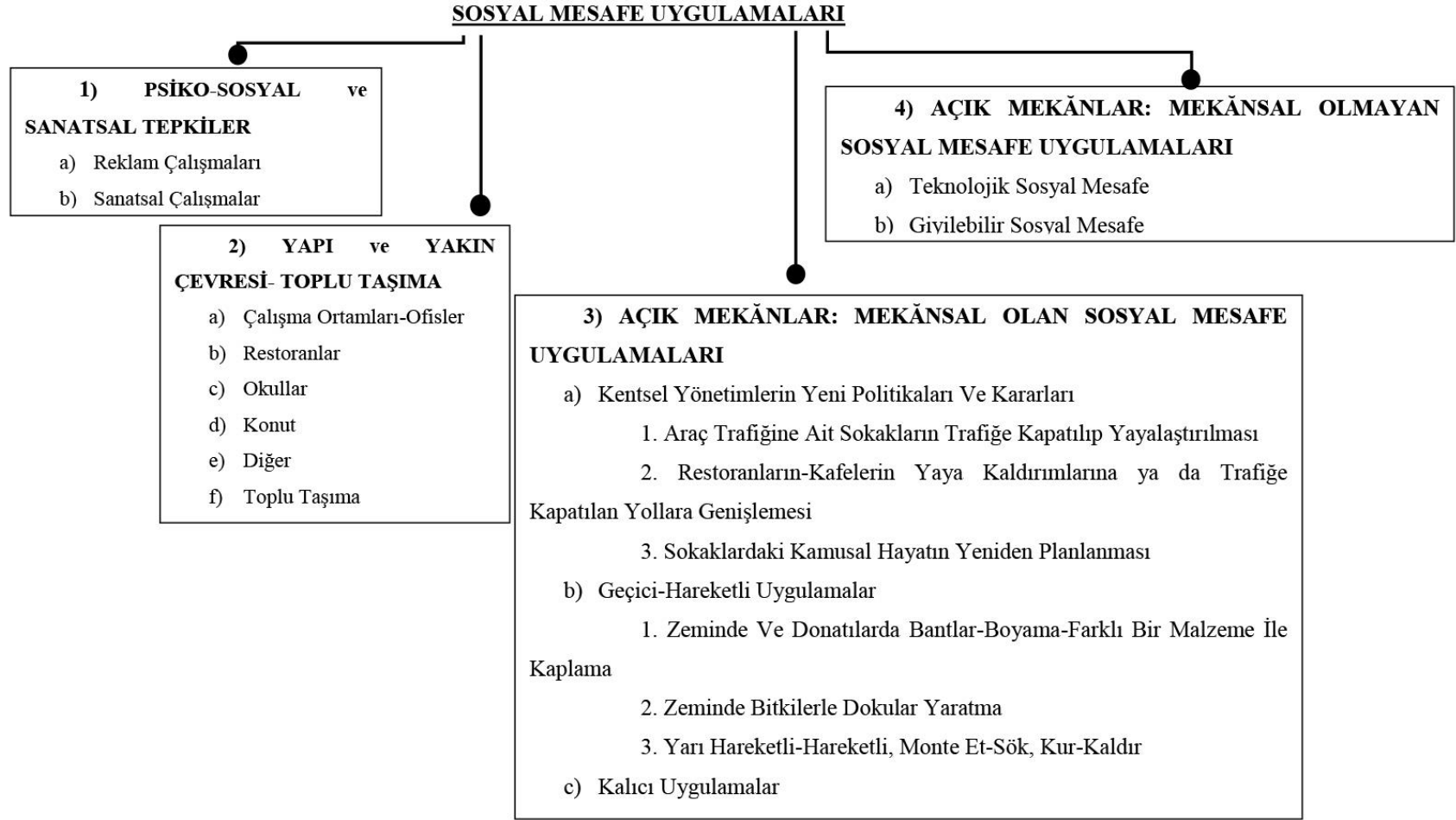
dikkate alınmıştır. Şekil 17’de yer alan 2. aşama olan verilerin toplanması aşaması tamamlanmış ve bir diğer aşamaya geçilmiştir.

2.2. Verilerin Analizinin Yapılması

Tez çalışması kapsamında gruplandırma sistemi oluşturulurken sanatsal çalışmalar, yapı ve yakın çevresine yapılan müdahaleler ve açık mekânda yer alan mekânsal olan ve olmayan sosyal mesafe uygulamaları olarak gruplar belirlenmiştir. Sanatsal çalışmalar psiko-sosyal ve sanatsal çalışmalar başlığında yer alırken, konut, okul, ofis vb. yapıyla ilişkili sosyal mesafe uygulamaları yapı ve yakın çevresi- toplu taşıma başlığında toplanmıştır. Ayrıca açık mekânlarda yer alan çalışmalarda iki farklı başlık altında ele alınmıştır (Şekil 19). Oluşturulan bu dört ana grup kendi içerisinde alt gruplara ayrılmıştır. Grupların ve alt başlıkların detayları tez çalışmasının bulgular bölümünde anlatılmıştır.

Aşağıda yer alan şemada (Şekil 19) belirtildiği gibi taslak olarak hazırlanan grupların birincisi olan “Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler” grubu pandeminin-kapanmaların ilk zamanlarında yapılan, mekânlar üzerinde somut müdahalelerden ziyade soyut görsel çalışmaları içermektedir. Bazen markaların logolarına müdahale ederek bazen de sanatçıların farklı şekilde COVID-19’un ilk zamanlarında ki belirsizliğe tepkileri yer almaktadır. Grup içerisinde bulunan örnekler ile genellikle sosyal farkındalık oluşturulmak amacıyla daha çok sanatsal ve soyut çalışmalar yer aldığı görülmüştür.

İkinci grup olan “Yapı ve Yakın Çevresi- Toplu Taşıma” grubunda doğrudan veya dolaylı olarak yapıya ve yakın çevresine olan müdahaleler yer almaktadır. Toplu kullanımın yoğun olduğu ofis, okul ya da kapanmalarda önem kazanan konutlarda yer alan sosyal mesafe uygulamaları bu grubun alt grubunda yer almıştır (Şekil 19). Pandemide ön plana çıkmasına bağlı olarak ya da yine toplu kullanımının yoğun olduğu toplu taşımaya yönelik öneri çalışmaları da alt grup olarak yer almış ve tüm alt başlıklar bulgular bölümünde ayrı ayrı incelenmiştir. Genellikle iç mekân –dış mekân bağlantısını, peyzajın yapıyla ilişkisinin nasıl değiştiğini anlamak için tez çalışmasında yapı ve yakın çevresinde yer alan sosyal mesafe uygulamalarına bakılmıştır.

Şekil 19. İçerik analizi sonucunda taslak olarak oluşturulan örnek sınıflandırma çalışması

Yapı ve yakın çevresi-toplu taşıma başlığında yer alan örneklerde toplu taşımada da kalabalık ve sıkışık alanları nasıl ayırdıklarının dış mekâna da uyarlanabileceği düşünülmüş ve o nedenle toplu taşımadaki mekânsal bileşenler tez çalışması kapsamında incelenmiştir.

Üçüncü olarak “Açık Mekânlar: Mekânsal Olan Sosyal Mesafe Uygulamaları” grubunda somut müdahaleler ve mekânlar üzerinde fiziksel değişimler amaçlandığı, bu doğrultuda mekân bileşen ve öğelerinin geçici-kalıcı olarak kullanımı ve değişimini içermektedir. Alt gruplarda yer alan sokağa dair müdahaleler ve kararların genellikle kentsel tasarımcılar, mimarlar ve planlamacılar tarafından uygulandığı söylenebilmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinden alınan örneklerde sokaktaki müdahalelerin başlangıçta geçici olduğu sonrasında kullanıcılardan olumlu tepkiler alındığından kalıcı hale getirildiği de görülmektedir.

Dördüncü grubun içerisinde yer alan örneklerin, sosyal mesafe kavramına yaklaşımı salt olarak mekâna bağlı değil kullanıcılara odaklandığı ya da farklı bir unsuru (robot köpekler gibi) devreye soktuğu söylenebilmektedir. Böylece mekâna değil kullanıcılara yapılan soyut ve somut eklemeler ile kentsel açık mekânlarda sosyal mesafenin uygulandığı söylenebilmektedir. Bunların dışında ilk grupta yer alan pandeminin başında olan sanatsal tepkilerin üçüncü grup içerisindeki örneklerde geliştirildiği görülmektedir. Pandeminin değiştirdiği yaşam standartlarına hızlıca uyum sağlayan ülkelerde artık sosyal mesafe kavramına sanatsal yaklaşımlar ön planlama olmaktadır. Aslında bu durum COVID-19 pandemisinde sosyal mesafe uygulamalarının yıllara ve kültürlere göre değişim gösterdiğini işaret etmektedir.

Verilerin analizi yapılırken yılların, coğrafi konumun hatta amaçların önemli olduğu ortaya konulmuştur. Bulgular kısmında detaylı bir şekilde incelenecek olan bu sosyal mesafe uygulama örneklerinin kolay tanımlanabilmesi ve istatistik analizlerin yapılabilmesi için kimlik kartı oluşturulmuştur. Aşağıda yer alan bir takım sorular kimlik kartının oluşturulmasına yön vermiş ve tezin peyzaj mimarlığı bağlamında geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu sorular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Sosyal mesafe uygulamalarının tanımlanmasına yardımcı olacak kimlik kartı oluşturulurken cevabı aranan bir takım sorular

Uygulamalarda ve önerilerde tekrar eden unsurlar nasıl sınıflandırılır?
Kültürler sosyal mesafe uygulama çalışmalarını nasıl etkilemiştir?
Açık mekânlarda sosyal mesafe uygulamalarının geçici veya kalıcı olması kullanıcıları nasıl etkilemiştir?
Farklı kültürlerdeki insanlar COVID-19 pandemisine ve sosyal mesafe uygulamalarına nasıl uyum sağlamıştır?
COVID-19 pandemisi sürecinde sosyal mesafe uygulamaları yıllara göre nasıl değişim göstermiştir?
Sınıflandırma çalışması içerisinde yer alan gruplardaki çalışmalar hangi amaca yönelik sunulmuştur?
Mekân bileşen ve öğeleri sosyal mesafe uygulamalarına nasıl yön vermiştir?

Tablo 2’den yola çıkılarak sosyal mesafe uygulama örneklerinin tanımlanabilmesi için Şekil 20’de yer alan kimlik kartı oluşturulmuştur.

ÖRNEK NO:	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU:
YILI:	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE:
GÖRSELLER:		
AÇIKLAMA:		
AMACI:	DURUMU:	

Şekil 20. Bulgular bölümünde anlatılacak sosyal mesafe uygulama örneklerinin tanımlanabilmesi için oluşturulan kimlik kartı örneği

Kimlik kartının üst bölümünde örnek no, varsa tasarımcı ve tasarımın adı, Şekil 19'da hazırlanan sınıflandırma gruplarına ait kodlar, örneğin yılı ve coğrafi konumu yer almaktadır. Ayrıca örneğe ait görseller, bu görsellerin açıklaması, örneğin amacı ve durumuna ait açıklamalar da yer almaktadır. Kimlik kartının tanımlanması ve içerisinde yer alan açıklamalar tez çalışması içerisinde yapılacak olan istatistik çalışmasına da yön verecektir. Tez çalışmasında dünya üzerinde hayata geçirilen sosyal mesafe uygulama örnekleri içerisinde yıllara göre değişimi gözlemlenirken 2020-2022 yılları dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra örneklerin sınıflandırılmasında coğrafi konum da oldukça önemlidir.

Veriler arşivlenirken haber ve tasarım sitelerinden elde edilen örnekler ile coğrafi konumlarının da değişebildiği görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde, daha modern ve teknolojik uygulamalar yapılırken gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde bu durum oldukça ilkel bir şekilde çözümlenmiştir. Coğrafi konumun uygulamaların çeşitlenmesi üzerine etkisinin anlaşılması için konumlarda veri olarak kodlanmıştır. Kimlik kartı oluşturulmada sosyal mesafe uygulamalarının amaçları da dikkate alınmıştır. Tez çalışması için arşivlenen sosyal mesafe uygulama verileri incelendiğinde farklı amaçlar içerdiği gözlemlenmiştir. Bu amaçlar şöyledir;

- Fiziksel sağlığın korunması
- Sosyalleşmenin güvenli bir şekilde sağlanması
- Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak
- İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması
- Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi
- Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi
- Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak

Bu amaçların bazıları sadece fiziksel sağlığın korunmasına yönelik işlevde bulunurken, bazıları hem sosyalleşmenin güvenli olmasına hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra her örnek sadece tek bir amaca yönelik değildir. Örneğin bir örnekte hem daha pratik çözümler sunarken hem de sosyalleşmeyi daha güvenli hale getirebilmektedir. Tüm örnekler amacına göre sınıflandırıldığında pandemi sürecinde hangi amaçla yapılan uygulamaların daha işlevsel ve kullanıcı tarafından dikkat çektiği gözlemlenebilecektir. Böylece tez

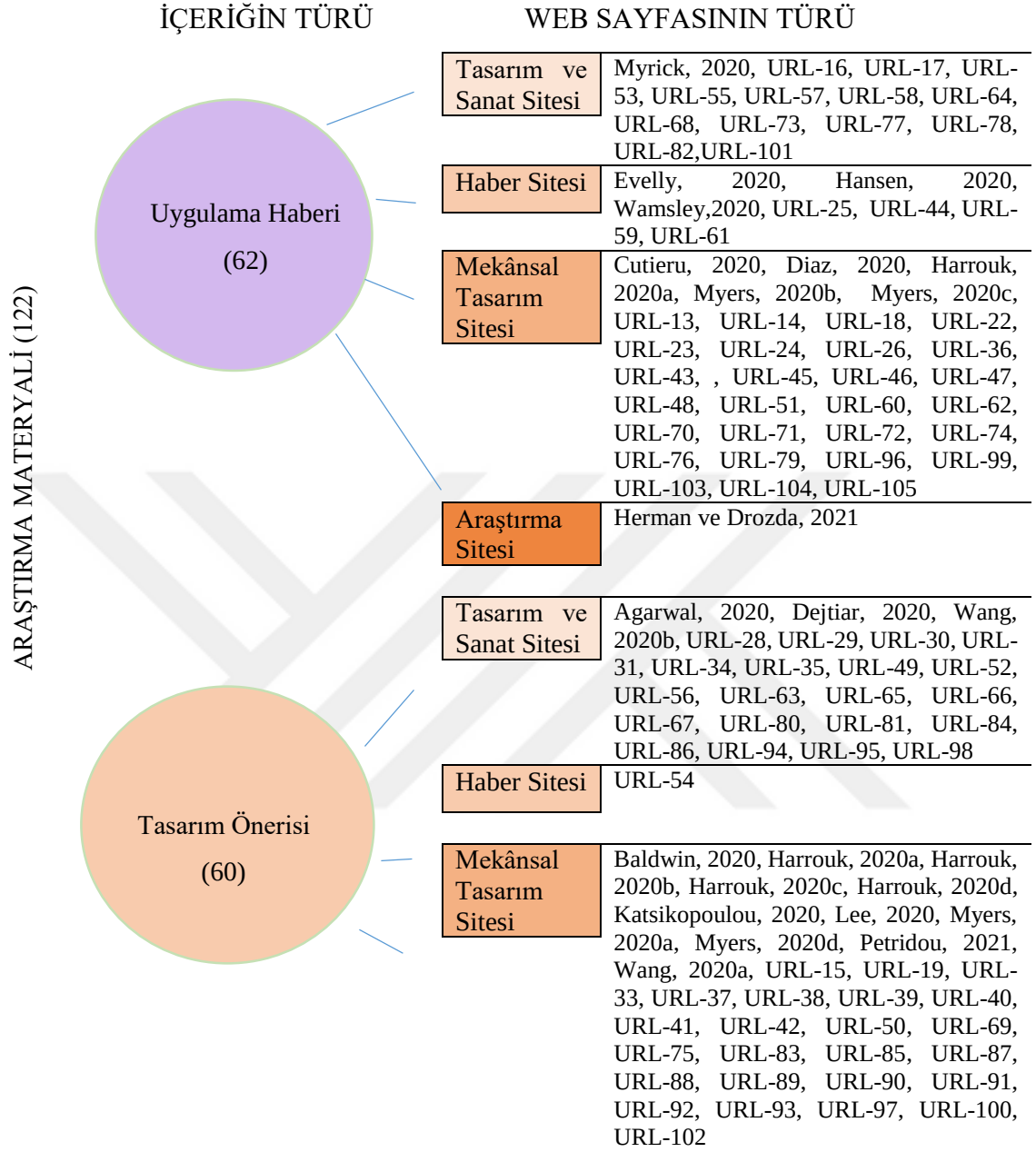
alışmasının amaçlarından biri olan peyzaj mimarlığı bağlamında tasarım önerileri sunulmasında yol gösterici bir veri olacaktır. Sosyal mesafe uygulama örnekleri analizi yapılırken bazılarının uygulandığı bazılarının da sadece öneri olarak sunulduğu görölmektedir. Bunun nedenleri arasında bazı örneklerin soyut olması uygulamaya elverişli olmaması gösterilebilir. Bu bilgiler kimlik kartına işlenmiş ve veriye dönüştürölmüştür. Tüm bu detaylar çalışmanın bulgular bölümünde detaylı biçimde açıklanacaktır.

3. BULGULAR

3.1. Araştırma Materyaline Dair Bulgular

Tez alışması kapsamında araştırma materyali toplanması için web tabanlı Google arama motoru, tasarım ve haber sitelerinden araştırma yapılmıştır. Tasarım ve sanat sitesi (Dezeen, Collater.al) ve mekânsal tasarım sitelerinin (DesignBoom, ArchDaily, Inhabitat), yanı sıra haber sitelerinin (NPR, BBC News, Bloomberg) veri tabanında “COVID-19, Social Distancing, Social Distance “ İngilizce anahtar kelimeler ile tarama yapılmıştır. İlk etapta COVID-19 temalı 270 tane örnek bulunmuştur. Bulunan örnekler arasından maske ve hijyen temalı olanlar tez çalışması kapsamında değerlendirilmeye uygun bulunmadığından elenmiştir. Daha sonrasında geriye kalan sosyal mesafe kavramını içeren 150 örnek arasından da yılı, amacı, coğrafi konumu ve benzeri şekilde değerlendirme konusunda bilgi eksikliği yaratacak olan örnekler elenmiştir. Basitçe eleme yapılan ve geriye kalan ve ağırlıklı olarak peyzaj mimarlığı bağlamında sosyal mesafe temalı 122 örnek, tez kapsamında değerlendirilmek için arşıvlenmiştir. Öncelikli olarak araştırma yapılan sitelerde (şekil 17) arşıvlenen örnekler uygulama haberi ya da tasarım önerisi olup olmadığı değerlendirilmiş ve kaynakçası ile birlikte tespit edilmiştir. Daha sonrasında arşıvlenen 122 örneğin tez çalışması kapsamında daha iyi analiz edilerek değerlendirilebilmesi için oluşturulan sınıflandırma sistemi kapsamında gruplandırılmıştır. Sınıflandırma sistemi bir sonraki başlık altında detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Şekil 21. Tez çalışması kapsamında arşivlenen örneklerin kaynak bakımından değerlendirilmesi

3.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Sınıflandırma Sistemine Dair Bulgular

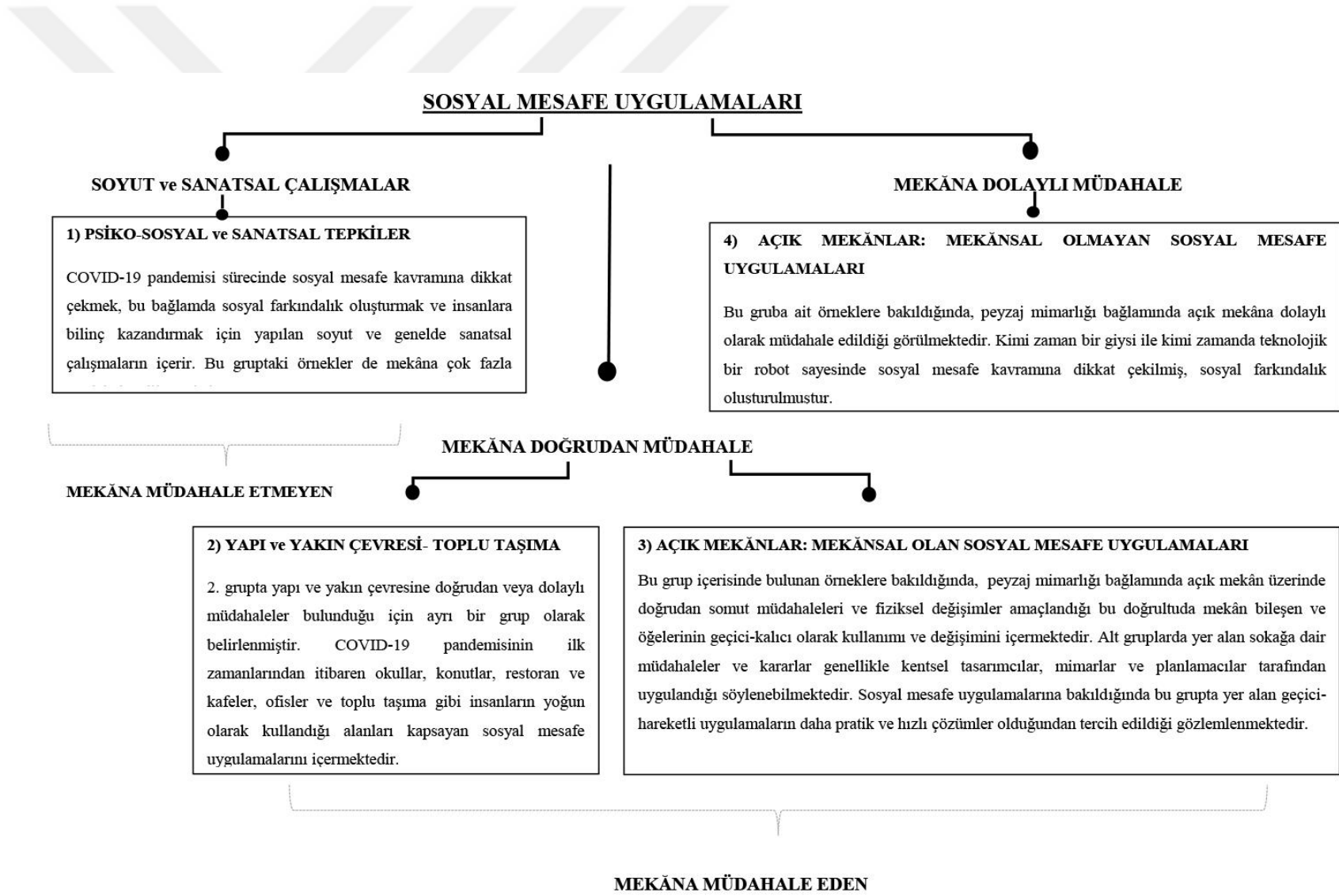
Çalışma kapsamında 122 sosyal mesafe örneği arşivlenmiştir. Bu örnekler kendi içerisinde sınıflandırma sistemi kapsamında gruplandırılmıştır. Temel olarak 4 ana grup belirlenmiştir. Bu gruplar da kendi içerisinde örneklere bağlı olarak alt gruplara ayrılmıştır. Bu 4 ana grup şu şekildedir;

- Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler
- Yapı ve Yakın Çevresi- Toplu Taşıma
- Açık Mekânlar: Mekânsal Olan Sosyal Mesafe Uygulamaları
- Açık Mekânlar: Mekânsal Olmayan Sosyal Mesafe Uygulamaları

Örnekler incelendiğinde bazı örneklerin peyzaj mimarlığı kapsamında mekâna müdahale etmediği, daha çok sanatsal olarak tepkiler içerdiği, COVID-19 ve sosyal mesafe kavramına karşı sosyal farkındalık oluşturma amaçlı oldukları belirlenmiştir. Bu içerikli örnekler ilk grup olan Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler grubu içerisinde yer almıştır. Bu gruptaki örneklerin amacı daha önce belirtildiği gibi sosyal farkındalık oluşturmak ve insanlara bilinç kazandırmaktır.

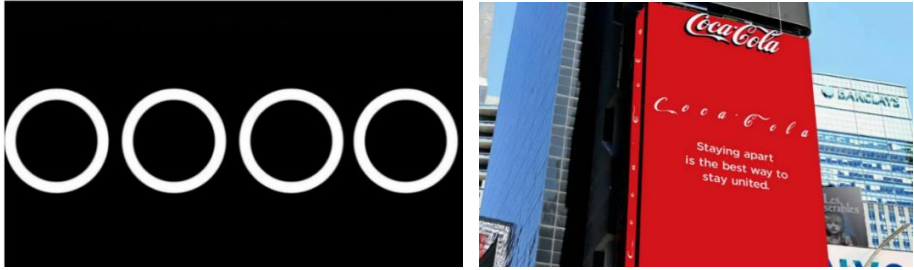
Diğer örnekler incelendiğinde dünya üzerinde pek çok ülkede yapı ve yakın çevresine COVID-19 önlemleri kapsamında sosyal mesafe kavramı bağlamında doğrudan mekâna müdahale edilerek bunların düzenlendiği görülmüştür. COVID-19 pandemisi sürecinde kapanma döneminde insanlar çoğunlukla evlerde vakit geçirdiği için bu grup altında toplanan örneklerin çoğunlukla konutlar üzerinde yapılan değişimler ile olduğu dikkat çekmiştir. Konutların yanı sıra, okullar, ofisler ve restoranların ve toplu taşımaların da COVID-19 kapsamında düzenlendiği de görülmüştür.

Tez çalışmasında arşivlenen sosyal mesafe uygulamaları incelendiğinde peyzaj mimarlığı bağlamında kentsel açık mekânlarda daha detaylı çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Şekil 22’de belirtildiği gibi bazı örneklerde açık mekâna doğrudan müdahale edildiği görülürken bazı örneklere bakıldığında mekân içerisinde teknolojik veya bir giysi olarak dolaylı yoldan müdahaleler olduğu görülmüştür. Mekâna müdahale edilirken COVID-19’un değişen etkilerine karşı daha pratik ve hızlı olan bant çekme, boyama ve kur-kaldır mantığı olan çalışmaların ağırlık olduğu dikkat çekmiştir. Bu başlığın alt başlıklarında bulunan örneklerin detaylı değerlendirilmesi yapılacaktır.

3.2.1. Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler

Bu grup pandeminin başlarında, aslında insanların salgına adapte olmaya çalıştığı zamanlarda yapılan çalışmaları içermektedir. Bu başlık altında yer alan 7 örnekte mekâna müdahaleden ziyade daha soyut ve sanatsal çalışmalar incelenmiştir. Psiko-sosyal ve Sanatsal Tepkiler başlığı içerisinde yer alan örneklerde ağırlıklı olarak çeşitli görseller üzerinden işaretlemeler, eklemeler yapılmış ya da çeşitli sanatsal uygulamalar (fotoğraf çekimi, giysi-aksesuar tasarımı vb.) yapılmıştır. Grupta yer alan sosyal mesafe uygulamaları incelendiğinde COVID-19'un belirsiz dönemlerinde yapılan çalışmaların daha karamsar olduğu, ilerleyen zamanlarda COVID-19 virüsü ve pandemi süreci tanındığında yapılan çalışmaların daha iyimser ve pozitif olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların genel amacı COVID-19'a karşı sosyal farkındalık oluşturmak ve insanlara bilinç kazandırmaktır. Bu çalışmaların bazıları sadece önerilirken bazı çalışmaların uygulaması yapılmıştır.

ÖRNEK NO: 1	ADI: COVID-19 MARKA LOGOLARI	SINIFLANDIRMA KODU: 1/a
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Ünlü markaların COVID-19 pandemisi kapsamında alınan önlemlere dikkat çekmek ve sosyal mesafe uygulamalarını desteklemek için marka logolarını yeniden düzenlemişlerdir. Audi, Mercedes Benz ve Volkswagen gibi araba markaları logolarını küçültmüşlerdir. Mc Donalds ve CocaCola ise insanları arasındaki fiziksel uzaklaşmaya dikkat çekmek amacıyla logolarındaki harfleri birbirinden ayırmıştır. Markaların bu çalışmaları kamuoyu oluşturarak, insanları sosyal mesafelenmeye teşvik ederek insanların bilinçlenmesini sağlamaktadır (URL-13, 2021).		
AMACI: Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 23. İkonik markaların sosyal mesafeye dikkat çekmek için yaptığı logo çalışmaları (URL-13, 2021).

ÖRNEK NO: 2	ADI: PERSONAL SQUARE	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO 212 FAHRENHEIT	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 Küresel pandemi düzenlemeleri ve sosyal mesafe ihtiyacından yola çıkan Studio 212 Fahrenheit, Hollanda’da kişi başına düşen alanı simgelemek amacıyla “kişisel kare” tasarımını ortaya koymuştur. Aynı zamanda “kişisel kare” “uygun mesafede” adlı büyük bir sanat projesinin de bir parçasıdır. Proje kapsamında sanatçılar tarafından 49.03 metreye 49.03 metre ölçülerinde 2.404 m²lik sarı bir kare alan oluşturulmuştur. Bu alan Hollanda yüz ölçümünün, nüfusuna eşit olarak bölünürse her bir Hollandalının sahip olacağı alanı temsil etmektedir (URL-14, 2021).		
AMACI: : Fiziksel sağlığın korunması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

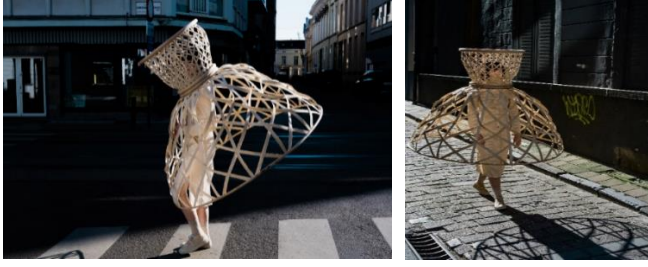
Şekil 24. Hollanda’da kişi başına düşen yeşil alana dikkat çeken sanat çalışması (URL-14, 2021).

ÖRNEK NO: 3	ADI: THE URGENCY SLOW DOWN	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: NİCOLAS ABDELKADER	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 Hem COVID-19 pandemisi hem de dünyanın doğal kaynaklarının sürekli olarak tahrip edilmesine yaratıcı cevap olarak mobilite-hareketlilik ile ilişkimizin sorgulandığı bu öneri çalışması, sosyal mesafe uygulamaları kapsamında alternatif gelecek hayali sunmaktadır. Çalışma, aşırı enerji tüketiminin birer simgesi olan uçaklar, kamyonlar, otomobiller ve gemileri çevreye yarar sağlayan devasa yeşil saksılara dönüştürüyor (URL-15, 2021).		
AMACI: Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 25. Uçak, gemi ve araba gibi çevreye zarar veren araçların devasa yeşil saksılara dönüşümü (URL-15, 2021).

ÖRNEK NO: 4	ADI: FACE TO FACE	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: CONVERGENT ARCHITECTURE STUDIO	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
117.539 maske ile oluşturulan COVID-19 ile yüzleşme temalı sanatsal çalışma Convergent Architecture Studio(CAS) tarafından, Suzhou Uluslararası Fuar Merkezi'nde, Suzhou Kültürel ve Yaratıcı Kültür Endüstrisi Fuarı'nda yapılmıştır. Kullanılmış yüz maskeleri dezenfekte edilerek, birbirine bağlanarak asılmıştır. Asılan maskelerin ortasında boşluk oluşturulmuştur. Oluşan bu alanda, binlerce maske hem ışığı hem de sesi yok ederek COVID-19'un bir nevi yalnızlığa sürükleyen karantina uygulaması sırasında hepimizin hissettiği izolasyon hissini uyandıracaktır. Çalışmanın amacı, insanlara maskelerin önemini düşündürmek ve belki bir maskenin tek başına bir fark yaratamayacağını, ancak pek çoğunun pandeminin seyrini değiştirebileceğini görsel olarak göstermektir (URL-16, 2021).		
AMACI: Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

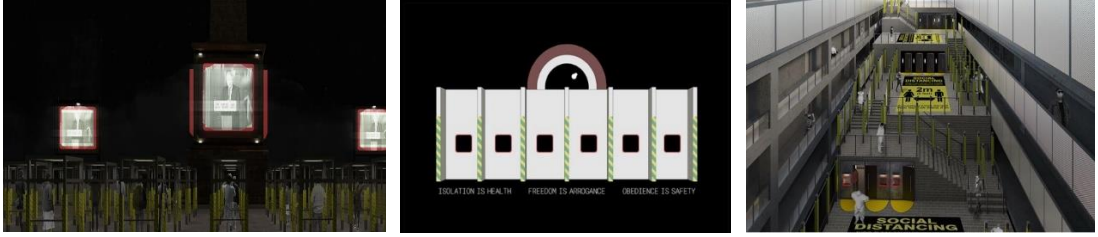
Şekil 26. COVID-19 ile yüzleşme temalı sanatsal çalışma (URL 16, 2021).

ÖRNEK NO: 5	ADI: WELL-DISTANCE-BEING	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: LIVABLE	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Araştırma ve tasarım platformu Livable, COVID-19 salgını sırasında sosyal mesafeye duyulan ihtiyaç konusunda farkındalığı artırmak için başa ve vücuda takılan rattan malzemeden oluşan bir çerçeve giysisi tasarlamıştır. Koronavirüs salgınına yanıt olarak tasarlanan Well-Distance-Being, virüsün yayılmasını yavaşlatmak için halkın birbirine mesafe koyması gerektiğini vurgulamaktadır. Kum saati şeklindeki ürün, Viktorya döneminde giysilerin altına giyilen sertleştirilmiş jüponlar olan kabarık eteklere benzer bir biçim almaktadır. Verboom, "Fiziksel mesafe soğuk veya mesafeli olmak değil, zihinsel olarak sıcak ve ona en çok ihtiyaç duyanlar için hazır olmaktır" diyerek tasarımı geliştirmiştir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 27. Sosyal mesafe kavramına vurgu yapan sanatsal bir çalışma (URL-17, 2021).

ÖRNEK NO: 6	ADI: A SOLITARY "WALK": BUILDING IMAGES IN TIMES OF ISOLATION AND SOCIAL DISTANCING	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: ERETA ATTALI ve ÖĞRENCİLERİ, THE COOPER UNION	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Dünya üzerinde birçok ülkede sosyal mesafe uygulamaları sadece deneyimlenmekle kalmamış, bu durumu küresel farkındalık oluşturmak amacıyla çeşitli şekilde belgelemiştir. Bu dürtüyle hareket eden ve Profesör Erieta Attali'nin rehberliğinde Cooper Union'dan 16 öğrenci, artık izolasyon ve sosyal mesafenin hüküm sürdüğü günlük yaşamlarını fotoğraflamışlardır. Şehirlerimizin kendilerini daha önce tasavvur bile edilemeyecek şekillerde bize göstermiştir. Fotoğraflar, boşluklar içinde devasa ve yabancı görünen kamusal alanları yokluk üzerinden birdenbire kendini ortaya koyan bir insan deneyiminin ve yaşamının görsel yansımaları olurken, evlerimiz ve samimiyetimiz "yeni normal" tarafından -sanal veya fiziksel olarak- kalıcı olarak sorgulamaktadır (URL-18, 2022).		
AMACI: Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 28. Sosyal mesafe temalı fotoğraf çalışması (URL-18, 2022).

ÖRNEK NO: 7	ADI: POST PANDEMIC LANDSCAPE	SINIFLANDIRMA KODU: 1/b
YILI: 2020	TASARIMCI: HARDY WONG	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Glasgow Sanat Okulu öğrenci Hardy Wong, pandemi dolayısıyla ortaya çıkan sosyal koşullar bağlamında George Orwell'in 1984 adlı romanındaki totaliter topluma gönderme yaparak toplum sağlığı için özgürlüklerinden vazgeçen ve sonuç olarak sürekli korku ve güvensizlik durumunda insanların yaşadığı yeri tasvir etmiştir. İnsanların var olmalarını tek sebebinin hayatta kalmak olduğu ve bunun gibi yeni normale dönüştüğü durumları sorgular (URL-19, 2021).		
AMACI: Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 29. Hardy Wong'un pandemiye tepki çalışması (URL-19, 2021).

3.2.2. Yapı ve Yakın Çevresi- Toplu Taşıma

Yapı ve Yakın Çevresi - Ofis ve Çalışma Ortamları; bu grup içerisinde 5 örnek yer almaktadır. Grupta yer alan örnekler incelendiğinde bazılarının iç mekâna odaklanıp modüler çözümler üzerinde dururken, bazılarının peyzaja bağ kurma çabası içinde olduğu görülmüştür. İç mekâna odaklanan örnekler belki daha sonrasında açık mekânların alt mekânlara ayrılması bakımından faydalı bilgiler sunabilir. Ayrıca dış mekâna bağ kurmaya çalışılan örneklerin peyzaj tasarımına gelecek yeni görevler ve boyutları ortaya koyabilir. Bu durumun irdelenmesi tartışma bölümünde ele alınacaktır. Grupta yer alan örneklerin 4 tanesi öneri olarak sunulurken 1 tanesi uygulama olarak yapılmıştır. Örneklere bakıldığında insanların toplu olarak bulunduğu ofislerde sosyal mesafenin güvenli bir şekilde sağlanması vurgulanmıştır.

ÖRNEK NO: 8	ADI: QWORKNTİNE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/a
YILI: 2020	TASARIMCI: MOHAMMED M. RADWAN	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Mohammed M. Radwan, çalışma ortamlarında COVID-19 pandemi koşullarında güvenliğinin sağlanabilmesi için pod1, pod2 gibi numaralandırdığı modüler, her birinde havalandırması olan altıgen biçimindeki bölmeleri tasarlamıştır. “Qworkntine” adı verilen bu tasarım ofis ve çalışma ortamlarda sosyal mesafenin sağlanarak, çalışanların güvenliğini ve korunmasını garanti etmektedir (URL-20, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 30. Ofis ve çalışma alanları için tasarlanan güvenli podlar (URL-20, 2021).

ÖRNEK NO: 9	ADI: DELEPOD	SINIFLANDIRMA KODU: 2/a
YILI: 2022	TASARIMCI: CEATON LAHORI ve VISHWANAJ NIKUMAH	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Salgınla birlikte günlük hayatımız gibi ev ve ofislerdeki çalışma alanları da değişmektedir. “Delepod” adı verilen çalışma modeli evler için gürültü önleyici özelliğiyle ön plandayken ofisler için COVID-19 pandemi sürecinde izolasyonlu çalışma alanı sunmaktadır. Delepodlar bireylerin kalabalık alanlarda kendilerine çalışmak için güvenli ve sessiz alan yaratmalarına imkân sunmaktadır. Modüler özelliği ile de kolayca kurulumu ve hareket ettirilmesi kolay olduğundan istenilen yerde güvenli çalışma ortamı oluşturulabilmektedir (URL-21, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

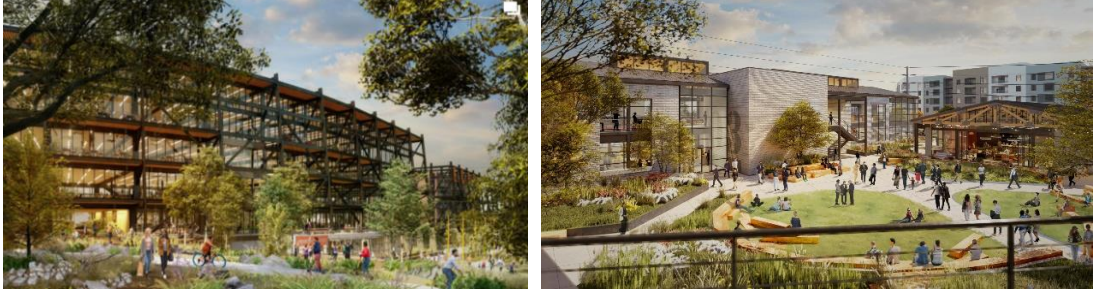
Şekil 31. Modüler ofis tasarımı (URL-21, 2022).

ÖRNEK NO: 10	ADI: KOSHITSU-DANA	SINIFLANDIRMA KODU: 2/a
YILI: 2020	TASARIMCI: TASHIBANA	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Parlak, renkli ve montajın kolay olan “koshitsu-dana” pandemi sürecinde ofis ortamlarında sosyal mesafenin önemine dikkat çekmektedir. Sadece 9 kg ağırlığındaki altı panelin basit birleşimiyle oluşturulan modüler çalışma alanı ayrı ayrı ya da çoklu ünite şeklinde monte edilebilmektedir. Gökkuşağı renklerinden tasarlanan koshitsu-dana” ofislerde sosyal mesafeli olunurken de sıcak ve samimi bir ortam oluşturmaktadır (URL-22, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Uygulama

Şekil 32. Kurulumu kolay modüler çalışma alanı (URL-22, 2021).

ÖRNEK NO: 11	ADI: MINDPLACE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/a
YILI: 2020	TASARIMCI: RONALD LU & BEHAVE	COĞRAFI BÖLGE:
		
Ronald Lu & Partners ve BEHAVE ortaklığında pandemi sonrası iş gücünün yeni ihtiyaçlarını karşılayan geleceğe yönelik ofis binası tasarımı: “Mindplace” sürdürülebilirliğe odaklanıp, çalışanların ihtiyaçlarını bütüncül bir şekilde ele alıp iş verimliliğini artırmayı hedeflemektedir. Yeni iş davranışlarını barındırmakta yetersiz ve çalışanların değişen ihtiyaçlarını karşılayamayan geleneksel ofis tasarımları uyumsuzdur. Dokunmasız teknoloji, açık balkonlu, dönüşebilen ofis mekânları, özel tuvaletler, iç ve dış mekân yeşil elemanlar ve çalışanların ihtiyaçlarını düşünen ortak çalışma alanlarında artışı içerir. İş yerinden ziyade proje, çalışma oyun, yaratıcılık ve sosyalleşmenin bir arada ele alındığı konforlu, güvenli ve sakin, bütüncül bir mekândır. Yeniden tasarlanan mekânlar uzun dönemde ekonomik ve sağlık faydaları getirmektedir. Açık balkonlar: taze hava ve yeşil elemanları daha kolay erişilir hale getirecek, işte yaşam kalitesini önemli düzeyde iyileştirecek daha akışkan bir iç mekân-dış mekân sağlayacaktır. Sonbahar ve kışta bu açık balkonlar havalandırma kullanımını düşürürken enerji ve maliyet tasarrufu yapılacak ve kent ikliminde olumlu etkiler oluşturmaktadır (Harrouk, 2020a) İç ve dış mekânlarda artırılan biyolojik çeşitlilik: çalışma yerinin içinde ve çevresinde yer verilen bitkiler hem iç mekân hem de dış mekân mikro iklimini geliştirir ve çalışanların ve ziyaretçilerin fiziksel sağlıkları ve refahları üzerinde pozitif bir etki yapar. Mindplace çok sayıdaki yeşil alanında- balkonlar, gökyüzü bahçeleri, pencere bahçeleri, yeşil duvarlar ve iç mekân yeşil alanları-yerle ve uygun bitki türleri çeşitliliğini içerecektir. Atrium tasarımı insanların sosyalleşebileceği noktalar ve mekânları içerir. İnsanların bekleyip, toplanıp ya da dinlenip, fikir alışverişinde bulunabilecekleri yüksek tavanlı açık bir atrium, konferanslar, forumlar ya da diğer canlı etkinlikler için de mekân sağlayacaktır. Fiziksel ve zihinsel akıl sağlığı-rekreasyonel tesisler: geleceğin iş yerleri firmaların ekonomik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayacak aynı zamanda çalışanlarının da zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacaktır. Mindplace çalışanlarına üretkenliklerini artırmak üzere zamanlarını daha esnek kullanma imkânı sağlayacak, çalışma yerinde çok sayıda sosyal donatıyı-tesisi barındıracaktır. Bunlar sağlık klüpleri, yoga alanları, çatıbahçesi koşu parkurları, yüzme havuzları ve rahatlama, sohbet ve iş birliği imkânı sağlayan sosyal bahçelerden oluşmaktadır (Harrouk, 2020d).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Öneri

Şekil 33. Pandemi sonrası ofis binası tasarımı (Harrouk, 2020a, Harrouk, 2020d).

ÖRNEK NO: 12	ADI: ECHO STREET WEST	SINIFLANDIRMA KODU: 2/a
YILI:2020	TASARIMCI: RIOS	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Yıllardır tasarımcılar doğal ışığın, havalandırmanın ve doğa ile bağlantılılığın çalışanların sağlığı ve refahı için önemini vurgulamaktadır. Korona virüsün iç mekânda daha kolay bulaşması-risk yaklaşık 20 kat artmaktadır- bazı ofis kısımların tamamıyla dışarı alınması için güçlü bir nedendir. Işığın ve taze havanın faydaları bilinmekteydi; pandemi sadece bunu teşvik etmektedir. Christopher McCartin; tüm ofis tasarımlarına bu doğrultuda önemli dış mekânlar eklemektedir. RIOS firması Atlanta’da bütün sirkülasyon koridorlarının açık havalı olduğu, her katta toplantı masalarını alacak genişlikte, gölge sağlanması için kuzeye yerleştirilmiş, perdelerle yağmurdan korunan balkonların bulunduğu, beş katlı ofis binası tasarımı pandemi sonrası ofis tasarımına örnek olarak sunar (Lee, 2020)		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Öneri

Şekil 34. COVID-19’un pandemi koşullarına uyumlu ofis tasarımı (Lee, 2020).

Yapı ve Yakın Çevresi- Restoranlar; grubunda yer alan örneklerde COVID-19 döneminde fiziksel sağlığın korunması amacıyla müşteriler arasına panel koyma uygulamaları yaygın olarak ele alınmıştır. Restoranlarda, ofislerdeki gibi kat ayrımı olmadığından ve sosyal etkileşimin sürdürülmesi önemli olduğundan ofisten farklılık sergileyen bir ayırma çabası olduğu görülmüştür. Ayrıca örneklere bakıldığında yeşil ile bütünleşme çabasının ön plana çıktığı görülmüştür. Restoranların kent hayatının önemli bir bileşeni olması ve önemli iş gücünü barındırıyor olması, ekonomik olarak yaşanan sorunların restoranların kapatılmasıyla ön plana çıkması insanları COVID-19 döneminde çözüm arayışına uygulamaya yönlendirmiştir. Bu durum tartışma bölümünde ele alınacaktır. Grup içerisinde 7 örnek yer almaktadır. Örneklerin hepsi uygulanmıştır.

ÖRNEK NO: 13	ADI: SOCIAL WITH DISTANCING-RESTAURANT-BAR	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2020	TASARIMCI: RENESA ARCHITECTURE DESIGN INTERIORS STUDIO	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Kamusal alanların COVID-19 kapsamında düzenlenmesine tüm dünyada çalışmalar yapılmıştır. Buna örnek olarak, Hindistan'ın Yeni Delhi şehrinde bir restoranda sosyal mesafeye karşı yapılan düzenleme verilebilir. Restoran tasarımı COVID-19 pandemisi kapsamında kapanmaların ardından insanların tekrardan güvenli sosyalleşebileceği bir alan yaratmaktadır. Restoran içerisinde yer alan masaların arasında güvenli olarak kabul edilen 2 metrelik mesafe bulunmaktadır. Restoran çalışanları müşterilere servis yaparken maske kullanarak salgının bulaşmasına engel olmaktadır. Bazı masalar arasında ahşaptan yapılmış tasarıma uygun ayırıcı paneller de bulunmaktadır. Tüm bu önlemler sadece COVID-19 'a karşı bir önlem değil aynı zamanda restoran içerisinde mahremiyetini koruyarak vakit geçirmek isteyen müşteriler içinde bir fırsat olmaktadır (URL-23, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli olması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 35. COVID-19 pandemisinde sosyal mesafeye uyumlu restoran (URL-23, 2022).

ÖRNEK NO: 14	ADI: RESTORAN MASALARINDA AYIRICI ELEMANLAR	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2021	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dünya üzerinde farklı ülkelerde “yeni normal” sürecinde COVID-19 yasakları gevşetilip restoranlar yenide hizmete vermeye başladıklarında sosyal mesafenin sağlanabilmesi için farklı yöntemler kullanılmaktadır. Restoranlarda sandalyelere oyuncaklar konularak masaların kişi kapasitesi düşürülmüş ve sosyal mesafe kurallarına dikkat edilmiştir (URL-24, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli olması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 36. Sosyal mesafe önlemi alınmış restoran örneği (URL-24, 2021).

ÖRNEK NO: 15	ADI: RESTORAN MASALARINDA AYIRICI ELEMANLAR	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
COVID-19 pandemisine karşı restoranlarda sağlıklı bir şekilde yemek yenilebilmesi için Bangkok'ta bir restoranda masaların üzerinde şeffaf ayırıcı paneller kullanılmıştır. Böylece müşteriler güvenli bir şekilde yemek yiyebilir ve sosyalleşebilirler (URL-24, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli olması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 37. Sosyal mesafe kuralları uygulanmış restoran örneği (URL-24, 2021).

ÖRNEK NO: 16	ADI: RESTORAN MASALARINDA AYIRICI ELEMANLAR	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: AVUSTRALYA
		
COVID-19 pandemisi önlemler, kapsamında Avustralya’da bir restoranda sandalyelere insanların karton resimleri konularak sosyal mesafe kuralına dikkat çekilmiştir. Bu tür önlemler, kapalı mekânlarda insanların fiziksel sağlığını korumaya yöneliktir (URL-25, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli olması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 38. Restoranolarda sosyal mesafeye dikkat çekme uygulamaları (URL-25, 2021).

ÖRNEK NO: 17	ADI: RESTORANLARIN YEŞİL İLE BÜTÜNLEŞMESİ- TANATAP RING GARDEN SHOP	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2022	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
Endonezya Tanatap Ring Garden adlı kafede sosyal mesafe kurallarına peyzaj mimarlığı bağlamında bitikileri ayırıcı panel olarak kullanılmıştır. Böylece hem fizikse sağlığın korunması sağlanmış hem de mekân tasarımı bağlamında tasarım önerisi geliştirilmiştir (URL-26, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 39. Tanatap Ring Garden Shop- Endonezya (URL-26, 2023).

ÖRNEK NO: 18	ADI: RESTORANLARIN YEŞİL İLE BÜTÜNLEŞMESİ- BONTE CAFE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2022	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dinlenme, çalışma ortamları, yemek yeme ve sosyalleşme için tercih edilen kafe ve restoranlarda COVID-19 sürecinde değişip dönüşerek “yeni normale” ayak uydurmaktadır. Yeşil ve peyzajın kafelere entegre edilerek sıcaklığı düşürerek görüntü ve gürültü kirliliğine karşı doğal bariyer oluşturarak ve sosyal mesafeyi sağlayarak kısıtlamalar sonrasında sosyalleşmek için güvenli alan yaratılmaktadır. Ayrıca bitki örtüsünün biyo-iklimsel avantajları nedeniyle yeşilin ön planda olduğu peyzaj kafe projelerinin varlığı, yıl boyunca daha yüksek sıcaklıkların görüldüğü iklimlerde bu özelliği ile dikkat çekmektedir (URL-26, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 40. Bonte Cafe- Vietnam (URL-26, 2023).

ÖRNEK NO: 19	ADI: RESTORANLARIN YEŞİL İLE BÜTÜNLEŞMESİ-VOYAGE COFFEE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/b
YILI: 2022	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dinlenme, çalışma ortamları, yemek yeme ve sosyalleşme için tercih edilen kafe ve restoranlarda COVID-19 sürecinde değişip dönüşerek “yeni normale” ayak uydurmaktadır. Yeşil ve peyzajın kafelere entegre edilerek sıcaklığı düşürerek görüntü ve gürültü kirliliğine karşı doğal bariyer oluşturarak ve sosyal mesafeyi sağlayarak kısıtlamalar sonrasında sosyalleşmek için güvenli alan yaratılmaktadır (URL-26, 2023).		
AMACI: Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Uygulama

Şekil 41. Voyage Coffee- Çin (URL-26, 2023).

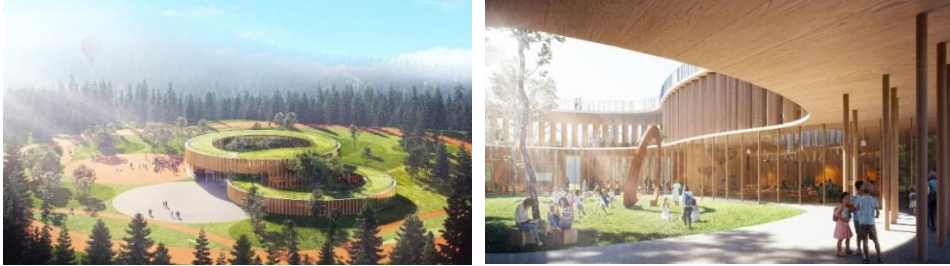
Yapı ve Yakın Çevresi- Okullar; grubunda 3 örnek yer almaktadır. Örneklere bakıldığında peyzajla bağ kurma çabasına girildiği görülmektedir. Temel olarak insanların toplu olarak yer aldığı mekânlarda, fiziksel sağlığın korunmasına dikkat edilmesi amacıyla öneriler sunulmuştur. Doğal elemanların kullanılmasına özellikle önem verilmiştir.

ÖRNEK NO: 20	ADI: OKULLARIN PANDEMİYE UYGUN HALE GETİRİLMESİ	SINIFLANDIRMA KODU: 2/c
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Mimarlar duygusal ve fiziksel sağlık, sürdürülebilirlik kavramlarını irdeleyerek ve bu kavramları tasarımlarına entegre ederek okullara yardımcı olmaya çabalamaktadırlar. Cetra Ruddy, Cooper Robertson ve WXY pandemi sonrası okul tasarımı için dış mekân kullanımının artırılması ve dersliklerin yeniden düzenlenmesini öneren tasarımcılardandır. Kapsayıcı ve herkes için eğitim amacını yansıtan okul tasarımı uluslararası eğitim trendlerinden pek çoğunu kapsamaktadır. International Baccalaureate School/Bahama tüm bina bir sınıf genişliğinde olup tüm iç mekânlar için daha iyi havalandırma-cereyan sağlamakta, 12 fit genişliğinde verandalar her sınıfı yandan desteklemekte ve zemin katı dışarıya açmaktadır. Ayrıca tüm kampüs tamamıyla açık mekân sınıfı olmaktadır. Diğer öneriler pavyon/örtüler ile açık hava sınıfları, garaj tipi kapılarla iç-dış mekânlar, Yenilebilir Akademi, modern teknolojik gıda eğitim kampüsü (Harrouk, 2020b)		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 42. Okul tasarımı (Horrouk, 2020b).

ÖRNEK NO: 21	ADI: POP-UP SCHOOL	SINIFLANDIRMA KODU: 2/c
YILI: 2020	TASARIMCI: SOM (SKIDMORE OWINGS & MERRILL)	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
COVID-19'a yanıt olarak modüler bir sınıf oluşturulmuştur. "Home/School" olarak adlandırılan tek odalı modüler yapı, içerisindeki sıralar sosyal mesafeye uyumlu, hava sirkülasyonu ve esneklik gibi temel sorunlara cevap olarak tasarlanmıştır. Modüler okul, yeni normal döneminde eğitimin kesintisiz olarak yüz yüze sınıflarda devam edilmesine yardımcı olacağı ön görülmektedir (URL-27, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 43. COVID-19 pandemi şartlarına göre düzenlenmiş okul tasarım önerisi (URL-27, 2022).

ÖRNEK NO: 22	ADI: TREE HOUSE SCHOOL	SINIFLANDIRMA KODU: 2/c
YILI: 2020	TASARIMCI: VALENTINO GARERRI	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
Proje yeni bir eğitim yapısı modeli ile iç mekân ve dış mekân sınıflarının birbiri ile iç içe geçmesi böylece sağlıklı, iyi havalandırılmış bir çevreyi oluşturulması dahası pandeminin insanların daha düşük yoğunluktaki alanlarda konumlanmasını teşvik etmesiyle okul da büyümüştür. Farklı aşamaları (kreş, ilk ve ortaokul gibi) içererek ve diğer rekreasyonel tesisleri (kent avlusu, kafe ve kütüphane gibi) bünyesinde barındırarak herhangi bir topluluk için önemli bir sivil referans olabilir. Yapı bir ağaç ev olarak tasarlanmış, farklı katlardan oluşmakta, iç ve dış mekânlar bütünleştirilmiş, böylece eğitim faaliyetleri için yüksek bir esneklik sağlanmıştır. Ana fikir doğa ile fiziksel ve görsel ilişkilerin arttığı doğa içinde asılı kalmış ve gömülmüş bir okul tasarlamaktır (Harrouk, 2020c).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 44. Doğayla iç içe okul tasarımı (Harrouk, 2020c).

Yapı ve Yakın Çevresi- Konut; grubunda 11 örnek incelenmiştir. Konut örneklerinde öneriler ön plandadır çünkü konut projesi hemen tasarlanırsa da uygulanması zaman alacak bir yapı türüdür. Bu durum tartışma bölümünde ele alınacaktır. Örneklere bakıldığında ağırlıklı olarak sosyalleşmenin güvenli bir şekilde sağlanması amacıyla teras, avlu ve balkon gibi alanlar üzerinde durulmuştur. Pandeminin kapanma döneminde insanlar çoğunlukla konutlarda olduğundan kısıtlı olarak sosyal mesafe sağlanarak sosyalleşmek için avlu, teras gibi alanların tercih edildiği görülmüştür.

ÖRNEK NO: 23	ADI: AULA MODULA	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO BELEM	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Aula Modula, Studio BELEM. Esneklik, toplum ve sürdürülebilirliği vurgulamaktadır. Evden çalışma için bireysel çalışma mekânları yanında doğayı kente geri getirmek için çok sayıda yeşil alan içermektedir. Aula Modula tasarımı doğal çevreyi kente geri getirmekte, yeni toplumsal olarak paylaşılan mekânlara ve sakinler arasında sosyal etkileşime destek olmaktadır. Her dairede bireysel ev ofislerine ek olarak yaşam/çalışma kompleksi merkezi bir avluya ortak erişim ve teraslar içermekte ve hem sosyal hem de profesyonel toplum olma duygusu hem yaşayanlar hem de çalışanlar için desteklenmektedir (Wang, 2020a).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 45. Konut tasarımı-Aula Modula (Wang, 2020a).

ÖRNEK NO: 24	ADI: BACK TO SQUARE ONE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/D
YILI: 2021	TASARIMCI: DEVI KULKARNI VE NITIN MHAPSEKAR	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Kentli göçmen gençler için hazırlanan “Back to Square One” konut tasarım önerisi, kapanma sırasında kişinin konutuyla birlikte yeterli özel açık alanı sunmayı vaat ediyor. Sarmal bir merdiven, farklı katları, her birimin balkonuna bağlanan ortak bir lobi aracılığıyla birbirine bağlayarak, sakinler arasında daha iyi birlikte yaşamayı ve ilişkileri teşvik etmektedir. Kişinin kendi konutuna girerken kendini dezenfekte edebileceği balkonu bulunmaktadır. Proje kapsamında dışarıyla bağlantı kurma ihtiyacı göz önünde bulundurularak, sosyal mesafeli oturma ve koşu parkuru ile sosyal etkileşim ve zihinsel esenlik için bir alan görevi gören bir çatı parkı da tasarlanmıştır (URL-28, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

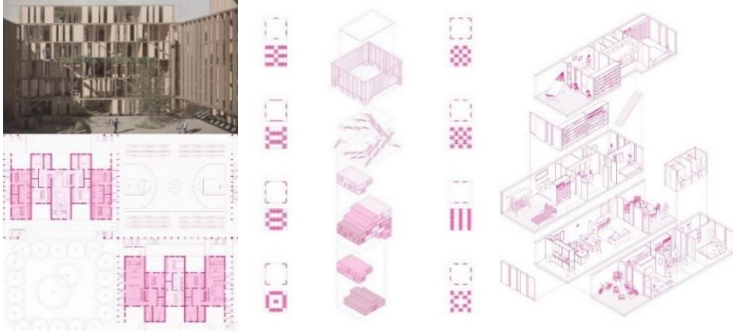
Şekil 46. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken konut önerisi (URL-28, 2023).

ÖRNEK NO: 25	ADI: ASWAR EL BEYT	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO BELEM	COĞRAFİ BÖLGE: AFRIKA
		
Studio BELEM geleneksel mimari ve kentsel planlama modellerinin ötesine geçmeyi amaçlayarak inovatif yaşam şekillerini aramaktadır. “Aswar El Beyt” projesi Marakeş yakınlarında yeni bir kenti ortaya koymayı amaçlıyor. COVID-19’un nasıl yaşadığımız ve çalıştığımız üzerinde yarattığı değişimlerden yola çıkarak giderek artan home-ofis trendine ve toplu taşımada sıkışıp kalmaya artan tepkilere işaret etmektedir (Myers, 2020a). Bu dinamikler karşısında hem yaşam hem de çalışmanın mümkün olduğu esnek ve canlı bir yer ilham kaynağı olmuştur.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

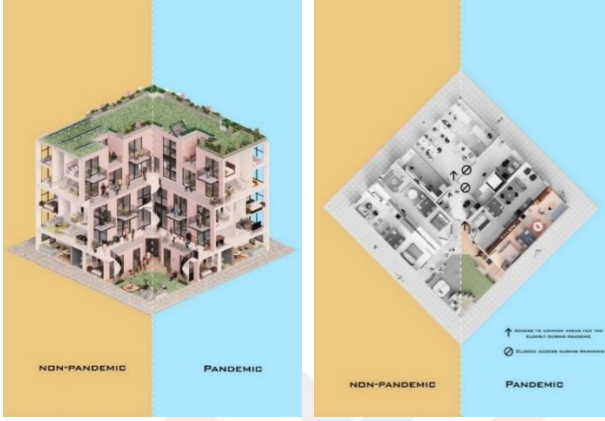
Şekil 47. Studio BELEM- Aswar El Beyt konut projesi (Myers, 2020a).

ÖRNEK NO: 26	ADI: BRICK X BRICK: A VACCINE GAME	SINIFLANDIRMA KODU:
YILI: 2021	TASARIMCI: RODRIGO MIRANDA, ALESSANDRA VIOTTI	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
 Tasarım ilham kaynağı, her yerde oynanabilen, amacın dengeli bir yapı oluşturmak için tek ahşap parçaları bir araya getirmek olduğu popüler bir tahta oyunundan gelmektedir. Sistemin çalışması için aynı düzlem üzerindeki her nokta diğerine bağlıdır. Oyun, insanları mantıksal bir denge sistemi ve karşılıklı yardım çalışması yapmaya yönelik doğal bir eğilime teşvik eder. Herkes doğru hamleyi yapmaya dikkat ederse yapı çalışır, aksi halde çöker. Teraslar, ortak alanlara buna göre tasarlanmış ve kullanıcılara güvenli sosyalleşebilecekleri alanlar sunacaktır (URL-29, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 48. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken konut önerisi (URL-29, 2023).

ÖRNEK NO: 27	ADI: CO- DWELLİNG 9×21	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2021	TASARIMCI: LOGAN LEYTON VE PABLO SEGURA	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
 Etkili ve sürdürülebilir sosyal mesafe için geniş boşluklara ihtiyaç yoktur. Tasarım kapsamında küçük ölçekte çekirdek aile yerine toplu olarak birkaç aile için ortak alanlara sahip konutlar inşa etmeyi hedeflemiştir. Konutlar içerisinde ortak çamaşırhane, çocuk bakım alanı, mutfak alanı da bulunmaktadır. Proje, sosyal mesafeye dikkat edilerek ortak alanlarda sosyalleşmeyi önermektedir (URL-30, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 49. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çekmek için önerilen konut projesi (URL-30, 2023).

ÖRNEK NO: 28	ADI: SOCIAL PROXIMITY AT A DISTANCE THROUGH ADAPTIVE USE DESIGN	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2021	TASARIMCI: CO-LAB RESEARCH GROUP, FACULTY OF ARCHITECTURE AND THE BUILT ENVIRONMENT, DELFT UNIVERSITY OF TECHNOLOGY/ VALENTINA CORTES URRÁ, CARLA HUISMAN, LUZ MARIA VERGARA D'ALENCON, STEPHANIE ZEULEVOET	COĞRAFİ BÖLGE:
		
COVID-19 pandemisinin salgın bulaş önlemlerinden biri olan sosyal izolasyon, insanları evde özel alanlarında kalmaya zorlamaktadır. İnsan psikolojisi için sosyal etkileşim oldukça önemlidir. Bu tasarım önerisi, pandeminin katı izolasyon şartlarının aksine esnek sosyallik alanını vaat eden kümelenmiş konutları öneriyor. Konut önerisinde blok içerisinde çeşitli hanelere ev sahipliği yapmaktadır. Zemin katta yaşlılar, ara katlarda geniş dairelerde çocuklu aileler ve üst katlarda ki dubleks dairelerde ise gençler yaşayacaktır. Her hafta zemin katta ortaklaşa yemek pişirip, eğlenip sosyalleşebilecekleri bir salon bulunmaktadır. Ayrıca ortak alanlarda çamaşırhane, çocuk bakım odası ve çalışma alanları da bulunmaktadır. Böylece pandeminin insanı umutsuzluğa ve karamsarlığa sürükleyen izolasyon durumu sosyal mesafe kurallarına dikkat edilerek daha eğlenceli ve iyimser bir hale gelecektir (URL-31, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 50. Sosyal mesafe kurallarına dikkat edilerek tasarlanan konut önerisi (URL-31, 2023).

ÖRNEK NO: 29	ADI: THE GREEN THEATRE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2021	TASARIMCI: JENNIFER DURAND, EMEL ELFAKIR AND BERNARDO LOURIDO	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
“The Green Theatre” olarak adlandırılan tasarım projesi, COVID-19 ile birlikte değişen eylemlere uyum sağlayan bir konut tipolojisidir. Bina bloğunun en üst katında, sosyal mesafeye dayalı olarak zemin kattan ayrılmış, ancak etkileşimin hem yatay hem de dikey olarak gerçekleştiği korunaklı bir ortak alan bulunmaktadır. Bu konut birimleri, insanları çatı katında egzersiz yapmak, dinlenmek sosyalleşmek için sosyal mesafe açısından güvenli bir alan sağlayan yeşil koridorlar birbirine bağlıdır. Tasarım önerisi güvenli sosyal etkileşimi teşvik ederken aynı zamanda topluluk duygusunu ve birlikte yaşama duygusunu da güçlendirmektedir (URL-32, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 51. Sosyal mesafe temalı konut önerisi (URL-32, 2023).

ÖRNEK NO: 30	ADI: OPEN HOUSE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO FRAMLAB	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Studio Framlab “Open House” projesi ile tipik kentsel konut modelini sorguluyor ve konut çevrelerinin yalnızlık ve sosyal izolasyonu hafifletme kapasitelerini sorguluyor. Sosyal kaynaşma, bağlantı ve sağlıklı temel alan yeni bir toplu konut tipolojisi oluşturmak amaçlanıyor. Pandeminin tetiklediği sosyal izolasyon ve yalnızlık trendine mimari olarak düşünülmüş bir yanıt ortaya koyuyor. Bir dizi tasarım stratejisi ile konut çevreleri içerisinde sosyal bağların güçlendirilmesi amaçlanıyor. Güvende olma ve güven duygusunu besleyen pasif gözetim-görsel denetim ile sosyal izolasyon duygusunu ve komşularına karşı duyulan korkuyu azaltmak amaçlanıyor (URL-33, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması		DURUMU: Öneri

Şekil 52. Konut içerisinde yeşilin ayırıcı bir eleman olarak kullanılması (URL-33, 2023).

ÖRNEK NO: 31	ADI: SUPER PORCH	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: RIOS	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
“Super Porch” olarak adlandırılan tasarım önerisi aslında gerçek bir veranda değildir. Konut sakinlerinin konutlarının ön bahçelerinin bir kısmını kaplayan tasarım içerisinde çok sayıda işlevi olan kapalı alan bulunmaktadır. İlk olarak Los Angeles’ta kentsel bir arsada küçük bir ev olarak tasarlanmıştır. “Süper Veranda” ön kapı ile araba yolu arasında konumlandırılmış, insanların dışarıyı rahat görebileceği şekilde sürgülü cam duvarlardan tasarlanmıştır. Geleneksel katı duvarlarla çevrili sadece özele açık olan veranda mantığının aksine süper veranda tasarımı, insanların şeffaf duvarlardan dışarıyı rahatlıkla görebileceği, seyredebileceği sosyal bir alandır. Tasarım önerisi kaldırımları, olağan sessiz hayalet kasabalar yerine aktif sosyal sahnelerle dönüştürmeyi amaçlamaktadır. “Süper Veranda” konut dışında ev işlerini yapmak, buluşmak, eğlenmek ve sosyalleşme mantığı üzerine kuruludur. Sakinler gündüzleri burada çalışabilir ve cam duvarlar sayesinde yine de sokaktan geçen komşularla iletişim kurabilirler. Boş zamanlarında aileleri ile vakit geçirebilir ve aynı zamanda dışarıyla etkileşime girebilirler. Yeterince kullanılmayan ön bahçeleri şeffaf duvarlar ile sınırlandırılmış fakat mahallenin de bir parçası olacaktır. Bu alanda konur sakinleri, ister yoga yapabilir, ister sebze- meyve yetiştirebilir, isterse de ofis olarak kullanabilirler. Bu tasarım mantığının benimsenmesi sonucunda küçük kasaba mantığını besleyerek mahallelere canlılık katacağı ön görülmektedir (URL-34, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 53. COVID-19’a uyumlu veranda tasarımı (URL-34, 2023).

ÖRNEK NO: 32	ADI: COMPACT POST-PANDEMIC HOUSE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: BUDJI+ROYAL	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Kompakt evin zemin katı, evin geri kalanından tamamen uzakta, tüm hizmetlerin ve kamu hizmetleriyle ilgili faaliyetlerin düzenlendiği geleneksel bahay kubo'dan bir silong'u yansıtır (Filipin geleneksel mimarisi). BUDJI+ROYAL, bu kompakt ev modeliyle geleneksel tasarımın özünü ve bilgeliğini kucaklayarak bunları mevcut ihtiyaçlara göre şekillendirirken, aynı zamanda yeni normalin belirsizliklerini doğrudan karşılamak için konut tipolojisini de yenilemeyi hedeflemektedir (URL-35, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 54. Mahremiyet ve sosyal izolasyon temalı konut tasarım önerisi (URL-35, 2023).

ÖRNEK NO: 33	ADI: KENDİ KENDİNE YETEN ŞEHİRLER YARIŞMASI- KONUT TASARIM ÖRNEĞİ	SINIFLANDIRMA KODU: 2/d
YILI: 2020	TASARIMCI: GUALLART ARCHITECTS DESIGN	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Geleneksel Avrupa kent blokları ile Çin'in modern kuleleri-yüksek yapıları bir araya getiriliyor ve kendi kendine yeten tarımsal bir peyzaj ortaya koyuluyor. Konut yüzme havuzu, ofisler, manav, kreş ve itfaiye istasyonu olan yapıların yer aldığı 4 blok. Zemindeki üretim alanlarında 3D yazıcılar ile günlük tüketim nesneleri üretilecektir. Dolayısıyla her yapı kendi içinde enerji üretimi, dönüştürülmüş su, gıda üretimi ve geri dönüşümü teşvik eden kendi metabolizmasına sahip olacaktır (Dejitiar, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 55. Gullart Arhitects- Konut Tasarım Örneği (Dejitiar, 2020).

Yapı ve Yakın Çevresi- Diğer: İbadethane, Tiyatro ve Sinema; grup içerisinde 3 örnek yer almaktadır. COVID-19 pandemisinde önlemler kapsamında insanların toplu olarak bulunduğu ibadethane, tiyatro ve sinema gibi yerlerde kişi ve mesafe kısıtlaması getirilmiştir.

ÖRNEK NO: 34	ADI: KALABALIK ALANLARDA SOSYAL MESAFENİN SAĞLANMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 2/e
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
COVID-19 önlemleri kapsamında insanların kalabalık şekilde bulundukları cami, kilise vb. İbadethanelerde sosyal mesafe kurallarına dikkat edilmesi amacıyla boşluk bırakma uygulaması yapılmıştır.		
AMACI: .Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Uygulama

Şekil 56. İbadethanelerde alınan COVID-19 önlemleri (URL-25, 2021).

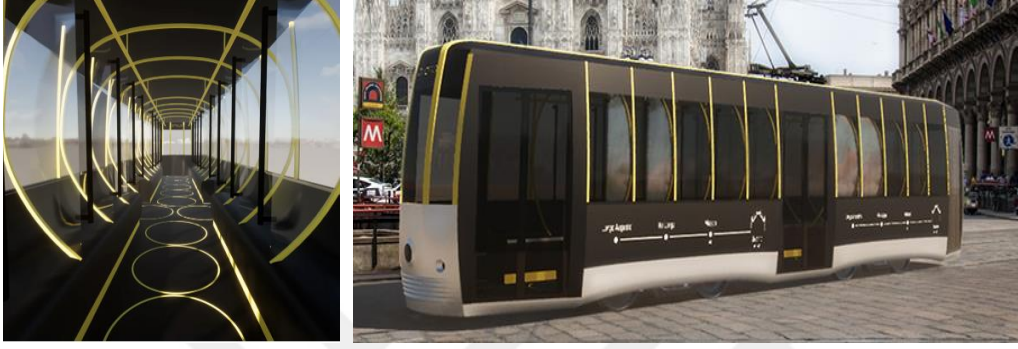
ÖRNEK NO: 35	ADI: KALABALIK ALANLARDA SOSYAL MESAFENİN SAĞLANMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 2/e
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
COVID-19 önlemleri kapsamında insanların kalabalık şekilde bulundukları cami, kilise vb. İbadethanelerde sosyal mesafe kurallarına dikkat edilmesi amacıyla bant ve şerit çekme uygulaması yapılmıştır.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Uygulama

Şekil 57. İbadethanelerde alınan COVID-19 önlemleri (URL-25, 2021).

ÖRNEK NO: 36	ADI: KALABALIK ALANLARDA SOSYAL MESAFENİN SAĞLANMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 2/e
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Berlin’de 1949 yılında kurulmuş olan Tiyatro Berliner Ensemble koltuklarının büyük kısmını sosyal mesafeyi sağlamak için koltuklarının büyük kısmını çıkarmıştır. 700 koltuğundan geriye 200 koltuk kalan tiyatrodaki Almanya’nın saptadığı 1.5 m sosyal mesafe uygulaması gerçekleştirilmiştir. Hayalet gibi bir görünüm elde etmemek için tüm bir sırayı boşaltmak ya da koltuklara çarpı koymak gibi uygulamalar yapılmamıştır. İnsanların duygusal hafızasında yer edinecek bir deneyim oluşturulması planlanmıştır (URL-36, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Uygulama

Şekil 58. Tiyatro Berliner’ de ki sosyal mesafe önlemleri (URL-36, 2021).

Toplu Taşıma; grupta 4 örnek yer almaktadır. Toplu taşıma içerisinde oluşan kalabalıkların nasıl ayrılabilirliğine vurgu yapılmış ve ağırlıklı olarak fiziksel mesafenin güvenli bir şekilde sağlanması amacıyla öneriler sunulmuştur.

ÖRNEK NO: 37	ADI: PASSERELLA	SINIFLANDIRMA KODU: 2/f
YILI: 2020	TASARIMCI: ARTURO TEDESCHI	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Bu tramvay insanların pandemi koşullarında değişen alışkanlıklarına, toplu taşıma kapsamında çözüm alternatifi olarak tasarlanmıştır. Tramvay içerisinde yer alan oturma birimleri şeffaf bir malzeme olan pleksiglas paravanlar ile ayrılarak, yaldızlı yaylar ile belirginleştirilmiştir. Pleksiglas paravanlar, yolcuları yanında oturan kişiden tamamen soyutlamadan sosyal mesafe kurallarına uygun olarak, güvenle seyahat etmesine yardımcı olmaktadır. Zeminde yer alan dairesel işaretler ise belirlenen fiziksel mesafeye dikkat çekmektedir. Bu çalışma pandemiden dolayı değişen günlük yaşam alışkanlıklarına alternatif bir seçenek sunmaktadır. İnsanların salgından dolayı dış dünyadan soyutlanmadan sağlıklı bir şekilde toplu taşımaları kullanabileceği ve sosyalleşebileceğine vurgu yapmaktadır (URL-37, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

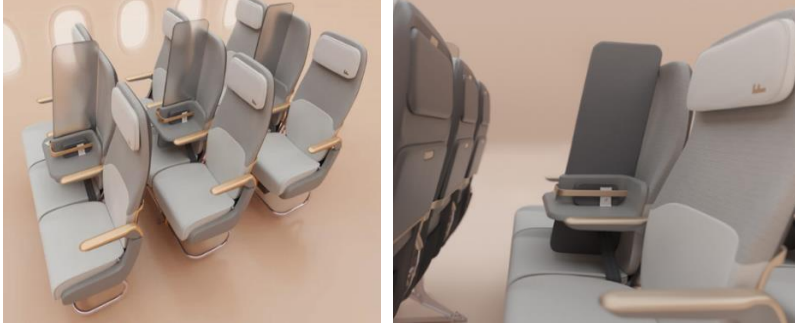
Şekil 59. Pandemi koşullarında pleksiglas ile ayrılmış yolcu koltukları (URL-37, 2021).

ÖRNEK NO: 38	ADI: ISLAND	SINIFLANDIRMA KODU: 2/f
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
“Island” adını tramvay içerisinde sosyal mesafenin sağlanabilmesini kolaylaştıran dairesel oturma birimlerinin yapısından dolayı almaktadır. Yolcular ışınsal bir şekilde dışarıya dönük otururlar. Dış tasarımda yöresel Hong Kong kent peyzajından-büyük cam yüzeyler ve dairesel hatlı binalar etkilenilmiştir (URL-38, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 60. Sürücüsüz tramvay “island” (URL- 38, 2021).

ÖRNEK NO: 39	ADI: BUTTERFLY SEATING	SINIFLANDIRMA KODU: 2/f
YILI: 2020	TASARIMCI: JAMES LEE, VINCENT TOM ve LARS RINNE	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Pandeminin günlük hayatımıza olan etkileri devam ederken, birçok sektörde olduğu gibi havayolu endüstrisi de yolcularına güvenli seyahati nasıl sunacağını araştırmaya devam etmektedir. James Lee ve arkadaşları tarafından uçak içinde sosyal mesafenin sağlanabilmesi için bölme sistemli, ayarlanabilir koltuk tasarlanmıştır. Tasarımda kelebek kanatlarından esinlenildiği belirtilmektedir. Kelebek kanatlarına benzetilen bu koltuk esnek özelliklere sahip olduğundan her yolcu kendilerine göre ayarlayabilir ve sosyal mesafeli olarak güvenli ve konforlu bir seyahatin tadını çıkarabilirler (URL-39, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 61. Uçaklar için esnek koltuk tasarımı (URL-39, 2021).

ÖRNEK NO: 40	ADI: ISOLATE	SINIFLANDIRMA KODU: 2/f
YILI: 2020	TASARIMCI: DESIGN FACTORY	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Uçak içinde sosyal mesafeli olarak güvenli bir seyahatin sağlanabilmesi için koltuklar arasına şeffaf panel tasarlanmıştır. Şeffaf panel sayesinde seyahat boyunca yolcuların kendilerini psikolojik olarak baskı altında hissetmeden güvende olmalarını sağlayacaktır (URL-40, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 62. Sosyal mesafenin sağlanabilmesi için tasarlanan şeffaf panel (URL-40, 2021).

3.2.3. Açık Mekân: Mekânsal Olan Sosyal Mesafe Uygulamaları

Kentsel yönetimlerin yeni politikaları ve kanunları ile kentin farklı bölgelerindeki işlevlerin mekânsal olarak kısmen ya da tamamen, zaman olaraksa geçici ya da sürekli olarak değiştirilmesi, kurallarda yapılan değişiklikleri, araç trafiğine ait sokakların kapatılması pandemi sonrası kullanımına dair yeni kararların alınması, yönergelerinin yayımlanması gibi uygulamaları içermektedir. COVID-19 salgını kentsel çevrelerde ve ulaşım modellerinde dönüşümleri hızlandırmıştır. Bu başlıkta sosyal mesafe uygulamalarına açık/yavaş sokaklar uygulamaları gibi ya da yoğun kent dokusu içinde yeni cep parklarının kurulması, boş alanlarda, sokak köşelerinde düşük bütçeli, taktiksel ve genellikle geçici yeşil alanların oluşturulması gibi örnekler verilebilir.

Sokağa Dair Yeni Kararların Verilmesi- Taktiksel Şehircilik;

Araç Trafikine Ait Sokakların Yayalaştırılması; Dünyada kentler pandemi ve sosyal mesafelenme ihtiyaçları bağlamında yeni yürüme mekânları sağlamak için hem geçici hem de daha kalıcı olan uygulamalar üzerinde çalışmaktadırlar (Herman ve Drozda, 2021). Bu doğrultuda karar alan kentler ve uygulamalarına örnek olarak aşağıda çeşitli örnekler verilmiştir:

ÖRNEK NO: 41	ADI: ARAÇ TRAFİĞİNE AİT SOKAKLARIN YAYALAŞTIRILMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Yayaların güvenli sosyal mesafe ile sokakta rahatça hareket edebilmesine yönelik ilk uygulamalar öncelikle ABD’de Oakland’da uygulanmaya başlamış, daha sonra Avrupa’daki büyük kentler ve dünyanın başka yerlerinde de uygulanır olmuştur. Özellikle New York’ta kent merkezinin yoğunluğuna bağlı kamusal mekân eksikliği bazı sokaklarda araçların yasaklanması ve yayalara daha fazla mekân sağlanması uygulamasını teşvik etmiştir (Samuelsson vd., 2020). New York ve benzeri yoğunluktaki kentler için sokakların yayalaştırılması önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Kentler alanlarının %30-40’ını araçlara ayırmaktadır ve pandemi ile ortaya çıkan koşullar değişikliklere başlamak için iyi bir fırsat olmuştur. Koronavirüs pandemisine bağlı olarak trafikten arındırılan yollar ile araçsız bölgelere dönüştürülen yollar, yayalara ve bisikletçilere yayılabilecekleri daha geniş bir alan sağlayarak sosyal mesafe uygulamalarını kolaylaştırmayı amaçlar (Wamsley, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

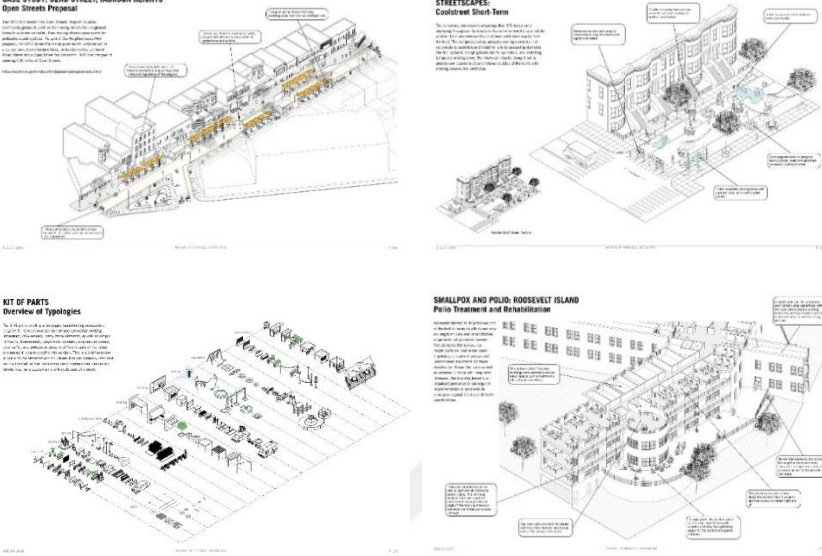
Şekil 63. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması (Wamsley, 2020).

ÖRNEK NO: 42	ADI: ARAÇ TRAFİĞİNE AİT SOKAKLARIN YAYALAŞTIRILMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
New York 7 mil (11,2 km.) trafik yolunu dışardayken birbirlerinden güvenli mesafelerde kalabilmeleri için yayalara ve bisikletçilere ayırmıştır. Mayıs (2020) tarihiyle beraber 40 millik (64.3 km) bir mesafenin yayalaştırılacağı ve zamanla 100 mile (160.9 km.) çıkarılacağı planlanmıştır. Kent sokaklarında araçların erişimini kısıtlandırma kararı temiz hava almak ve güvenli bir şekilde egzersiz yapabilmek için daha fazla mekân talep eden kentliler ve aktivistlerin oluşturduğu kamu baskısı sonucunda alınmıştır (Wamsley, 2020; Evely, 2020; Hansen, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 64. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması New York örneği (Evely, 2020).

ÖRNEK NO: 43	ADI: ARAÇ TRAFİĞİNE AİT SOKAKLARIN YAYALAŞTIRILMASI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Boston, Minneapolis, Philadelphia, San Francisco, Seattle, Oakland yolları trafiğe kapamış bazı diğer kentler ise yayalar arasında 2 metre mesafeyi sağlayacak yaya kaldırımlarını genişletme uygulamasına gitmiştir. Oakland'da kentin sokaklarının %10'luk kısmı yeni Oakland Yavaş sokaklar programı kapsamında aşamalı olarak trafiğe kapatılacaktır. Bu Oaklandlılara sosyal olarak mesafeli bir şekilde açık mekân rekreasyonuna katılabilecekleri mekânı sağlamayı amaçlar (Diaz, 2020) "sokaklar araçlara kapatıldığında inanılmaz olasılıklara açılmış olurlar" Oakland Belediye Başkanı Libby Schaaf (Wamsley, 2020; Myrick, 2020; Herman, ve Drozda, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 65. COVID-19 kapsamında yolların araç trafiğine kapatılması Oakland örneği (Diaz, 2020).

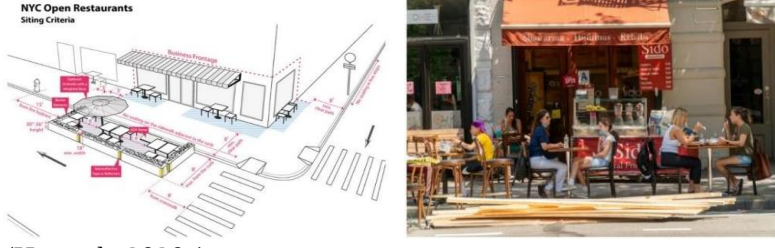
ÖRNEK NO: 44	ADI: MANUAL OF PHYSICAL DISTANCING	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.1
YILI: 2020	TASARIMCI: LTL ARCHITECTS	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
LTL Architects, COVID-19'un mekansal etkisini araştıran “Fiziksel Mesafe Kılavuzu’nun” son sürümünü yayınlamıştır. 211 sayfalık belge, virüsün yayılımını ele alan bilimsel çalışmaları ve tasarım uygulamalarını görselleştirmektedir. Şehir içi ve banliyö bulaşma oranları, güneş radyasyonu ve maskelerle ilgili tıbbi araştırmalar hakkında yeni bir bölüm içermektedir. Kılavuz, virüsün yayılma oranlarına bağlı tıbbi araştırmaları ve mekansal önerileri göstermektedir. Jackson Heights'taki 82. sokak vaka çalışması ve bisiklet altyapısı tekliflerinden Queens'teki Neighbourhoods Now girişimiyle bağlantıya kadar, dış alanlara yönelik artan talebi karşılamak için kamusal alanlar, parklar ve sokaklar için bir dizi tasarım içermektedir. Kılavuz ayrıca geçmişteki ve günümüzdeki diğer salgın hastalıkların mimarlık ve şehirler üzerindeki etkisini görselleştirmeye yönelik araştırmaları da içermektedir. Kılavuzun amacı, COVID-19'u ele almanın ve etkilerini hafifletmenin mekansal etkileri konusunda daha fazla netlik sağlamak için mimarinin görsel uygulamalarını kullanmaktır. Çalışma alanları, bulaşma oranlarını, iç ve dış mekan risklerini, eğitim alanlarını, binaların ortak kullanım alanlarını ve şehirlerdeki kamusal alanları içermektedir. Bu araştırma çalışması, Princeton Üniversitesi “Hızlı, Yeni ve Eyleme Geçirilebilir COVID-19 Araştırma Projeleri Fonu” tarafından desteklenmektedir (URL-41, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması Aışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 66. COVID-19 kapsamında sokağa dair kararlara Amerika kıtasından bir örnek (URL-41, 2023).

ÖRNEK NO: 45	ADI: THE VISIONARY N.Y.C. (“NOT YOUR CAR”)	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.1
YILI: 2020	TASARIMCI: PAU/ PRACTICE FOR ARCHITECTURE AND URBANISM	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
PAU ve Mimarlık ve Şehircilik Uygulaması, New York şehrini araçsız olarak hayal etmektedir. Vizyon sahibi NYC (“Not Your Car”) projesi, şehrin sokaklarının potansiyelini ortaya çıkarıyor, kamusal alanı insanlara yeniden açmakta ve araç girişini yasaklamaktadır. Küresel bir salgın olan COVID-19 pandemisi süreci insanları arabalara olan bağımlılığını en aza indirme imkânı tanımaktadır. İşe yürüyerek giden insanların sosyal mesafeye dikkat etmeleri için daha fazla alana ihtiyaçları vardır. COVID-19 ile birlikte trafik kazası ölümlerinin ve araç kirliliğinin azaltılması için, temiz hava ile eski yaşam tarzına geri dönmek ve kentsel alanlarda yaşamı yeniden düzenlemek önemli hale gelmiştir. Kamusal alanların yeniden düzenlenmesine odaklanan PAU, alternatif kullanımları ortaya koyarak, öncelikle özel araç trafiğini azaltarak cadde ve sokaklarda yaya ve bisikletlilere daha fazla alan açmayı hedeflemektedir (URL-42, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafenin dikkate alınması Aışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 67. COVID-19 sokağa dair kararlara Amerika kıtasından bir örnek (URL-42, 2023).

Restoran ve Kafelerin Yaya Kaldırımına ya da Trafiğe Kapatılan Yollara Genişlemesi-Yayılması; COVID-19 “yeni normal” olarak adlandırılan, kısıtlamaların nispeten kaldırıldığı dönemde restoranlar yakınlarındaki kaldırımlara masa ve sandalyelerini yerleştirerek müşterilerine açık havada yemek yeme deneyimi sunmuştur. Yapılan çalışmalar uzun vadede iyileşme sağlayarak ekonomiye katkıda bulunabilir. Bu durum tartışma bölümünde irdelenecektir.

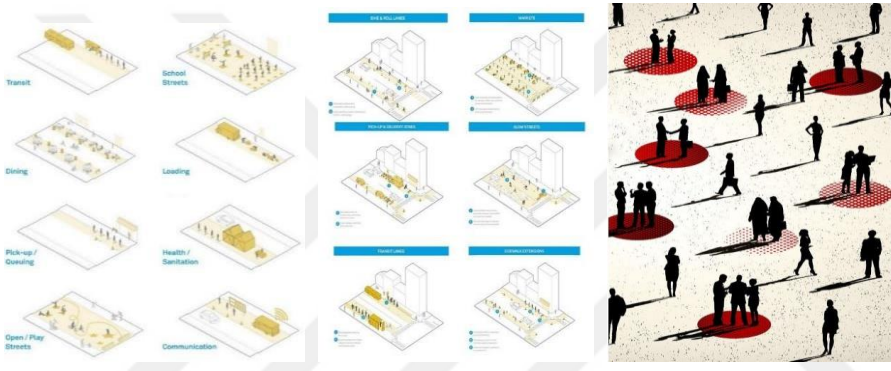
ÖRNEK NO: 46	ADI: RESTORAN ve KAFELELERİN DIŞA AÇILIMI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.2
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
 (Harrouk, 2020a) Haziran'da (2020), New York Açık Restoranlar programını yürürlüğe sokmuş, bu işletmelere kendi iş alanlarına kamusal alana yayma- genişletme hakkı verilmiştir. Önlemler başarılı olmuş, New York'un uzun vadeli iyileşme planı içerisinde uygulamayı tüm yıl boyunca kalıcı hale getirmiştir (Cutieru, 2020). Restoranların örtü elemanları ve ısıtıcılarını kullanarak komşu işletmelerin de onayını alarak yakınlarındaki mülklere oturma yerlerinin genişletilmesi gibi uygulamaları gerçekleştirmelerine izin verilmiştir. Bu uygulama uzun vadede kentin iyileşmesine katkı sağlayarak kentin ekonomisini ayağa kaldıracaktır. İnsanların açık alanda güvenli mesafede sosyalleşmesine katkı sağlayarak, pandeminin hem fiziksel hem de zihinsel sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldıracaktır (Harrouk, 2020a; URL-43, 2022). AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi DURUMU: Uygulama		

Şekil 68. Restoran ve kafelerin yaya kaldırımlarına genişlemesi New York örneği (Harrouk, 2020a; URL-43, 2022).

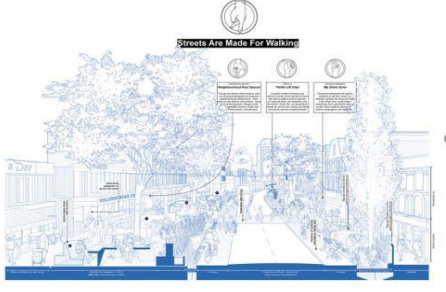
ÖRNEK NO: 47	ADI: RESTORAN ve KAFELELERİN DIŞA AÇILIMI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.2
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
 Litvanya'nın başkenti Vilnius kapanan yolları restoranlara ve kafelere ayırarak masaların uygun mesafede konumlanmasını sağlamayı amaçlamıştır (Chayka, 2020). Sokaklar geçici ve test amaçlı kapatılarak barların ve kafelerin 2020 yaz aylarının sonunda bu sokaklara açılması uygulanmıştır (URL-44, 2022). AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi DURUMU: Uygulama		

Şekil 69. Restoran ve kafelerin yaya kaldırımlarına genişlemesi Litvanya örneği (URL-44, 2022).

Sokaklardaki Kamusal Alanların Yeniden Planlanması; kapsamında işyerleri yeniden sokaklara ve avlulara açılabilme imkânı bulmuştur. Grupta 4 örnek incelenmiştir. Örneklerle bakıldığında ağırlıklı olarak uygulandığı görülmüştür. Manav ve pazar, açık mekân perakende satış hatta evcil hayvan bakımı gibi işletmelerin sokak kullanımları konusunda denemeler yapabileceği görülmüştür (Myrick, 2020). İncelenen örneklerden elde edilen bulgular tartışma bölümünde irdelenecektir.

ÖRNEK NO: 48	ADI: NACTO’NUN SOKAK TASARIMI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.3
YILI: 2020	TASARIMCI: NACTO	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Ulusal Kent Ulaşım İdaresi Birliği (NACTO), kriz zamanlarında ve kriz sonrası zamanlarda kullanılacak ve sokaklar için geçerli olacak bazı kararları ortaya koymuştur. Kararlar; bisiklet ve paten yolları, yaya kaldırımlarının genişletilmesi, transit yol şeritleri, yavaş sokaklar, eşya-yük alma bırakma bölgeleri, açık mekân yemek yeme alanları ve marketlere ilişkin bölgelendirmeleri içerir. Amaç basit ve açıktır: yerin işlevselliğinin devamı ve aynı zamanda mesafenin korunması ve büyük toplulukların önlenmesi. Daha sağlıklı bir çevre için bir sokağın barındırdığı bütün mekânlar yeniden ele alınmış, toplumsal hayatın yeni normalini barındıracak şekilde çözüme ulaşılmıştır (Agarwal, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

Şekil 70. NACTO’nun sokak tasarımı (Agarwal, 2020).

ÖRNEK NO: 49	ADI: RIBA’NIN YENİDEN DÜŞÜNMEK YARIŞMASI- 1. ÖDÜL	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Britanyalı Mimarlar Kraliyet Enstitüsü (RIBA 2025): Yeniden Düşünmek yarışması derece alan tasarımların birisi: pandemi sonrası dünyaya yönelik tasarımlar için mimarlar ve öğrencilerden 2025 yılı itibariyle yaşamımız ve etrafımızdaki insan yapımı çevrenin nasıl olabileceğinin düşünülmesi istenmiştir (Baldwin, 2020). Kuzey Londra’daki Holloway Road’ı kullanan bu öneri bu gibi herhangi bir kentin sokaklarını yeniden tasarlayarak trafik koridorlarının etrafında yaşayanlar için yüksek kalitede kamusal mekânlar yapmak için neler yapabileceği üzerine bir örnektir. Pandemi dolayısıyla sokaklarımızı nasıl kullandığımıza ilişkin değişikliklerin ışığında bu öneri ulaşımın daha temiz ve fiziksel olarak daha aktif yöntemlerine ilişkin umut verici bulunmuştur. Bu değişikliklerin gerçekleştirilmesine yönelik iki aşamalı bir programlama ve daha temiz, yeşil, güvenli ve mutluluk verici sokaklar için değişimi hızlandırmayı ortaya koyar (Baldwin,2020). İlk aşamada geçici değişikliklerin 2025’e kadar kalıcı olması ve 2035 itibariyle daha yaşanılır ve nefes alınabilir mahallelerin yan ringlerle bağlanması üzerinde durulur. Kent merkezinin önemi azaldıkça merkeze bağlanan ışımsal yolların da öneminin biteceği ve yan bağlantıların önem olarak daha ön plana çıkacağı görüşüne dayanır (Baldwin,2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 71. Pandemi sonrası sokakların kullanımının yeniden düzenlenmesine dair tasarım önerisi (Baldwin, 2020).

ÖRNEK NO: 50	ADI: SOKAĞA DAİR KARARLAR-AMERİKA/TEKSAS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Amerika'nın Teksas eyaletinde pandemi sürecinde sokağa dair kararlar hayata geçirilmiştir. Bir marketin kaldırımında bulunan tezgâhlarının arasında belirli bir mesafe ayarlanmış ve müşterilerin alışveriş ve ödeme yaparken sosyal mesafe kurallarına dikkat etmeleri istenmiştir (Myrick, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 72. Pandemi sürecinde kamusal alanların yeniden düzenlenmesi (Myrick, 2020).

ÖRNEK NO: 51	ADI: COVID-19'A UYUMLU PAZAR YERİ	SINIFLANDIRMA KODU: 3/a.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dünyada pek çok ülkede pazarlar, marketler gibi alışveriş yerlerinde COVID-19 pandemisi sürecinde sosyal mesafe kurallarına uymak amacıyla bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bu duruma örnek olarak Myanmar'ın Kalaw kentinde bir pazar yerinde sosyal mesafeye dikkat çekmek amacıyla beyaz bir boya ile uzun bir şerit çizilmiş ve bu şeridin sağ ve soluna belirli aralıklarla dikdörtgenler çizilmiştir. Satıcıların bu dikdörtgenler dışına taşmamaları ve müşterilerinde alışveriş yaparken sosyal mesafe kurallarına uymaları istenmiştir (Myrick, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 73. COVID-19 kapsamında pazar yerlerinin pandemiye uygun hale getirilmesi (Myrick, 2020).

Geçici Uygulamalar; tez çalışmasının bu başlığı altında basit montajlı, kur-kaldır, yapıştır-sök, yerini değiştir gibi hızlı ve pratik bir şekilde uygulanabilen, farklı mekânlara adaptasyonu yüksek olan, genellikle ekonomik uygulamalara yer verilmiştir. Genellikle donatılar, işaret ve işaretlemeler, levhalar, sınır elemanları vb. gibi mekân öğelerinin kullanıldığı müdahaleler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu uygulamalar eğlenceli, dikkat çekici, sosyal olarak daha duyarlı özgür denemeleri ve tasarım önerilerini de içermektedir.

Zeminde Ve Donatılarda Bantlar-Boyama-Farklı Bir Malzeme İle Kaplama; COVID-19 pandemi döneminde sosyal mesafe uygulamalarında daha pratik ve hızlı olması açısından zemin ve donatılarda bantlar, boyamalar veya farklı malzeme ile kaplama uygulamaları sıkça tercih edilmiştir. Bölüm içerisinde 15 örnek incelenmiştir. Örneklere bakıldığında ağırlıklı olarak uygulamaya geçildiği görülmüştür. Bu bulgular tartışma bölümünde ele alınacaktır.

ÖRNEK NO: 52	ADI: STUDISTANCE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO CARET	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Vicchio Meydanı'nda bulunan Caret Studio tarafından StoDistance adlı geçici olarak yapılan uygulama ızgara şeklinde çizilmiş büyüklükleri değişen alanlara insanları yönlendirerek sosyal mesafelenmeye dikkat çekmiştir. Uygulamanın amacı insanları bu alanlara yönlendirerek güvenli bir şekilde sosyalleşebileceklerini göstermek ve yeni normal bu durumu benimsemelerini kolaylaştırmaktır (URL-45, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 74. Studio Caret tarafından İtalya Vicchio Meydanı'na yapılan tasarım (URL-45, 2022).

ÖRNEK NO: 53	ADI: SOCIAL HARMONEY	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: NOSINGER	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
Sosyal mesafe önlemlerine uymak zorunda kalma nedeniyle bu yeni düzenlemeleri mümkün olduğunca eğlenceli hale getirmek için Japon aktivist NOSINGER sosyal bir uyum yaratan uygulama enstalasyon ile sosyal mesafelenme kültürünü eğlenceli bir şekilde uygulamayı ve yaygınlaştırmayı amaçlamış. Yokohoma-Minatomirai’de Tokyo Designart 2020 giriş holünde klasik müzik ve kültürel sanatın COVID-19 ile mücadelesini anlatmak için zemine devasa boylarda müzik notaları kurulmuş, ziyaretçiler üzerlerinden geçtikçe şarkı çalmaktadır. Uygulama kapsamında sosyal mesafeye uyarak ve her seferinde bir notadan geçen halka Eric Satie’nin Gymnopedie n°1 parçası çalınmıştır. Sonuç olarak sosyal mesafe uygulaması insanları birbirlerine bağlayan zengin bir iletişime dönüşmüştür (URL-46, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

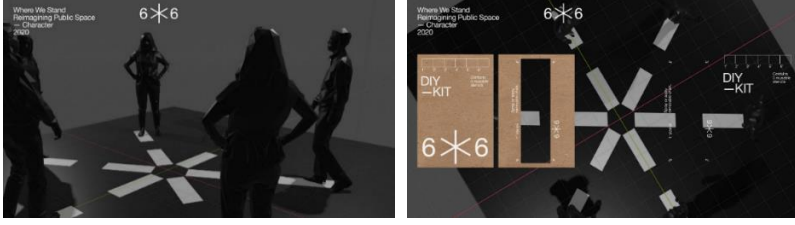
Şekil 75. Tokyo Designart 2020 giriş holünde geçici sosyal mesafe uygulaması (URL-46, 2022).

ÖRNEK NO: 54	ADI: WAVE-DISTANCATION LINE FOR PARIS AGAINST COVID-19	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO 5•5	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Pandeminin getirdiği endişeli ve baskılı ortamda Stüdyo 5.5, yayaların sokaklarda güvenli bir şekilde ilerlemelerine yardımcı olmak için Paris’in sokaklarına sosyal mesafe konusunda uyarıcı, renkli ve eğlenceli işaret sistemi geliştirmiştir. Sade dalga temalı işaretlemeler Paris’in suda yüzen gemi amblemini ve Seine nehrini sembolize etmektedir. Ayrıca bu işaret sistemi şehrin mottosu olan “fluctuat nec mergitur” “dalgalara yenilmiş fakat batmamış”ı hatırlatır (URL-33, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 76. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için uygulanan işaretleme örneği (URL-47, 2022)

ÖRNEK NO: 55	ADI: PENTAGRAM	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: PAULA SCHER	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
 Pentagram ortağı Paula Scher New York High Line’da pandemide güvenli park kullanımını sağlamak için özellikle park zeminine yerleştirilen bir takım grafikler geliştirmiştir. 16.07.2020 tarihinde tekrar kullanıma açılan parkta kullanıcıların sosyal mesafeyi güvenli bir şekilde sağlayabilmeleri için parkın zeminine binden fazla yeşil noktalar yerleştirilmiştir. Pentagram bu yeşil noktaları “Bu dairelerin düzeni parkın kullanım alanını düzenleyerek sosyal mesafe kurallarına dikkat çekiyor” diye açıklamıştır. Kurallara dikkat çekmek için kullanılan yeşil dairelerin yanı sıra parka kuralların yazılı olduğu uyarı levhaları yerleştirilmiştir. Daireler kullanımı düzenlemek adına donatılar üzerine de yerleştirilmiştir. Noktalar kullanıcılara park içerisinde güvenli bir şekilde yol almalarını ve diğer insanlarla sosyalleşebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (URL-48, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

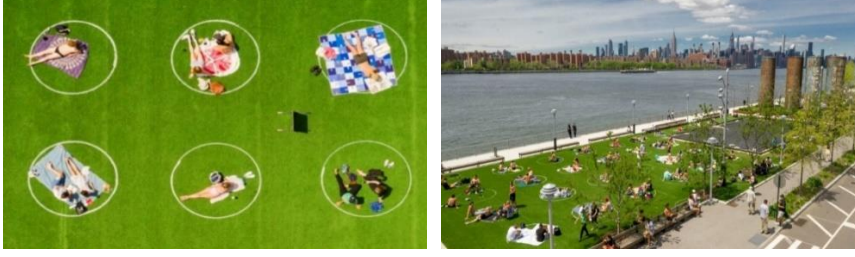
Şekil 77. New York High Line’da sosyal mesafeye dikkat çeken uyarıcı işaret çalışması (URL-48, 2022).

ÖRNEK NO: 56	ADI: ASTERISK KIT	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARAMCI: CHARACTER	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
COVID-19 insanların sosyalleşmesini azalttığı için bu durumdan en çok insan-insan etkileşiminin fazla olduğu kentsel açık mekânlar etkilenmiştir. Halka açık parklara sınırlı yürüme erişimi olan toplum, grup ortamlarında güvenli sosyal mesafeyi nasıl uygulayabilecekleri konusunda kısıtlamalarla karşı karşıyadır. Altı Detroitli ile tasarımın, vatandaşların yalnızca bir kamusal alanı değil, tüm kamusal alanları yeniden tasarlamasına nasıl yardımcı olabileceği konusunda bilgilendirmektedir. Yıldız işaretini kullanarak, birçok kişinin aşına olduğu ve yapısında kapalı şekiller bulunmadığı için yapısı doğası gereği kısıtlamalardan kaçınan bir sembolden yararlanılmıştır. Yıldız işareti sistemi, toplulukları, alan miktarı tarafından öngörülme bir şekilde sosyal mesafeyi kolaylaştıracak araçlarla donatmayı amaçlamaktadır (URL-49, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Öneri

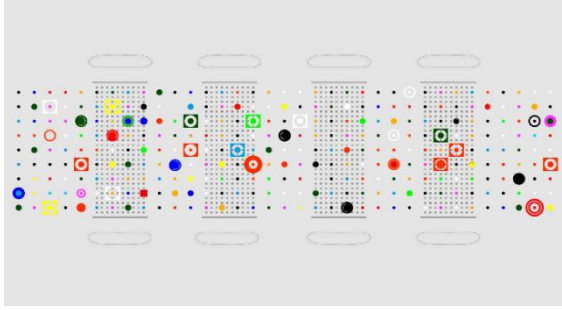
Şekil 78. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için yapılan boyama çalışması (URL-49, 2022).

ÖRNEK NO: 57	ADI: COVID-19 DESIGN TOOLKIT	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: APPLIED	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Applied isimli uluslararası mekânsal organizasyon şirketi, sosyal mesafe ve yön bulma için bir COVID-19 Tasarım Araç Kitini yayınlamıştır Sosyal mesafeye karşı uyarıcı etiketler, COVID-19, davranış bilimi ve pratik ilkelere genel bakış sağlamaktadır. Applied şirketi, etiketler ile toplu taşıma, kamu binaları ve üniversitelerde insanları COVID-19'un bulaşıcı etkisine karşı sosyal mesafeye dikkat edilmesi konusunda uyarmaktadır (URL-50, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması		DURUMU: Uygulama

Şekil 79. COVID-19 kapsamında hijyen ve sosyal mesafe kurallarına karşı uyarıcı etiket çalışması (URL-50, 2022).

ÖRNEK NO: 58	ADI: DOMINO PARK	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: JAMES CORNER FIELD OPERATIONS	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Parklar, kentteki insanların sosyalleşmesi için önemli kamusal alanlardır. Parklar açık havada oturma, yürüyüş yapma, küçük ya da büyük gruplar halinde etkinlik yapma imkânı sunar. Bundan dolayı dünya üzerinde pek çok ülkede özellikle parklarda sosyal mesafelenme önlemleri alınmıştır. Bu yapılan çalışmalara Amerika’da bulunan Domino Park’ta sosyal mesafelenmeye dikkat etmek amacıyla uygulanan çember çalışması örnek olarak verilebilir. Parkın yeşil alanlarına çizilen çemberler insanların güvenli fiziksel mesafe içerisinde sosyalleşebilmelerine yardımcı olmaktadır. Parkın içerisinde hijyen ve maske kullanımıyla ilgili çeşitli uyarı levhaları da yer almaktadır (URL-51, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 80. Parklarda güvenli bir şekilde sosyalleşmeye örnek; Domino Park (URL-51, 2022).

ÖRNEK NO: 59	ADI: GRANARY SQUARE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: STHUTHI RAMESH X SAMAR MAAKAROUN	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 		
Konsept, sıcak bir yaz gününde Londra'da Granary Square'de yer alan binlerce su jetinin iki metrelik ızgarasını benimsiyor ve burayı canlı bir şehir plajına dönüştürmüştür. Suyun getirdiği tazeliğin yanı sıra enerjinin tadını çıkaran, COVID öncesi bir araya gelen kalabalığın terk edilmişlik duygusunu sürdürmek istenmemiştir. Bu nedenle renk, ölçek ve dünyanın dört bir yanından gelen dostluk ve sıcaklık dili kullanılmıştır. Sonuç olarak, kültür ve anlam hakkında konuşmayı teşvik etmek ve bunu yaparken topluluk ruhumuzu güçlendirmek için bazıları fonetik selamlamalarla dolu çok yönlü grafik adalardan oluşan bir modeldir. Koronadan önce insanlar kentsel açık mekânlarda korkusuzca sosyalleşirlerdi. Tasarımcı tarafından bu terk edilmişlik duygusunun yakın zamanda geri dönmesinin pek mümkün olmadığını çok iyi biliniyor fakat şehrin karmaşıklığı, özgürlüğü ve esnekliğini de bu tasarım ile yakalamak istemiştir (URL-52, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 81. Sosyal mesafe kurallarına dikkat çeken çalışma (URL-52, 2023).

ÖRNEK NO:60	ADI: SOSYAL MESAFEYE DİKKAT ÇEKİLMESİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Kısıtlamaların yavaş yavaş kaldırıldığı zamanlarda, sosyalleşmek, alışveriş yapmak, yemek yemek gibi eylemlerin güvenli bir şekilde sosyal mesafeye dikkat edilerek gerçekleştirilmesi için dünya üzerinde birçok ülkede işaretlemeler ve işaret levhalarından yararlanılmaktadır. Oturma basamaklarının olduğu bir zeminde dikkat çekici renklerde bantlar kullanılarak kullanıcılar arasında sosyal mesafeye uygun boşluklar bırakılmıştır. İnsanları baskı altına almadan sıcak ve samimi bir dil kullanılarak uyardırmaya yardımcı olan işaretlemeler, COVID-19 sürecinde insanları daha dikkatli olma konusunda bilinçlendirmektedir (URL-53, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 82. Sosyal mesafelenmeye dikkat çekilmesi için yapılan çalışmalar (URL-53, 2022).

ÖRNEK NO:61	ADI: SOSYAL MESAFEYE DİKKAT ÇEKİLMESİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Kısıtlamaların yavaş yavaş kaldırıldığı zamanlarda, sosyalleşmek, alışveriş yapmak, yemek yemek gibi eylemlerin güvenli bir şekilde sosyal mesafeye dikkat edilerek gerçekleştirilmesi için dünya üzerinde birçok ülkede işaretlemeler ve işaret levhalarından yararlanılmaktadır. Kamusal alanlarda daha pratik ve hızlı bir çözüm olduğu için bantlamalar, işaretler ve boyamalar tercih edilmiştir. Bazen zemine yapılan işaretlemeler bazen de oturma birimlerinde görülmektedir. İnsanları katı şekilde kısıtlamadan işaretlemeler ile kolayca yönlerini bulmalarını ve sosyal mesafe açısından güvenli bir şekilde alışveriş yapmaları ve sosyalleşmeleri sağlanmaktadır (URL-53, 2022). Görselde 10 kişi kapasiteli bir oturma biriminin bantlarla kapasitesinin seyrekleştirilerek yarıya düşürüldüğü görülmektedir. Böylece COVID-19 sürecinde insanları tamamen birbirinden uzaklaştırmadan güvenli bir şekilde sosyalleşmeleri sağlanmıştır.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 83. Sosyal mesafelenmeye dikkat çekmek için oturma birimlerine yapılan bantlama çalışması (URL-53, 2022).

ÖRNEK NO: 62	ADI: SOSYAL MESAFEYE DİKKAT ÇEKİLMESİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI:2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dünya üzerinde pek çok ülkede insanların sosyal mesafeye uyması için kalabalık yerlerde yere boyalar ile çember çizilmiş, insanların bulunacağı alanlar belirlenmiştir. Zemine kalıp harfler üzerinden spreyle boyalarla yapılan işaretleme uygulamasında insanlara COVID-19 temalı mesajlar iletilmektedir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 84. Dünya üzerinde sosyal mesafe uyarılarına örnekler (URL-110, 2022).

ÖRNEK NO: 63	ADI: SOSYAL MESAFEYE DİKKAT ÇEKİLMESİ İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Dünya üzerinde pek çok ülkede insanların sosyal mesafeye uyması için kalabalık yerlerde yere boyalar ile çember çizilmiş, sandalyeler, koltuklar birbirinden uzaklaştırılmıştır. Böylece hastalığın bulaş hızı yavaşlatılmış insanların sağlığı korunmuştur (URL-25, 2021). Hindistan'da sıra bekleyen insanların sosyal mesafeye uygun sıralanışını sağlamak için tebeşir kullanılarak çizilen daireler çizilmiştir. Böylece insan uygun mesafede sıralanmış ve virüsün bulaşmasına engel olunmuştur.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

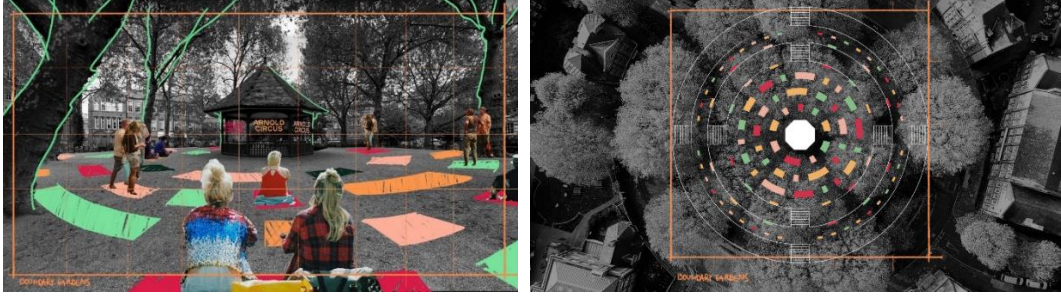
Şekil 85. Sokaklarda sosyal mesafe kurallarına uyulması için zemine yapılan boyama çalışması (URL-25, 2021).

ÖRNEK NO: 64	ADI: PARLIAMENT SQUARE WITH ORGANIC SHAPES	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI:2020	TASARIMCI: DN&CO	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Dn&co, Parlamento Meydanı'nı organik şekillerle bölmeyi öneriyor. Hemen hemen her kamusal alanda kullanılabilecek oldukça esnek bir çözüm olarak tasarlanmıştır. Tasarımda bulunan amorf çizgiler, alanı bölerek etkinlikler için sosyal mesafe açısından güvenilir bir alan haline getirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda küresel bir salgın sırasında en temel toplu katılım biçimlerinden bazılarının güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan bir çözüm sağlamak amacıyla da tasarlanmıştır (URL-54, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Öneri

Şekil 86. COVID-19'a karşı sosyal mesafenin korunması için önerilen tasarım (URL-54, 2022).

ÖRNEK NO: 65	ADI: SOSYAL MESAFEYE UYGUN FUTBOL SAHASI	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: ACCEPT & PROCEED	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Kısıtlamaların yavaş yavaş kaldırıldığı zamanlarda, sosyalleşmek, alışveriş yapmak, yemek yemek gibi eylemlerin güvenli bir şekilde sosyal mesafeye dikkat edilerek gerçekleştirilmesi için dünya üzerinde birçok ülkede işaretlemeler ve işaret levhalarından yararlanılmaktadır. Buna örnek olarak İngiltere'de Accept & Proceed tarafından bir futbol sahasına renkli bölgeler çizilmiş ve sosyal mesafeye dikkat çekilmiştir (URL-55, 2022)		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 87. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için renklendirilen bir futbol sahası (URL-55, 2022).

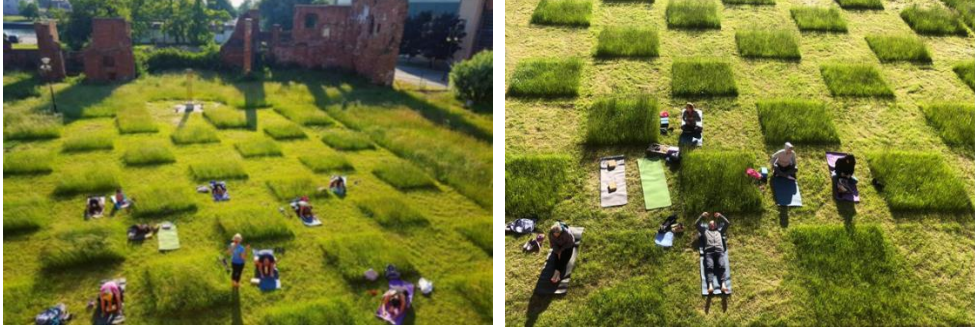
ÖRNEK NO: 66	ADI: BOUNDARY GARDENS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.1
YILI: 2020	TASARIMCI: MOTHER DESIGN	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 Grafik dilini biçimlendirmek için mimari bağlamdan ilham alarak, bireylerin veya küçük grupların bir araya gelip yerel konuşmacılar aracılığıyla yayınları dinleyebilecekleri alanlar yaratmak istenilmektedir. Doğu Londra'daki topluluğu dünya çapındaki sanatçılar topluluğuna bağlayarak çeşitli sanatçılardan içerik yayınlanacaktır. Arnold Circus, geçmişte insanların dinlenmeleri için bir vaha olarak oluşturulmuştur. Binaların dokusuna ve fiziki mekâna işlenmiş, bakanlara konfor ve güzellik katan detaylar da mevcuttur. Arnold Circus'un bugün, COVID sırasında bile bu vahayı sunmaya devam etmesini istenmiştir. Bu nedenle, alanın mevcut kullanımına dayanarak, gelişmiş bir ses ögesi ekleyerek duyuşsal bir deneyim yaratılmak istenmiştir. Sese odaklanmak COVID zamanları için uygun görünmüştür. Mart ayının ortalarında, İtalyan sakinlerinin bir şarkıda bir araya gelme hikayeleri sosyal medyada popüler olmuştur. Bir şarkıyı beraber söyleyerek insanlar en kasvetli zamanlarda bir rahatlama sağlamışlardır. Dünyanın dört bir yanından benzer sahneler paylaşıldı: Pek çok toplum pandeminin getirdiği kriz anında müziğe yönelmiştir. Müzik, bugünlerde hepimizin yararlanabileceği bir topluluk ruhu duygusu oluşturmak için mükemmel bir yöntemdir. Alan işaretlenmesinde sıcak renkler kullanılmıştır. Duvarlar ve engeller yerine yönsel sesle tanımlandığı bir alan olarak hayal edilmiştir. Dolayısıyla, tasarım kullanıcılar için kısıtlayıcı olmaktan ziyade, insanların içinde 'kapsanmak' istedikleri duyuşsal bir deneyimdir (URL-56, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 88. Sosyal mesafe açısından güvenliğin sağlanması için önerilen bir tasarım örneği (URL-56, 2022).

Zeminde Bitkilerle Dokular Yaratma; çalışmanın bu bölümünde COVID-19 pandemi sürecinde sosyal mesafe uygulamalarının bitkisel tasarım aracılığıyla nasıl geliştirildiği yer almaktadır. Bölüm içerisinde 2 örnek incelenmiştir. Dünyanın farklı ülkelerinde sosyal mesafe kavramı üzerinde sosyal farkındalık oluşturmak için bitkilerle doku oluşturulmuş ve insanların bu alanlarda fiziksel sağlığının korunması ve güvenli sosyalleşebilmesi sağlanmıştır.

ÖRNEK NO: 67	ADI: COVER CROP	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.2
YILI: 2020	TASARIMCI: ASIS	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Asis'in bir dizi COVID-19 önlemlerine uygun etkinlikler doğrultusunda uyguladığı enstalasyon, ziyaretçilere güvenli sosyal mesafeyi korurken bitkisel peyzaj içerisinde gezinme imkânı sağlıyor. Queens Country Çiftlik Müzesinin tarihi 1697'ye kadar uzanmaktadır ve New York'un en eski kültürel ikonlarından birisidir. New York eyaletinde en uzun süreli çiftçilik yapılan alan içerdiği tarihi çiftlik binaları ve seralar, meyve bahçeleri, hayvancılık, sebze bahçeleri ve yeni alana özel sanat uygulamaları-enstalasyon ile ziyaretçi noktalarından birisidir. "Cover Crop" çiftlik alanındaki sanat ve kültür programını genişletmeyi amaçlayan bir projenin parçasıdır. Çiftçilerin mısır labirentlerinden ve organik tarım uygulamalarından esinlenen konsept, ziyaretçileri bitki dikili alanlara davet eder, tarım, sürdürülebilir çiftçilik ve arazinin yaşam döngüsü hakkında düşünmeye yönlendirir. Yeni sosyal mesafelenme rehberleri önlemleri doğrultusunda proje revize edilmiş, bir dizi çapraz-kesişen patikalarla ziyaretçilerin birbirlerine mesafelerini korurken ekili alanlardan geçip gitmesine imkân sağlanmıştır. Paralel patikalar birlikte gelenlere uygun mesafeler sağlanarak yan yana yürümelerine imkân verir. Yeni normal ile ilgili gerçekler birbirimiz ve etrafımızdaki dünya ile etkileşimimizi zora soktukça birbirine destek olmak, bağlantılı kalmak ve güvenli, anlamlı ve ilham verici insani deneyimleri paylaşmanın yeni yollarının oluşturulması her zamankinden daha önemlidir (Myers, 2020b).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Uygulama

Şekil 89. COVID-19 önlemleri kapsamında uygulanan çalışma (Myers, 2020b).

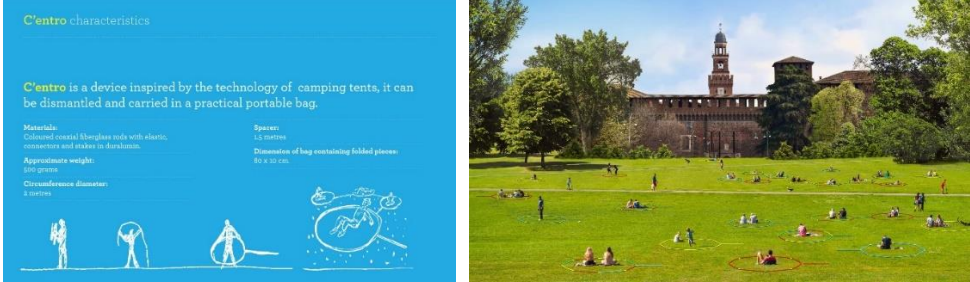
ÖRNEK NO: 68	ADI: SOCIAL DISTANCING LAWN	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.2
YILI: 2020	TASARIMCI: ADA KOTYNSKA	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 Gallery EL Art Center yöneticisi Ada Kotynska, galeri binasının önündeki yeşil alanı doğaçlama bir tasarımla değiştirmiştir. Gotik Dominik kilisesi önündeki manastır bahçesi sosyal mesafelenme çimine dönüştürülmüştür; yeşil bir dama tahtası bireysel sosyal izolasyon zonları sağlamaktadır. Basit geometrik tasarım soyut sanat sergileri ile bilinen galeriye de uyum sağlamakta ve ayrı ama beraber olunan bir toplanma alanı sağlamaktadır. Fikir basittir: her biçilmiş çim kare bir piknik battaniyesi sığacak büyüklüktedir ve aralarındaki mesafe yerel kapanma önlemleri bağlamındaki gerekli mesafelenmeyi sağlamaktadır. Aralardaki çimenler biçilmemiştir, buralar mikro çayırıklar sağlamakta, ısıyı düşürmekte biyolojik çeşitliliği artırmaktadır. Elblag (Polonya)'daki bu taktiksel ve alana özgü geçici tasarım sosyal mesafelenme ihtiyacına bağlı olarak yeşil alanlarda yaratılan benzer fikirlerden sadece birisidir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Uygulama

Şekil 90. Yeşil alan üzerinde sosyal mesafeye farkındalık yaratan tasarımı (URL-57, 2022).

Yarı Hareketli-Hareketli, Monte Et-Sök, Kur-Kaldır, Aç-Katla, Donatı Ekleme; bu bölümde sosyal mesafe kavramına yönelik daha pratik ve ekonomik, kur-kaldır, tak-sök mantığında yarı hareketli ve hareketli parçaların yer aldığı uygulama veya öneri örnekleri yer almaktadır. Sosyal mesafe uygulamaları kapsamında daha pratik ve hızlı çözümler arandığında bu grupta yer alan örnekler uygulamıştır. Bu kısımda 23 örnek incelenmiştir. Örnekler bakıldığında ağırlıklı olarak uygulandığı görülmüştür. Bu durumun nedenleri arasında kur-kaldır, tak-sök mantığında olan tasarımların COVID-19 pandemi sürecinde sosyal mesafe uygulamaları için daha pratik ve hızlı çözümler olması olabilir. Örneklerin önemli bir kısmı açıklamalarda enstalasyon olarak tanıtılmıştır. Bu bulgular tartışma bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

ÖRNEK NO: 69	ADI: BEACHBELT KIT	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: JAJAXD COLLECTIVE	COĞRAFI BÖLGE:
		
Pandemi sonrası gerçekliğe yaratıcı fikirler ve çözümler geliştirilmesi amacıyla “beachbelt kit” geliştirilmiş, insanların plajda gerekli sosyal mesafeyi korumasına yardımcı olmak amaçlanmıştır. Sıcak yaz havası ile birlikte plajlar popüler alanlara dönüştüklerinden stüdyo genel belirsizliği kolaylaştırmak, insanların denizin ve kumun tadını çıkarmasına fırsat vermek ve endişe duymaksızın bir arada olabilmeleri amaçlanmıştır. Beach belt kit bir dizi destek elemanı ve renkli bantlardan oluşmakta, insanlar üzerinden geçebilmekte ve böylece kumun üzerindeki yaşam alanlarını sınırsızlaştırmaktadır. Bu ürün en yoğun kullanım dönemlerinde plajlarda özgür bir şekilde kullanımı için geçici bir stratejidir (Katsikopoulou, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 91. Plajlarda sosyal mesafeye alternatif çözümler (Katsikopoulou, 2020).

ÖRNEK NO: 70	ADI: C'ENTRO	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: SBGA BLENGINI GHIRARDELLI	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Tasarım stüdyosu SBGA Blengini Ghirardelli, önemli kentsel açık mekânlardan biri olan parklarda sosyal mesafe için bir konsept geliştirmiştir. C'entro isimli tasarım, içinde en fazla iki kişinin oturabileceği bir daire oluşturmak için birbirine yapışan renkli fiberglas çubuklardan yapılmış modüler bir çerçevedir. Her çember arasındaki ara parçalar, insanlara koronavirüsün bulaşmasını yavaşlatmak için insanların birbirleri arasında tutmaları gereken fiziksel mesafeyi gösterecektir. SBGA Blengini Ghirardelli'nin kurucu ortağı Agostino Ghirardelli, "C'entro'yu bir engelden ziyade bir sosyalleşme aracı olarak tanımlamayı seviyoruz" diye belirtmiştir. Çubuklar 500 gram ağırlığında, kolayca taşınabilir ve kurulabilecektir (URL-58, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 92. Güvenli bir şekilde sosyalleşme için uygulanan çember çalışması (URL-58, 2022).

ÖRNEK NO: 71	ADI: SOSYAL MESAFELİ YOGA KÜRELERİ	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: LMNTS OUTDOOR STUDIO	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Tasarım, Kanada, Toronto'da lmnts Yoga and Fitness Studio tarafından geliştirilen açık hava yoga sınıfıdır. İnsanların güvenli bir şekilde egzersiz yapmasına izin vermek için 50 adet balon kubbe kurulmuştur. Balon kubbelerin her biri 2,13 metre yüksekliğinde ve 3,65 metre genişliğindedir ve 33,52 metre kareden fazla özel, ısıtmalı alan imkânı sunmaktadır. Balonlar, herkesin eğitmeni görebilmesi için şeffaf malzemeden üretilmiştir. 31 Temmuz'a kadar her gün 5-6 derse ev sahipliği yapacaktır. Dersler, lmnts ortak stüdyolarından eğitmenler ve özel konuklar tarafından yönetilecektir. Stüdyo haftanın yedi günü açık olacaktır. Kubbeler, her seanstan önce ve sonra, COVID-19 dahil bilinen virüslerin yüzde 99,9'unu ortadan kaldıran bir dezenfektan kullanılarak dezenfekte edilecektir. Bunun yanı sıra tesis içinde el dezenfektan istasyonları bulunacaktır. Stüdyoya göre, kubbelerin minimalist doğası ve sanitasyon süreci, kullanıcıların güvenli bir şekilde yoga yapmasına olanak tanıyacaktır (URL-59, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Aışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 93. Balon küreler içerisinde açık hava yoga sınıfı uygulaması (URL-59, 2022).

ÖRNEK NO: 72	ADI: YOUR PLACE AT THE TABLE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: ADHOC ARCHITECTES	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
Proje, grafik tasarımcılar Maude Lescarbeau ve Camille Blais'in işbirliğiyle tasarlanmıştır. Renkli kurulum, COVID-19 salgını nedeniyle birkaç hafta kapalı kaldıktan sonra Montreal şehir merkezini yeniden sahiplenilen vatandaşları güvenli bir şekilde barındırmak ve çekmek için tasarlanmıştır. Tasarlanan düzenek, yoldan geçen insanlara gerekli hijyen ve sosyal mesafe normlarına dikkat ederek gezinti yapmak veya oturup, dinlenmek için bir alan sunmak üzere tasarlanmıştır. Partenariat du Quartier des Spectacles'ın ilk görevi, sosyal mesafe önlemlerini korurken Quartier des Spectacles'teki trafiği çekecek ve canlandıracak sanatsal bir enstalasyon üretmektir. TULIP'ler, yerel ticaret ve kültürel ve turistik cazibe merkezleri ile sinerji içinde çalışan kamu tesisleridir. İnsanların güzel yaz ve sonbahar havasından yararlanarak şehirlerini yeniden keşfetmelerine olanak tanımıştır. ADHOC mimarları, 3260 m²'lik alanı yeni bir kentsel terasaya dönüştürerek sosyal bir bileşen eklemiştir. 100 metre uzunluğunda bir "kent masası", sitenin ortasındaki yükseltilmiş, köşeli metal ızgarayı delen mevcut mobilyalar ve ağaçların arasına yerleştirilmiştir. Masa, ağaçların gölgesi altında dalgalanmakta ve ziyaretçilerin bir dizi mekân düzenlemelerini ve çeşitli atmosferleri keşfetmelerini sağlamaktadır. Gelişmiş, arkadaş canlısı ve güvenli bir deneyim, canlı, özel grafik tabelalar ve büyüleyici aydınlatma, genellikle oldukça gölgeli olan bu ortamı aydınlatarak gündüz ve gece hoş bir atmosfer yaratır. Bu neşeli ve ısıtılı renk paleti, insanların bakışlarını üzerine çeker ve mevcut parkın tek renkli gölgeleriyle belirgin bir kontrast oluşturmaktadır. Montreal şehir merkezinin kalbinde gerçekten renkli ve canlı bir vaha olan enstalasyon, merak ve keşfe davet etmektedir (URL-60, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 94. Sosyal mesafe açısından güvenli sosyalleşme için uygulanan çalışma (URL-60, 2022).

ÖRNEK NO: 73	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
COVID-19 pandemisi sürecinde salgının bulaşa karşı restoranlarda bir takım önlemler alınmıştır. Buna küre şeklinde, şeffaf yemek yeme alanları örnek verilebilir. Küreler, COVID-19 etkilerine karşı geçici olarak konumlandırılmıştır. Havalandırma ve ısıtma sistemi mevcut olan kürelerin mevsim değişikliğinde de rahatça kullanılabilir. Küreler, dış mekânda izole bir şekilde yemek yeme imkânı sunmaktadır (URL-61, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 95. COVID-19'a karşı restoranlarda alınan önlemlere Amerika kıtasından örnek (URL-61, 2022).

ÖRNEK NO: 74	ADI: SERRES SÉPARÉES	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: MEDIAMATIC	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Amsterdam'da Mediamatic adlı bir restoran, sosyal mesafe kurallarının uygulanmasını sağlayan yenilikçi ve sevimli bir çözüm bulmuştur. Restoran, Oosterdok nehri boyunca iki kişilik samimi ve sıcak bir ortama imkân tanıyan küçük seralar kurmuştur. Fransızca olarak ayrılmış seralar anlamına gelen “serres séparées” olarak adlandırılan şeffaf yapılar, su kenarında güvenli ve samimi bir akşam yemeği imkânı sunmaktadır. Öncelikle test aşamasında olan hizmet fikri hem müşterileri hem de orada çalışan insanları dikkate almaktadır. (URL-62, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Uygulama

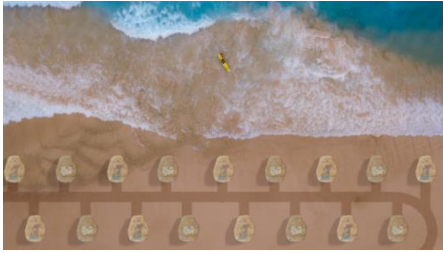
Şekil 96. COVID-19'a karşı restoranlarda alınan önlemlere Avrupa kıtasından örnek (URL-62, 2022).

ÖRNEK NO: 75	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: FOREIGN POLİCY	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
Bu görselleştirme, insanların fiziksel olarak ayrı olsalar bile nasıl bir arada ve bağlantıda kalabileceklerini vurgulamak için "sosyal mesafe"nin "fiziksel mesafe" olarak yeniden çerçevelendirilmesini ele almaktadır. COVID-19 pandemisinin ilk zamanlarında insanların belirli sürelerde dışarı çıkmalarına izin verilmemiştir. İnsanlar bu durumdan hem fiziksel hem de psikolojik olarak etkilenmiştir. Kısıtlamaların yavaş yavaş kaldırıldığı dönemde insanların sosyal mesafe açısından güvenli bir şekilde sosyalleşebilmeleri için kentsel açık mekânlarda önlemler alınmıştır. Buna Singapur Botanik Bahçesi için önerilen çalışma örnek verilebilir. Belirli aralıklarla konumlandırılan direkler ve hoparlör alıcıları ile insanların birbirleriyle etkileşime girmesini sağlayacaktır. Sesler, bir hoparlör-alıcı sistemini birbirine bağlayan içi boş tüpler yoluyla iletilecektir. Her biri, çeşitli müzik tonlarına dönüşecek hareketleri algılayabilen sensörlerle kurulur. Tüm bu işlevler, insanlar COVID-19'dan dolayı ayrı dursalar bile herkesin eğlenebileceği bir kamusal sanat enstalasyonuna dönüştürecektir. İnsanlar açık alanda piknik yaparken, dinlenirken veya sadece arkadaşlarıyla otururken koniler aracılığıyla birbirleriyle iletişim halinde olabileceklerdir. Böylece insanların birbirleriyle arasındaki sosyal mesafeyi koruyarak iletişim halinde kalabileceklerdir (URL-63, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

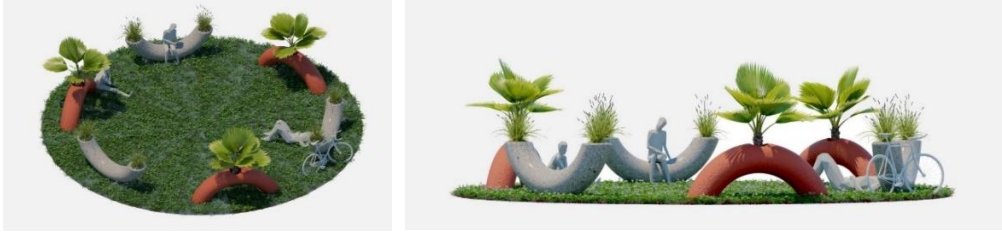
Şekil 97. Kamusal açık mekânlar için önerilen eğlenceli bir çalışma (URL-63, 2022).

ÖRNEK NO: 76	ADI: CORONACRISISKRUK	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: OBJECT STUDIO	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
CoronaCrisisKruk, Hollandalı tasarım firması Object Studio tarafından kullanıcıların birbirinden ayrı kalırken birlikte oturmasına izin vermek için sosyal mesafe için tasarlanmış kulplu bir banktır. Hafif şehir mobilyası olarak tasarlanan parça, oturma tasarımı kategorisinde Dezeen Awards 2020 için kısa listeye alınmıştır. CoronaCrisisKruk, ortasında bir kulp bulunan bir kirişle birleştirilmiş iki krukenden (Felemenkçe tabure) oluşur. Mobilya, birbirine yuva yapan ve vidalanan huş ağacı parçalarından oluşmuştur. Bank tasarımı kolayca taşınabilir ve istenilen bir alanda 2 metrelik güvenli sosyal mesafeye konumlandırılabilir. Bankın üzerinde “açık ara en güzel park” şeklinde sosyal mesafe kavramına atıfta bulunan eğlenceli cümleler de yazmaktadır (URL-64, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 98. Sosyal mesafe önlemleri kapsamında önerilen pratik bank tasarımı (URL-64, 2022).

ÖRNEK NO: 77	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: DESIGN STUDIO	COĞRAFI BÖLGE: AVUSTRALYA
		
Tasarımcı, Sidney, Bondi Beach için mesafeli bir çözüm üretmeyi seçmiştir. Sidney'in kıyı yollarının biçiminden ilham alarak, dinlenmek, kalabalıklardan uzaklaşmak ve okyanusla huzur içinde bağlantı kurmak için bireysel yapılar oluşturarak yanıt verilmiştir. Şekilleri, malzemeleri ve renkleri etraflarındaki manzara ile uyumludur (URL-65, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 99. Plajda sosyal mesafeye uygun doğayla uyumlu kişisel alan önerisi (URL-65, 2023).

ÖRNEK NO: 78	ADI: NOMO FOMO BENCHES	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2021	TASARAMCI: STUDIO HAI	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Studio Hai tarafından COVID-19 pandemisine cevap olarak dış mekân bankı ve saksısı tasarlamıştır. “No More Fear of Missing Out'un” kısaltması olan Nomo Fomo, etkileşimli sosyal mesafe araçları olarak kullanılabilecek kavisli bariyerlerden oluşan bir koleksiyondur. Tasarım, hem içerisinde çeşitli bitkilerin olabileceği bir saksı hem de oturma birimi olarak kullanılabilecek bir bank işlev sunmaktadır. Sıcak turuncu-kırmızı veya kahverengimsi taş rengindeki nesneler, hangi yöne yerleştirildiklerine bağlı olarak kaşlarını çatma veya gülümsemeyi andırmaktadır. Oturma birimi- saksı tasarımı hafif ve maliyeti düşüktür. Proje halka açık bir alanda uygulanırsa birimler arası mesafe 2 metre olacaktır. Böylece alanın kullanıcıları için pandemiye karşı güvenli sosyal mesafe oluşturulacaktır (URL-66, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

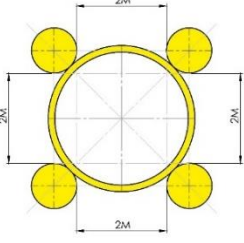
Şekil 100. COVID-19’a karşı tasarlanan dış mekân bankı ve saksı çalışması (URL-66, 2023).

ÖRNEK NO: 79	ADI: MI CASA YOUR CASA	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: ESRAWE STUDIO + CODENA DESIGN	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
İlk olarak 2014’te tasarlanan “mi casa, your casa” enstalasyonu-uygulaması 2020’de yeni bir anlama bürünmüştür. Sosyal mesafelenme dönemlerinde kırmızı çerçeveler toplulukları yeniden canlandırmak ve insanları güvenli bir şekilde kamusal alanlara döndürmek için mükemmel bir çözüm sunar. Atlanta’dan sonra enstalasyon farklı kentler ve şehirlerde pek çok müze, sokak ve kamusal parkta yerleştirilmiştir. Ayrıca 2017 Meksika depreminde evlerini kaybetmiş pek çok aileye geçici bir barınma imkânı sağlamıştır. Tam kapanmanın ardından insanlar yavaşça yeni normale alışmaktadır, Esrawe Studio + Cadena enstalasyonun arkadaşlar ve aile birlikte ve bir bütün olarak tüm toplumla yeniden bağlantıları canlandırmak için ideal bir araç olduğunu ileri sürmüştür. Proje özünde sosyalleşme ihtiyacı ile geliştirilmiş eğlenceli tasarımı ile birlikte insan etkileşiminin önemini göstermeyi amaçlamaktadır. Tasarım ekibi tüm kullanıcılar tarafından tanınan en temel biçimi seçmiş, bu fikrin sıcaklık, konfor, güvelik ve davetkâr olacağını düşünmüştür. Şekli sayesinde enstalasyon farklı senaryolar içinde yeniden ele alınabilir ve önerilen mesafeyi göz önünde bulundurarak çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapabilir (Myers, 2020c).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 101. İnsanların güvenli sosyalleşebilmesi için tasarlanan hamak tasarımı (Myers, 2020c).

ÖRNEK NO: 80	ADI: PUBLIC SAFETY PUBLIC HEALTH	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: HUSH	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
 Tasarımcı tarafından yoğun trafiğe sahip Bryant Park'ı harekete geçiren ve sosyal mesafe için çekim merkezine dönüştüren heykelsi, işlevsel nesnelerden oluşan bir alan tasarlanmıştır. Tasarlanan heykeller arasında 2 metrelik sosyal mesafe ayarlanmıştır. İlk olarak oturma birimi olarak tasarlanan bu enstalasyonlar daha sonrasında kullanıcıların fotoğraf çekilebilecekleri, sohbet edecekleri, güvenli bir şekilde sosyalleşebilecekleri bir platform oluşturmuştur. Formlar etkinlikler için farklı biçimdedir. Tasarımın amacı kamusal alanlarda sosyal mesafe kurallarına farklı bir bakış açısı oluşturmaktır (URL-67, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 102. COVID-19'a karşı tasarlanan işlevsel bank tasarımı (URL-67, 2023).

ÖRNEK NO: 81	ADI: HERE COMES THE SUN BLANKET	SINIFLANDIRMA KODU:
YILI: 2020	TASARIMCI: PAUL COCKSEGE	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
  Londra merkezli tasarımcı Paul Cocksedg'e'in “Here Comes the Sun” battaniyesi, COVID-19 kısıtlamaları kaldırıldıktan sonra insanların açık havada güvenli ve özgüvenli bir şekilde sosyalleşmesine olanak tanıyacaktır. Kalıbı paylaşılan tasarım, daire şeklinde kesilmiş dört ayrı kumaş parçasından oluşmaktadır. “Here Comes the Sun” olarak adlandırılan battaniye, insanların piknik yapmak veya arkadaşlarıyla güneşlenmek gibi sosyal etkinliklerde önerilen iki metrelik mesafeyi korumasını sağlamak için tasarlanmıştır (URL-68, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 103. COVID-19’a karşı tasarlanan sosyal mesafe battaniyesi (URL-68, 2023).

ÖRNEK NO: 82	ADI: CINEMA ON WATER	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 COVID-19 salgını devam ederken Paris’te sağlık krizine cevap olarak yaz aylarında botlar ile birlikte su üzerinde sinema etkinliği yapılabilmesi için öneri sunulmuştur. Bu önerinin Paris plajlarının açılışında kullanılması planlanmıştır (URL-69, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 104. Küçük botlar ile su üzerinde sinema etkinliği önerisi (URL-69, 2022).

ÖRNEK NO: 83	ADI: LA CONCORDIA	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: COLAB-19	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
Mimarlık kolektifi Colab-19, koronavirüs pandemisi sırasında Bogotá'nın işletmelerine yardımcı olmak için iskeleden çok katlı bir açık hava tiyatrosu inşa etmiştir. La Concordia: Amfi- tiyatro olarak adlandırılan yapı, Kolombiya başkentinde açık havada yemek yemekten, film gösterimlerine ve sosyal mesafeli tiyatroya kadar farklı etkinliklere ev sahipliği yapmak için kullanılabilir. Üç seviyede düzenlenmiş U şeklindeki yapı, La Concordia semtindeki Galaría Santa Fe'ye bakar ve ortada yarı kapalı bir avlu alanı oluşturmaktadır. Alt katlardaki bireysel platformlar, güvenli bir mesafede yemek yiyen insanlar için kullanılabilirken, en üst kat seyir noktası olarak kullanılabilir. “La Concordia: Amphi theatre”, pandemi sırasında işletmelerin açık kalması ve yeniliklerin izleyicilere güvenli bir şekilde performans göstermesi için alternatif bir yol sunmaktadır (URL-70, 2023). Yapı uzay kafes strüktür, metal borular kullanılarak inşa edilmiştir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

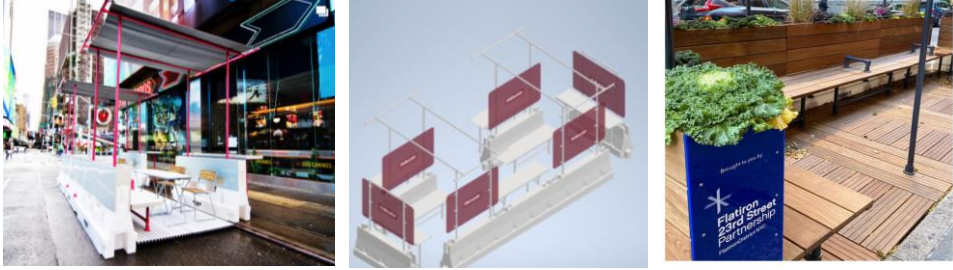
Şekil 105. COVID-19 kapsamında güvenli sosyalleşmeye yardımcı tasarım (URL-70, 2023).

ÖRNEK NO: 84	ADI: PHYSX	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: COSIMO SCOTUCCI	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
 Koronavirüs vakalarının yayılmaya başlamsının ardından mimar Cosimo Scotucci sosyal mesafelenme önlemlerini sağlayan dinamik bir enstalasyon tasarlamıştır. Roterdam merkez istasyonunun önüne yerleştirilecek “physx” yeşillere çizilen halkalar, döşemelere yapıştırılan bantlar vb. gibi çözümlerden bir adım öteye gitmektedir. Renkli fiberler kullanılarak siz hareket ettikçe sizinle birlikte hareket eden ve güvenli 1.5 metreyi tanımlayan enstalasyon zeminden 50cm yukarıda konumlanan elastik fiberden yapılmış gerilmiş bir yüzeyden oluşmuştur. Kişi membrana adım attığında yüzey basıncı absorbe etmekte, çökme şeklinde içe eğilmektedir. Membran gerilmekte ve alttaki farklı renklerdeki fiberler ortaya çıkmaktadır. Kendiliğinden renkli “güvenli zon” olarak farklı yoğunluktaki 1.5 metrelik alanlar insanların etrafında oluşmakta, oluşan alan insanlar etkileşim halinde iken birbirleri arasında bırakmaları gereken mesafeyi tanımlamaktadır. İnsanlar birbirlerine yaklaştıkça kişisel mekânlar birbirlerine karışmaya başlamakta, önlemlere dikkat edilmediği gösterilmektedir. Fiberlerin farklı renkleri sayesinde insanlar birbirlerine dönük olarak yan yana duruk tehlikenin düzeyini anlamak kolaylaşmaktadır (Myers, 2020d).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 106. COVID-19’a dikkat çekmek için tasarlanan enstalasyon çalışması (Myers, 2020d).

ÖRNEK NO: 85	ADI: HYPER-OCAL MICRO MARKETS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: SHIFT ARCHITECTURE URBANISM	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
COVID-19 pandemisi sürecinde dünya üzerinde pek çok insan için manava veya pazara gitmek oldukça stresli hale gelmiştir. Bu durumdaki riskin en aza indirilmesi için Rotterdam’da bulunan Shift Architecture Urbanism tasarım stüdyosu hiper-yerel mikro pazarlar(hyper-local micro markets) tasarımı ile gıda alışverişinin daha pratik, hızlı, güvenli, sağlıklı ve erişilebilir olmasını amaçlamıştır (Wang, 2020b). 16 karelik grid alanlar ve üç pazar tezgâhı ile açık havada bulunan mekân önerileri ile esneklik ve hareketliliğin yanı sıra sosyal mesafe kavramına da dikkat çekmektedir. Shift Architecture Urbanism, süpermarketlerin kapatılmadığı ve bazı insanların çevrimiçi alışveriş seçeneğini kullandığı gerçeğinin de farkında olarak sokaklardaki pazarların kapatılmasının hassas, düşük gelir gruplarına, pahalı marketlerde toplanmaya ve buralardan alışveriş yapmaya zorlanmaları ile birlikte zarar verildiğini düşünmektedir. Geliştirilen öneri temel gıda ihtiyaçları için açık hava pazarlarına erişimi sağlarken 16 karelik düzende her kareye bir kişi uygulaması ile sosyal mesafelenmeyi de koruyacaktır. Esnek ve hareketli birimlerden kurulan her bir Pazar bir giriş ve iki çıkışa sahip olacaktır. Kişilerin geçirdiği zamanı kısıtlandırmak için her biri farklı gıda türü satan tezgâhlarda ürünler paketlenmiş olarak yer alacaktır (Wang, 2020b).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 107. Sosyal mesafe kurallarının dikkat edildiği pazar tasarım önerisi (Wang, 2020b).

ÖRNEK NO: 86	ADI: SPEED-RAL® STRUCTURAL PIPE AND FITTINGS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: HOLLAENDER MANUFACTURING CO & FANTASTICA	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Küresel COVID-19 pandemisi hepimizi yeni yaşam şekillerine hızlıca adapte olmaya zorlamıştır: çalışma, iletişim kurma, manav alışverişi yapma ve çok daha fazlası için yeni yollar kullanır hale gelinmiştir. Bu adaptasyon gücü değişen dünyamıza yön vermede anahtardır. Modüler ve esnek yapı sistemleri sosyal mesafelenmenin yeni gerçeklerine fiziksel dünyamızı adapte etmeye yardımcı olacaktır. Farklı parçalardan oluşan bir set olarak düşünüldüğünde geniş çeşitlikteki uygulamalarda geniş seçenekler ortaya koyulabilir. Her parçanın 7 gün içinde üretilip gönderilebileceği belirtilmektedir. Açık mekânlara genişleyen, yayılan restoranlar ve işletmeler için sosyal mesafelenmeyi daha kolaylaştırmak ve çekici hale getirmek için oturma ve örtü birimleri tasarlamak için Hollaender firması Fantastica ile işbirliği yapmıştır. Bitişiklerindeki sokakları ve otoparkları kullanan restoranlar için masalar, barlar ve oturma birimleri Fantastica tarafından tasarlanmış, Hollaender tarafından ise üretilmektedir. Speed-Rail boru tesisatı ile bütünleştirilen yapılar sağlamlık ve dayanıklılık sağlarken tasarım ve güvenliğin en iyi birleşimini üretmektedir. Firmalar yerel yönetimlerle birlikte çalışarak yerel düzenlemelere en iyi uyumu sağlayan yapıları üretmeye çalışmaktadırlar (URL-71, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

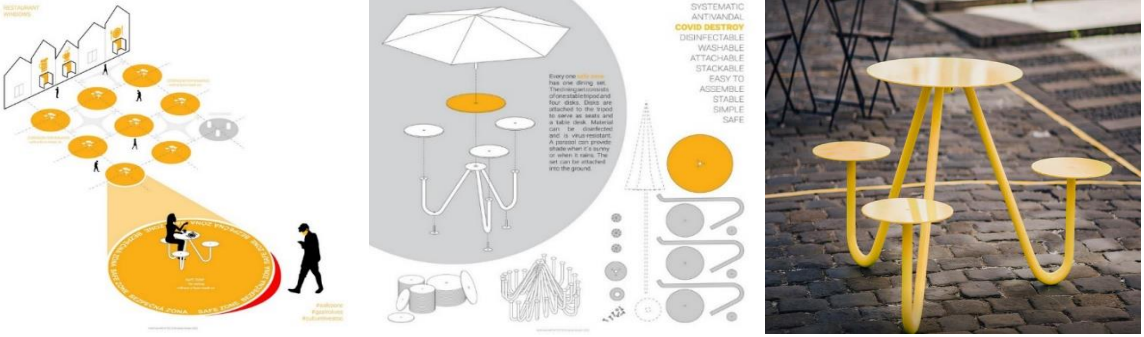
Şekil 108. Sosyal mesafe kurallarına dikkat edilen hareketli market tasarımı (URL-71, 2023).

ÖRNEK NO: 87	ADI: SHILED	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: ANTONIO LANZILLO ve ORTAKLARI	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Milan'daki tasarım stüdyosu Antonio Lanzillo & Ortakları, "shiled" projesi ile tam kapanma sonrası kentlerimizde nasıl yaşamaya devam edeceğimize dair bir öneri sunmuştur. Sağlıkla ilgili güvenliğin sağlanması ve virüsün yayılımının engellenmesi ihtiyaçlarından yola çıkılarak banklar pleksiglas ayırıcılar ile bütünleştirilerek insanların güvenli sosyal mesafelerde kalması ve böylece yayılımın kısıtlanması amaçlanmıştır. COVID-19 hepimizin yaşamını ve ayrıca şehirlerimizin kentsel dinamiklerini de değiştirmiştir. Meydanlar, sokaklar ve parklarda özgürce hareket etmek eskisi gibi mümkün değildir. Oturma, dinlenme ve sosyalleşmenin bir yeri olarak oturma birimleri-banklar normalde kent mobilyalarının ayrılmaz bir parçasıdır. Bununla birlikte ulaşım-erişime dair kısıtlamalar ile bir zamanlar normal olan artık yasaktır. Koruyucu ve işlevsel tasarım yaklaşımıyla bir dizi oturma birimi tasarlanmıştır. Cam ya da pleksi cam bölmelerin olduğu ve insanlar arasındaki güvenli mesafelerin sağlandığı metal ya da beton oturma birimleri önerilmiştir. Parçaların saydamlığı insanlar için koruyucu bir bariyer sağlamakta ancak çevresiyle uyumunu korumaktadır. Proje gelecek aylar için kentlerdeki yaşama bir başlangıç noktası saptamakta, kurallara uyumlu olarak kamusal alanları paylaşmaya imkân sağlayan yalın bir fikir ortaya koymaktadır (URL-33, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

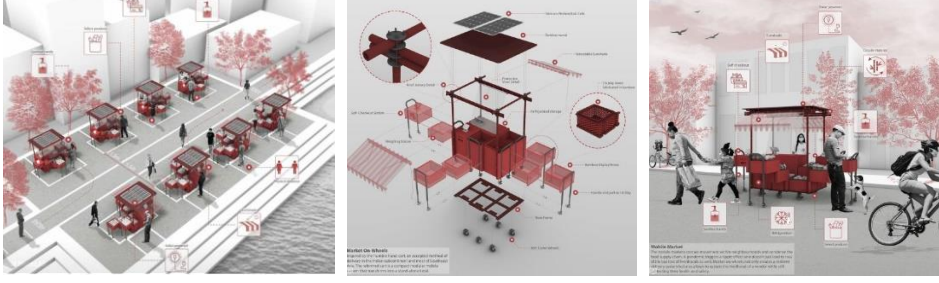
Şekil 109. Kamusal açık mekânlarda sosyal mesafeli bank tasarımı (URL-72, 2023).

ÖRNEK NO: 88	ADI: UNFINISHED THOUGHTS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI:2020	TASARIMCI: NONYMOUS	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
 		
“Unfinished Thought”, Amerikan demokrasisinin doğum yeri olan Philadelphia'daki Independence National Historical Park'ı yeniden tartışma için açık, canlı ve güvenli bir foruma dönüştürmek için sembolik üç noktayı kullanıyor. Yabancıların buluşması için masalar ve tabureler, masa yüzeylerinde sohbet konuları ile insanlar, fikirlerin ve empatinin gücüyle, iki metrelik güvenli sosyal mesafede sosyalleşebilirler. Proje pandemiye atıfta bulunan anıt niteliğindedir. Park, yalnızca farklı tarihi alanlar arasında yürüyüş yolları olarak kullanılıyor ve eskisi gibi insanlar arasında hiçbir buluşma veya şans eseri karşılaşmayı kolaylaştırmıyor bu nedenle insanları zorlu ama temel konuşmalar yoluyla çiftler halinde bir araya getirmek ve Amerika'da artık mümkün olmayan karşılaşmalar yaratmak istenmiştir. İnsanların güvenli bir mesafeyi korumalarına yardımcı olmak için tüm tabureler birbirinden 1,8 metre uzaktadır. Tasarımda kullanılan masa ve sandalyeler sabit olduğundan güvenli kabul edilen sosyal mesafe kullanıcılar tarafından değiştirilemez (URL-73, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 110. Amerika’da sosyal mesafeye eğlenceli bir çözüm (URL-73, 2023).

ÖRNEK NO: 89	ADI: THE GASTRO SAFE ZONE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI:2020	TASARIMCI: HUA HUA ARCHITECTS	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
 SYSTEMATIC ANTIVANDAL COVID RESISTANT DISINFECTABLE WASHABLE ATTACHABLE STACKABLE EASY TO ASSEMBLE STABLE SIMPLE SAFE		
HUA HUA Mimarlık şirketi, COVID-19 sonrası kalabalık sokaklardaki hareketliliği düzenleyecek kamusal mekân tasarım önerisi geliştirmiştir. Restoranların dış mekânını düzenleyen ilk modül uygulaması Çek Cumhuriyeti’nde Brno sokaklarında uygulanmıştır. COVID-19 pandemisi kamusal alanları, yemek yeme yerlerini ve ekonomiyi derinden etkilemiştir. Bundan dolayı sosyal mesafenin korunması ve bu yerlerin ve ekonominin canlandırılması için HUA HUA Mimarlık, dengenin sağlanması için bir mekânsal grid-tesis üzerinde durmuştur. Yerel yönetim tasarımcılarla işbirliği yapmış, onlara daha büyük uygulama alanları sağlamıştır. Bunun yanı sıra düzenlenen tesisler-gridler masalar ve mekândan gelip geçen insanlar arasında mesafe sağlamaktadır. Kamusal mekânları ve insanları buluşturan bir öneri düşünülmüştür (Agarwal, 2020). The Gastro Safe Zone olarak adlandırılan tasarım açık mekân yemek yeme yerlerini ve gerekli sosyal mesafe önlemlerini düzenleyerek durgun yeme-içme sektörünü yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Yetkililerin belirttiği sosyal mesafe kurallarına uygun olarak birbirlerinden uzakta konumlandırılmış, her bölge bir yemek yeme ünitesi ile donatılmıştır. 3 oturma birimi ve yuvarlak masası bulunan ünite tek parça, hareket ettirilemez, sabit ve dirençli olarak tasarlanmış ve sıklıkla temizlenebilecek materyallerden yapılmıştır. Güvenli bölge olarak belirlen alanlar içerisinde insanlar maske olmaksızın oturup yemeklerini yiyebilecektir. Belirlenen alanların dışına çıkıldığında ise maske takılması zorunludur. Korona virüsten sonra masalar kamusal donatı olarak hizmet verebilir ya da parklarda kullanılabilecek olması tasarım önerisini uzun vadeli bir proje haline getirmektedir (URL-74, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 111. Sosyal mesafeli yemek yeme alanları önerisi (URL-74, 2022).

ÖRNEK NO: 90	ADI: MARKET ON WHEELS- MOBILE MARKET	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI: MUSELAB	COĞRAFI BÖLGE:
		
İnsanların hem fiziksel hem de psikolojik sağlığının korunmasını konu alan tasarım yarışmasını MuseLAB'ın "mobil market" tasarımı kazanmıştır. Tasarım COVID-19 pandemisi önlemlerinden biri olan sosyal izolasyonun insanlar üzerindeki etkilerini azaltmayı hedeflemektedir. Tasarım önerisini anlaşılır kılarak yarışmaya katılan diğer tasarımlardan farkını ortaya koyan MuseLAB ekibi sürdürülebilirlik, sağlık, gıda güvenliği, yeniden kullanma, kentsel tasarım gibi kavramlar ve işletmeler üzerinde durmuştur (URL-75, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Öneri

Şekil 112. Mobil market tasarım önerisi (URL-75, 2022).

ÖRNEK NO: 91	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 3/b.3
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Birleşik Krallık ilk sosyal mesafeli açık hava müzik alanını Newcastle'da 500 aralıklı izleme platformuyla ve 2500 kişi kapasiteli olarak açmıştır. Bu tür sosyal mesafelenme çözümleri COVID-19 pandemisinin sonucu olarak yaşamlarımızı yeniden düşünme ve ele almaya bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (URL-42, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi		DURUMU: Uygulama

Şekil 113. Pandeminin yeni normal zamanlarında ilk sosyal mesafeli konser (URL-76, 2022).

Kalıcı Uygulamalar; bu başlık altında bulunan sosyal mesafe uygulamalarında peyzaj mimarlığı bağlamında mekân oluşumunda sosyal mesafenin temel alınması, mekân içerisinde kişisel mekân ve uzaklık uygulamalarına dayalı olarak biçimlenen örnekleri içermektedir. Kot farklılıkları, bitkisel materyal, duvar- merdiven gibi mekân bileşenleri kullanılarak sosyal mesafeye kalıcı çözümler getirilmiştir. Kalıcı uygulamalarda 16 örnek incelenmiştir. Örneklere bakıldığında çoğunlukla öneri olarak sunulduğu görülmüştür. Bunun nedenlerinden biri kalıcı örneklerin uygulanması için geçici uygulamalara nazaran daha fazla zamana ihtiyaç olması olabilir. Bu bulgular tartışma bölümünde detaylı irdelenmiştir.

ÖRNEK NO: 92	ADI: PARC DE LA DISTANCE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: STUDIO PRECHT	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Studio Precht bitkisel çitlerle kentlilere sosyal mesafelerini korurken doğanın içerisinde vakit geçirme fırsatı sunan labirent benzeri bir park tasarlamıştır. Viyana’da boş bir alan için önerilen Parc de la Distance, sosyal mesafelenmeye dikkat çekmektedir. Japon zen bahçelerinden esinlenerek aynı zamanda güçlü bitkisel düzeni ve geometrik çitleri ile Fransız Barok bahçelerini örnekleyen park parmak izi şeklindedir. Yollar arasında 240cm aralıklar vardır ve 90cm’lik bitkisel çitler ile ayrılmışlardır. Havuzlu merkeze doğru dönerek ilerleyen patika yollar ile kullanıcılar merkezden sonra dışarıya doğru yollarına devam edebilmektedirler. Park içerisinde bitki yükseklikleri değişse de her daim sosyal mesafe korunmaktadır. Bitkilerin değişen yükseklikleri bazı noktalarda kullanıcıları tamamen doğanın içerisine alırken bazen de parkı görmelerine yardımcı olmaktadır. Sosyal mesafeye dikkat edilerek doğa içerisinde sosyalleşebileceğini vurgulayan ve dikkat çeken bir park tasarımıdır (URL-77, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

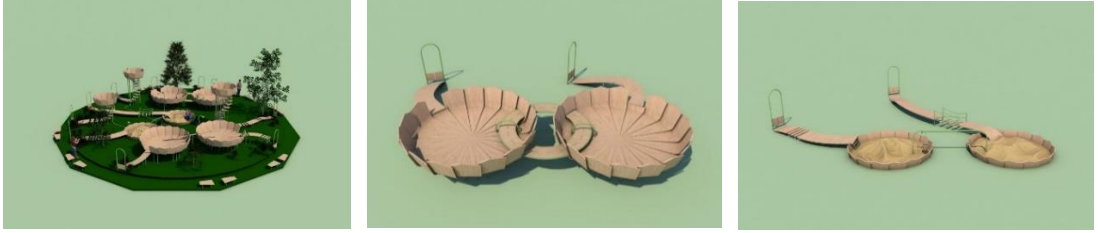
Şekil 114. Studio Precht tarafından tasarlanan parmak izi parkı (URL-77, 2022).

ÖRNEK NO: 93	ADI: DOMPLATZ (HAMBURG)	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: BRUUN & MOLLERS LANDSCAPE ARCHITECTS	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Pandemi öncesi uygulanmış olan bu proje mekân kullanımı ve oturma donatılarının sosyal mesafelenmeye uygun olarak konumlandırılması nedeniyle sosyal mesafelenme örnekleri arasında gösterilmiştir. Domplatz, Hamburg şehri için merkezi bir tarihi öneme sahiptir. Domplatz ile birlikte şehrin çekirdeği burada yer almakla kalmadı, burası aynı zamanda Mariendom'un 800 yıl boyunca durduğu yerdir. İkincisi, katedral 19. yüzyılın başında yıkılmadan önce 140 m çapında bir surla çevriliydi. Son 60 yılda çakıllı alan otopark olarak kullanılmış ancak önemi gizli kalmış. Sadece geçici bir bahçenin inşasına ilişkin bir Senato kararı bu durumu değiştirmiştir. Yeniden tasarlandıktan sonra, katedral meydanı artık çim ve ağaçların olduğu geniş bir yeşil alan olarak görünmektedir. Ancak özel olan, bugün meydanı yapılandıran tarihsel referanslardır. Eski Domburg, çelik sacdan yapılmış heykelsi bir duvar olarak modellendi ve meydanın etrafındaki bir çerçeveyi gösteriyor. Sistemin merkezinde 42 adet beyaz akrilik oturma minderi bulunmaktadır. Eski Mariendom'un sütunlarının yerlerini gösteriyorlar ve surlarla birlikte eski kompleksin boyutu ve şekli hakkında bir fikir veriyorlar. Bu, özellikle alacakaranlıkta, koltuk kısmı aydınlanmaya başladığında iyi bir şekilde deneyimlenebilir (URL-78, 2023). Bu oturma birimlerinin sosyal mesafeye uygun olarak konumlandırılmış olması nedeniyle pandemiyle birlikte park tekrar gündeme gelmiştir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 115. Oturma birimlerinin sosyal mesafe doğrultusunda düzenlenmesi (URL-78, 2023).

ÖRNEK NO: 94	ADI: CONTRA COSTA COUNTRY POLİS ACİL DURUM OPERASYON MERKEZİ	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: ROSS DRULIS CUSENBERY ARCHITECTURE	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Daha önceden uygulanmış bu proje COVID-19 ile değişen mesafelenme ihtiyaçlarına uyum sağlaması nedeniyle gündeme gelmiştir. SF Bay Area-Contra Costa Country Polis Acil Durum Operasyon Merkezi-Martinez/Kaliforniya; 175 kişilik konferans salonu arka taraftan cam garaj kapıları ile gölgeli bir avluya açılarak 100 kişi daha kapasitesine eklemekte, eğitim programları için sosyal mesafelenmeye uygun esnek bir mekân sağlamaktadır (URL-79, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Uygulama

Şekil 116. COVID-19'a karşı açık hava sınıf örneği (URL-79, 2023).

ÖRNEK NO: 95	ADI: WATER LILY I INSPIRED PLAYGROUND	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: MARTIN BINDER, CLAUDIO RIMMELE	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Tasarımcı Martin Binder ve psikolog Claudio Rimmele ebeveynlerin COVID-19'un değiştirdiği dünyada çocuklarının çocuk oyun alanında oynayıp oynamamalarına karar vermek zorunda kalmamaları gerektiğini düşünmektedir. Çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi ve zihinsel sağlıklarının desteklenmesi için çocuk oyun alanlarının önemi üzerinde duran ikili doğadan esinlenen ve Berlinli ebeveynlerin etkisi ile bulaş riskinin olmadığı bir oyun parkı konsepti geliştirmişlerdir. Konsept her çocuk için ayrı bir oyun platformu ve her platforma götüren ayrı bir yol ve girişi kapsar (URL-80, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Öneri

Şekil 117. Pandemi koşullarına uygun çocuk oyun alanı tasarımı (URL-80, 2023).

ÖRNEK NO: 96	ADI: MARKET MOUNDS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI:2020	TASARIMCI: MANUAL	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
 San Francisco'daki Harry Bridges Plaza, bir varış noktasından çok, şehir merkezi ile ikonik Feribot Binası arasındaki yaya trafiği için bir geçiş alanıdır. Tasarımcı Manual, bu alanı insanları ve yerel gıda işletmelerini güvenli bir şekilde bir araya getiren geçici bir aktivasyon yeri olarak yeniden tasarladı. Yeşil tepeler, ziyaretçilerin Feribot Binası'ndan veya yakınlardaki marketlerden aldıkların yiyecekler ile birlikte piknik yapmalarını sağlayan "parklet" görevi görmektedir. Körfez Bölgesi manzarasının ve adalarının topolojisini ince bir şekilde yansıtan doğal çim tepelerin modüler konfigürasyonu, ada benzeri tasarımlarının doğası gereği sosyal olarak mesafeli piknik yapmayı sezgisel olarak teşvik eder. Tasarımın amacı piknik yapmak, dinlenmek ve yemek yemek için açık alan sağlamak, plazanın çevresini daha çekici hale getirmek ve çevrede bulunan küçük işletmelerin satışını arttırmaktır. COVID-19 pandemi sürecinde her yerde olduğu gibi San Francisco'daki F&B işletmeleri de ağır darbe almıştır. Tasarım insanları ayrı tutmayı tersine çevirmek ve onları güvenli bir şekilde bir araya getirme fikrinin ortak bir ürünü olarak önerilmiştir. Çim tümsekleri peyzajın şekillendirilmesine, ziyaretçilerin konumlandırılması ve güvenli sosyal mesafede kalmalarına imkân tanımaktadır (URL-81, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

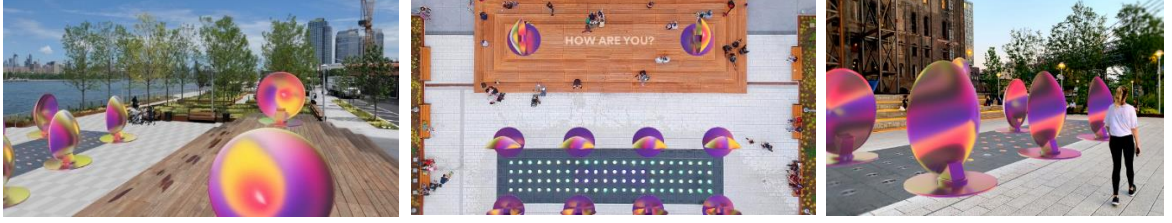
Şekil 118. Kamusal alanların COVID-19 kapsamında yeniden düzenlenmesi önerisi (URL-81, 2023).

ÖRNEK NO: 97	ADI: ORANGE 1	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: ARIZONA STATE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Arizona Eyalet Üniversitesi'nden bir grup öğrenci, tasarla-yap stüdyo programının bir parçası olarak bir açık hava sınıf pavyonunu tasarlamıştır. Proje, Arizona Eyalet Üniversitesi'nin (ASU) koronavirüs pandemisine yanıt vermek için açık hava sınıfları inşa etmeye yönelik daha büyük girişiminin bir parçası olarak 2021 bahar döneminde tamamlanmıştır. Tasarım ekibi, Orange Build Studio, Politeknik Kampüsü'nde, bir topluluk bahçesinin bitişiğinde ve ASU Sürdürülebilir Uygulamalar tarafından kullanılan küçük bir sınıf binasının yanında bulunan bir gölge yapı elemanı ve sınıfın inşasını tasarlama ve denetleme fırsatı elde etmiştir. Tasarımı toplam 120 metrekare olan dokuz eşit modülden oluşan kare bir plana sahiptir. Üniversite kampüsünde yer alan bu küçük formatlı bina, COVID-19 ve sonrasında eğitim ve boş zaman etkinlikleri için açık hava sınıfı olarak işlev görecektir. Çıtalı çelik kanatlar, yapı boyunca bol miktarda havanın akmasına izin verirken gölge sağlayan ve hastalık bulaşma olasılığını azaltan yapıyı oluşturmaktadır. Pandemi sırasında açık hava sınıfı rolünün ötesinde, yapıyı etkinlikler, fotoğraf çekimleri, düğünler veya diğer etkinlikler için potansiyel bir mekân olacağı ön görülmektedir (URL-82, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Uygulama

Şekil 119. Arizona Eyalet Üniversitesi'nden bir grup öğrencinin stüdyo tasarımı (URL-82, 2023).

ÖRNEK NO: 98	ADI: THE INVISIBLE FACEMASK	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: HOANG BHAT ANH	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
 IN ORDER TO NOT CREATE TANGENT INTERSECTIONS WITH THE REMAINING DIRECTIONS, WE PROPOSE NOT ONLY HORIZONTAL SPACING BUT ALSO VERTICAL DISTANCE. AT THE INTERSECTION POINT, WE PUSH THE ALTITUDE UP AND DOWN ALTERNATELY TO AVOID THE INTERSECTION BETWEEN TWO PERPENDICULAR LINES. PERSONAL SPACES FORMED ALONG THE WALKWAY, THESE PERSONAL SPACES PRESENTED SIGNS TO USERS THAT THE SPACE SHOULD BE FOR ONLY ONE PERSON. THESE SPACES ARE INTERLOCKED AND SEPARATED BY LANDSCAPE BUT STILL ENSURE NECESSARY INTERACTIONS.		
Şehirlerimizin COVID-19 dönemine nasıl adapte olacağının düşünülmesi ve gerekli önlemlerin alınması tüm dünyanın yeni ilgi odağıdır. Sosyal mesafelenmenin öneminin anlaşılması günlük yaşam mekânlarımızın kaçınılmaz değişimlere uğraması bağlamında önemlidir. Günümüzdeki koşullar benzersiz pandemi koşullarına yanıt olarak uygun mimari çözümlerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Seul Büyükşehir yönetimi, insan yapımı çevreler, kent peyzajları için koronavirüs sonrası döneme uyum sağlayabilecek inovatif konseptler geliştirmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda Seul COVID-19 sonrası dünyaya hazırlıklı olmak için uluslararası mimari fikirler yarışması düzenlemiştir (URL-44, 2022). Yarışma jürisi pandeminin bir gün biteceğini göz önünde bulundurarak en beğenilen önerilerin geçici yaklaşımlar, hafif müdahaleler ya da gelecek için esneklik sağlayanlar olduğunu belirtmiştir. Birincilik ödülü ayrılmış vejetasyon alanları ile kişisel mekânlar sağlarken sosyal mesafeyi destekleyen ve aynı zamanda pandemi kontrol altına alındıktan sonra tasarımı yeniden ele alabilme imkânı sağlayan “Invisible Mask” adlı projeye verilmiştir. Doğa biçimlendirilebilir bir materyaldir ve küçük ve bireysel mekânları çevreleyen vejetasyonun basitçe budanması ya da park içinde başka yerlere taşınması ile birlikte bu alanlar daha büyük avlulara dönüşebilirler (URL-44, 2022). İnsanların güvenliği garantilenemediğinden pandemide kamusal alanlar izole edilmiştir. Bu çalışma insanların sosyal mekânlarda güvenliğini sağlamak için önerilmiştir. Parklar çalışılacak alan olarak seçilmiştir çünkü dünyanın herhangi bir yerinde tüm kent planlama programlarında öncelikli öneme sahip alanlardır. Aynı anda iki kişiden fazlasının yürütmesine imkân sağlamayan dikey kesişimler yapılmıştır. Kesişim noktalarında dikey geçişlerin yüksekliklerinin farklı olması ile doğrudan kesişimler önlenmiştir. Promenadlar boyunca oluşan kişisel mekânlar mekânların sadece bir kişi için olduğunu kullanıcılara yansıtır. (URL-83, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

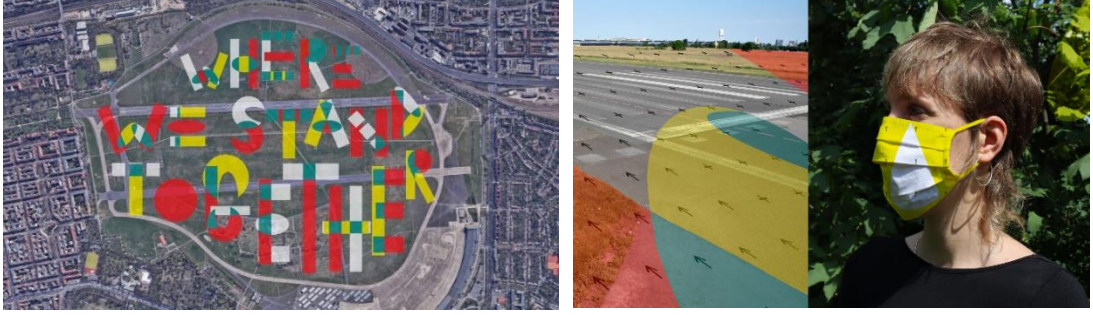
Şekil 120. COVID-19’a karşı şehirlerin düzenlemesine ilişkin tasarım önerisi (URL-83, 2022).

ÖRNEK NO: 99	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2020	TASARIMCI: WORLD'S GREATEST INTERNSHIP	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Domino Park üzerinden sosyal mesafe önlemlerine alternatif olarak sunulan bir tasarım önerisidir. Tasarımda büyük renkli yansıtıcıları ayırıcı düzenek olarak kullanarak, parkın kullanıcılarına sosyal mesafe açısından güvenli bir alan sunulmaktadır. Ahşap zemin üzerinde ise “nasılsın? , günün nasıl gidiyor?” şeklinde eğlenceli ve farklı yazılarda yer almaktadır. COVID-19’a karşı önlemler alınırken, katı ve değiştirilemez çözümler yerine bu tasarım önerisinde olduğu gibi daha esnek ve pratik çözümler üretmek daha etkili olacaktır (URL-84, 2023). Bu örnek aslında iki şekilde değerlendirilebilir. Tasarımda yer alan bazı alt mekânlar kalıcı uygulama olarak ele alınabilirken eklenen modüller de geçici olarak nitelendirilebilir.		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 121. Kamusal alanlara sosyal mesafe kapsamında eğlenceli çözüm (URL-84, 2023).

ÖRNEK NO: 100	ADI: FOUN'TA'SY	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: PUBLIC HOUSING ENTERPRISE J.S.C.	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
COVID-19 pandemi sürecinde kentsel mekânlar üzerinde yapılan çoğu tasarımın aksine keskin sınırları olmayan FOUN'TA'SY projesi, birçok niteliğe sahip mahalle önerisidir. Priştine'nin ilk çok katlı yerleşim bölgesi olması, şehre merkezi bir konuma sahip olması ve en büyük potansiyele sahip olması daha iyisi için değişimi başlatır. Proje önerisi, insanların uzayda özgürce ve güvenli bir şekilde hareket etmesine izin vermek için sosyal mesafeyi ve pandeminin zorluklarını ele alan kavramsal müdahaleleri sergilemektedir (URL-85, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak		DURUMU: Öneri

Şekil 122. Sosyal farkındalık oluşturmak için yapılan tasarım yarışmasına sunulan tasarım önerisi (URL-85, 2023).

ÖRNEK NO: 101	ADI: WE STAND TOGETHER	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI:2020	TASARIMCI: WKSHPS X STUDIO PANDAN	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
 Berlin'de Wkshps x Studio Pandan, farklı alanları tanımlamak için "birlikte duruyoruz" yazan devasa bir grafik kurmayı önermiştir. Berlin ve diğer Avrupa şehirlerinde, virüsün yayılmasını azaltabilecek kamusal alanlarda önemli değişiklikler olmadan insanlar eski sosyal normlarına dönüyor gibi görünmek istenmektedir. Bu tür bireysel eylemler, en savunmasız topluluklar için enfeksiyon riskini artırır. Aynı zamanda, yüz yüze etkileşimlerden çevrimiçi forumlara geçiş, insanların mevcut topluluklarının dışında başkalarıyla karşılaşma fırsatlarını sınırlamaktadır. İlk olarak insanları maske kullanımına teşvik ederek bunu eğlenceli ve havalı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Daha sonra da Berlin'in önde gelen kamusal alanlarından biri olan Tempelhofer Feld'e "Where We Stand Apart Together" yazılı devasa bir grafik tasarımı geliştirilmiştir. Aynı zamanda, sosyal mesafe kurallarına rağmen insanlar arasında yeni bağlantılar kurmaya ve insanları mevcut rahatlık alanlarının ve güvenilir ilişkilerinin dışına çıkmaya ve kendileri gibi olmayan insanlarla tanışmaya teşvik etmeye çalışılmıştır (URL-86, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 123. Kamusal alanlarda pandemi sürecinde sosyal mesafe ve maske kullanımına dikkat çekmek için önerilen tasarım (URL-86, 2023).

ÖRNEK NO: 102	ADI: PARKLANE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: ELENA CANTONİ AND SILVIA PUSCEDDU	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Dünyada birçok ülkede sokaklara ve caddelerin işlevinin değiştirilmesine yönelik kararlar alınmıştır. Birkaç modülden oluşan proje önerisinde bisiklet parkları, çeşitli oturma birimleri bulunmaktadır. Araç trafiğine kapatılan sokaklara yeni çözümler üretmektedir. Projesi sokağın işlevinin yaya ve bisikletliler için kullanışlı mekânlara dönüştürmeyi hedeflemektedir (URL-87, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 124. COVID-19 kapsamında önerilen tasarım (URL-87, 2023).

ÖRNEK NO: 103	ADI: THE ESTATE	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: STUDIO PKA	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Bu tasarımın amacı Hindistan Mumbai gibi değeri olan bir yaşam alanına yapılandırılmış bir kamusal yaklaşıma dikkat çekmektir. Makro düzeyde kent planlamasından mikro ölçekte sokak planlamasına kadar en küçük detaya kadar tasarlanabilir (URL-88, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 125. COVID-19 kapsamında önerilen tasarım (URL-88, 2023).

ÖRNEK NO: 104	ADI: LANDSCAPE_FLUXES	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: TOPIO7 ARCHITECTS- LANDSCAPE ARCHITECTS	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
“Landscape_ fluxes” projesi, Kıbrıs Larnaka’daki Salina Park Mimari yarışmasında 2.lık ödülüne layık görülmüştür. Proje kapsamında ana fikir, park ve şehir arasında karşılıklı bir 'ozmoz' içinde iyi organize edilmiş bir kentsel doğa alanı yaratma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Proje, bir peyzaj akışları alanı, dinamik yeni bir peyzaj, şehirden yeni parka doğru ozmotik ilişkilerin geliştirilebileceği geçirgen bir yeşil tampon bölge öngörüyor (URL-89, 2023). Bu örnekte tamamen farklı bir yaklaşım mevcuttur. Sosyal mesafeyi sabit bir alana indirgemektense yeşil-doğal alanlar içinde akışkan ve esnek bir kavram olarak görülüyor. Ancak sosyal mesafelenmeye uygun olduğu öne sürülen ve mekânsal tasarım sitesinde yayımlanan bu projenin bunu nasıl başardığı net değildir. Hareket alanları sağlaması, istenildiğinde istenilen akışkanlığın sağlanması olarak görüyor ve bu öneri diğer projelerden daha tezat bir yaklaşıma oturuyor.		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 126. COVID-19 kapsamında kamusal alan düzenlenmesi için önerilen tasarım (URL-89, 2023).

ÖRNEK NO: 105	ADI: OASIS-PLAYGROUND	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: STUDIO MILLIONYEARS	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
'Oasis-playground' projesi, terkedilmiş bir ilaç şirketinin 1980'lerde inşa edilen fabrika bölgesini yeniden biçimlendirmeyi ve markasını değiştirmeyi amaçlıyor. 80'lerde ekonomik eksiklikleri giderebilecek bir sanayi sitesi iken, şimdi insanların birbirine karıştığı, gülüp, eğlendiği, dinlendiği, bir oyun alanı olarak şehrin içindeki duygusal eksiklikleri gidermek için küçük bir vaha işlevi görebileceğini öne süren bir proje önerisi olarak sunulmaktadır (URL-90, 2023). Bu örnek akışkan-değişken bir mesafelenme anlayışı sunuyor. Alt mekânlara yayılmış parçalardan oluşan bir proje görmüyoruz. Yeşil alanların içinde esnek değişken bir konumlanmayı ön gördüğünü düşünülmektedir.		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 127. Pandemi koşullarına uygun tasarlanan çocuk oyun alanı (URL-90, 2023).

ÖRNEK NO: 106	ADI: SHEIKH ZAYED PLAZA	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: ESTUDIO LEONARDO ZANATTA	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
Dolaşım sistemleri, doku katmanlaşması ve madde metabolizasyonu kavramları ile kentsel çevreye canlı bir organizma olarak bakılırsa, modern zamanda genel kentsel kalıpların neden tamamen etkili olmadığı anlaşılmaya başlanır. Kentsel çevreler, doğal çevre ile daha iyi bir ilişki kurulması gereklidir. Yapılı çevrede, daha sağlıklı şehirler için tasarımcı ve planlamacıların bir araya gelmesi gereklidir. Abu Dabi Skin Test, suyun olağanüstü soğutma özelliklerinden ve “spiriluna genus” alglerin suyu temizleme kapasitesinden yararlanılarak modüler kentsel ölçekli bir soğutma sistemi oluşturmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda proje kapsamında kentsel ısı adası etkisini hafifletmeyi amaçlamaktadır (URL-91, 2023). Proje sosyal mesafeyi konforlu, geniş alanlar sunarak insanların geniş mesafelerde bir araya gelmesine olanak sağlayarak başarmaktadır.		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 128. Kentlerin iyileştirilmesine dair çözüm üreten tasarım önerisi (URL-91, 2023).

ÖRNEK NO: 107	ADI: AETHERIA HEIGHTS PLAZA	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: PIERIS ARCHITECTS	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Pieris Architects'in Aetheria Heights' Plaza tasarımı, bölgenin benzersiz iklim koşullarına atıfta bulunmaktadır. Proje tamamen doğal kaynakların kullanımına ve sıfır atık politikalarına dayalı Akdeniz yaşamını yeniden keşfetmektedir (URL-92, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 129. Sosyal farkındalık oluşturmak için önerilen tasarımı (URL-92, 2023).

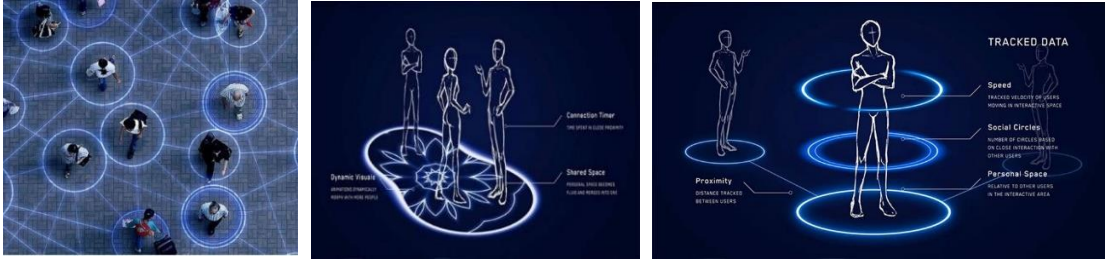
ÖRNEK NO: 108	ADI: DRAWING FIELDS	SINIFLANDIRMA KODU: 3/c
YILI: 2021	TASARIMCI: ASHLEY BIGHAM AND ERIK HERMANN- OUTPOST OFFICE	COĞRAFI BÖLGE: AMERİKA
		
Tasarım önerisi, COVID-19 ile birlikte kentsel yaşamın bir parçası olan fiziksel mesafe protokollerine yanıt olarak bireyler arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Proje ilk bakışta karmaşık dursa da içerisinde kalabalık kullanıcılar, yeterli boşluklar arasında sezgisel olarak yönlendirilebilmektedir. Çalışma kapsamında, tasarım çizgileri kullanıcıları hem bireysel hem de gruplar halinde nasıl etkileşime girecekleri konusunda teşvik etmektedir (URL-93, 2023).		
AMACI: Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 130. COVID-19'a karşı sosyal farkındalık oluşturmak için öneri (URL-93, 2023).

3.2.4. Açık Mekân: Mekânsal Olmayan Sosyal Mesafe Uygulamaları

Tez çalışmasının bu başlığında sosyal mesafe uygulamalarında mekân bileşen ve öğelerine müdahale edip değiştirmeye dayanmayan, daha çok teknolojik, giyilebilir ve sanatsal çalışmalar yer almaktadır. Bu grup içerisinde COVID-19 pandemisinin zorlu zamanlarında teknolojiden yararlanılarak pratik ve hayatı kolaylaştıracak öneriler yer almaktadır. Mekânsal olmayan uygulamalar içerisinde pandeminin etkilerine cevap olarak verilen sanatsal çalışmalar da yer almaktadır. Bu sanatsal çalışmalar pandeminin etkilerini ortadan kaldırmaktan ziyade sosyal farkındalık oluşturarak COVID-19'un ciddiyetine dikkat çekmektedir.

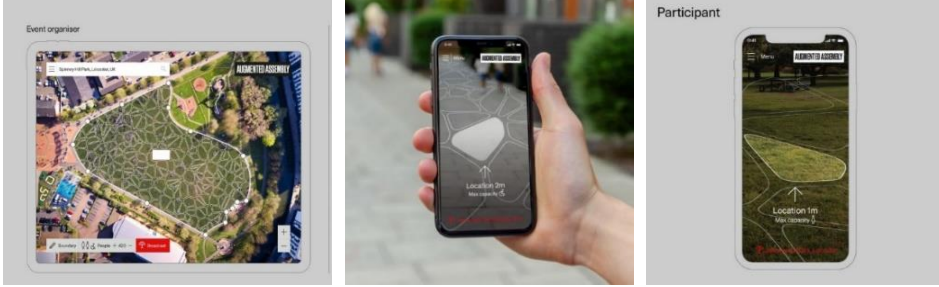
Teknolojik Sosyal Mesafe; bölüm içerisinde COVID-19 sürecinde sosyalmesafe kavramına teknolojik bakış açısıyla yaklaşan sosyal mesafe uygulamalarına yer verilmiştir. 5 örnek incelenmiştir. Teknolojik örneklere bakıldığında bazı tasarımlarda şehrin geneline yönelik çözümler yapıldığı görülürken bazı örneklerde bireyin sosyal mesafesinin sağlanmasına yönelik tasarımlar geliştirilmiştir.

ÖRNEK NO: 109	ADI: DIJİTAL INSTALLATION	SINIFLANDIRMA KODU: 4/a
YILI: 2021	TASARIMCI: HANDSON DESIGN	COĞRAFİ BÖLGE:
		
Pandemi sonrası kentlerde kişisel mekân kavramının yeniden ele alma çabası içinde olan Handson, kamusal sanat parçası olarak dijital interaktif enstalasyonu ortaya koymuştur. Proje, sosyal mesafe uygulamalarından yola çıkarak beş bilgi türünü takip eder. İnsanlar arasındaki fiziksel mesafe, etkileşimli alanlar içerisinde hareket eden insanların hızı, başka insanlar alana girdikçe değişen kişisel mekân ölçüsü, geçirdikleri zaman ve son olarak yakın temasta bulunan insanların sayısı. Bir insan etkileşimli alana girdiğinde sadece halkalar görünür. İkinci ve üçüncü kişiler geldiğinde çizgiler de ortaya çıkar, bir çizgi hepsi birbirine bağlar ve sosyal mesafelerini gösteren bir ağ oluşur. İnsanlar birbirlerine yaklaştıkça halkalar birleşir ve yakın mesafe içerisinde geçirdikleri zamana bağlı olarak algoritmik desen oluşur. (Petridou, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 131. COVID-19'a dikkat çekmek için tasarlanan dijital enstalasyon (Petridou, 2021).

ÖRNEK NO: 110	ADI: NEW YORK MAP	SINIFLANDIRMA KODU: 4/a
YILI: 2020	TASARIMCI: MELI HARVEY	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
Kamusal alanlarda virüsün yayılımını engellemek ve insanların sosyal mesafeyi korumasını kolaylaştırmak için yöneticiler ve tasarımcılar farklı çözüm önerileri geliştirmektedir. Amsterdam kentin kalabalık ve sakin noktalarını gösteren ve düzenli olarak güncellenen bir harita geliştirmiştir. Benzer ilkeler doğrultusunda New York için kent içinde sosyal mesafelenme olasılıklarını aydınlığa kavuşturan yaya yollarının genişliğini gösteren bir harita geliştirilmiştir (Cutieru, 2020).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

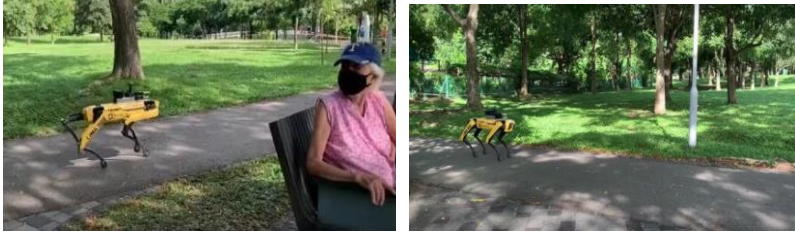
Şekil 132. Sosyal mesafe ve salgın-bulaş konusunda uyarı yapan harita (Cutieru, 2020).

ÖRNEK NO: 111	ADI: AUGMENTED ASSEMBLY	SINIFLANDIRMA KODU: 4/a
YILI: 2020	TASARIMCI: DN&CO	COĞRAFİ BÖLGE: AVRUPA
		
Ask Us for Ideas tarafından COVID-19 pandemisi gerçekliğini tasarlamak için görevlendirilen Dn&Co markası, insanlar “her yerde her durumda güvenli sosyal mesafede tutmak” düşüncesinden yola çıkarak amorf yapılı desen içeren telefon uygulaması önerilmiştir. Uygulama, her tür alana uyum sağlamak için Voronoi diyagramına dayalı yenilikçi bir desen tasarımı kullanılmıştır. Uygulama insanların toplum içinde COVID-19 sosyal mesafe kısıtlamalarıyla uyumlu, güvenli ve rahat noktalar bulmasına olanak sağlamayı amaçlamıştır. Augmented Assembly, insanların bir aktivitede yer alacak yerlerini bulabilmeleri için AR aracılığıyla zemine yansıtılabilen sürekli değişen modeller üreten Voronoi diyagramı tarafından yönetilen bir uygulamadır. Sosyal mesafe, performanslardan protestolara kadar hepimizin düzenli olarak katıldığı en temel halk toplanma biçimlerinden bazılarını tehdit ediyor. Kullanıcılar uygulamayı rahatlıkla telefonlarına indirebilir ve diyagramlar sayesinde bulundukları mekânda güvenli sosyal mesafeyi bulabilirler (URL-94, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 133. Sosyal mesafeye dikkat çeken mobil telefon uygulaması (URL-94, 2023).

ÖRNEK NO: 112	ADI: EQUILIBRIUM	SINIFLANDIRMA KODU: 4/a
YILI:2020	TASARIMCI: WIEDEMANN LAMPE	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
COVID-19 ile birlikte yeniden hayatımızda yer edinen sosyal mesafe kavramı ile yerel ve küresel, politik veya çevresel olarak insanlar ve çevresi üzerinde farkındalık yaratılmak istenmektedir. Equilibrium tasarımında plazanın giriş kısmında yer alan sütunlar, alana giriş yapan insan sayısına göre rengi beyaza dönerek yükselmektedir. Sütunların üzerindeki kameraların takibi sayesinde, alanın kişi kapasitesi doldukça beyaz sütunlar yükselmesi tamamlanacak ve karelere bölünmüş her bir parça sosyal mesafe açısından güvenli hale gelecektir. Böylece insanların sütunların durumuna göre alanın dolu olup olmadığını görerek hareket edebileceklerdir. Beyaz sütunlar güneş enerjisi ile çalışmaktadır (URL-95, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 134. Sosyal mesafenin sağlanması için önerilen tasarım (URL-95, 2023).

ÖRNEK NO: 113	ADI: DOG ROBOT	SINIFLANDIRMA KODU: 4/a
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: ASYA
		
COVID-19 pandemisinin başından bu yana Boston Dynamics, robotları pandemi ile mücadele konusunda nasıl katkıda bulunabileceğinin farklı yollarını araştırmaktadır. Robotlar pandeminin başında sağlık çalışanlarına tedavilerde yardımcı olmaktadır. Singapur'da robotların ziyaretçilerin sosyal mesafe kurallarına dikkat etmesini hatırlatmak amacıyla parklarda kullanıldığı görülmüştür. Köpek robotlar dört bacakları ile daha etkin hareket etmektedirler. Uzaktan kumanda, 3D haritalama gibi başka işlevleri olan köpek robotlar, görevliler tarafından uzaktan kontrol edilmektedirler. Bu sayede daha az temas ile güvenli sosyalleşme ortamı sağlanmakta ve ziyaretçilerin virüse maruz kalma ihtimalini düşürmektedir (URL-45, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyalleşmenin güvenli sağlanması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 135. Sosyal mesafeyi korumaya yardımcı köpek robotlar (URL-96, 2021).

Giyilebilir Sosyal Mesafe; COVID-19 pandemisinde sosyal mesafe kavramını giyilebilir bir yöntem ile ele alan çalışmaları içermektedir. Bazı örneklerde bir balon ile sosyal mesafenin sağlandığı görülürken, bazı örneklerde tasarlanan bir aksesuar ile kişisel mesafe korunarak diğer insanlarla arasına mesafe konulmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal mesafeye bu bakış açısıyla yaklaşmak COVID-19 sürecinin farklı bir yönünü bizlere göstermiştir. Bu durum tartışma bölümünde irdelenmiştir.

ÖRNEK NO: 114	ADI: BUBBLE SHIELD	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI: DESIGN LIBERO	COĞRAFİ BÖLGE:
		
COVID-19 pandemisinin sınırlama ihtiyacına cevap olarak tasarlanmıştır. Kamusal alanlarda öncelikli olarak kişisel alanda insanları korumak için oluşturulmuş fiziksel bir bariyerdir. Konsept ısı kaynaklı elektrik ve güneş enerjisi ile çalışır. Mikro yapıyı şişirmek için batarya takımı sırt çantası içine yerleştirilmiş ve hava pompası ve havalandırma bobinleri güç kaynağı olarak çalışır (URL-97, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 136. Kişisel mekânı koruyan “Bubble Shield” tasarımı (URL-97, 2021).

ÖRNEK NO: 115	ADI: CHANGE	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI: VIKTOR & ROLF	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Viktor & Rolf, emojiyle süslenmiş ve konik ve silindirik şekillerle kaplı sosyal mesafe kavramına atıfta bulunarak "yaklaşılmaz" paltolardan oluşan Sonbahar/Kış 2020 koleksiyonuyla koronavirüse son moda bir yorum getirmektedir. Change adını taşıyan koleksiyon, üç mini gardıroptan oluşmaktadır. Her gardırop, koronavirüs pandemisinin bir sonucu olarak meydana gelen "bu olağanüstü değişim zamanları" ile ilgili farklı bir ruh halini göstermek için tasarlanmıştır (URL-98, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 137. Sosyal mesafe ve COVID-19'a dikkat çekmek için tasarlanan koleksiyon (URL-98, 2023).

ÖRNEK NO: 116	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Dünya üzerindeki ülkeler kamusal mekânlarını tekrar açmaya başlarken Almanya'da Burger King müşterilerinin sosyal mesafe kurallarına uymasını sağlamanın yeni ve eğlenceli yolunu bulmuştur. Kendin yap sosyal mesafe taçları ile müşterilere yemeklerini yerken sosyal mesafeye dikkat çeken eğlenceli bir yol bulmuştur (URL-99, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 138. Burger King'in COVID-19 salgınına özel reklam çalışması (URL-99, 2021).

ÖRNEK NO: 117	ADI: SOCIAL DISTANCING AIDS	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI: MICHAEL JANTZEN	COĞRAFI BÖLGE:
		
COVID-19 tüm dünyada gündemi meşgul ederken tasarımcılar ve sanatçılar durumu kolaylaştırmanın inovatif yollarını aramaktadırlar. Sağlık uzmanların tavsiye ettiği farklı sosyal mesafelenme düzeyleri ile Michael Jantzen sosyal mesafelenme araçları fotoğraf projesini ortaya koymuştur. Proje bir seri kavramsal fotoğraftan oluşmakta kendimizi diğerlerinden güvenli sosyal mesafelendirmemiz bağlamında yakın gelecekte nasıl yaşıyor olabileceğimizi ele almaktadır (URL-100, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 139. Kişisel alanı koruyucu aksesuar önerisi (URL-100, 2022).

ÖRNEK NO: 118	ADI: BOUNDING SPACES	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2021	TASARIMCI: ANNA-SOPHIE DIENEMANN	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
Anna-Sophie Dienemann, sosyal mesafeyi teşvik etmek için, başkaları çok yaklaştığında kullanıcı tarafından serbest bırakılabilecek bir aksesuar serisi geliştirmiştir. Dienemann'ın COVID-19'un etkilerine odaklanmaktadır. Tasarım yedi "mesafe koruyucusundan" oluşmaktadır. Bunlar, bir kılıf gibi vücuda bağlanacak şekilde tasarlanmış ve kullanıcının etrafında bir bariyer oluşturmak için basit bir hareketle çadır gibi açılabilir ve kolayca kapanabilir. Hafif, suya dayanıklı kumaşlardan üretilen aksesuarlar, çadırların şeklini korumasına yardımcı olan aynı çelik yay teli ile güçlendirilmiştir. İnsanların hastalığın bulaş durumunu engellemek için diğer insanlar ile sosyal mesafesini ayarlayabileceği bir aksesuar olmuştur (URL-101, 2023).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 140. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için tasarlanan giysi aksesuarı (URL-101, 2023).

ÖRNEK NO: 119	ADI: MULTIPLY PETTICOAT DRESS	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI: JOSEPH GOBIN	COĞRAFI BÖLGE:
		
Sosyal mesafelenme sorularına yanıt olarak Multiply Petticoat Dress tasarlanmıştır. Elbise sosyal etkileşimi güvenli bir şekilde eğlenceli, stil sahibi ve konforlu olarak sağlamaktadır. Sıradışı elbise insanlara sosyal mesafeye saygılı olmayı rahat ve eğlenceli bir şekilde hatırlatan bir iletişim aracıdır. İnsanlar arası 2 metre mesafe ihtiyacı tuhaf bir ilişki durumu yaratmaktadır. İnsanlar komşularından ve yakın mesafelerdeki insanlardan şüphelenmekte ve onları tehdit olarak görmektedirler. Mesafe hayali olsun ya da olmasın kolaylıkla yok edilebilecek bir korunma sağlamaktadır. Petticoat elbise konfor duygusunu geri getiren koruyucu bir araç olarak işlev görmektedir. Sadece elbiseyi giyerek 2 metre mesafe olsa da sosyal temas duygusunun hala daha mümkün olabileceği görülmektedir. Diğer insanlardan korumak ya da endişelenmek zorunda olmadan özgürce hareket edebilir ve kalabalığın tadını çıkartılabilir. (URL-102, 2021).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Öneri

Şekil 141. Sosyal mesafeye dikkat çeken elbise tasarımı (URL-102, 2021).

ÖRNEK NO: 120	ADI: COAT-19	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI: TOBIA ZAMBOTTI	COĞRAFI BÖLGE: AVRUPA
		
İtalyan tasarımcı Tobia Zambotti tarafından mont tasarımında, atık mavi yüz maskeleri özel bir madde ile temizlenerek kullanılmıştır. Mont tasarımı temel olarak COVID-19 salgını sürecinde maske atıklarının çevreye verdiği kirliliğe dikkat çekmektedir. Sokaklardan toplanan kullanılmış yüz maskeleri ozon ile dezenfekte edilerek şeffaf giyilebilir madde içine doldurularak mont formu verilmiştir (URL-103, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 142. Dezenfekte edilmiş maskeler ile yapılan mont tasarımı (URL-103, 2022).

ÖRNEK NO: 121	ADI: SOSYAL MESAFELİ ŞAPKA TASARIMI	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: ASYA
		
Hangzhou'da ilkökul öğrencilerinin kendilerinin tasarlayıp yaptıkları yaratıcı fikir sınıfta arkadaşları ile sosyal mesafede olmalarını sağlar. Etraflarında 1 metrelik bir alan oluşturan şapkanın kanatları yüzlerce yıl önce hanedanlık imparatorlarının giydiği antik tasarımlara gönderme yapar. Çocukların kendi kişilikleri doğrultusunda renklendirilip dekore edilmiş şapkalar çocukların COVID-19'un yayılmasının nasıl engellenebileceğinin öğretilmesinin bir yolu olarak örneklendirilebilir (URL-104, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 143. Sosyal mesafeye dikkat çekmek için ilginç şapka tasarımı (URL-104, 2022).

ÖRNEK NO:122	ADI:	SINIFLANDIRMA KODU: 4/b
YILI: 2020	TASARIMCI:	COĞRAFİ BÖLGE: AMERİKA
		
The Flaming Lips kendilerini ve dinleyicileri büyük plastik baloncuklar içine alarak sosyal mesafeli bir şekilde canlı müziği geri getirmişlerdir. Oklohoma City'de yapılan konserde müzisyenler kendilerini ve izleyicilerini COVID-19'dan korumuşlardır (URL-105, 2022).		
AMACI: Fiziksel sağlığın korunması Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak		DURUMU: Uygulama

Şekil 144. Sosyal mesafe kuralları çerçevesinde gerçekleştirilen konser örneği (URL-105, 2022).

3.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları- Dağılımlara Dair Bulgular

Tez çalışması kapsamında detaylı bir şekilde incelenen örneklerden elde edilen veriler, değerlendirilmek amacıyla SPSS programı yardımıyla istatistiki verilere dönüştürülmüştür. Öncelikli olarak örnekler yılına, coğrafi konumuna, durumuna, amacına ve mekân türüne göre ilişkili olup olmadığı saptanması amacıyla istatistiki analizlere uygun veriler haline dönüştürülmüştür. Daha sonrasında bu veriler çapraz olarak karşılaştırılmış ve bu şekilde de ilişkileri olup olmadığı tespit edilmiştir. Tez kapsamında incelenen örnekler doğrultusunda analizler sonucunda anlamlı ilişkiler ortaya koyulmuştur. Tüm bu analizlerin detaylı incelemesi diğer başlıklarda ele alınmıştır.

3.3.1. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Yıllara Göre Dağılımlara Dair Bulgular

Tez çalışması kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamaları 2020, 2021 ve 2022 yıllarına göre veriye dönüştürülmüştür. Dönüştürülen bu veriler üzerinde aralarında anlamlı ilişki olup olmadığı saptanması amacıyla SPSS programıyla χ^2 -testi yürütülmüştür. Sonuçlar dağılımların anlamlı olduğunu ortaya koymuştur ($\chi^2= 136, 344, 2 \text{ df}, p<0,00$). Örneklerin yılına göre elde edilen istatistiki verilerin frekansları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. Sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
2020	101	82,8	82,8	82,8
2021	17	13,9	13,9	96,7
2022	4	3,3	3,3	100,0
Toplam	122	100,0	100,0	

Tez kapsamında incelenen örnekler doğrultusunda 2020 yılında yapılan sosyal mesafe uygulamalarının oranı Tablo 3'e göre %82,8 iken, 2021 yılında yapılan sosyal mesafe uygulamaları %13,9'dur. 2022 yılına ait sosyal mesafe uygulamaları ise %3,3 olduğu

saptanmıştır. Yeni normalden normale dönüşle birlikte sosyal mesafe uygulamalarının sayısı hızla azalmıştır.

3.3.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları- Coğrafi Konuma Göre Dağılımlara Dair Bulgular

Çalışma kapsamında tespit edilen coğrafi konum verileri istatistiki olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar coğrafi konum dağılımlarının anlamlı olduğunu ortaya koymuştur($\chi^2= 77,574$, 5 df, $p<0,00$). Coğrafi konum verilerinin frekansları Tablo 4

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Veri Yok	14	11,5	11,5	11,5
Amerika	36	29,5	29,5	41,0
Avrupa	44	36,1	36,1	77,0
Asya	25	20,5	20,5	97,5
Afrika	1	0,8	0,8	98,4
Avustralya	2	1,6	1,6	100,0
Toplam	122	100,0	100,0	

'te detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

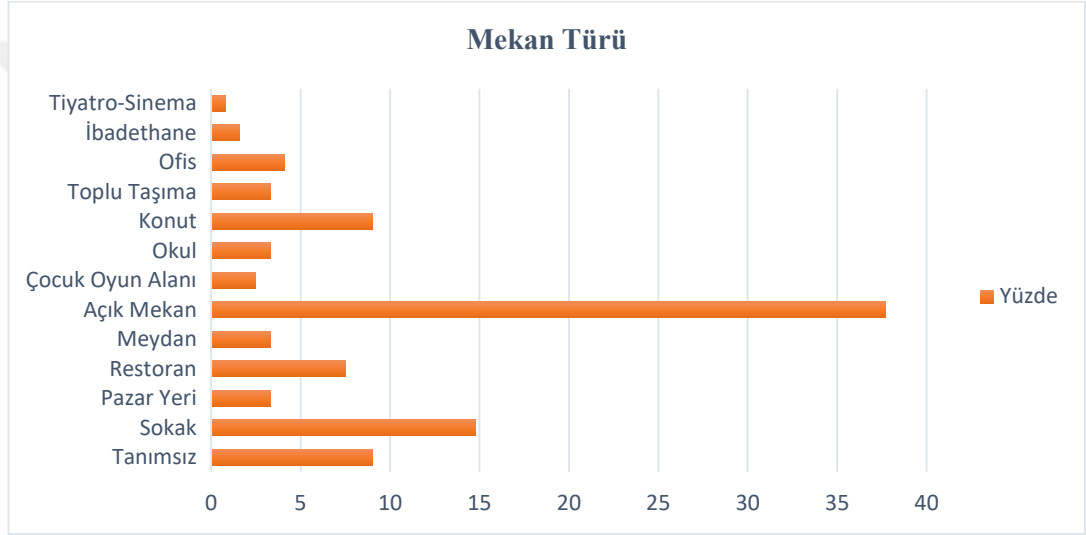
Tablo 4. Sosyal mesafe uygulamalarının coğrafi konuma göre dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Veri Yok	14	11,5	11,5	11,5
Amerika	36	29,5	29,5	41,0
Avrupa	44	36,1	36,1	77,0
Asya	25	20,5	20,5	97,5
Afrika	1	0,8	0,8	98,4
Avustralya	2	1,6	1,6	100,0
Toplam	122	100,0	100,0	

Veri istatistiğinde incelenen örnekler doğrultusunda elde edilen istatistiki verilerin frekans tablosu incelendiğinde sosyal mesafe uygulamalarının oranı coğrafi konuma göre en çok % 36,1'lik oranla Avrupa kıtasında, en az %0,8'lik oran ile Afrika kıtasında yer almaktadır. % 11,5'lik bir oranla da örneklerin coğrafi konum verisine ulaşamadığı saptanmıştır.

3.3.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları- Mekân Türüne Göre Dağılımlara Dair Bulgular

Sosyal mesafe uygulamaları mekân türüne göre incelenmiştir. İstatistiki verilerin sonucunda yürütülen χ^2 testi sonucu örneklerin mekân türüne göre dağılımlarının anlamlı olduğunu ortaya koymuştur ($\chi^2= 183, 393, 12$ df, $p<0,00$). Sosyal mesafe uygulamaları bazı mekânlarda daha önem ve öncelik kazanmıştır. Örneklerin mekân türüne ait verilerinin detayları ek gösterilmiştir. Aşağıda yer alan grafikte örneklerin mekân türünün frekans ve yüzdelik oranları aşağıda yer alan Şekil 145'te detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Şekil 145. Sosyal mesafe uygulamalarının mekân türüne göre dağılımlarının grafiği

Sosyal mesafe uygulamaları incelendiğinde farklı mekân türlerinin yer aldığı gözlenmiştir. Bu mekân türleri istatistiki verilere dönüştürülerek analiz edilmiştir. İncelenen örneklerin frekanslarına bakıldığında yüzdelik olarak en çok açık mekânlar (%37,7) iken en az tiyatro-sinemada (%0,8) yer alan sosyal mesafe uygulamalarının olduğu görülmektedir. Şekil

Şekil 145'te göre sosyal mesafe uygulamalarında açık mekânlardan sonra en çok tercih edilen mekân türü sokak (%14,8) olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ise sosyal mesafe uygulamalarının içeriğinde yapı ve yakın çevresinde daha sık olduğu saptanmıştır.

3.3.4. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Amaca Göre Dağılımlara Dair Bulgular

Tez çalışması kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamalarının istatistiki analizi yapılırken örneklerin amacına göre veriler elde edilmiştir. İstatistik çalışmasında χ^2 testinin sonucu amaca göre dağılımların anlamlı olduğunu göstermiştir ($\chi^2= 127,050$, 6 df, $p<0,00$). Verilerin detayları ek belirtilmiştir. Analizin frekans ve yüzdelik oranları aşağıda yer alan Şekil 146’da detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Şekil 146. Sosyal mesafe uygulamalarının amacına göre dağılımı

Analizlerde yer alan amaçlar en sık karşılaşılanlardan en az olanlara göre şöyledir:

- Fiziksel sağlığın korunması- %30,9
- Sosyalalleşmenin güvenli sağlanması- %22,7
- Alışveriş, dinlenme, yemek yeme ve eğlenme gibi etkinliklerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi- %11,1
- Sosyal farkındalık oluşturulması, sosyal mesafeye dikkat çekmek ve bilinç kazandırmak-%10,3
- Daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafeye dikkat çekilmesi- %9
- İnsanların toplu olarak bulunduğu alanlarda sosyal mesafelenmenin dikkate alınması-%8,7
- Mekân tasarımı bağlamında çözüm önerileri geliştirmek, tasarım kriterleri tanımlamak- %7,4

3.4. Tüm Verilerin Bir Arada Değerlendirilmesi

Bir önceki başlık içerisinde örneklerin verileri kendi içlerinde tek tek analiz edilmiş ve her verinin karakterize özellikleri ortaya koyulmuştur. Elde edilen bu özellikler doğrultusunda yıl, mekân türü, coğrafi konum ve amaçların bir arada değerlendirilmesi ve birbirleri ile kıyaslanmaları bu bölümde yer alacaktır. Temel olarak sosyal mesafe uygulamalarında mekân türlerinin yıllara, coğrafi konuma ve amaca göre ve amaçların yıllara göre değişimi sonraki başlıklar altında ele alınacak ve istatistiki kıyaslamalar yapılacaktır.

3.4.1. Mekân Türlerinin, Yıllara ve Duruma Göre Dağılımlarının Kıyaslanması

Mekân türlerinin yıllara göre dağılımının kıyaslanması; araştırma kapsamında SPSS programı ile yapılan analizler sonucunda sosyal mesafe uygulamalarının mekân tür verilerinin yıl verileri ile karşılaştırması yapılmıştır. Bu karşılaştırmaya ait verilerin tablosu Ek 1.'de yer almaktadır. İstatistiki verilerin sonucunda incelenen sosyal mesafe uygulamalarında mekân türlerinin yıllara göre değişimi χ^2 testinde anlamlı olduğu ortaya koyulmuştur ($\chi^2=47,827$, 24 df, $p<0,03$). Bu da sosyal mesafe uygulamalarında mekân türü tercihlerinde yıllara göre bir değişim olduğunu göstermektedir. Tez çalışma kapsamında kıyaslamalar yapılırken crosstab analizi kullanılmıştır. Bu analizin ortaya koyduğu tablolarda mekân türlerinin yıllara göre değişimi üç bulgu yer alır;

- Birincisi; 2020 yılında yer alan sosyal mesafe uygulamalarında mekân türü olarak en çok açık mekânlar (%38,6) tercih edilirken, en az olarak çocuk oyun alanı (%2), ibadethaneler (%2) ve tiyatro-sinema (%1) mekân türleri tercih edilmiştir.
- İkincisi; benzer bir tablo 2021 yılında da devam etmiştir. Sosyal mesafe uygulamaları arasında 2021 yılında en çok tercih edilen mekân türleri arasında açık mekânlar (%41,2) ve konut (29,4) yer almıştır.
- Üçüncüsü; tez kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamaları arasında 2022 yılına ait örnek sayısı toplamda 4'tür. Bu örneklerin üçü restoran ve biri de ofis mekân türüne aittir. Bu doğrultuda SPSS programında yapılan analizlerin sonucuna göre 2022 yılında yer alan restoran örnekleri yüzdelik oranı %75 iken ofis örneklerinin oranı %25'tir.

Mekân türlerinin duruma göre dağılımının kıyaslanması; araştırma kapsamında SPSS programı ile yapılan analizler sonucunda sosyal mesafe uygulamalarının mekân tür verilerinin durum verileri ile karşılaştırması yapılmıştır. Bu karşılaştırmaya ait veriler Ek 2’de yer almaktadır. Tez kapsamında yapılan istatistik analizin sonucunda sosyal mesafe uygulamalarında mekân türlerinin duruma göre dağılımının anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2=35,481$, 12 df, $p< 0,00$). Bu durumda sosyal mesafe uygulamaları incelendiğinde uygulama ve öneri olma duruma göre değişim gösterdiğini belirtmektedir. Kıyaslama yapılırken crosstab analizi kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda bazı bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular şöyledir;

- Tez kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamalarında uygulama yapılan örnek sayısı 60, öneri olarak sunulan örnek sayısı 62’dir. Bu durumda belirlenen ilişkiler birbirine yakındır.
- Uygulama yapılan örneklerde en çok tercih edilen mekân türü açık mekânlar (%45) iken en az tercih edilenler arasında çocuk oyun alanı (%0), konut (%0) ve toplu taşıma (%0) yer almaktadır.
- Sosyal mesafe uygulamalarında öneri olarak sunulan örneklerle bakıldığında en çok tercih edilen mekân türlerinden biri açık mekân (%30,6) ve konut (%17,7) olmuştur. En az tercih edilenler arasında ibadethane (%0) ve tiyatro-sinema (%0) yer almaktadır.

3.4.2. Yıllara Göre Durum Dağılımının Kıyaslanması

Tez çalışması kapsamında analizler yapılırken sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre durum değişiminin analizi de yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre dağılımın ilişkili olduğu görülmüştür ($\chi^2=11,714$, 2 df, $p<0,03$). Sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre uygulama ve öneri olarak değişim dağılımı aşağıdaki

Tablo 5’te detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Tablo 5. Sosyal mesafe uygulamalarının yıllara göre durumunun dağılımı

YIL		DURUM		TOPLAM
		UYGULAMA	ÖNERİ	
2020	Örnek Sayısı	55	46	101
	%	91,7%	74,2%	82,8%
2021	Örnek Sayısı	2	15	17
	%	3,3%	24,2%	13,9%

Tablo 5'in devamı

2022	Örnek Sayısı	3	1	4
	%	5,0%	1,6%	3,3%
TOPLAM	Örnek Sayısı	60	62	122
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Analizler sonucu anlamlı bulunan ilişki incelenen sosyal mesafe örneklerinde yıllara göre uygulama ve öneri olma durumunun değiştiğini ortaya koymuştur.

Tablo 5'e göre bazı bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular şöyledir;

- Tez kapsamında incelenen 122 örnekten 60'ı uygulama, 62'i öneri olarak sunulmuştur.
- Uygulanan örnekler en çok 2020 yılında (%91,7), en az 2021 yılında (%3,3) yapılmıştır. Bu durum COVID-19'n ilk zamanlarında belirsiz olan pandemi durumuna adapte olmak için hızlıca çözüm üretmek adına uygulamalara daha çok yer verilmesi ile açıklanabilir.
- İncelenen sosyal mesafe uygulamalarında öneri olarak sunulan örnekler en çok 2020 yılında (%74,2), en az 2022 yılında (%1,6) yapılmıştır.

4. TARTIŞMA

4.1. Genel Değerlendirme

Bu tez çalışmasında pandemi dönemi sosyal mesafe uygulamaları incelenmiş ve peyzaj mimarlığı bağlamında değerlendirilmiştir. Ulaşılan örnekler anahtar kelimeler aracılığıyla çoğunluğu pandemi döneminde web sayfalarında yayınlanmış tasarımlardır. Pandemi dönemindeki tüm uygulamalara ulaşmış olma ve inceleme tez çalışmasının kabullerinden değildir. Bu nedenle yapılan değerlendirmeler ve tartışmalar ancak ulaşılabilen materyal üzerinden çıkarımlara dayanır. Tez çalışması kapsamında ele alınan sosyal mesafe uygulamaları değerlendirildiğinde, pandemi sürecinde sosyal mesafe uygulamalarına verilen tepkiler geniş bir çeşitlilik içerisinde ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmış,

- İç mekânlardan açık mekânlara kadar değişen türlere,
- Oturma birimi tasarımından kentsel bölgesel uygulamalarına kadar değişen ölçeklere,
- En ilkel uygulamalardan en teknolojik türlerine,
- Sanatsal ve soyut olanlardan uygulanmış işlevsel farklı amaçlardaki çözümlere,
- Sosyal mesafeyi en katı ve ölçülebilir haliyle kabul edenlerden esnek ve değişken kabul edenlere kadar zengin çeşitlilikte öneriler ve kullanımlar incelenmiştir.

Sosyal mesafe uygulamalarına her toplum ellerindeki imkânlarla ve kültürel bağlamları içerisinde adapte olmaya çalışmış, endüstriyel tasarımcılardan, sanatçılara, moda tasarımcılarına, mimarlardan, kent planlamacılarına, peyzaj mimarlarına, yerel yönetimlerden bireysel kullanıcılara kadar çok çeşitli alanlarda çözüm odaklı yaklaşımlar ortaya koyulmuştur.

İncelenen örneklerle bakıldığında, yapılan araştırmalar ve üretilen çözümler sıklıkla sosyal mesafe önlemlerinde kentsel açık mekânların sosyal etkileşim, zihinsel, fiziksel ve psikolojik sağlık bakımından önemine, peyzaja ve doğaya göndermeler yapmıştır. Ayrıca peyzaj mimarlarının görevleri ve sorumluluklarına dair tartışmaların seyrek olarak ele alındığı, aksine kent planlamacılarına, mimarlara, yerel yönetimlere ve karar alma mekanizmalarına dair sıklıkla çıkarımlar yapıldığı gözlemlenmiştir. Peyzaj mimarlarının

pandemi sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçlar ve toplum sağlığı bakımından sorumlulukları önemlidir ve peyzaj mimarları bu bağlamda daha ön planda ve aktif olarak araştırmaların yapılması, tasarım önerilerinin geliştirilmesi, karar alma mekanizmalarının bir parçası olma gibi eylemlerde yer almalıdırlar. Bu doğrultuda pandemilerin afet türlerinden biri olarak kabul edilmesi ve bunlara ilişkin yönetmeliklerde ortaya koyulması, bu süreçlerde peyzaj mimarları ve diğer mekânsal tasarım profesyonellerin üstleneceği görevlerin ve sorumlulukların tanımlanması önemlidir (Allam & Jones, 2020).

Sosyal mesafe kavramı, pandemi öncesi mekân tasarımcılarının proksemi kapsamında dikkate aldığı psikolojik bir faktör iken COVID-19 pandemisi ile birlikte toplum sağlığının önemli bir fiziksel belirleyicisine dönüşmüştür. Öncesinde kişisel mekân uygulamaları, ilişki kurulan insanın sosyal statüsüne (sevgili, eş, çocuk, aile, arkadaş, iş arkadaşı, yabancı vb. gibi Hecht vd., 2019; Yalçın, 2008) bağlı iken artık tek tip bir tanımlama vardır- “potansiyel virüs taşıyıcısı”. Yine öncesinde sosyal statüye bağlı olarak farklı uzaklıklar kullanılırken pandemi sürecinde tek (ama tartışılan) tip uzaklık söz konusu olmuştur. Yine önemli bir farklılık pandemi öncesi ağırlıklı olarak sosyal mesafe/ uzaklık olarak kullanılan kavramın pandemiyle beraber sosyal mesafelenme / uzaklaşmaya doğru açıldığı, genişlediği ve aynı mekân içinde belirli bir mesafenin korunmasından daha çok evde kalma, sosyal temastan kaçınma, kalabalık ortamlara girmeme (URL-9, 2021; Day, 2020) gibi eylemleri uygulamaya dâhil ettiği görülür. Oysaki mekân tasarımcılarının göz önünde bulundurduğu “sosyal mesafe”, yalnızlığa sürüklemekten ziyade yukarıda da bahsedildiği gibi insan-insan etkileşiminde yakınlık derecesine bağlı olarak mekân içerisinde konumlanmayı ve sosyal etkileşime girmeyi vurgulamaktadır. COVID-19 sonrası sosyal mesafe kavramı, öncesine nazaran pandemi sürecinde insan-insan ilişkisinin tamamen koparılmasını, fiziki olarak en az 2 metrelik uzaklaşmayı hatta mümkün ise aynı mekân içerisinde bulunmamaya dikkat çekmiştir (URL-8, 2020; URL-11, 2020; URL-12, 2020).

İnsanların, sosyal etkileşim ve teması özlerken sosyal mesafeyi korumaya çalışması (Garcia, 2020) diyalektik bir durum ortaya koymuş ve tasarımcıları zorlu bir görevle karşı karşıya bırakmıştır. Sosyal mesafe gerekli ve güvenli görüldüğü kadar yalnızlık ve bağların kopması gibi korkuların da kaynağı olmuştur (Kumar, 2020). Sosyal mesafe kavramının COVID-19 sonrası algılandığı gibi ele alınması, pandemi sürecinde ilk zamanlarda mekân tasarımcıları ve peyzaj mimarlarını Şekil 29’da (URL-19, 2021) olduğu gibi mekân içerisinde insan-insan ilişkisini tamamen uzaklaştırmaya yönelik umutsuzluk ve belirsizlik içeren öneriler sunmuştur. Daha sonrasında Şekil 53 (URL-34, 2023) ve Şekil 94’te (URL-

60, 2022) pandemi öncesinde ele alınan anlamına doğru yönelen, insanları güvenli alanda sosyalleştiren tasarımlar geliştirmişlerdir. COVID-19 pandemisinin başlarında belirsizlik ve yeni bir durum karşısında korkular ağır basmışken pandemi ilerledikçe zamanla insanlar sosyal etkileşimlere karşı daha cesur yaklaşımlar olmuştur. Bu süreçte, hem sosyal mesafe açısından güvenli bir şekilde insanların sosyalleşmesine imkân tanıyan hem de mesafelerini korumalarına yardımcı olan mekânlar ve tasarım önerileri, sadece COVID-19 pandemisinin ihtiyacı değil, gelecekte de oluşabilecek salgınlara karşı hazırlıklı olmak için iyi bir öğrenme aracıdır. Dolayısıyla bu konular peyzaj mimarlığı araştırmacıları ve uygulamacılarının gündeminde pandemi sonrasında önemini kaybetmemeli, yenilikçi, esnek ve yaratıcı çözümler üzerinde çalışmalar devam etmelidir. Dahası bu konudaki bilgi birikimi diğer afet türleri ile birlikte peyzaj mimarlığı öğretim programlarının da bir parçası olmalı, öğrenci tasarımcılar dersler esnasında bu konuda çözüm önerileri geliştirmek görevi ile yenilikçi ve özgün tasarımlar üretmeye teşvik edilmelidir.

Tez kapsamında dünyada pek çok ülkede yapılan sosyal mesafe uygulamaları ele alınmıştır. Örneklerin seçildiği ülkeler arasında Türkiye'nin olmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum Türkiye'de sosyal mesafe uygulamaları kapsamında herhangi bir çalışma yapmadığı anlamına gelmemektedir. Tasarımcıların ya da planlamacıların bu konuda diğer ülkeler ya da bölgeler kadar aktif olmadığı veya uluslararası düzeyde bir çalışma olmadığı ya da incelenen web sayfalarında Türkiye'den önerilerin yer almadığı söylenebilir.

Sosyal mesafe uygulamalarına bakıldığında iç mekânlar ile açık mekânlardaki bazı önlemlerin benzer şekilde olduğu dikkat çekmiştir. Örneğin çalışma içerisinde yer alan Şekil 79'da (URL-50, 2022) binaların içerisine çember şeklinde sosyal mesafeye karşı uyarıcı etiketler yerleştirme önerisi sunulmuştur. Benzer şekilde

Şekil 80'de (URL-51, 2022) açık mekân olan Domino Park'ta sosyal mesafeyi korumaya yönelik çember uygulaması yapılmıştır. Dolayısıyla iç mekân ve açık mekânda yapılabilecek tasarımları birlikte ele almak bir alandaki uygulamaların diğerine nasıl yansıtılabileceğine dair yeni çözümler sağlayabilir. Kapalı mekânlar daha kısıtlı alanlara ve metrekare bağlamında yoğun kullanıcıya sahip olabileceğinden buralarda geliştirilen çözümler kalabalık ve sıkışık açık mekânlar için de ilham kaynağı olabilir. Mesafelenme çözümlerinde yaratıcılığın ön plana çıkabildiği, çözümün amacına göre bu yaratıcılığın amacının sanatsal, kültürel-yerel, doğal ya da teknolojik çözümler üretmek olabildiği görülmüştür. Şekil 75'te (URL-46, 2022) Tokyo Designart 2020 giriş holünde klasik müzik ve kültürel sanatın COVID-19 ile mücadelesini anlatmak için zemine devasa boylarda müzik

notaları kurulmuştur. Bu sayede sosyal mesafe uygulaması insanları birbirlerine bağlayan sanatsal zengin bir iletişime dönüşmüştür. Öte yandan Şekil 36'da (URL-24, 2021) anlatıldığı gibi restoranlarda sosyal mesafenin sağlanabilmesi için sandalyelere oyuncaklar konularak sosyal mesafeye eğlenceli bir boyut kazandırılmıştır. Sosyal mesafeyi eğlenceli hale getiren bir farklı çalışmaya Şekil 76'da (URL-47, 2022) yer verilmiştir. Şekil 76'da Paris sokaklarında insanları sosyal mesafeye karşı uyaran renkli ve dalga şeklinde çizim uygulaması yapılmıştır. Bu çalışma eğlenceli olmasının yanı sıra şehrin mottosunu taşımakta, yer kimliği ve aidiyet ile insanları sosyal mesafeye katılmaya teşvik etmektedir.

İncelenen örneklerde yer alan bazı çözümlerde yeşille birlikte ele alındığı görülmüştür. Sosyal mesafe uygulamaları sırasında doğaya erişim daha önce olduğundan daha önemli hale gelmiştir. Doğal ortamların olumlu katkıları, fiziksel kısıtlamaların neden olduğu stres faktörlerinin yokluğu, muhtemelen stresi anlık olarak azaltmaya ve rahatlama sağlamaya yardımcı olur. Bu nedenle, kentsel doğaya erişim, aniden evde kalmaları istenen ve belirsizlik ve enfeksiyon korkusu nedeniyle kaygı yaşayan popülasyonlarda stres düzeylerinin yüksek olduğu durumlarda özellikle önemlidir (Samuelsson vd., 2020). Bu bulgu son yıllarda küresel iklim değişikliği nedeniyle peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında önem kazanmakta olan mavi-yeşil altyapının kentler için öneminin bir kez daha altını çizmektedir.

COVID-19'un getirdiği zorunlu sosyal mesafe uygulamalarına rağmen sosyal ilişkiler güvenli sosyal mesafe içerisinde sürdürülebilir. Doğada başkalarıyla zaman geçirmek, sosyal birikim oluşturabilir ve psikolojik zorluklar sırasında kritik olarak ihtiyaç duyulan sosyal uyumu geliştirebilir. Tutarlılık duygusu, bireylerin günlük yaşamdaki stres etkenleriyle başa çıkmalarına ve bunlara karşı koymalarına yardımcı olabilir. Doğa teması, sosyal mesafeye izin verirken bir yandan da bir dizi olumlu esenlik etkisi sağlayabilir. Bu göstergeler, kentsel doğaya erişimin kısa ve uzun vadede kentsel dayanıklılık için önemli olduğunu vurgulamaktadır (Samuelsson vd., 2020). Bazı sosyal mesafe uygulamaları da bu temele dayandırılmıştır. Şekil 125 (URL-88, 2023), Şekil 126 (URL-89, 2023) ve Şekil 127 (URL-90, 2023) bu anlayışa örnek gösterilebilir. Bu başlık içerisinde tez kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamaları ve genel olarak COVID-19 uygulamalarına dair bulgular tartışılmıştır. Diğer başlıklarda sosyal mesafe uygulamalarının sınıflandırma sistemine dair bulguların tartışılması ele alınacaktır.

4.2. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Sınıflandırma Sistemine Dair Bulguların Tartışılması

Psiko-Sosyal ve Sanatsal Tepkiler; başlığının içerisinde yer alan örnekler bakıldığında, mekânsal müdahalelerden ziyade soyut olarak çalışmalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Grafik çalışmalarının yanı sıra fotoğraf sanatçıları da bu konuda insanları bilinçlendirmek ve sosyal farkındalık oluşturmak için çaba göstermiştir. Başlık içerisinde yer alan örnekler değerlendirildiğinde, bazen tasarımcı ve sanatçılar, Şekil 29 (URL-19, 2022) yer alan çalışmada olduğu gibi umutsuzluk ve belirsizliği vurgulayan, insanları COVID-19 sürecine karşı karamsar olmaya yönlendiren çalışmalar yapmıştır. Bunun yanı sıra, Şekil 25 (URL-15, 2021) ve Şekil 26 (URL-16, 2021) olduğu gibi insanları umutsuzluğa sürüklemeyen COVID-19'un mevcut durumuna karşı sanat ile tepki göstererek farkındalık oluşturmayı amaçlanmıştır. Olumlu çalışmalar insanlara COVID-19'un belirsizliği karşısında daha iyi günlerin geleceğine dair ışık olmuştur.

Yapı ve Yakın çevresi- Toplu Taşıma; Bu başlıkta yer alan örnekler bakıldığında, paravanlar, boşluk bırakma, kişisel mekân sınırlarının belirtilmesi gibi uygulamaların açık mekânlarda ve kapalı mekânlarda sıklıkla karşımıza çıkması ve benzer yaklaşımlar olarak ele alınması dikkat çekmiştir. Bu durumda yapılan araştırmalar ve öneri geliştirmelerde disiplinler arası yaklaşımların birbirlerine katkı sağlamaya, birbirlerinden öğrenmeye destek olacağını ortaya koymuştur. Başlık altında yer alan örnekler, insanların toplu olarak bir arada bulunduğu okullar, ofis ve çalışma ortamları ve konutlarda COVID-19'a uygun değişimlerin olması gerektiğini vurgulamıştır. Burada yer alan değişiklik ve tasarım önerilerinin temel amacı insanların fiziksel sağlığının korunması ve sosyalleşmenin güvenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu grubun alt grubu olan restoranlara ait örnekler incelendiğinde, Şekil 36 (URL-24, 2021) ayırıcı eleman olarak oyuncakların kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra

Şekil 39 (URL-26, 2023) ve Şekil 40'ta (URL-26, 2023) olduğu gibi peyzaj mimarlığı bağlamında kapalı mekân içerisinde yeşil ile bütünleşme sağlanarak insanların doğadan uzaklaşmadan güvenli bir şekilde sosyalleşmesi sağlanmıştır. Hem iç mekândan dışarıya taşınan uygulamalar ya da materyaller olmuşken hem de dışarıdan içeriye taşınanlar olmuştur.

COVID-19'un tam kapanma olarak adlandırılan döneminde insanların çoğunlukla vakit geçirdikleri yer olan konutlarda da pandemiye cevap olarak sosyal mesafe kapsamında

bir takım değişiklikler yapılmış ve tasarım önerileri sunulmuştur. Konutların yanında dış mekâna erişim kurabilen dış yapılar, esnek çözümlemeler ile gerekli durumlarda iç-dış mekân dönüşümlerinin sağlanabilmesi, doğa içinde sınıflar (

Şekil 44, Harrouk, 2020c), toplanma alanları, sosyalleşme alanları gibi iç işlevlerin açık mekânlara yansıtılması, doğa ile bağ kurarak doğal özelliklerin olumlu etkilerinden faydalanma gibi tasarım stratejilerini (Şekil 34, Lee, 2020) sıklıkla bünyelerine dâhil etmişlerdir. Bu da peyzaj mimarlarının çeşitli işlevlerdeki yapıların pandemi sonrasında yakın çevrelerinin tasarımı hakkında mevcut uygulamalar bağlamında bilgilerini güncellemeleri, özellikle yapıların iç işlevleri ve dış mekânları arasında nasıl bağ kurulabileceğine dair yenilikçi ve yaratıcı çözümlemeler üretmeleri gerekliliğini ortaya koyar.

İnsanların evlerde izole olması komşularından ve mahallelerinden ayrı kalması, onları yalnızlığa sürüklemiştir. Buna istinaden mekân tasarımcıları ve peyzaj mimarları Şekil 53'te (URL-34, 2023) yer alan tasarım önerisinde olduğu gibi salgından korunmak için gerekli sosyal mesafenin sağlandığı fakat sosyalleşmenin önüne geçilmediği konut tasarımları geliştirmiştir. Bu tasarımlar hem izole olabilmeyi hem de mahalledeki insanlar ile sosyalleşebileceğini göstermiştir. Tez kapsamında incelenen örneklere bakıldığında, kimi zaman sadece bir paravan ile küçük bir ölçekte sosyal mesafe sağlanırken, kimi zaman da Şekil 45'te (Wang, 2020a) olduğu gibi mahalle ölçeğinde çalışmalar ile sosyal mesafenin sağlanması için öneriler sunulmuştur. Okul, çalışma ortamları-ofisler ve toplu konutlar gibi yapılarda Şekil 43 (URL-27, 2022), artık sıklıkla peyzajla bağ kurma, peyzaj bileşenlerinin tasarıma dâhil edilmesi eğilimi oluşmuştur. Açık mekâna bağlanamayan çok katlı yapılar balkonlar, çatı bahçeleri gibi mekânlarla kendi açık mekânlarını yaratmakta, çeşitli bitkisel elemanlar, dikey bahçe, çatı bahçesi gibi (Şekil 50 URL-31, 2022) çeşitli yeşil alanlar ve buralarla iç içe geçen toplantı-sunum, yemek yeme, güneşlenme-dinlenme, sosyalleşme, öğrenme, spor gibi etkinliklere vurgu yapmakta, açık hava ve ışığa erişimin sağlık bakımından öneminin altını çizmektedirler. Peyzaj mimarları çatı bahçeleri, dikey bahçeler, iç mekânda bitkisel alanlar (Şekil 41, URL-26, 2023) gibi konulardaki bilgi birikimlerini pandemi sonrası mekân tasarımı ve sosyal mesafe uygulamaları ile bütünleştirmeli, bu konudaki tasarım stratejilerinin teknik, işlevsel ve sosyal açımları hakkında karar mekanizmalarında yerlerini almalıdırlar. Öte yandan çok az özel açık alanı olan, yetersiz kamusal alanlar nedeniyle dış mekâna erişimin sınırlı olduğu veya suç veya trafik nedeniyle güvenli olmayan koşullar veya kötü yaşam koşullarına sahip konutların bulunduğu

mahallelerde yaşayan sakinler için evde kalma uygulamaları dayanılmaz olabilir. Bazıları için bu süre, dışarıda olmanın tadını çıkarmak için zaman bulmaya dönüşmüşken, diğerleri için bir tecrit nedeniyle acı çekmek veya ciddi riskler almak anlamına gelmiştir (Mehta, 2020). Bu nedenle peyzaj mimarlarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Herkesin güvenli bir şekilde sosyalleşebileceği açık mekânları tasarlamının kentte sağlıklı bir toplumsal hayatın oluşmasını ve bireylerin ruhsal sağlıklarının da korunması bakımından ne denli önemli olduğu görülmüştür. Öncelikle yerel yönetimler açık yeşil alanların miktarını artırılmasının önemini farketmeli ve kent uygulamalarına yansıtmaları, peyzaj mimarları pandeminin getirdiği, aslında geçmişten bu yana defalarca öğrettiği halk sağlığı- mekânsal kullanım ilişkisini göz önünde bulundurmalıdır.

Açık Mekânlar: Mekânsal Olan Sosyal Mesafe; bu başlıkta yer alan örnekler incelendiğinde dış mekânlara dair çözümlemeler kentsel kararlar düzeyinden donatı düzeyine, hızlıca kurulup kaldırılacak ya da yapıştırılıp sökülebilecek basit parçalı ürünlerden daha karmaşık ve teknik ve çok bileşenli esneklik sergileyen ürünlere, geçici olanlardan kalıcı olanlara, hareketli olanlardan sabit olanlara, mekânda kullanılanlardan kişilerle taşınanlara kadar geniş çeşitlilik sergilemiştir. Bunun nedeni ele alınan alanların- etkinliklerin, teknoloji seviyelerinin, malzeme türünün, kullanıcıların vb. gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak sosyal mesafe tasarım önerilerinin çeşitli temellere oturması olarak görülmüştür. Bu doğrultuda tez çalışması kapsamında bu başlık altında yer alan açık mekân uygulamalarından alınan kararlar ile kentin farklı bölgelerindeki işlevler incelenmiştir. Bu bölgelerde işlevlerin mekânsal olarak kısmen ya da tamamen, zaman olarak geçici ya da kalıcı olarak değiştirilmesi, COVID-19 pandemisi sonrası kamusal alanların kullanımına dair kararların yeniden ele alınması, kullanımına dair kılavuzlarının, yönergelerinin yayımlanması gibi uygulamaları içermektedir.

Araç trafiğine açık sokakların yaya ve bisikletlilere ayrılması, restoranların dışarıya açılabilmesi ve bitişğinde bulunan alanlara genişleyebilmesi ve sokaklardaki kamusal hayatın bir takım yeni kararlar düzenlenmesi gibi uygulamalar COVID-19 pandemisi sürecinde, etkileşimi azalan açık mekânlarda sosyal mesafenin sağlanması bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu kararların temelinde yoğun nüfuslu alanlarda kullanıcılar için yetersiz açık mekân sorunu yer almaktadır. Bu kapsamda yayaların rahatlıkla kullanabilecekleri rekreatif alanları sağlamak üzere geçici kararların COVID-19 sonrası kalıcı hale dönüşmesine vurgu yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde alınacak kentsel planlama kararlarında açık ve yeşil alanların oranlarının artması gerektiğine dikkat

çekilmiştir. Pandeminin şehircilik üzerindeki etkisi, yeni bir bina veya imar planından daha hızlı uygulanabilecek küçük değişikliklerle kendini göstermiştir. Litvanya'nın başkenti Vilnius, kapalı sokakları restoran ve kafelere açarak masaların uygun mesafelerde kurulabilmesini sağlamıştır. New York City, parklardan uzağa açık havaya erişimi genişletmek için kırk millik caddeleri yalnızca yayalara ayırmıştır. Londra geniş bir yeni bisiklet yolu ağı kurmuştur. Brooklyn ve Detroit mimarlık ve şehir planlama firması Interboro'nun müdürü Tobias Armborst, bu müdahalelerin "taktiksel şehircilik" etiketi altına düştüğünü söylemiştir (URL-108, 2023).

Açık mekânlar; mekânsal uygulamalar grubunun bir başka alt grubu olan geçici-hareketli uygulamaların, basit montajlar, kur-kaldır, yerini değiştir, yapıştır-sök gibi hızlı ve pratik bir şekilde uygulanabilen, genellikle ekonomik, esnek, farklı mekânlara adaptasyonu yüksek olan uygulamaları içerdiği görülmüştür. Genellikle oturma donatıları, işaretler-işaretleme, pratik çözümler, hafif ve kolay kurulumu olan malzemeler, sınır elemanları ya da sınırlamalar ile vb. gibi mekân öğeleri üzerinde durulmuştur. Bu uygulamalar da kendi içerisinde;

- Zeminde ve donatılarda bantlar-boyama-farklı bir malzeme ile kaplama, işaretleme yapma; (Şekil 74, URL-45, 2022)
- Zeminde bitkilerle dokular yaratma; (Şekil 90, URL-57, 2022)
- Yarı hareketli-hareketli, monte et-sök, kur-kaldır, aç-katla gibi malzemelerle kurulum gerektiren uygulamalar olarak sınıflandırılmışlardır (Şekil 91, Katsikopoulou, 2020).
- Sosyal mesafeye ilişkin en yaygın uygulamalar bu grupta yer almıştır.
- Yerlere tebeşirler ile çizilen kişisel mekânlardan (Şekil 85, URL-25, 2021; Şekil 100, URL-66, 2023), karmaşık çok parçalı montajlara kadar çeşitli teknik seviyeler (
- Şekil 101, Myers, 2020c),
- Basitçe yapışkan banttı bitkisel elemanlar, borular, cam ya da pleksiglas örtülere kadar çok çeşitli malzemeler (Şekil 79, URL-50, 2022; Şekil 100, URL-66, 2023),
- Birkaç saatlikten birkaç aylığa ya da daha uzun süreli kullanımlara kadar değişen zaman dilimleri (Şekil 98, URL-64, 2022; Şekil 82, URL-53, 2022),
- Sadece zemini kullananlardan baş üstü düzleme kadar çıkanlara (Şekil 106, Myers, 2020d),
- Tamamen açık olanlardan kısmen kapalı ya da tamamen kapalı olanlara (Şekil 88, URL-56, 2022),

- Kişilerin kendilerinin yanında taşıyıp kurup kaldırabileceği düzenlerden (Şekil 92, URL-58, 2022) yönetimler ve işletmeler tarafından yapılanlara (Şekil 86, URL-54, 2022) kadar çeşitlilik ve esneklik en temel özellikler olarak tanımlanabilirler

Tez kapsamında kalıcı uygulamalar grubunda yer alan örnekler incelendiğinde, mekân oluşturulurken sosyal mesafe kavramının temel alınması, mekânın kendisinin kişisel mekân ve uzaklık uygulamalarına dayalı olarak biçimlenmesine dayanır. Bunun yanı sıra, grupta yer alan örneklerde peyzaj mimarlığı bağlamında ağırlıklı olarak bitkisel elemanlar kullanılmış, kot farklılıkları, topoğrafyadaki değişiklikler gibi mekân bileşenleri ve özellikleri sosyal mesafe kapsamında mekân düzenlemelerinde sıklıkla karşımıza çıkmıştır. Bu gruba ait incelemelerde, tasarımların genellikle uygulanmadığı öneri olarak sunulduğu dikkat çekmiştir. Yine de genel eğilimler olarak mekânı parçalara ayırma, mekanlar-donatılar arasına mesafeler koyma ancak görsel ve işitsel bağı sürekli kılma ve parçalar arasında kolay sirkülasyon kurulması yani sosyal bağı sürdürme söylenebilmektedir. Bu bulguya paralel olarak hem kalıcı hem de geçici uygulamalar için üzerinde durulabilecek diğer bir bulguda sosyal mesafe kavramının örneklerde nasıl tanımlandığıdır. Bazı örneklerde sosyal mesafenin kesin ölçülerle tanımlandığı ve mekân bileşen ve öğeleri ile sınırların tanımlanmaya çalışıldığı görülür. Bu örneklerde mesafe değişmiş 1,5 m (Şekil 96, URL-62, 2022; Şekil 106, Myers, 2020d), 1,8 m (Şekil 110, URL-73, 2023) ve 2 m (Şekil 35, URL-23, 2022; Şekil 102, URL-67, 2023) gibi değişen alanlar oluşturduğu görülmüştür. Bu mesafe değişikliklerinin nedenleri arasında tasarımın mekân türü ve işlevi olabilir. Örneğin Şekil 96'da ki tasarım nehir kıyısında korunaklı alanlarda yemek yeme imkânı sunan bir tasarımdır. Bu nedenle birimler arası mesafe 1,5 m ile yeterli gelmiş olabilir. Diğer yandan Şekil 35'te bir restoran içerisinde masaların mesafesinin 2 m olarak ayarlanması istenmiş ve böylece dar alanda yeterli sosyal mesafe sağlanmış olabilir. Sosyal mesafe kavramına ilişkin diğer bir yaklaşım da net bir mesafe tanımlamaksızın değişken bir mesafe anlayışının benimsenmesidir (Şekil 103, URL-68, 2023; Şekil 126, URL 89, 2023). Bunlar daha çok sosyal mesafenin ayarlanmasının kişilerin kendi denetimine bırakıp sosyal etkileşimin teşvikini dile getirirken pandemi öncesi sosyal mesafe anlayışına paralel bir düşünce sergilerler.

Açık Mekânlar: Mekânsal Olmayan Sosyal Mesafe Uygulamaları; tez çalışması kapsamında son olarak açık mekânlarda mekânsal olmayan sosyal mesafe uygulamaları da ele alınmış, peyzaj mimarlığı disiplinin başka disiplinlerle olası kesişimleri anlaşılmaya

çalışılmıştır. Bu bağlamda giyilebilir sosyal mesafe ve teknolojik sosyal mesafe uygulamaları ele alınmıştır. İnsanların arasında etkileşimin fazla yoğunlukta, değişken ve dinamik olduğu konserler gibi etkinlikler ya da hareketliliğin fazla olduğu açık mekânlar, COVID-19 kapsamında sosyal mesafe kavramına mekânsal olarak çözümlenmesini zorlu bir göreve dönüştürmüştür. Bu gibi alanlarda sabit sosyal mesafe anlayışı zorlayıcı olabilir, etkileşimin yoğunluğu ise sosyal mesafenin net tanımlanmaması durumunda bulaş riskini arttırabilir. Bu gibi durumlarda mekâna yönelik çözümler ne olabilir? “Giyilebilir Sosyal Mesafe” başlığında yer alan örneklerde kişisel mekânı genellikle saydam bir malzeme ile çevreleyip mekân içinde kişi ile beraber taşınması, yer değiştirebilmesi imkânı sağlanmıştır. Bu haliyle sabun köpüğüne benzetilen kişisel mekân tanımları akla gelir ve görünmezlikten görünür hale geldiği, Hall ve diğer araştırmacıların tanımını yaptığı kişinin kendisiyle hareket eden psikolojik yapının fiziksel bir yapıya dönüştüğü görülür. Kimi zaman da kişisel mekân ve sosyal mesafe kavramlarına moda tasarımcıları soyut anlamalar içeren kıyafetler tasarlayarak dikkat çekmiştir. Bu grupta yer alan örneklerin temel amacı giyilebilir bir tasarım ile fiziksel sağlığın korunması ve COVID-19 pandemisine karşı insanların farkındalığını arttırmak ve bilinç oluşturmaktır. Tasarımlarda fazlaca soyut anlamlar bulunmasından dolayı genellikle uygulanmamış, öneri olarak sunulmuştur. Bu nedenle aslında bazılarının ilk tanımlanan psiko-sosyal tepkiler grubunda yer alabileceği de düşünülebilir. Buradan yola çıkarak tartışılan bu gruplar arasında her zaman net bir ayırım olmayacağı da düşünülebilir.

Teknolojik yaklaşımlar da genellikle mekânın değişen dinamikleri, akışkanlığı üzerinden gitmiştir. “Teknolojik Sosyal Mesafe” başlığında yer alan örneklerle bakıldığında şehrin bütününde sosyal mesafenin güvenli sağlanması ve insanların fiziksel sağlığının korunması amacıyla haritalar ve sosyal mesafe uygulamaları geliştirilmiştir. İnsanların COVID-19’un kurallarının gevşetildiği dönemlerde sıkça kullandıkları açık mekânlarda özellikle parklarda, teknolojik robotlar sayesinde güvenli sosyal mesafe sağlanmıştır. Teknolojik gelişme içeren örneklerde ülkelerin sosyo-ekonomik gelişme seviyesine bağlı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda çalışmalar gelişmiş olan ülkelerde yaygın kullanılmıştır. Gelişmemiş olan ülkelere, sosyal mesafe sağlanırken teknolojik gelişmeler yerine daha ilkel çalışmalar yapılmıştır. Belkide COVID-19 pandemisinin daha önceki pandemilerden kentsel alanlardaki etkileri bağlamında en önemli farklılığı bu uygulamalar ve öneriler olmuştur. Özellikle yapay zekânın insan hayatındaki yaygınlığının iyice kendini göstermeye başladığı 21. yüzyılda teknolojinin de sosyal mesafe önlemleri bağlamında yer alması

şaşırtıcı değildir. Bundan sonra giderek artan yapay zekâ uygulamaları ve mekânsal tasarım ara kesitinin neler üzerinde duracağı, ne gibi gelişmeler yaşanacağı da pandemi dönemleri çözümlerinin çeşitlenmesi ve faydalanması için de önemli olacaktır. Diğer uygulamalara göre teknolojik uygulamaların sosyal mesafe çözümlerine uyarlanması daha hızlı ve etkili olma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle ilerleyen yıllarda mekânsal tasarım profesyonellerinin yapay zekâ- yazılım alanındaki uzmanlarla daha sıkı işbirliği yapması kaçınılmaz görünmektedir.

Bu başlıkta tez çalışmasında incelenen sosyal mesafe uygulamalarına dair bulgular tartışılmıştır. Sonraki başlıklarda sosyal mesafe uygulamalarının yıla, coğrafi konuma, amaca ve mekân türüne göre dağılımlarına dair bulgular tartışılacaktır.

4.3. Sosyal Mesafe Uygulamaları-Dağılımlara Göre Bulguların Tartışılması

Tez çalışmasının temelini oluşturan sosyal mesafe uygulamaları incelendikten sonra elde edilen veriler istatistiki analizler sonucu dağılımlarının anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bazı veriler anlamlı çıkarken bazı verilerin istatistiki değerlendirilmesi anlamlı bulunmamıştır. Anlamlı olan veya olmayan verilerin tez çalışmasında incelenen sosyal mesafe uygulamaları kapsamında değerlendirilmesi ve elde edilen bulguların tartışılması bu bölümde sonraki başlıklarda yapılacaktır.

4.3.1. Yıllara Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması

Sosyal mesafe uygulamaları örneklerinin istatistiki analizlerine göre yıllara göre dağılımlarının istatistiki olarak önemli olduğu ortaya koyulmuştur ($\chi^2= 136, 344, 2$ df, $p<0,00$). 2020 yılına ait sosyal mesafe uygulamaları %82,8'lik oranla en çok olan kısımdır. Verilere göre sosyal mesafe uygulamaları, yıllara göre azalan bir frekans göstermiştir. Bu durum COVID-19'un ilk zamanlardaki belirsiz ve karmaşık durumdan çıkma arzusuyla fazlaca çalışma yapmasıyla açıklanabilir. İlk zamanlarda farklı mesleki disiplinlerin çeşitli sosyal mesafe uygulamaları ürettiği görülmüştür. İlerleyen zamanlarda yapılabilecek çalışmalar 2020 yılına oranla azalmış, duruma uyum sağlanmış daha çok uzun vadeli çözümler üretilmeye dönülmüş olabilir. Yeni normalden eski normale döndükçe uygulama ve önerilerin azalması olağan bir durumdur. Ancak sıklıkla vurgulandığı gibi yeni

pandemilerin olma olasılığının yüksek görülmesi (Samuelsson vd., 2020) bu konunun ilgili disiplinler için sürdürülebilir bir çalışma-araştırma-uygulama alanına dönmesi gerektiğini gösterir. Bu durumda peyzaj mimarlığı profesyonelleri ve araştırmacılarının konuyu gündemde tutması gerekliliği ortaya çıkar. Gerek akademik alanda lisansüstü araştırmalarda, bilimsel araştırma projelerinde, ar-ge çalışmalarında, gerekse uygulamalarda tasarım kriterlerinin oluşturulması konularında sosyal mesafe uygulamaları devam eden bir çalışma alanına dönüştürülmelidir. Bu bağlamda bakış açısı değiştirilmelidir. Çevresel psikoloji ve diğer bilim alanları içinde sürekli güncellenen bir alana dönüşebilir (Şekil 6, Salama, 2020).

4.3.2. Coğrafi Konuma Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması

İstatistiki sonuçlara göre sosyal mesafe uygulamalarının coğrafi konuma göre dağılımı anlamlı çıkmıştır ($\chi^2= 40, 213, 4 \text{ df}, p<0,00$). % 36,1'lik oranla Avrupa kıtasında yapılan sosyal mesafe uygulama örneklerinin sayısı fazla olduğu görülmektedir. Bu kıtada fazla örneğin bulunması nedenlerinden biri olarak, gelişmiş ülkelerin birçoğunun bu kıtada yer alması gösterilebilir. Literatür taraması yapılarak arşivlenen sosyal mesafe örneklerine bakıldığında Afrika kıtasından örneklerin diğer kıtalara oranla daha az olduğu (% 0,8) görülmektedir. Afrika kıtasındaki ülkelerin gelişmişlik düzeyinin diğer ülkelere oranla geride olması, yetersiz internet altyapısı ve kıtada bulunan bazı ülkelerin COVID-19'u dikkate almaması, arşiv çalışması yapılırken örneklerle dair veri akışını engellemiş olabilir. Elbette Afrika kıtasında bulunan ülkeler kendi yeterli imkânları ile COVID-19 önlemleri almıştır fakat bu önlemlerin web sayfalarında yer almaması ve uluslararası düzeyde değer görmemesi, bu kıtada yapılan sosyal mesafe uygulamalarına ulaşılmasına engel olmuş olabilir. Tez çalışması kapsamında incelenen sosyal mesafe örneklerine bakıldığında kıtalarda yer alan ülkelerde sosyal mesafe uygulamaların çeşitliliği ve gelişmişlik düzeyi değişebilmektedir. Örneğin

Şekil 135'te (URL-96, 2021) sosyal mesafe uygulamalarına Singapur'da yapılan teknolojik robot ile karşılık verilirken, yine aynı kıtada yer alan Hindistan'da Şekil 85'te (URL-25, 2021) olduğu gibi daha ilkel yöntemlerle çözüm üretilmiştir. Farklı kültürler, ekonomik ve bilimsel gelişmişlik seviyeleri, kaynaklara erişim imkânlarına karşın yine de coğrafi anlamda Kanada'dan (

Şekil 93, URL-59, 2022) Avustralya'ya (Şekil 38, URL-25, 2021), Marakeş'ten (Şekil 47, Myers, 2020a) Singapur'a (Şekil 83, URL-53, 2022), Sri Lanka'dan (Şekil 84, URL-25, 2021) Polonya'ya (Şekil 90, URL-57, 2022) yerkürenin hemen hemen her enlem ve boylamında pandemide temel önlemlerden biri olan sosyalmesafe uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

4.3.3. Mekân Türüne Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması

Çalışma kapsamında ele alınan sosyal mesafe uygulamaları incelendiğinde, sokak, restoran ve meydan gibi mekân türlerinin benzer şekilde tekrar ettiği görülmüştür. Bu doğrultuda veriler istatistiki olarak analiz edilmiş ve χ^2 testi sonucunda mekân türlerinin dağılımı anlamlı bulunmuştur. Tez çalışmasında sosyal mesafe uygulamaları mekân türü bakımından bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Açık mekânlardan iç mekânlara kadar değişen türlere, kentsel açık mekânlardan, konutlara kadar değişen ölçeklerde sosyal mesafe uygulamaları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Dünya üzerinde yapılan sosyal mesafe uygulamalarında kentsel planlamacılar, peyzaj mimarlarına, moda tasarımcılarından fotoğraf sanatçılarına kadar çeşitli meslek disiplinleri COVID-19'a karşı çözümler üretmiştir. Bu doğrultuda farklı disiplinlerin çalışmalarında çeşitli mekân türleri ortaya çıkmıştır.

İstatistik çalışması sonucunda elde edilen ve yukarıda yer alan verilere göre incelenen sosyal mesafe uygulamalarında mekân türü olarak en çok %37,7'lik oranla açık mekânlar yer almaktadır. Bu durum, COVID-19'un kısıtlama döneminin ardından "yeni normal" olarak adlandırılan ilk zamanlara nispeten biraz daha rahat olunan zamanlarda insanların sosyalleşmek, rahatlamak için açık mekânları tercih etmesi ile açıklanabilir. Açık mekânlar COVID-19 doğrultusunda tasarlandığında, insanlara kapalı mekânlara oranla virüs bulaşmasına karşı daha güvenli sosyalleşme imkânı sunmaktadır. Şekil 118 (URL-81, 2023) ve Şekil 110'da (URL-73, 2023) olduğu gibi geniş ölçekli tasarlanan kentsel açık mekânlar (genellikle parklar) insanların fiziksel sağlığını korumaya yardımcı olurken güvenli sosyalleşmesini ve COVID-19'un bulaştırıcı psikolojik durumundan uzaklaşmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca Şekil 103'te (URL-68, 2023) olduğu herhangi bir alana ait olmadan tüm açık mekânlarda kullanılabilen, dairesel biçimlerden oluşan sarı renkli örtü ile sosyal mesafeyi korumaya yardımcı pratik çözümlerde kullanıcılar tarafından sıkça kullanılabilir.

Açık mekânların ardından en sık tercih edilen mekân türü de sokaklar olmuştur. Sokaklara dair yeni kararlar alınması, araç trafiğine kapatılarak yaya ve bisikletlilere açılması ve restoranların sokaklara açılmasına imkân tanınması, sokakların COVID-19 döneminde sıkça tercih edilmesine neden olmuş olabilir. İç mekânlara nispeten sokak ve açık mekânların COVID-19'a karşı önlemler alınmasında daha elverişli mekânlar olmasından dolayı tercih edilmiş olabilir. Tez kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamaları doğrultusunda insanların ihtiyaçlarına bağlı olarak mekân türleri çeşitlilik sergilemiştir. Pazar yerlerinden çocuk oyun alanlarına, parklar, meydanlar ve konser alanlarına, plajlar ve havuzlara, erişilebilir mekânlardan, doğayla bütünleşen ofislere kadar hayatımızın içinde geçtiği her türlü mekânın tartışıldığı görülmüştür. Ancak mevcut ve COVID-19 sonrası, mekânsal tasarım disiplinlerinin bu mekânsal çözümlerde etkili olamamış (Allam & Jones, 2020), özellikle açık mekân önerilerinde peyzaj mimarlığı ya da mimari terimiyle hiç karşılaşılmamıştır.

Diğer yandan istatistik analizlerine göre yapı ve yakın çevresine dair insanların kalabalık olarak bulunduğu ofis ve konutlarda sıklıkla çözüm önerileri ele alınmıştır. COVID-19'un izole olma durumunda insanlar evlerinde uzun dönem kalmıştır. Bu durum insanları yalnızlığa sürüklemiş ve sosyalleşmek için çözüm aramaya yöneltmiş olabilir. Bu durumda konut düzeyinde yapılan çalışmalara bakıldığında imkânı bulunanlar veranda, avlu ve bahçe gibi mekânları kullanırken, imkânı bulunmayanlar da çatı bahçeleri ve balkonlar gibi alanlarda COVID-19'a karşı sosyal mesafeye dair çözümler üretmiş ve güvenli bir şekilde sosyalleşme sağlanmış olabilir. Bu durum tasarımcılara evin insanlar için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

4.3.4. Amaca Göre Sosyal Mesafe Uygulamalarının Dağılımlarının Tartışılması

Tez çalışması kapsamında örnekler incelenirken yedi temel amaç belirlenmiş ve bu doğrultuda verilerin analizinde amaçların dağılımı anlamlı bulunmuştur. COVID-19 pandemisi sürecinde insanların sosyalleşirken dikkat ettikleri en temel unsur sosyal mesafeye dikkat etmek ve fiziksel sağlığının koruması olmuştur. Bu durum analizlerin sonucuna göre de sosyal mesafe uygulamalarına yansımış olabilir. İç ya da dış mekânda olsun insanlar diğer insanlar ile aralarında önerilen sosyal mesafelenmeye dikkat ederek sosyalleşmişlerdir. Bu doğrultuda mekânlar tasarımcılar tarafından insanların kalabalık olarak bulunduğu mekânlar sosyal mesafeye uygun dönüştürülmüştür. Buna örnek olarak

Şekil 58’de (URL-36, 2021) tiyatro salonunda koltuklar arasındaki mesafenin arttırılarak sosyal mesafeye uygun hale getirilmesi verilebilir. Grafiğe göre daha pratik ve hızlı çözümler ile sosyal mesafenin sağlanması amacı (%9) az tercih edilen amaçlardan biri olmuştur. Bu durum COVID-19’un ilk zamanlarında daha pratik çözümler tercih edilirken ilerleyen zamanlarda daha kalıcı sadece o anki duruma değil geleceğe yönelik de çözümler üretme isteği neden olmuş olabilir. İnsanların toplu olarak bir arada bulunduğu alanlardan biri olan toplu taşıma üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda örnekler incelendiğinde toplu taşımada COVID-19’a karşı sosyal mesafenin sağlanması için Şekil 59 (URL-59, 2021) ve Şekil 62 (URL-40, 2021) olduğu gibi pleksiglas bir malzeme ile ayırıcı paneller kullanılarak insanları birbirinden tamamen ayırmadan sosyalleşme sağlanmıştır. COVID-19 pandemi sürecinde insanlar kendilerini diğer insanlardan izole etmiş ve bunun sonucunda yalnızlığa sürüklenmiştir. İncelenen sosyal mesafe uygulamalarının istatistiki analizlerinin sonucuna göre tasarımcılar tarafından sosyal mesafe uygulamalarının öncelikli yapılma amacı fiziksel sağlığın korunması (%30,9) olmuştur. Bu durum COVID-19 önlemlerinin odağıyla doğru orantılıdır (Samuelsson vd., 2020). Öncelikli amaç olan fiziksel sağlığın korunmasının yanı sıra, tasarımcılar insanları birbirinden tamamen koparan sosyal mesafe çözümleri yerine sosyalleşmenin güvenli sağlanması (%22,7) amacıyla tasarımlar geliştirmiş olabilir. Bu durumda insanların endişe etmeden, kontrollü bir şekilde sosyalleşebilmesini sağlamıştır. Manav ve pazar yerleri, mobil marketler ve parklar, insanlara alışveriş, dinlenme gibi etkinlikleri güvenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi (%11,1) sosyal mesafe uygulamaları amaçları arasında yer almıştır.

Burada ele alınan amaçlar proksemi bağlamındaki sosyal mesafe ile de karşılaştırılmalıdır. Proksemide kişisel mekân ve sosyal mesafe kültürün bir dışavurumu, sözsüz bir iletim şekli, kişilerle ilişkilerin türüne göre sosyal etkileşimin kurulması ve mahremiyetin sağlanmasına yönelik bir mekanizmadır. Daha derinlikli, insanın psiko-sosyal yapısına ve toplumların sosyo-kültürel bağlamına daha duyarlı bir kavram olduğu söylenebilir. Pandemi ile birlikte farklı amaçların söz konusu olduğu görülür. Acaba pandemide sosyal mesafeyi proksemideki amaçlarından sıyırmak ve bu hale getirmek doğru mudur? Yoksa yine toplumlar ve kültürler bağlamında ele alıp burada tanımlanan işlevleri yere özgü, kültüre has, toplumsal değerlerin yansıması yapmak mümkün müdür? İnsanın psiko-sosyal yapısı ve toplumların kültürel sistemleri ile bütünleşmiş bir kavramın pandemide bu anlamlarından soyutlanması yeterli bilgi birikimine sahip olunmadığının,

çoğunlukla mekânsal tasarım disiplinleri dışında alanların konuyu ele almış olmasının sonucu olabilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Açık mekânların planlaması yeni tasarım, kullanım ve uygulamalara ihtiyaç duymakta mıdır? Büyük kamusal alanların geleceği nedir? Kriz anında gözlemlenen geçici dönüşümler kalıcı değişikliklere esin kaynağı olacak mıdır? Kamusal alanlarda daha az mı insan gözlemleyeceğiz? Kamusal alanlarda neler yaptığımızı değiştirecek miyiz? (Herman ve Drozda, 2021) gibi sorular günümüzde araştırmacılar ve tasarımcıların aklını kurcalarken peyzaj mimarlarına önemli sorumluluklar düşmektedir.

COVID-19 pandemisi kamusal alanların bugün ki kullanımı ve biçimlenmesine büyük etkiye bulunmuş ve muhtemelen kentsel planlama, tasarım ve yönetime ilişkin yaklaşımlarımızın nasıl olacağı üzerinde de etkileri olacaktır. Öncelikle yerel yönetimler açık mekânların artırılmasının önemini farketmeli ve kent uygulamalarına yansıtmalıdır. Peyzaj mimarları pandeminin getirdiği, aslında geçmişten bu yana defalarca öğrettiği toplum sağlığı-mekânsal kullanım ilişkisinin yaşattığı deneyimleri göz önünde bulundurmalıdır. Mehta (2020), planlamacılar ve mekânsal tasarımcıların yeni proksemiye destekleyen dönüşümsel değişimlerin uygulayıcısı olmaları gerekliliğinin altını çizer. Bu bağlamda özellikle günümüzün sosyal mesafe uygulamaları geleceğe yönelik yaklaşımların ve kriterlerin belirlenmesinde benzersiz ve çok değerli öğrenme araçlarıdır. Bu yaklaşım içinde bu çalışma sosyal mesafe uygulamalarını çeşitli açılardan anlamaya çalışmış, peyzaj mimarlığı kapsamında neler getirecekleri ya da nelerin nasıl değişmesi gerektiğine işaret ettikleri irdelenmiştir.

Herkesin güvenli bir şekilde sosyalleşebileceği açık mekânları tasarlamının kentte sağlıklı bir toplumsal hayatın oluşması ve bireylerin ruhsal sağlıklarının da korunması bakımından ne denli önemli olduğu pandemide yaşananlarla bir kez daha ispatlanmıştır. Sosyal mesafe uygulamalarının, gelecek tasarımlara nasıl yansıtılabileceği, genel olarak hangi tasarım kriterlerine dönüşebilecekleri, kullanıcılar bakımından konfor ve kabul düzeyleri, farklı toplumlarda ve kültürlerde algılanışları gibi çok çeşitli açılardan çalışma potansiyeli olan bu konu peyzaj mimarlığı araştırmaları için de gelecek vadetmektedir.

COVID-19'un etkisini şiddetlendiren baskıları azaltmak için peyzaj tasarımı ve kent planlama yoluyla çevrede bulunan kötü şartlar ortadan kaldırılmalı ve çevre kalitesi iyileştirilmelidir. Kent altyapısının yetersiz olduğu bölgeler potansiyel virüs bulaş alanlarıdır. Bu durumda insan sağlığı için bu çevrelerin olanakları iyileştirilmeli daha

yaşanılabilir bir alan oluşturulmalıdır. İyileştirme çalışmaları sadece yakın zamanda etkisi olan COVID-19 pandemisi için değil, gelecekte de muhtemel olabilecek tüm salgınlara karşı kente koruma sağlayacaktır. COVID-19 pandemisinin getirdiği etkiler tek bir meslek grubunu etkileyen sorunlar değildir. Peyzaj mimarlarından kent planlamacılarına, mühendislerden mimarlara, eğitimcilerden psikologlara kadar pek çok meslek disiplini bir araya gelerek kent ve insanlar için çözümler üretmelidir. Bununla birlikte, önlemler şehirlerin canlılığını etkilediğinden, hem yerel yönetimler hem de vatandaşlar için kentsel protokoller tasarlanmalı ve böylece yapılı çevreyle ilgilenen profesyonellerin dâhil edilmesi talep edilmelidir. Bu duruma çalışma içerisinde daha öncede bahsedilen Frederick Law Olmsted ve oluşturduğu multi-disipliner ekibin miazmanın zararlı etkilerini ortadan kaldırmak için bir arada çalışarak herkesi kapsayıcı çözümler üretmeleri örnek olarak verilebilir. COVID-19 gibi tüm dünyayı etkisi altına alan salgınlarda, duruma tek taraflı bakmayarak farklı meslek grupları ile bir araya gelerek kapsayıcı şekilde çözümler üretilmelidir. Böylece sadece anlık çözümler değil geleceğe dair doğru ve kalıcı çözümler üretilebilir.

Tez kapsamında yapılan çalışmalarda sosyal mesafe uygulamalarının geniş kapsamlı ele alındığı görülmüştür. Psiko-sosyal etkileri olan sanatsal çalışmalar, yapılı çevre üzerinde etkisi olan çalışmalar ve açık mekânlar üzerinde kapsamlı çalışmalar yapıldığı ortaya koyulmuştur. Kapanma ve giderek esneyen kapanma uygulaması, yaşanabilirliği tehdit ederek ve mevcut yapılar ve altyapı üzerinde artan baskılar oluşturarak kentsel dokularımızı doğrudan etkiler (Allam & Jones, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, insan sağlığı ve esenliğini etkileyen faktörlerin yüzde 19'u doğrudan yapılı çevre ile ilgilidir ve mekânsal tasarımcıları halk sağlığını korumanın anahtarı haline getirir (Stone, 2020). Gerek bu bilgi gerekse pandemi dönemi mekânsal tasarım uygulamalarının durumu pandemi ve benzerlerinin afet yönetimi stratejilerine dâhil edilmeleri gerekliliğini yansıtır (Allam & Jones, 2020).

Dünya üzerinde ele alınan sosyal mesafe uygulamalarına bakıldığında yapılı çevre üzerinde farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Özellikle insanların kalabalık gruplar halinde bulunduğu konutlar ve ofislerde COVID-19'un etkilerine karşı iyileştirici çalışmalar yapılmıştır. İmkânı bulunan yapılarda veranda, avlu ve bahçeler üzerinde çalışmalar yapılırken imkânı bulunmayanlarda çatı bahçeleri ve balkonlarda peyzaj mimarlığı bağlamında insan sağlığına olumlu etkileri olan çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yapılar özellikle pandemi dönemiyle birlikte peyzaj ile bağ kurmaya çalışmak içişlevler, dış

peyzajlara doğru genişlemektedir (URL-108, 2023). Bu doğrultuda yeniliklere uyum sağlamak adına peyzaj mimarlığı kapsamında tasarım alanları genişletilmeli, herkes için eşit ve kapsayıcı tasarımlar yapılabilmesi özellikle eğitim müfredatında farklı konular yer almalıdır.

Öte yandan sosyal mesafe uygulamalarının daha fazla odaklandığı mekânsal tür olan açık mekânlar üzerinde de detaylı çalışmalar yapılmıştır. Kentsel açık mekânlar pandemiyle birlikte neredeyse uyarı bandıyla sarılmıştır. Kamusal alanlar pandeminin getirdiği kapanmalarla birlikte birçok insan için kentin can damarı olmuştur. Bu nedenle buradaki çözümler güzellik algısı ve yaratıcılığı hak etmektedir (URL-109, 2023). Kentsel açık mekânlarda çoğunlukla pratik olma adına bantlar ve boyalarla hızlıca yapılan uygulamalar böyle bir eleştiri almıştır. Bu durum peyzaj mimarlarının görevleri ve sorumluluklarına dâhildir. Peyzaj mimarları olarak bizlerin, hem tasarım bileşenlerini hem sosyal etkileşimi içeren ama hastalığa karşı güvenliği de sağlayan mekânsal çözümleri üretmemiz gereklidir. Mevcut COVID-19 salgını için mekânsal tasarım profesyonelleri tarafından herhangi bir anlamlı eylemi gerçekleştirmek için çok geç olsa da, bu profesyonellerin gelecekteki pandemilerin ele alınmasına katılımına ilişkin tartışmalar son derece önemlidir. Bu tartışmalar, göz önünde bulundurulmaları, özellikle şehirlerin yaşanabilirliğin riske atılmaması konusunda fayda sağlayacaktır. Ayrıca, acil durum çözümleri getirmekte ve/veya topluluklarının temel hayatta kalma ihtiyaçlarını karşılama konusunda sınırlı kapasiteye sahip en az gelişmiş/gelişmekte olan ekonomiler ve bölgeler, kapsamlı ve yeterli bir mekânsal tasarım/planlama desteği olmadan özellikle etkilenecektir (Allam & Jones, 2020).

Sosyal mesafe uygulamalarında kentsel açık mekânlarda odak noktalarından biri de insanların her zaman kullandığı sokaklar olmuştur. COVID-19'un şehirlere taktiksel ve geçici uygulamaları tasarlama ve uygulama deneyimi yaşama fırsatı sağlamıştır. Bir şehir bu tür projeler için tasarım standartları oluştursun ya da oluşturmazsa, hepsi caddelerin yeniden düzenlenmesinde deneyim kazanmıştır. COVID-19 sokak düzenlemeleri, şehirlerin tasarım standartları oluşturmaları ve bunları uygulama sürecini kolaylaştırması için bir öğrenme fırsatı sağlamıştır (Martin, 2021). Belki de en çarpıcı çıkarımlardan biri, COVID-19'un insanlara sokakları farklı bir şekilde görme şansı sunmasıdır. Sokaklarda yapılan değişiklikler insanların buralara ilişkin farklı kullanımlar olabileceğin, anlamaya, farklı seçenekleri algılamaya yöneltmiş ve sokakların günümüz kullanımlarına imkân sağlamıştır (Martin, 2021).

Sosyal mesafe uygulamaları kapsamında sokak düzenlemelerinde araç trafiği azaltılmış, bazı sokaklar yaya ve bisikletlilere ayrılarak yeni etkinlik ve rekreasyon alanları oluşturulmuştur. Özetle, COVID-19, yerel yönetimlerin sağlık krizine nasıl uyum sağlayabileceği ve yanıt verebileceği konusunda bir test olmuş ve sokakların yeniden düzenlenmesi, bu uyarlanabilirlik kapasitenin ortaya çıkışı olarak görülmüştür. Bu uyarlamalar, "taktiksel dayanıklılık" veya "yerel ihtiyaçlara esnek yanıtlar verme ihtiyacını" vurgulayan küçük mahalle projeleri örnekleridir. Bu örnekler, kentsel alanların ve "sosyal peyzajların" uyumsal dayanıklılığa katkıda bulunduğunu göstermektedir. Özünde, bu alanlar insanlarla ilgilidir (Martin, 2021).

Tez çalışması kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamalarında Teknolojik Sosyal Mesafe başlığı dikkat çekmektedir. Bu başlık altında yer alan uygulamalarda günümüz gelişen teknolojilerin yaşanan COVID-19 pandemisine nasıl entegre edildiği ve bu bağlamda çözümler üretilebildiği görülmüştür. Açık mekânlarda sosyal mesafenin güvenli bir şekilde sağlanabilmesi için üretilen robotlardan, sabit bir mekâna bağlı kalmadan sosyal mesafe ve tasarıma farklı boyut katan cep telefonu uygulamalarına kadar geniş kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. Bu durumda peyzaj mimarları da tasarımlarına yapay zekâ, robotlar, telefon uygulamaları gibi teknolojik gelişmelere sıkça yer vermeli çağın getirdiği yenilikleri yakından takip etmelidir.

İnsanlığı dünya görüşünü değiştirmeye iten sadece son zamanlardaki sosyal mesafe ihtiyacı değildir. Son yıllarda dünya çapındaki şehirlerde sosyal ve ekolojik sorunlar ortaya çıkmıştır. Öneriler, sosyal mesafe tavsiyelerine ve mekansal proksemiye uyan alanlar tasarlamayı ve kentsel rekreasyon ortamlarında daha biyofilik tasarım öğeleri oluşturmayı içermektedir. İyileştirilmiş kentsel yeşil altyapı, krizlerin olumsuz etkileriyle başa çıkma kapasitesini artırmanın ve rekreasyonel ekosistem hizmetlerinin sağlanmasının etkili bir yolu olabilir. COVID-19 salgını ve etkilerine yönelik araştırmalar, park ve açık mekan rekreasyon tasarımının önemini altını çizmenin yanı sıra, krizin ortasında açık alana erişimin değerini de vurgulamıştır. Bu nedenle, şehirlerin bu değeri göz ardı etmemesi ve kalan yeşil alanı korumak için çalışmaları önerilir (Rice vd., 2020). COVID-19 salgını, insanlığı muazzam bir zorlukla karşı karşıya bırakmış, zorlukla birlikte stres ve yaşamı erteleme ihtiyacı da gelmiştir. Bulgular, planlamacıların ve kamu yöneticilerinin bu kriz sırasında kent sakinlerinin rekreasyonel kapasitelerine ek bir önem vermesi gerektiğini göstermektedir (Rice vd., 2020).

Hastalık bulaşması sadece temas oranıyla değil, aynı zamanda konakçı duyarlılığıyla da bağlantılı olduğundan, insan sağlığını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen konut, su, sanitasyon, sağlıklı gıda, yeşil/kamusal alanlar, sağlık hizmetleri gibi temel altyapılara erişimde eşitliği artırarak savunmasızlığı azaltmak kritik bir öneme sahiptir. Çevresel ortamlarda birçok patojenin veya vektörlerinin kalıcılığı, yapılı çevre ve halk sağlığı profesyonellerinin çevre kalitesinin çeşitli ölçeklerde sürdürülmesini ele alması gerektiğini düşündürmektedir (Syal, 2021). Yeni hastalıkların ortaya çıkışı, bulaşması ve salgın çeşitli ölçeklerde planlama ve politikaları etkiler ve bunlardan etkilenir. COVID-19 salgını, bizler kentsel yerleşimleri planlamaya devam ederken uzun vadeli, radikal değişiklikler ve çevreyi ve sosyo-ekonomik kurumların dayanıklılığını geliştirmek için kurallar hakkındaki çok sayıda öngörüü teşvik etmiştir (Syal, 2021).

Bu çalışma bağlamında elde edilen bulgular ve literatür çalışmaları sonucunda yukarıda da değinilen öneriler aşağıda özetlenmiştir:

- Afet kriz yönetmeliklerinde pandemilere de yer verilmeli, peyzaj mimarları ve diğer mekânsal tasarım disiplinlerinin pandemi öncesi, sırası ve sonrasındaki görevleri ve nasıl örgütlenecekleri net bir şekilde tanımlanmalıdır.
- Her şehir pandemilerin oluşması durumunda pandemi mekânsal yönetim kılavuzları oluşturmalı, bu kılavuzlarda şehirdeki bütün açık mekânlarının kullanımının nasıl değişeceğini tanımlamalıdır. Bu kılavuzlarda hangi sokakların kapatılıp işlevsel dönüşüme uğrayacağı, açık mekânların mevcut kapasitelerinin ne olduğu pandemide ne olması gerektiği, hangi etkinliklerin pandemi döneminde hangi koşullarda şehirlerin nerelerinde nasıl düzenleneceği gibi konulara dair net tanımlamalar yapılmalıdır. Bu kılavuzlarda peyzaj mimarları liderliğinde multi-disipliner profesyonellerden oluşan açık mekân yönetim ekiplerine ve görevlerinin tanımlarına mutlaka yer verilmelidir. Bu kılavuzlar etkin bir şekilde halka duyurulmalı ve gerektiğinde halk tarafından kolayca erişim sağlanmalıdır.
- Mavi-yeşil alt yapıya yönelik planlama kararlarının alınmasının ekolojik-ekonomik ve sosyal açıdan kentin krizlere karşı dirençliliği sağlanmalı, gelecekte oluşabilecek salgınlara karşı hazırlıklı olunmalı ve herkes için eşit sağlık koşulları oluşturulmalıdır.
- Sosyal mesafe uygulamaları bağlamında hangi açık mekânların hangi etkinlikler için hangi mekân bileşen ve öğeleri kullanılarak nasıl yeniden işlevlendirileceğine dair tasarım kriterleri tanımlanmalıdır.

- Peyzaj mimarlığı eğitim öğretim programlarına salgın kapsamında uygun müdahalelerin yapılmalı, kentler ve salgın hastalık ilişkisi eğitim müfredatına konulmalı ve güncel bilgiler eklenmelidir.
- Mekânsal davranış ve proksemi konuları öğretilmelidir. COVID-19 sürecinden yola çıkılarak, sosyal mesafe kavramı olması gerektiği anlamda kullanılmalı ve peyzaj mimarlığı bağlamında tasarımlar bu doğrultuda geliştirilmelidir.
- Mekânın oluşumu, kompozisyonu, bileşen ve öğelerin bir araya gelişi doğru şekilde kurgulanmalı ve oluşturulan mekân kullanıcılar için elverişli olmalıdır. İlerde oluşabilecek muhtemel salgınlar açısından oluşturulan mekânlarda kullanılan malzeme ve materyaller virüs taşıma oranı az olmalı ve kullanım konusunda insanlar bilinçlendirilmelidir.
- Sosyal mesafe kavramı ilişkisi, afet yönetimi konusunda tasarım profesyonelleri, doğru tasarımlar geliştirilmeli ve bu insanlar bilgilendirilmelidir.
- Peyzaj mimarlığı bağlamında yapay zekâ ve teknolojik gelişmeler takip edilmeli ve hem COVID-19 döneminde geliştirilen sosyal mesafe uygulamalarında, hem de ileride yapılacak tasarımlara bu gelişmeler entegre edilmelidir.
- Bu konu pandeminin etkisini kaybetmesiyle gündemden düşmemeli mutlaka bir araştırma alanı olarak kabul edilip düzenli olarak araştırmalar yürütülmeli ve özellikle de Türkçe kaynak bakımından literatür genişletilmelidir.

Çalışmanın kullandığı yöntem ve incelediği konular bakımından çeşitli kısıtlılıklar ve potansiyelleri vardır:

- Öncelikle tez çalışması kapsamında örnek taraması yapılırken, web üzerinden ulaşılan haber ve tasarım sitelerinde araştırma yapılmıştır. Ulaşılabilen tüm kaynaklara bakılmıştır. Ancak bütün dünyadaki uygulamaların ne kadarına hâkim olduğu, ne kadarından haberdar olduğu bilinmemektedir. Dolayısıyla tez çalışmasındaki çıkarımlar sadece ulaşılan örnekler üzerinden elde edilmiştir. Bütün dünyaya yönelik genel bir çıkarım bulunmamaktadır. Bu doğrultuda gelecekte bu konuda başka kaynaklarda dâhil edilerek uygulamaların çeşitlenmesi ve daha detaylandırılması mümkün olabilir. Çalışmada olan sınıflandırılmalarda yer almayan yeni gruplar tanımlanabilir.
- Tez çalışması kapsamında elde edilen amaçlar çıkarımları yazara aittir. İncelenen örneklerde tasarımcılar ya da yöneticilerin gerçekte amaçları farklı olabilir. Bu konu hakkında en sağlıklı bilgi tasarımcılar ve uygulamacılarla görüşmeler yapılarak elde

edilebilir. Bu görüşme sağlanabilirse belki başka amaçlar ortaya konulabilir. Dolayısıyla bundan sonraki çalışmalara uygulamacılar ve tasarım profesyonellerinin dâhil edilmesi yapılan çalışmaların daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır.

- Yapılan çalışma kapsamında dünya üzerinde yapılan sosyal mesafe uygulamaları kapsamında neler yapıldığına bakılmış fakat bu uygulamalardan hangileri kullanıcı tarafından olumlu karşılanacak, hangileri istenmeyecek bilinmemektedir. Bu doğrultuda gelecekte kullanıcıları da dâhil eden araştırmalar bu uygulamaların daha tercih edilir olanlarını anlamaya yardımcı olabilecektir.
- Tez çalışması kapsamında incelenen sosyal mesafe uygulamalarında kullanıcıların yaşı ve cinsiyeti konusunda herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Bu doğrultuda gelecekte yapılacak çalışmalarda kullanıcı yaş ve cinsiyet bilgilerininde bulunduğu kullanıcı profilleri oluşturularak bu uygulamalar daha kapsayıcı olabilecektir.
- Sosyal mesafe uygulamalarının araştırması belirli bir zaman dilimini kapsamaktadır. Dolayısıyla uzun vadede nasıl bir devam seyri gösterdiği bilinmemektedir. Uzun vadede türlerin değişip değişmediği konusu ele alınabilir. Bu konuda devamlılık sağlanabilmesi için araştırmaların sürmesi gereklidir.

Kentsel açık mekanların oluşmasında ekolojik, sosyal ve mekânsal görevleri ile peyzaj mimarları en önemli role sahip profesyonellerdir. Değişen ihtiyaçlar ve durumların karşısında mekânsal bileşen ve öğelerin yeniden tanımlanması ve mekânsal kararların alınması için gerekli hazırlıkları yapmak, gerekli bilgi birikimini oluşturmak önemlidir. Bu bağlamda bu tez çalışması bu bilgi birikimine katkıda bulunmayı amaçlamış insanları beklediği varsayılan krizlere karşı peyzaj mimarlarının farklı görevlerine dikkat çekmeyi amaçlamıştır.

6. KAYNAKLAR

- Agarwal, S., (2021, Kasım 15). Interactive Spaces vs Social Distancing. <https://www.re-thinkingthefuture.com/fresh-perspectives/a1584-interactive-spaces-vs-social-distancing/>.
- AGI (Applied Information Group), (2023, Nisan 25), COVID-19 Design Toolkit. <https://www.covid19designtoolkit.com/>
- Aquino, E. M., Silveira, I. H., Pescarini, J. M., Aquino, R., Souza-Filho, J. A. D., Rocha, A. D. S., ... & Lima, R. T. D. R. S. (2020). Social distancing measures to control the COVID-19 pandemic: potential impacts and challenges in Brazil. *Ciencia & saude coletiva*, 25, 2423-2446.
- Ahsan, M. M., (2020). Strategic Decisions on Urban Built Environment to Pandemics in Turkey: Lessons from COVID-19, *Journal of Urban Management*, 9,3, 281-285.
- Akın, E. (2021). Pandemi Sonrasında Kent Mekânın İki Yüzü; Düşler ve Gerçekler, *İdealkent Dergisi*, COVID-19 Özel Sayısı, 12, 181-197.
- Allam, Z., & Jones, D.S. (2020). Pandemic Stricken Cities On Lockdown. Where Are Our Planning And Design Professionals [Now, Then And Into The Future]? *Land Use Policy*, 97, 104805, Doi:10.1016/J.Landusepol.2020.104805.
- Altman, I., (1975). *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory*, Crowding, Wardsworth Puplishing Co., Inc., California.
- Anderson, G. L. (1975). *Territoriality, Personal Space And Density: The Implications Of Urban Spatial Behavior For Public Policy*. University Of Southern California. Phd. Thesis, California.
- Artvinli, F. (2020). Salgınların Tarihi: Toplumsal ve Siyasal Açidan Kısa Bir Bakış, *Türk Tabipleri Birliği COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*, 6, 43-59.
- Atabek, E. (1977). *Ortaçağ Tababeti*, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Aydınlı, S. (1992). Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Aytar Sever, İ. (2020). COVID-19 Pandemisi Sonrası Normalleşme Sürecinde Mobil Mekânların Mimari Tasarım Ölçütleri ve Bir Çözüm Önerisi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 5(2), 477-485.
- Baldwin, E. (2021, Aralık 20). RIBA Announces Winners of Post-Pandemic Design Competition. <https://www.archdaily.com/944579/riba-announces-winners-of-post-pandemic-design-competition>
- Baumgardner, K. (2021, Kasım 20). The Pandemic Offers an Opportunity to Re-Wild Our Communities. <https://www.archdaily.com/949105/the-pandemic-offers-an-opportunity-to-re-wild-our-communities>
- Chayka, K. (2020, Aralık 29). How The Coronavirus Will Reshape Architecture What Kinds Of Space Are We Willing To Live And Work In Now. <https://Www.Newyorker.Com/Culture/Dept-Of-Design/How-The-Coronavirus-Will-Reshape-Architecture>
- Connolly, P. R., 1973. An investigation of the perception of personal space and its meaning among black and white Americans. The University of Iowa.
- Cutieru, A. (2021, Aralık 25). How Has Public Space Changed in 2020. <https://www.archdaily.com/953517/how-has-public-space-changed-in-2020>.
- Çubuk, M. (1994). Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Day, B. H. (2020). The Value of Greenspace Under Pandemic Lockdown. *Environmental and Resource Economics*, 76, 1161–1185.
- Deasy, C.M. (1974). Design for Human Affairs.
- Dejtir, F. (2021, Aralık 29). (İngilizceye Çeviren: Valencia, N.). Vicente Gualart Wins Self-Sufficient City Competition for Post Coronavirus China.

- <https://www.archdaily.com/945679/vicente-guallart-wins-self-sufficient-city-competition-for-post-coronavirus-china>.
- Diaz, J. (2021, Mayıs 7). Cities Close Streets to Cars, Opening Space for Social Distancing. <https://www.nytimes.com/2020/04/11/us/coronavirus-street-closures.html>.
- Dinçtürk, C., Dal, İ & Açıksöz, S. (2020). Salgının Öğretileri ve Yeni Dış Mekân Kullanımları. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 22, 3, 791-801.
- Dodsworth, S. (2012). İç Mekân Tasarımının Temelleri, Literatür Yayınları, İstanbul.
- DSÖ, (2021, Kasım 20). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>
- Eltarabiliy, S., & Elgheznavy, D. (2020). Post-Pandemic Cities- The Impact on Cities and Urban Design, *Scientific & Academic Publishing*, 10, 3, 75-84.
- Erdoğanaras, F., Çamur, K.C., Tamer, N.G., & Mercan, K. (2020). COVID-19, Mahalle, Müşterekler, Kentsel Yaşam Ve Halk Sağlığı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 76, 115-128.
- Ergan, M.F. (2020). Kişisel Mekân Teorisi, *Inonu University Journal of Art and Design*, 57-69.
- Evelly, J. (2021, Ocak 18). Mayor Halts Plan to Open Streets to social-distancing pedestrians, citing Lack of Resources. <https://citylimits.org/2020/04/06/mayor-halts-plan-to-open-streets-to-social-distancing-pedestrians-citing-lack-of-resources/>
- Fisher, T. (2010). "Frederick Law Olmsted and the Campaign for Public Health," *Places Journal*, November 2010. Accessed 08 May 2023. <https://doi.org/10.22269/101115>
- Garcia, C. (2021, Aralık 29). City Square: Redefining Public Spaces During and After the Pandemic. (İngilizceye Çeviren: Duduch, T.) <https://www.archdaily.com/952145/city-square-redefining-public-spaces-during-and-after-the-pandemic>, Erişim Tarihi: 29.12.2021.
- Gehl, J. (2020, Mayıs 23). Public Space Plays Vital Role In Pandemic, <https://gehlpeople.com/blog/public-spaceplays-vital-role-in-pandemic>

- Güngör, B. (2020). Türkiye’de COVID-19 Pandemisi Süresince Alınan Önlemlerin Kriz Yönetimi Perspektifinden Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4, 818-851.
- Hall, E. (1966). *The Hidden Dimension*. Doubleday, New York
- Hansen, S. (2021, Mayıs 7). NYC Will Close 40 Miles Of Streets For Recreation During Social Distancing. <https://www.forbes.com/sites/sarahhansen/2020/04/27/nyc-will-close-40-miles-of-streets-for-recreation-during-social-distancing/?sh=347322653cb8>.
- Haug, N., Geyrhofer, L., Londei, A., Dervic, E., Desvars-Larrive, A., Loreto, V., Pinoir, B., Thurner, S., & Klimek, P. (2020). Ranking the effectiveness of worldwide COVID-19 government interventions. *Nature Human Behaviour* 4(2020), 1303–1312. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-01009-0>
- Harrouk, C., 2020a. (2021, Aralık 25). New York's Open Restaurants Program for Outside Dining to Be Made Permanent. <https://www.archdaily.com/948761/new-yorks-open-restaurants-program-for-outside-dining-to-be-made-permanent>.
- Harrouk, C., 2020b. (2021, Aralık 25). Reconsidering School Design: Indoor and Outdoor Learning as a Solution for a Healthy Future. <https://www.archdaily.com/945839/reconsidering-school-design-indoor-and-outdoor-learning-as-a-solution-for-a-healthy-future>.
- Harrouk, C., 2020c. (2021, Aralık 29). Valentino Gareri introduces modular treehouse school adapted to the post-COVID World. <https://www.archdaily.com/947562/valentino-gareri-proposes-new-model-of-educational-building-for-the-post-covid-era>.
- Harrouk, C., 2020d. (2021, Aralık 29). Ronald Lu & Partners Imagines Tomorrow’s Workplace, Meeting Post-Pandemic Needs. <https://www.archdaily.com/948968/ronald-lu-and-partners-imagines-tomorrows-workplace-meeting-post-pandemic-needs>.

- Hecht, H., Welsch, R., Viehoff, J., & Longo, M. R., (2019). The Shape of Personal Space. *Acta Psychologica*, 193, 113-122.
- Herman, K., & Drozda, Ł. (2021). Green Infrastructure in the Time of Social Distancing: Urban Policy and the Tactical Pandemic Urbanism. *Sustainability*, 13, 1632.
- Husk, G. S. (1977). A methodological and developmental study of personal space. Memorial-University of Newfoundland. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Iranmanesh, A., & Alpar Atun, R. (2020). Restricted spatiality and the inflation of digital space, an urban perspective. *Space and Culture*, 23(3), 320-328.
- Kahraman, M.D. (2014). İnsan İhtiyaçları ve Mekânsal Elverişlilik Kavramları Perspektifinde Yaşanılabilirlik Olgusu ve Mekânsal Kalite, *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*, 24, 2, 74-84.
- Kasinitz, P. (2020). Rending the “Cosmopolitan Canopy”: COVID-19 and Urban Public Space. *City & Community* 19(3), 489-494.
- Katsikopoulou, M. (2021, Ocak 4). This colorful tape kit by jajaxd helps you social distance on the beach. <https://www.designboom.com/design/colorful-tape-kit-jajaxd-helps-social-distance-beach-06-20-2020/>
- Klein, C., (2023, Mayıs 8). How Pandemics Spurred Cities to Make More Green Space for People. Available <https://www.history.com/news/cholera-pandemic-new-york-city-london-paris-green-space>
- Kohn, G. C. (2008). *Encyclopedia of Plague and Pestilence: From Ancient Times to the Present*. 3. Baskı, Infobase Publishing, New York.
- Korkmaz, S., & Köseoğlu, E. (2011). Buca Konutlarında Mahremiyet Düzeyi, *Mimarİst*, 1, 26-34.
- Kumar, S. (2021, Aralık 29). Corona Virus Outbreak: Keep Physical Distancing, Not Social Distancing, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3568435
- Lang, J. (1987). *Creating Architectural Theory*, Van Nostrand Reinhold, New York.

- Lee, L. (2020, Aralık 29). Post-COVID, More Office Designs Include Permanent Outdoor Workspaces. <https://www.archdaily.com/946114/post-covid-more-office-designs-include-permanent-outdoor-workspaces>
- Loriggio, P. (2020, Eylül 22). How can physical distancing keep up? Experts say peer pressure is key. <https://globalnews.ca/news/6923276/coronavirus-rules-peer-pressure/>
- Martin, K. (2021). Making Space: lessons from Canadian COVID-19 street reallocations. McGill University, Master Thesis, Montreal.
- Mehta, V. (2020). The new proxemics: COVID-19, social distancing, and sociable space. *Journal of Urban Design*, 25, 6, 669-674.
- Moratalla, A. Z., & Agea, A. A. (2020). CIUDAD COVID 19: una nueva inequidad en el espacio y el tiempo urbano *Revista Urbano* No:41, 4-9. DOI: <https://doi.org/10.22320/07183607.2020.23.41.00>
- Mumcu, S. (2002). Açık Mekânlardaki Yer Tercihlerinin, Mekânsal Özellikleri Açısından İncelenmesi: Trabzon Atapark Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Myers, L. 2020a. (2022, Şubat 20). Studio BELEM develops its post-COVID housing concept for a theoretical city in Morocco. <https://www.designboom.com/architecture/studio-belem-housing-concept-theoretical-city-morocco-10-24-2020/>
- Myers, L. 2020b. (2022, Şubat 20). 'cover crop' is a socially-distanced art installation at queen's county farm in New York. <https://www.designboom.com/art/cover-crop-socially-distanced-art-installation-queens-county-farm-museum-08-04-2020/>
- Myers, L., 2020c. (2022, Şubat 20). 'mi casa, your casa' is a playful urban installation for the time of social distancing. <https://www.designboom.com/design/mi-casa-your-casa-playful-urban-installation-social-distancing-06-19-2020/>

- Myers, L., 2020d. (2022, Şubat 20). Cosimo Scotucci proposes a dynamic model for social distancing that moves as you do. <https://www.designboom.com/architecture/cosimo-scotucci-dynamic-model-for-social-distancing-08-31-2020/>
- Myrick, P. (2021, Aralık 20). The Recovery Will Happen in Public Space. <https://www.pps.org/article/the-recovery-will-happen-in-public-space>.
- Nikiforuk, A. (2018). Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi. Çev. Selahattin Erkanlı, 9. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Öymen Gür, Ş. (1996). Mekân Örgütlenmesi. Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Özden, K., & Özmat, M. (2014). Salgın ve Kent: 1347 Veba Salgınının Avrupa’da Sosyal, Politik ve Ekonomik Sonuçları, *İdealkent Dergisi*, 12, 60-87.
- Öztaş Karlı, R.G., & Çelikyay, S. (2020). Akıllı Kentlerin Gelişiminde COVID-19 Etkisi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 321-338.
- Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açıdan İrdelenmesi, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communacation*, 1(1), 25-30.
- Uzunoğlu S. S., & Özer, H. (2014). Mimarlık Eğitiminde Mimari Psikoloji Formasyonunun Geliştirilmesi İçin Bir Model, *Megaron Dergisi*, 9(12), 143-165.
- Pedersen, M. J., & Favero, N. (2020). Social Distancing during the COVID-19 Pandemic: Who Are the Present and Future Noncompliers? *Public Administration Review*, 80, (5), 805–814.
- Petridou, C. (2021, Aralık 28). Handson Reimagines Social Distancing Through Digital Interactive Installation. <https://www.designboom.com/design/handson-social-distancing-interactive-digital-installation-03-17-21/>
- Pocock, L. & Shams, R. (2020). The post Covid world: architecture, internal spaces, public spaces and streetscapes, *Middle East Journal of Business*, 14(3), 20-25.

- Portrey, M. P. (1980). Proxemic Behavior: A Conceptual And Methodological Reconstruction. Oklahoma State University. Phd. Thesis, Oklahoma.
- Price-Smith., A.T. (2009). Contagion and Chaos: Disease, Ecology, and National Security in the Era of Globalization. MIT Publishing, Massachusetts.
- Rapaport, A. (1977). Human Aspect of Urban Form: Towards a Man Environment Approach to Urban Form and Design, Pergoman Press, Oxford.
- Rice, W. L., Mateer, T. J., Reigner, N., Newman, P., Lawhon, B., & Taff, B. D. (2020). Changes in recreational behaviors of outdoor enthusiasts during the COVID-19 pandemic: analysis across urban and rural communities. *Journal of Urban Ecology*, 6(1), juua020.
- Rodgers, C. (2020). Nourishing And Protecting Our Urban ‘Green’space In A Post-Pandemic World, *Environmental Law Review*, 22(3), 165-169.
- Salama, A. M. (2020). Coronavirus Questions That Will Not Go Away: Interrogating Urban and Socio-Spatial Implications of COVID-19 Measures. Emerald Open Research, 2, 14.
- Samuelsson, K., Barthel, S., Colding, J., Macassa, G. & Giusti, M. (2020). Urban Nature as Source of Resilience During Social Distancing Amidst the Coronavirus Pandemic. Landscape and Urban Planning. Preprint.
- Sen-Crowe, B., McKenney, M., & Elkbuli, A. (2020). Social distancing during the COVID-19 pandemic: Staying home save lives. *The American journal of emergency medicine*, 38(7), 1519.
- Sharifi, A., & Garmsir, A. R. (2020). The Covid19 Pandemics: Impact on Cities and Major Lessons for Urban Planning, *Design and Management, Science of the Total Environment*, 749, 1-14.
- Stone, L. (2020, Aralık 29). Architects and Designers Urge Action on Healthier Policy Priorities. <https://www.archdaily.com/946945/architects-and-designers-urge-action-on-healthier-policy-priorities>

- Storring, N., & Peinhardt, K. (2021, Ocak 4). You Asked, We Answered: How Can Public Space Managers Help Fight COVID-19? <https://www.pps.org/article/you-asked-we-answered-how-can-public-space-managers-help-fight-covid-19>
- Syal, S. (2021). Learning From Pandemics: Applying Resilience Thinking To Identify Priorities For Planning Urban Settlements. *Journal Of Urban Management*, 10(3), 205-217.
- Szczygiel, B., & Hewitt, R. (2000). Nineteenth-century medical landscapes: John H. Rauch, Frederick Law Olmsted, and the search for salubrity. *Bulletin of the History of Medicine*, 74(4), 708-734.
- Tanilli, S. (1986). *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, İnsanlık Tarihine Giriş, II. Orta Çağ, Say Kitap Pazarlama, İstanbul.*
- Tekin, A. (2010). *Kentsel Tasarımda Yeni Şehircilik Yaklaşımı Ve Kadıköy – Yel Değirmeni Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*
- Tekin, A. (2021). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik Sonuçları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 330-355.
- Tosun, E. (2023, Ocak 20). Derleme Makale Nedir? Nasıl Yazılır?, https://www.academia.edu/45124970/Derleme_Makale_Nedir_Nas%C4%B1l_Yaz%C4%B1l%C4%B1r
- Turan, A., & Çelikyay, H. (2020). Türkiye’de KOVID-19 ile Mücadele: Politikalar ve Aktörler, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3,1, 1-25.
- TÜBA, (2020). COVID-19, Pandemi Değerlendirme Raporu. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 34. Ankara.
- Varol. E.B. (2004). *İnsan Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.*

- Varol, E., & Öksüz, A.H. (2021). Kent ve Salgın: Yeni Yaklaşımlar ve Kamu Sağlığı Üzerine Bir Değerlendirme, *İdealkent Dergisi*, 12(34), 1559-1582.
- Verhulst, L., Casier, C., & Witlox, F. (2023). Street Experiments And COVID-19: Challenges, Responses And Systemic Change. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie*, 114(1), 43-57.
- Wamsley, L. (2021, Mayıs 7). New York City Is Latest to Close Some Streets to Cars, Making More Space for People. <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/05/04/850357743/new-york-city-is-latest-to-close-some-streets-to-cars-making-more-space-for-peop>.
- Wang, L. 2020a. (2022, Ocak 12). Designers propose sustainable housing in response to COVID-19 lifestyle changes. <https://inhabitat.com/designers-propose-sustainable-housing-in-response-to-covid-19-lifestyle-changes/>
- Wang, L., 2020b. (2022, Ocak 12). Architects propose produce markets designed for social distancing. <https://inhabitat.com/architects-propose-produce-markets-designed-for-social-distancing/>

- Wintle, T. (2021, Aralık 25). COVID-19 and the city: How past pandemics have shaped urban landscapes. <https://newseu.cgtn.com/news/2020-07-08/COVID-19-and-the-city-How-past-pandemics-have-shaped-urban-landscapes-QCFjZLBIXG/.index.html>.
- Xie J, Luo S, Furuya K., & Sun D. (2020). Urban Parks as Green Buffers During the COVID-19 Pandemic, *Sustainability*, 12, 17, 6751.
- Yalçın, M. (2008). İnsan-Çevre Etkileşimi Kapsamında Yemek Yeme Mekânlarının Kimlik Oluşumundaki Belirleyiciler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yaşayanlar, İ. (2015). Sinop, Samsun ve Trabzon'da Kolera Salgınları, Karantina Teşkilatı ve Kamu Sağlığı Hizmetleri (1879-1914), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa.
- Yılmazsoy, B. K., Kırık Aydemir, K. P. & Akdemir, Ç. (2021). Tarihi Süreçte Salgın Hastalıklar ve Değişim: Covid-19 Sonrası Mimari ve Kent, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 66, 425-44.

İnternet Kaynakları

- URL-1: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66493/p.html> Erişim Tarihi: 27.03.2023.
- URL-2: <http://sbpturkiye.com/bahce-kent-modeli.html#:~:text=Bah%C3%A7e%20kentler%3B%20tar%C4%B1m%20alanlar%C4%B1%20ve,kentler%20aras%C4%B1nda%20h%C4%B1z%C4%B1%20ula%C5%9F%C4%B1m%20sa%C4%9Flanmaktad%C4%B1r> Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- URL-3: https://en.wikipedia.org/wiki/Social_distancing Erişim Tarihi: 14.12.2020.
- URL-4: <https://en.wikipedia.org/wiki/Proxemics> Erişim Tarihi: 14.12.2020.
- URL-5: <https://www.matematiksel.org/kisisel-alan-hakkinda-bilmeniz-gereken-5-sey/> Erişim Tarihi: 20.12.2020.
- URL-6: <http://maed-by.blogspot.com/2009/02/personal-space.html> Erişim Tarihi: 18.12.2021.
- URL-7: <https://pxhere.com/tr/photo/701695> Erişim Tarihi: 01.11.2022.

URL-8: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/social%20distancing#h1> Erişim Tarihi: 14.12.2020.

URL-9: <https://www.bbc.com/future/article/20200324-covid-19-how-social-distancing-can-beat-coronavirus> Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-10: <https://www.dictionary.com/browse/social-distancing> Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-11: <https://globalnews.ca/news/6652654/social-distancing-coronavirus/>. Erişim Tarihi: 22.09.2020.

URL-12: <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-guidance-for-people-whose-immune-system-means-they-are-at-higher-risk/covid-19-guidance-for-people-whose-immune-system-means-they-are-at-higher-risk> Erişim Tarihi: 22.09.2020.

URL-13: socialdistancing brand logos for audi, volkswagen and coca-cola. <https://www.designboom.com/design/social-distancing-brand-logos-audi-volkswagen-coca-cola-coronavirus-04-02-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-14: Personal square: How much space would there be for every dutch person <https://www.designboom.com/art/personal-square-space-would-there-be-every-dutch-person-07-06-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-15: 'the urgency to slow down' imagines transportation as giant green planters <https://www.designboom.com/art/nicolas-abdelkader-imagines-transportation-as-giant-green-planters-06-22-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-16: <https://www.collater.al/en/face-to-face-immersive-installation-masks/> Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-17: <https://www.dezeen.com/2020/04/22/livable-well-distance-being-covid-19/> Erişim Tarihi: 15.01.2021.

URL-18: https://www.archdaily.com/939550/a-solitary-walk-building-images-in-times-of-isolation-and-social-distancing?ad_source=search&ad_medium=search_result_articles Erişim Tarihi: 10.04.2022.

URL-19: The post pandemic landscape is a 1984-inspired dystopian reality envisioned by hardy wong <https://www.designboom.com/design/hardy-wong-1984-inspired-dystopian-reality-post-covid19-09-01-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-20: qworkntine is a health-focused office pod system for post-quarantine workplaces. <https://www.designboom.com/design/qworkntine-office-pod-mohamed-m-radwan-05-25-2020/>. Erişim Tarihi: 13.02.2021.

URL-21: <https://www.designboom.com/design/chetan-lahoti-vishwaraj-nikumbh-delopod-01-27-2022/> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-22: <https://www.designboom.com/design/colorful-koshitsu-dana-partitions-private-workspaces-08-24-2020/> Erişim Tarihi: 13.02.2021.

URL-23: https://www.archdaily.com/954394/social-with-distancing-restaurant-and-bar-renesa-architecture-design-interiors-studio?ad_source=search&ad_medium=projects_tab Erişim Tarihi: 14.03.2022.

URL-24: <https://www.designboom.com/art/japanese-zoo-capybara-stuffed-animals-social-distancing-restaurant-05-22-2020/> Erişim Tarihi: 25.04.2021.

URL-25: Coronavirus: Creative solutions to social distancing. <https://www.bbc.com/news/in-pictures-52746584>. Erişim Tarihi: 25.04.2021.

URL-26: https://www.archdaily.com/989992/landscaping-in-cafes-10-projects-that-integrate-greenery-into-architecture?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all Erişim Tarihi: 20.01.2023.

URL-27: https://www.archdaily.com/947828/som-designs-covid-responsive-pop-up-school?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all Erişim Tarihi: 25.09.2021.

URL-28: [https://www.nonarchitecture.eu/2021/11/04/back-to-square-one/#lightbox\[group-292091\]/0/](https://www.nonarchitecture.eu/2021/11/04/back-to-square-one/#lightbox[group-292091]/0/) Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-29: [https://www.nonarchitecture.eu/2021/02/23/brick-x-brick-a-vaccine-game/#lightbox\[group-246141\]/2/](https://www.nonarchitecture.eu/2021/02/23/brick-x-brick-a-vaccine-game/#lightbox[group-246141]/2/) Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-30: [https://www.nonarchitecture.eu/2021/03/06/co-dwelling-9x21/#lightbox\[group-246701\]/2/](https://www.nonarchitecture.eu/2021/03/06/co-dwelling-9x21/#lightbox[group-246701]/2/) Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-31: <https://www.nonarchitecture.eu/2021/11/04/together-social-proximity-at-a-distance-through-adaptive-use-design/> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-32: [https://www.nonarchitecture.eu/2021/02/28/the-green-theatre-the-journey-through-unexpected-scenarios-and-plays/#lightbox\[group-246651\]/2/](https://www.nonarchitecture.eu/2021/02/28/the-green-theatre-the-journey-through-unexpected-scenarios-and-plays/#lightbox[group-246651]/2/) Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-33: <https://www.designboom.com/architecture/framlab-open-house-social-isolation-pandemic-urban-housing-11-21-2020/> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-34: <https://www.wsj.com/articles/home-design-for-the-post-covid-pandemic-age-11607713201> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-35: <https://bluprint.onemega.com/budji-royal-post-pandemic-compact-house/> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-36: <https://www.designboom.com/architecture/berliner-ensemble-removes-seats-social-distancing-06-04-2020/> 25.09.2021.

URL-37: passerella by arturo tedeschi imagines a new socially-distanced tram for milan. <https://www.designboom.com/design/passerella-at-new-socially-distanced-tram-milan-06-09-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-38: 'island' is a driverless social-distancing tram designed for hong kong, <https://www.designboom.com/design/island-driverless-social-distancing-tram-hong-kong-06-30-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-39: butterfly seating, a flexible seating solution for social distancing in airplanes. <https://www.designboom.com/design/butterfly-seating-flexible-airplane-05-28-2020/>. Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-40: factorydesign introduces 'isolate' partition screen for air travel post COVID-19. <https://www.designboom.com/design/factorydesign-isolate-partition-screen-air-travel-covid-19-05-07-2020/> Erişim Tarihi: 05.01.2021.

URL-41: <https://www.archdaily.com/945654/itl-architects-releases-manual-of-physical-distancing> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-42: https://www.archdaily.com/943617/pau-reimagines-new-york-city-without-cars?ad_source=search&ad_medium=search_result_articles Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-43: <https://www.archdaily.com/945399/outdoor-dining-could-become-permanent-in-nyc-as-architects-innovate> Erişim Tarihi: 20.01.2022.

URL-44: <https://mikro-makro.net/litvanya-kucuk-cafe-ve-restoranlar-acik-havaya-tasiniyor-buyuklere-masa-arasi-2-metre-kurali> Erişim Tarihi: 20.01.2022.

URL-45: https://www.archdaily.com/939426/caret-studio-reactivates-italian-plaza-while-respecting-social-distancing-measures?ad_medium=widget&ad_name=related_article&ad_content=940244 Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-46: <https://www.designboom.com/art/nosigner-social-harmony-eric-satie-11-30-2020/> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-47: <https://www.designboom.com/design/wave-themed-street-signage-system-by-studio-5%E2%80%A25-encourages-parisians-social-distance-05-26-2020/> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-48: <https://www.designboom.com/design/pentagram-paula-scher-green-circles-high-line-social-distancing-07-21-2020> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-49: <https://www.dezeen.com/2020/06/26/outdoor-spaces-social-distancing-coronavirus/> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-50: https://www.archdaily.com/945564/covid-19-design-toolkit-for-social-distancing-and-wayfinding?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-51: https://www.archdaily.com/940244/domino-park-introduces-social-distancing-circles-to-adapt-to-the-covid-19-crisis?ad_medium=gallery Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-52: <http://wherewestand.co.uk/sthuthi-ramesh-samar-maakaroun/> Erişim Tarihi: 01.05.2023.

URL-53: <https://www.thisiscolossal.com/2020/04/tape-singapore-social-distancing/> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-54: <https://www.designweek.co.uk/awards-2021-results-self-promotional-projects/> Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-55: <https://www.dezeen.com/2020/06/26/outdoor-spaces-social-distancing-coronavirus> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-56: <http://wherewestand.co.uk/mother/> Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-57: <https://www.urbangardensweb.com/2020/06/26/lawn-mowed-into-checkerboard-becomes-natural-social-distancing-space/> Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-58: <https://www.dezeen.com/2020/05/07/coronavirus-briefing-blengini-ghirardelli-park-social-distance/> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-59: <https://www.springwise.com/innovation/sport-fitness/toronto-lmnts-outdoor-studio-yoga-domes-coronavirus/> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-60: <https://www.archdaily.com/947544/tulip-nil-your-place-at-the-table-adhoc-architectes> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-61: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-11-27/outdoor-dining-looks-a-lot-like-indoor-dining?srnd=citylab-culture> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-62: <https://www.designboom.com/design/mediamatic-greenhouse-restaurant-amsterdam-05-16-2020/> Erişim Tarihi: 15.04.2022.

URL-63: <http://wherewestand.co.uk/foreign-policy/> Erişim Tarihi: 15.04.2022.

URL-64: https://www.dezeen.com/2020/11/02/object-studio-portable-social-distancing-bench-amsterdam/?li_source=base&li_medium=bottom_block_1 Erişim Tarihi: 15.04.2022.

URL-65: <http://wherewestand.co.uk/designstudio/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-66: <https://www.dezeen.com/2021/04/18/nomo-fomo-studio-hai-social-distancing/> Erişim Tarihi: 15.04.2023.

URL-67: <http://wherewestand.co.uk/hush/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-68: <https://www.dezeen.com/2020/05/03/paul-cocksedge-here-comes-the-sun-social-distancing-blanket/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-69: <https://www.designboom.com/design/paris-floating-cinema-socially-distant-electric-boats-07-16-2020/>. Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-70: <https://www.dezeen.com/2021/01/19/la-concordia-amphitheatre-colab-19-bogota-architecture/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-71: <https://www.archdaily.com/952774/pipe-and-fittings-a-modular-kit-to-shape-structures-for-social-distancing> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-72: <https://www.designboom.com/design/shield-bench-to-fight-covid-19-antonio-lanzillo-partners-04-17-2020/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-73: <http://wherewestand.co.uk/caret-studio-3/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-74: <https://www.archdaily.com/938599/the-gastro-safe-zone-a-public-space-proposal-respecting-social-distancing-measures> Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-75: <https://www.archdaily.com/942388/muselab-wins-coronavirus-design-competition> Erişim Tarihi: 25.02.2022.

URL-76: <https://www.designboom.com/design/virgin-money-unity-area-social-distance-concert-venue-08-13-2020/> Erişim Tarihi: 10.03.2022.

URL-77: <https://www.landscapearchitecture.nz/landscape-architecture-aotearoa/2021/1/24/a-public-place-for-the-time-of-covid> Erişim Tarihi: 15.03.2022.

URL-78: <https://www.bm-la.com/en/projects/hamburger-domplatz/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-79: <https://www.archdaily.com/946114/post-covid-more-office-designs-include-permanent-outdoor-workspaces> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-80: <https://inhabitat.com/rimbin-concept-offers-a-look-into-the-future-of-infection-free-playgrounds/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-81: <http://wherewestand.co.uk/manual/> Erişim Tarihi: 20.04.2023.

URL-82: <https://www.dezeen.com/2022/02/11/asu-students-design-build-orange-1-outdoor-classroom/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-83: <https://www.archdaily.com/949088/seoul-city-architectural-ideas-competition-preparing-for-the-post-covid-19-era> Erişim Tarihi: 13.02.2022.

URL-84: <http://wherewestand.co.uk/caret-studio-6/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-85: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-86: <https://www.dezeen.com/2020/06/26/outdoor-spaces-social-distancing-coronavirus/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-87: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-88: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-89: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-90: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-91: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-92: <https://www.archdaily.com/956793/a-social-distancing-plaza-in-the-netherlands-and-a-city-without-cars-in-italy-10-unbuilt-projects-submitted-by-our-users> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-93: https://www.archdaily.com/949520/the-urban-art-of-social-distancing?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-94: <http://wherewestand.co.uk/dn-co/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-95: <http://wherewestand.co.uk/caret-studio-5/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-96: <https://www.designboom.com/technology/singapore-deploys-dog-robots-safe-distancing-measures-05-08-2020/> Erişim Tarihi: 13.02.2021.

URL-97: <https://www.designboom.com/technology/bubble-shield-inflatable-protective-environment-designlibero-04-21-2020/> Erişim Tarihi: 13.02.2021.

URL-98: <https://www.dezeen.com/2020/07/13/viktor-rolf-covid-19-autumn-winter-2020-fashion/> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

URL-99: <https://www.designboom.com/design/burger-king-social-distance-crowns-05-22-2020> Erişim Tarihi: 13.02.2021.

URL-100: <https://www.designboom.com/design/social-distance-style-with-multiply-petticoat-dress-05-22-2020/> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-101: <https://www.dezeen.com/2021/02/02/anna-sophie-dienemann-bounding-spaces-social-distance-keepers-coronavirus/> Erişim Tarihi: 05.04.2023.

URL-102: <https://www.designboom.com/design/social-distance-style-with-multiply-petticoat-dress-05-22-2020/>. Erişim Tarihi: 04.01.2021.

URL-103: <https://www.designboom.com/design/tobia-zambotti-coat-19-puffer-jacket-stuffed-with-used-facemasks-09-20-2021/> Erişim Tarihi: 10.03.2022.

URL-104: <https://www.designboom.com/design/children-china-social-distancing-hats-inspired-by-ancient-headwear-04-29-2020/> Erişim Tarihi: 10.03.2022.

URL-105: <https://www.designboom.com/design/the-flaming-lips-huge-plastic-bubbles-concert-10-20-2020/> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

URL-106: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/environment> Erişim Tarihi: 20.01.2023.

URL-107: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/derleme-nedir-nasil-yapilir-derleme-makale-nasil-yazilir-nelere-dikkat-edilir-42094722#:~:text=Derleme%20belli%20bir%20konu%20hakk%C4%B1nda,uzman%20olan%20ki%C5%9Filer%20taraf%C4%B1ndan%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r.> Erişim Tarihi: 15.01.2023.

URL-108: <https://www.newyorker.com/culture/dept-of-design/how-the-coronavirus-will-reshape-architecture> Erişim Tarihi: 05.01.2023.

URL-109: <https://www.dezeen.com/2020/06/26/outdoor-spaces-social-distancing-coronavirus/> Erişim Tarihi: 05.01.2023.

URL-110: <https://www.instagram.com/p/CNiZfoqBVr3/?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ%3D%3D> Erişim Tarihi: 20.03.2022.

7. EKLER

Ek 1. Mekân Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

MEKÂN TÜRÜ		YIL			TOPLAM
		2020	2021	2022	
VERİ YOK	Sayı	10	1	0	11
	%	9,9%	5,9%	0,0%	9,0%
SOKAK	Sayı	16	2	0	18
	%	15,8%	11,8%	0,0%	14,8%
PAZAR YERİ	Sayı	4	0	0	4
	%	4,0%	0,0%	0,0%	3,3%
RESTORAN	Sayı	5	1	3	9
	%	5,0%	5,9%	75,0%	7,4%
MEYDAN	Sayı	4	0	0	4
	%	4,0%	0,0%	0,0%	3,3%
AÇIK MEKÂN	Sayı	39	7	0	46
	%	38,6%	41,2%	0,0%	37,7%
ÇOCUK OYUN ALANI	Sayı	2	1	0	3
	%	2,0%	5,9%	0,0%	2,5%
OKUL	Sayı	4	0	0	4
	%	4,0%	0,0%	0,0%	3,3%
KONUT	Sayı	6	5	0	11
	%	5,9%	29,4%	0,0%	9,0%
TOPLU TAŞIMA	Sayı	4	0	0	4
	%	4,0%	0,0%	0,0%	3,3%
OFİS	Sayı	4	0	1	5
	%	4,0%	0,0%	25,0%	4,1%
İBADETHANE	Sayı	2	0	0	2
	%	2,0%	0,0%	0,0%	1,6%
TİYATRO- SİNEMA	Sayı	1	0	0	1
	%	1,0%	0,0%	0,0%	0,8%
TOPLAM	Sayı	101	17	4	122
	%	100%	100%	100%	100%

Ek 2. Mekân Türlerinin Duruma Göre Dağılımı

MEKÂN TÜRÜ		DURUM		TOPLAM
		UYGULAMA	ÖNERİ	
VERİ YOK	Örnek Sayısı	6	5	11
	%	10,0%	8,1%	9,0%
SOKAK	Örnek Sayısı	10	8	18
	%	16,7%	12,9%	14,8%
PAZAR YERİ	Örnek Sayısı	2	2	4
	%	3,3%	3,2%	3,3%
RESTORAN	Örnek Sayısı	9	0	9
	%	15,0%	0,0%	7,4%
MEYDAN	Örnek Sayısı	1	3	4
	%	1,7%	4,8%	3,3%
AÇIK MEKÂN	Örnek Sayısı	27	19	46
	%	45,0%	30,6%	37,7%
ÇOCUK OYUN ALANI	Örnek Sayısı	0	3	3
	%	0,0%	4,8%	2,5%
OKUL	Örnek Sayısı	1	3	4
	%	1,7%	4,8%	3,3%
KONUT	Örnek Sayısı	0	11	11
	%	0,0%	17,7%	9,0%
TOPLU TAŞIMA	Örnek Sayısı	0	4	4
	%	0,0%	6,5%	3,3%
OFİS	Örnek Sayısı	1	4	5
	%	1,7%	6,5%	4,1%
İBADETHANE	Örnek Sayısı	2	0	2
	%	3,3%	0,0%	1,6%
TİYATRO-SİNEMA	Örnek Sayısı	1	0	1
	%	1,7%	0,0%	0,8%
TOPLAM	Örnek Sayısı	60	62	122
	%	100,0	100,0	100,0
		%	%	%

ÖZGEÇMİŞ

Güllühan Elif BAYRAKTAR, ilk, orta ve lise eğitimini İstanbul’da tamamladıktan sonra 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı bölümünde lisans eğitimine başladı. 2018 yılında mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda tezli yüksek lisans programına başladı.

